Editura pentru Literatură Universală

Un caleidoscop de 15 schițe, fiecare dintre ele creionînd — aparent în fugă, dar cu deosebită subtilitate — un portret, un crîmpei de viață, un tablou din orașul natal al autorului.

Din frînturi de mozaic, se reconstituie atmosfera apăsătoare și existența monotonă, de mărunte satisfacții cotidiene, de mici deziluzii, de complexe și nerealizări, încercări de evaziune sau regăsiri de sine ale unor oameni plasați de Joyce în Dublin la începutul secolului nostru, dar ușor de recunoscut și azi.

Încă din acest prim volum al său, Joyce se dovedește un fin creator de atmosferă, un maestru al investigației psihologice, un portretist minuțios, cu o mare forță de evocare.

Lei 5,75

12

James Joyce

Oameni din Dublin

James Joyce

Oameni din Dublin

Colecția Meridiane

Desenul copertei de *Micu Veniamin*

James Joyce
DUBLINERS
Penguin Books
In Association with
Jonathan Cape

James Joyce

Oameni din Dublin

În româneşte de
Frida Papadache

Prefaţa de
Dan Grigorescu

Editura pentru Literatură Universala

Bucureşti — 1966

CUVÎNT ÎNAINTE

James Joyce rămîne, pentru cei mai mulţi cititori ai săi, bătrînul aproape orb („îndureratul Milton al vremurilor moderne"), pipăind cu vîrful bastonului asfaltul diferitelor oraşe europene şi purtînd cu sine nostalgia Irlandei natale, de care se despărţise cîndva cu vorbe grele, de blestem. Aşa l-a văzut, în ultimii ani ai vieţii, şi Brîncuşi, care i-a desenat faimosul portret cu trăsături aspre şi spiritualizate, de pasăre fantastică şi însingurată. Dar, aşa cum nu s-a eliberat niciodată de amintirile copilăriei şi ale adolescenţei petrecute în Dublin, cum, în plin cataclism mondial, nu a putut afla linişte în Elveţia neutră, nu a izbutit să găsească salvarea nici în acel teritoriu al artei, proslăvit de compatriotul său, Oscar Wilde, în care „ecourile lumii dinafară ajung filtrate şi stinse". Interesul cu care, aflîndu-se departe de ţară, a urmărit afirmarea „Renaşterii irlandeze", listele de subscripţie, iniţiate de el în Italia sau în Franţa pentru a sprijini manifestările dramaturgilor şi ale poeţilor de „acasă", demonstrează că „izolarea" de mişcarea literară din Irlanda a fost o iluzie pentru acest portretist al oamenilor din „Insula verde" în acea epocă de o mare semnificaţie pentru patria lui.

Amintirile lui Stanislaus, fratele mai mic al scriitorului, sînt preţioase pentru reconstituirea mediului în care s-a format James şi pentru stabilirea modului în care acest

mediu a acționat asupra operei scriitorului. Tatăl unei familii cu unsprezece copii (James era cel de-al doilea), John Joyce era un om foarte înzestrat, dar care nu-și făcea prea multe griji în legătură cu veșnicile datorii și ipoteci, niciodată luate în seamă, deși se răzbunau mereu împotriva acestui adevărat personaj dickensian. Simon Dedalus din *Portretul unui artist* este, așa cum recunoaște Stanislaus, una dintre cele mai exacte caracterizări ale acestui om lipsit de cele mai elementare înclinații paterne : „Student medicinist, tenor, actor amator, politician gălăgios, mic proprietar, mic capitalist, bețiv, spiritual, bun povestitor, secretar, îndeletnicindu-se cu nu se știe bine ce într-o distilerie, perceptor, falit, și în prezent apologet al propriului său trecut". În schimb, soția sa, May Murray, femeia blajină și pioasă, tandră cu copiii, va lăsa în amintirea fiului un chip de o desăvîrșită frumusețe morală.

James era un băiețandru cu trăsături frumoase și fine, căruia, în ciuda unei anume stîngăcii (dată, desigur, și de miopia ce începe să-l chinuie de pe acum) și a unei seriozități premature („dureroasa seriozitate a copiilor cu ochelari", va exclama, peste cîțiva ani, eroul său Stephen Dedalus), îi plăcea să născocească pozne, să zburde împreună cu tovarășii de joacă, îndreptățindu-și porecla de „Sunny Jim", Jim cel vesel. Mai tîrziu, îndemnat de același optimism pe care, însă, existența chinuitoare i-l va stinge încetul cu încetul, el va încerca să demonstreze că numele de *Joyce* provine din francezul *joyeuse* sau, și mai de departe, din latinescul *joca*.

Modificarea caracterului său se va produce foarte devreme. La șase ani, intern la un colegiu iezuit, se va simți înstrăinat și nedreptățit. Atmosfera apăsătoare a școlii confesionale era sporită aici de aerul greu de pe coridoarele castelului medieval în care se afla adăpostit colegiul. Într-o țară în care clerul catolic exercita o putere cu atît mai mare cu cît în conștiința unor irlandezi activitatea lui se asocia cu lupta națională împotriva Angliei protestante, elevii unei școli iezuite erau obligați să se supună fără murmur disciplinei rigide impuse de profesorii-călugări. Nici chiar liberalul John Joyce nu s-a crezut îndreptățit să ia apărarea fiului său, acuzat fără temei de spargerea ochelarilor unui coleg. Episodul, relatat în *Portretul unui artist*, mărturisește gravul răsunet pe care asemenea practici despotice îl vor avea în sufletul unui copil sensibil.

Orice urmă de respect față de cler se va spulbera nu peste multă vreme, cînd adevăratul conducător al luptei naționale irlandeze, Parnell, va cădea victimă unui complot al preoților catolici și al politicienilor britanici, în care vor fi amestecați și cîțiva dintre cei mai apropiați colaboratori ai săi.

Ceea ce se va numi în Irlanda „asasinarea lui Parnell" va provoca o neașteptată reacție la un copil de nouă ani, elevul James Joyce de la Clongowes College. El scrie un poem în care Parnell e identificat cu Cezar, iar Fin Healy, conducătorul complotului, cu Brutus. Titlul poemului era *Et tu, Healy*. Fără îndoială, nu se poate acorda prea multă importanță atitudinii politice a unui băiat de nouă ani ; dar, așa cum relevă Stanislaus, niciodată de acum înainte James nu va mai acorda vreun credit moral întregii mișcări naționaliste din Irlanda ai cărei conducători, într-o clipă de grea cumpănă pentru întreaga cauză, se dovediseră gata să pactizeze cu dușmanii englezi pentru a-și satisface nu numai vanități mărunte, dar și calcule bănești foarte puțin idealiste. Figurile acestor politicieni, descrise într-o schiță cum e *Ziua iederii la*

sediul comitetului sînt elocvente pentru sentimentele păstrate de Joyce peste ani.

Cînd James va fi mutat de la Clongowes la colegiul Belvedere, cu o faimă incomparabil mai mare, va fi privit cu suspiciune de călugări și elevi, provenind cei mai mulți din familii înstărite care arborau o evlavie menită să-i pună la adăpost de orice neplăceri venite din partea acestor stăpîni ai Irlandei, preoții catolici. Admirația lui pentru Parnell și pentru Byron, „demonicul amoral", nu era de natură să-i asigure simpatia profesorilor. Regimul constrictiv din școală, atmosfera încărcată de acasă, luptele politice violente din Dublin și din celelalte centre urbane vor avea o influență mai profundă asupra viitorului scriitor decît, așa cum pe bună dreptate remarca Valéry Larbaud, întreaga școală a naturaliștilor francezi.

Într-o școală în care secretul mărturisirii nu era respectat și elevii erau pedepsiți pentru culpele spovedite duhovnicului, unde frica și umilința îi transformau pe copii în „mici animale ascultătoare", James se simțea incapabil să trăiască după niște reguli menite să-i falsifice personalitatea și pe care le considera „potrivnice naturii". În numele acestor păreri, James a hotărît să nu se prezinte la examenul de catehism, conștient de repercusiunile pe care le putea provoca un asemenea gest de nesupunere. A fost nevoie de intervenția unor profesori care-l prețuiau în mod deosebit (și care, poate, la rîndul lor, găseau astfel prilejul să-și exprime aversiunea față de sistemul de învățămînt din școlile iezuite), pentru ca Joyce să nu fie prea aspru sancționat.

Dar de abia se potoli furtuna stîrnită de această rebeliune a elevului de la Belvedere, cînd o altă împrejurare veni să reliefeze nonconformismul lui Joyce. În 1899, Yeats își prezintă pe scena unui faimos teatru din Dublin

piesa *Contesa Cathleen*. În plină mișcare naționalistă, cînd politicienii, literații și ziariștii exaltau „virtuțile străbune" ale irlandezilor, tînărul poet vorbea cu sinceritate despre înapoierea culturală în care erau ținuți țăranii acestei insule, despre superstițiile care le transformau viața într-un veritabil coșmar. Nu numai oamenii politici ale căror sloganuri de un fals optimism se năruiau astfel, dar și clericii, cultivînd cu osîrdie superstițiile în rîndurile unor oameni naivi și creduli, pentru a și-i supune, se vedeau atacați fățiș. Reacția a fost violentă și aproape toți intelectualii crescuți în spiritul evlaviei față de principiile politicienilor și de dogmele bisericii s-au socotit datori să ia atitudine. Dar, de pe lista semnăturilor care însoțea protestul studenților de la Universitatea din Dublin lipsea un singur nume : acela al lui James Joyce. Nu numai pentru că el considera tabloul prezentat de Yeats ca fiind foarte exact ; dar, în concepția lui, scriitorul avea și dreptul și obligația „de a picta viața așa cum e, fără fard și fără minciună". Nimic din ceea ce-l înconjoară pe om, nici una dintre acțiunile sale nu pot fi lăsate deoparte dacă ele pot sluji la caracterizarea unui individ sau a unui grup. Dar, adăuga viitorul scriitor, introducînd în demonstrație o contradicție simptomatică pentru modul său de gîndire, asta se realizează în momentul cînd creatorul evocă „lucrurile care ne provoacă plăcerea". „Artistul nu se poate declara decît prizonierul propriei sale arte". Se alcătuia, astfel, un straniu amestec de doctrine naturaliste și de teorii estetizante, într-un moment în care și unele și celelalte se dovediseră insuficiente pentru a cuprinde substanța complexă a vieții. Criza școlii lui Zola fusese proclamată de cîțiva dintre cei mai credincioși elevi ai autorului lui Rougon-Macquart, iar, pe de altă parte, un Oscar Wilde sau un Hofmannsthal recunoscuseră, tragic,

înfrîngerea unor eroi însingurați, refugiați în universul artificial al „artei pure".

Drama lui Joyce începe din acești ani ai studenției, în care, încercînd să justifice „o artă integrală", ajunge la reactualizarea unor teze ce se dovediseră nesatisfăcătoare pentru creatorii lor. Căutînd drumul spre un orizont atotcuprinzător, el nu descoperă decît teritorii complet închise, al căror acces spre adevăr era îngreuiat de dogme foarte rigide.

Aspirația sa spre universalitate se întemeia, așa cum demonstrează o conferință despre „Teatru și viață", rostită curînd după ce luase apărarea piesei lui Yeats, pe o profundă încredere în permanența adevărurilor omenești, ale marilor sentimente care înnobilează umanitatea și-i dau dreptul să creadă nestrămutat în propriul ei viitor. Dar, așa cum demonstra tînărul de optsprezece ani, „fiecare epocă, fiecare generație își proclamă propria sa idee despre universalitate, marea comedie umană nu are limite pentru adevăratul artist, iar formele în care e exprimată se schimbă într-una".

Semnificativă e opoziția pe care o creează Joyce între teatrul grec și cel shakespearean, pe de o parte, și drama ibseniană și wagneriană, pe de altă parte. Deosebirile erau căutate nu în structura sufletului omenesc biciuit de durere, nici în împrejurările specifice care au determinat o anume concepție despre sentimentul tragic, ci în construcția scenică ce susține ideea dramatică.

Articolul său privitor la piesa lui Ibsen, *Cînd ne vom scula din morți*, se înscrie în aceeași orientare spre discutarea creației literare desprinsă de implicațiile ei sociale, orientare pe care un articol vehement din aceeași vreme, *Sărbătoarea vulgarității*, o sublinia și mai apăsat. Atacînd filistinismul unei societăți care nu poate înțelege adevărata artă și respinge orice înnoire ce tulbură confortul mic-burghez, Joyce proclama izolarea ca unică posibilitate de manifestare a artistului autentic. Dar, între timp, un alt fapt vine să releve încă o dată eclectismul sistemului său estetic: tînărul scriitor se declară public partizan al teatrului social al lui Hauptmann. Cel care alesese din întreaga operă a lui Ibsen tocmai dramele ce nu dezbăteau problemele acute ale fetișurilor sociale, în realitate definitorii pentru atitudinea dramaturgului norvegian, se apropia acum, prin Hauptmann, de latura mai combativă a creației lui Ibsen.

Teatrul era domeniul în care, în acești ani, credea Joyce că poate da glas ideilor sale. O piesă, *Carieră strălucită* (despre care se știu puține lucruri, pentru că autorul ei o va distruge la cîțiva ani după ce o scrisese), era compusă, după cum se pare, tot sub înrîurirea lui Ibsen. Refuzul politicos cu care o reputată revistă londoneză primi piesa l-a determinat, poate, ca, pentru o bucată de vreme, să renunțe la dramaturgie. Dar Joyce va păstra întotdeauna amintirea acelor ani în care, căutînd înfrigurat adevărul, obosit de timpuriu de înfățișarea unei lumi meschine, găsea în Hauptmann un tulburător răspuns. „Copacii de pe bulevarde, uzi de ploaie — va scrie el în *Portretul unui artist* — ca întotdeauna îi evocau imaginea fetelor și femeilor din piesele lui Gerhart Hauptmann; și amintirea palelor dureri și stropii scurgîndu-se din ramuri se amestecau într-o singură impresie de bucurie."

Nici poemele pe care le compune imediat după *Carieră strălucită* nu au fost acceptate de redacția revistei din Londra. De data aceasta, răspunsul a fost mai categoric. Pentru prima oară, Joyce încearcă atunci unele compoziții în proză. Se pare, însă, că nu le acorda prea multă importanță; Stanislaus sugerează că ele li se păreau amîn-

dorura mai degrabă un joc, cei doi frați organizînd întreceri de virtuozitate în descrierea amănunțită a unui lucru, a unei acțiuni, a unui simplu gest. James va teoretiza mai tîrziu această formulă literară „care, urmărind să surprindă momentul cel mai favorabil exprimării integrale a lucrului, a acțiunii, starea de spirit cea mai potrivită, creează un fel de comuniune între artist și subiectul operei sale, capabilă să ducă la descifrarea secretului celui mai ascuns al acestui subiect". Joyce făcea parte din categoria pe care Henry James o socotea predestinată să dea lumii romancieri: „oameni pentru care nimic nu e de prisos".

Aplicînd acestei concepții principiul mistic al „comuniunii" dintre subiect și creator, al „revelării" subiectului într-un anumit moment, cînd spiritul artistului „e pregătit să primească" adevărul comunicat de „lucrul sau de acțiunea" pe care urma să o înfățișeze, Joyce lega estetica medievală, tomistă, de teoriile „observației științifice" ale pozitivismului, într-o sinteză de unde nu lipseau nici doctrina unor romantici germani, ca Novalis, de pildă, nici cea a lui Walter Pater, aceasta opusă, însă, dogmei creștine. Exercițiilor stilistice ale celor doi frați (pe care nu le putem crede ieșite dintr-o simplă glumă, cum ar părea că vrea să susțină fratele și biograful lui James Joyce, de vreme ce li se va acorda un loc atît de important în viitoarele opere ale scriitorului), autorul lor le-a spus *epifanii*. Numele, de obîrșie liturgică, desemna o manifestare spirituală simbolizînd, cel mai adesea, revelarea lui Crist în fața magilor. Joyce va considera, chiar și în creațiile sale din ultima perioadă a vieții, cînd fiecare frază, fiecare cuvînt sînt îndelung elaborate pentru a cristaliza valori stilistice și simbolice minuțios decantate, că „lucrul i s-a comunicat într-un efluviu misterios, imposibil de explicat". Corespondențele psihologice din romanul lui Proust, legăturile de idei, amintirea unor fapte care urcă, imprevizibile, din adîncurile întunecate ale uitării, i se vor părea întemeiate pe același proces misterios ce declanșează și reacțiile eroilor sau ale artistului din creațiile sale.

Opera lui Joyce este prin excelență lirică, o necontenită confesiune patetică. De aceea, pare ciudată lipsa de substanță poetică, înfățișarea clorotică a versurilor din cel dintîi volum al său, *Muzică de cameră*. În realitate, scriitorul nu e structurat ca un poet al mărturisirii intimiste; el se va realiza în clipa în care confesiunea sa va atinge dimensiuni mai ample, cînd întreaga istorie dramatică a umanității va deveni obiect al poeziei sale, aspre și răscolitoare. *Muzica de cameră* păstrează, într-adevăr, un sunet minor, cuprins în stanțele șlefuite cu grijă, dar cu un anume convenționalism. Poate că Valéry Larbaud, unul dintre cei mai entuziaști admiratori ai scriitorului irlandez, acordă, totuși, o valoare prea mare acestei culegeri de versuri în care crede că poate regăsi „o expresie și un sentiment modern". Ni se pare că principalul merit al *Muzicii de cameră* este cantabilitatea, poetul îndreptîndu-se spre un model pînă atunci neglijat, cîntecul elizabethan, căruia îi păstrează forma metrică, ușor de transpus în muzică, dar îi pierde, într-o bună măsură, ingenuitatea și sinceritatea expresiei unor sentimente pline de gingășie.

Între timp, el părăsise Irlanda, într-o vreme în care exilul apărea — așa cum va releva un biograf al său — ca una dintre principalele forme de protest împotriva garnizoanei engleze și a clerului localnic. Se stabilise la Paris, unde ceilalți emigranți irlandezi (printre ei dramaturgul Synge, unul dintre fruntașii mișcării de renaștere culturală a patriei sale) l-au primit cu un amestec de indiferență

și de dispreț : Joyce nu se alăturase luptei duse de ei. Și compatrioții înțeleseseră că atitudinea sa din timpul premierei *Contesei Cathleen* traducea mai mult un crez literar decît unul politic. Întors în țară pentru scurtă vreme, la moartea mamei sale, James va părăsi apoi definitiv Irlanda, de data aceasta în tovărășia unei femei, Nora Barnacle, a cărei cultură era foarte firavă ; întîlnea, însă, în persoana acestei femei, pe cel dintîi om care avea o nesfîrșită încredere în geniul lui, într-o vreme cînd el simțea cum se clatină propriile păreri despre sine. Episodul Nora va fi, însă, un nou prilej pentru emigrația irlandeză (care, altminteri, proclama idei foarte liberale) de a-l privi cu suspiciune pe tînărul de douăzeci și doi de ani, la care se mai adăuga amănuntul că fiului născut între timp Joyce îi dăduse numele de Giorgio — un nume atît de puțin irlandez !

Tînăra pereche colindă orașele elvețiene și italiene, în căutarea unei slujbe. În cele din urmă, James găsește la Triest un post de profesor, plătit foarte modest, dar cu banii aceștia putea asigura, totuși, traiul familiei. Avea acum și o fiică, Lucia, numită astfel în cinstea soției lui Italo Svevo, scriitor care compusese pînă atunci două romane de factură foarte originală, dar rămăsese încă un obscur. („Descoperirea" lui Svevo se va produce mult mai tîrziu, cu puțin înaintea morții, putîndu-se afirma cu toată certitudinea că Joyce a fost unul dintre cei dintîi care au intuit talentul romancierului italian.) Soția noului său prieten va ocupa în ultima carte a lui James, *Veghea lui Finnegan,* un loc central în lumea aceea de simboluri obscure și stranii, pe care o va lumina cu frumusețea sa calmă.

Tuturor grijilor de pînă atunci li se adăuga aceea pe care Joyce abia începea să o cunoască, dar care îl va

însoți de acum înainte întreaga viață : găsirea unor editori dispuși să-l publice. Cum observa cu umor amar unul dintre exegeții săi, dacă un editor era convins să-i accepte o operă, tipografii refuzau să o tipărească, dacă se găsea și o tipografie, atunci librarii nu voiau să o pună în vînzare. Dacă o carte a lui Joyce nu va fi acuzată de pornografie, se va declara că e neinteligibilă ; dacă ambele incidente vor fi înlăturate, opera respectivă va fi considerată antinațională. După lunga odisee a *Muzicii de cameră,* care a avut nevoie de șase ani pînă să vadă lumina tiparului (dar nu în Irlanda, ci la Londra), începu calvarul volumului de nuvele *Oameni din Dublin.* După cum rezultă din niște scrisori publicate după moartea scriitorului, el începuse să lucreze la carte încă din 1903 ; în 1906, cartea fusese acceptată de un editor care, mai apoi, fără să țină seama de prescripțiile contractului, îl va rezilia unilateral. În cele din urmă, Joyce se hotărăște să publice volumul pe propria sa cheltuială, dar în ziua în care se prezintă să ridice ediția, află, stupefiat, că un necunoscut venise înaintea sa, cumpărase toate cărțile și le dăduse foc. Mai trec trei ani de chinuitoare pertractări pînă cînd o ediție a volumului să poată fi tipărită și pusă în librării. De ce, oare, să fi întîmpinat atîtea rezistențe *Oamenii din Dublin* ?

Joyce îi mărturisea editorului său : „Am vrut să scriu un capitol din istoria morală a țării mele și am ales Dublinul, pentru că acest oraș mi s-a părut a fi centrul paraliziei care a cuprins întreaga țară". În viziunea scriitorului, orașul tinereții sale simboliza, de fapt, nu numai anchilozarea unei provincii întregi, ci a unei lumi în care, așa cum constata în povestirea *Arabia,* „totul e potrivnic romantismului". O atmosferă grea, apăsătoare, un cenușiu atotcuprinzător, învăluie străzile orașului, casele, viața

oamenilor. Flamurile se frîng, totul se mişcă într-un mecanism monoton, în care nu e loc pentru visuri, ci numai pentru dezamăgiri. Fiecare povestire este istoria unei dezamăgiri şi întregul ciclu e dominat de un simbol : acela al potirului sfărîmat. Un preot, care pune la îndoială dogmele (povestirea *Surorile*), îşi primeşte pedeapsa pentru că, aşa cum cred cei din preajmă, a spart un potir. Ţintuit în patul său de paralitic, el pare acoperit de o pulbere gri-verzuie, asemenea mucegaiului. Un băiat veghează lîngă trupul preotului mort, pe care, cu puţine clipe înainte, îl socotise deosebit de toţi ceilalţi oameni şi, asemenea lui Alioşa Karamazov aflat la căpătîiul stareţului Zosima, are revelaţia perisabilităţii fizice a acestui idol. Un alt personaj, Eveline, nu are putere să-şi împlinească visul de a evada din lumea meschină din jur, rutina o cheamă tiranic înapoi şi ea i se supune.

Ca şi la Dickens, copiii din nuvelele lui Joyce sînt purtătorii unui ideal de puritate, de frumuseţe sufletească, contrariat de realitatea neiertătoare.

Totul, în nuvelele lui Joyce, se dovedeşte a fi, în cele din urmă, urîţenie şi trivialitate, împotriva cărora oamenii nu au cum să lupte. Eroii povestirilor nu ştiu să zboare dincolo de lumea aceasta dezolantă, în care relaţiile dintre ei şi ceilalţi sînt întemeiate doar pe interes şi pe dorinţa de a-şi escroca semenii. *Doi cavaleri*, indivizi trăind la periferia societăţii, demonstrează exemplar această tendinţă trivială de a batjocori simţămintele pure ale celor din jur, de a le transforma în izvor de cîştiguri. Dacă aici se poate desluşi modelul literar în Maupassant, dacă în întreaga nuvelistică pluteşte o atmosferă naturalistă, e limpede, totuşi, că există o anume înrudire spirituală între personajele lui Joyce şi cele ale lui Cehov. Evoluînd în aceeaşi lume cenuşie, nutrind aceleaşi înfrînte aspiraţii la

puritate, mulţi „oameni din Dublin“ intră dezamăgiţi, trişti, însinguraţi, în mişcarea lentă a acestei alcătuiri sociale, mişcare ce ucide prin uniformizare.

De obicei, în povestirile lui Joyce, cei ce cred în posibilitatea dobîndirii unei frumuseţi sînt sau copiii, sau oamenii simpli, care îşi păstrează, în chip miraculos, ingenuitatea primei vîrste. Ceilalţi toţi au descoperit urîţenia şi sînt ori nişte înfrînţi, ori nişte oameni practici, care (asemenea politicienilor naţionalişti din *Ziua iederii la sediul comitetului*) au reuşit să se adapteze.

Potirul spart nu e, deci, o alegorie valabilă numai pentru prima povestire din cele cincisprezece ; pretutindeni există un om care şi-a pierdut o credinţă, a renunţat la o luptă, şi-a părăsit un ideal... Debutînd sub semnul morţii (care, la Joyce, ca şi la Baudelaire sau la Rollinat, nu înseamnă o clipă a frumuseţii, o izbăvire, ci o pedeapsă care urîţeşte, un moment al unei descompuneri universale), povestirile se încheie tot într-o viziune uriaşă a morţii care pătrunde în amintirile oamenilor, coborînd, într-o ninsoare fantastică, apocaliptică, asupra străzilor şi caselor din Dublin. Oraşul apare aci ca o cetate a prăbuşirilor, zăpada nu transmite un sens al purităţii ci, dimpotrivă, făcînd ca paşii să sune înfundat, ca de pîslă, anunţă moartea. Totul ia o înfăţişare stranie, moartea e aproape materializată, ca la Maeterlinck. Şi viaţa oamenilor (în cazul de faţă a lui Gabriel Conroy şi a soţiei sale) e dominată de amintirea unei fantome, a unui tînăr mort cîndva de ftizie galopantă (boală romantică !).

Mai dezumanizantă este, însă, moartea morală a personajelor lui Joyce. Iată-le, de pildă, pe cele din *Pensiunea de familie*, proprietăreasa aprigă, fiica făţarnică, ahtiată după măritiş, micul funcţionar timid. Sinceritatea relaţiilor dintre ei e o simplă iluzie, toţi acţionează în speranţa fie

a sporirii propriei avuţii, sau a apărării măruntei mulţumiri filistine, dobîndite cu preţul unor nesfîrşite umilinţe. Pentru fiecare, fericirea înseamnă „să aibă mai mult". În lumea aceasta, fiecare îl terorizează pe cel mai slab decît el. Farrington din *Diverse aspecte* are o viaţă imposibilă din pricina şefului său, şi se răzbună lovindu-şi sălbatic copiii. Situaţie care aminteşte *Duşmanii* lui Cehov, cu aceeaşi dureroasă ţesătură epică, în care se desluşeşte o dramă profundă a existenţei celor oropsiţi. Cehoviană e şi povestirea *Un caz penibil,* în care tragedia femeii sacrificate pentru raţiuni de ordin moral (domnul Duffy nu vrea să-şi creeze complicaţii sentimentale) aminteşte foarte precis pe aceea a atîtor femei din opera autorului *Doamnei cu căţelul.*

Deosebirea dintre vorbe şi fapte din *Ziua iederii la sediul comitetului,* gravitatea ridiculă a celor din *Harul divin* care discută chestiuni dintre cele mai banale cu seriozitatea personajelor din *Dunciada* lui Pope sau din poemele eroi-comice, iar problemele majore nu le înţeleg de loc, adîncesc satira antipoliticianistă, antireligioasă, Joyce aşezîndu-se aici în continuarea unei vechi tradiţii a literaturii irlandeze.

Peste universul sordid al nuvelelor pluteşte, astfel, foarte adesea, o poezie dureroasă, lirismul sfîşietor al unor drame omeneşti la care scriitorul nu asistă impasibil. Aceasta şi pentru că elementul autobiografic se topeşte atît de deplin în substanţa epică a multor povestiri. Tristeţea prozei lui Joyce este aceea a viselor neîmplinite, a idealurilor pierdute care se arată asemenea unor siluete estompate de marile ninsori ale vremurilor de odinioară, aşa precum fantoma lui Furey îi apare Grettei Conroy. O poezie a comuniunii patetice dintre personajul descris şi personalitatea scriitorului (amintind atmosfera *Epifaniilor* ceva mai vechi) însoţeşte descrierea Dublinului şi a oamenilor lui. Poate că tot din tehnica *Epifaniilor* provine şi acea atenţie acordată detaliului, care face ca unele tablouri de natură (înregistrate de ochii copilului căruia totul i se pare nou şi ciudat), unele imagini ale străzilor şi caselor, descrierea aglomeraţiilor umane să fie înfăţişate cu precizie de miniaturist.

S-a observat că Joyce şi-a orînduit nuvelele în patru cicluri mari : copilăria, adolescenţa, maturitatea, viaţa în societate. Toate aceste cicluri sînt dominate de ceea ce scriitorul însuşi numea „miasma specifică a corupţiei", care învăluie întregul Dublin. Dar oraşul lui Joyce nu e o excepţie şi, în aceeaşi vreme, o anume nostalgie a patriarhalismului rural îl făcea pe americanul Sherwood Anderson să descopere în *Winesburg, Ohio,* aceeaşi „miasmă a corupţiei", sau pe T. S. Eliot să vorbească despre metropola văzută de pe Turnul Londrei ca despre unul dintre oraşele sortite prăbuşirii. Literatura oraşului văzut ca un Moloh ce zdrobeşte şi ucide e foarte bogată în anii aceştia, şi nuvelele lui Joyce se înscriu într-o tematică a spaimei de singurătatea în care trăiau oamenii din aceste uriaşe aglomerări urbane. Finalul *Cazului penibil* e simptomatic din acest punct de vedere.

Scriitorul e un izolat, nu poate găsi nici o punte de legătură între el şi societatea pe care o vede meschină, lipsită de elanuri. Dar, în această perioadă, el încă mai crede că „imaginaţia oamenilor obişnuiţi şi limba pe care o vorbesc sînt bogate şi vii". Nu lipsesc, evident, efectele lingvistice care-l amintesc pe poetul manierist din *Muzica de cameră.* Onomatopeea, aliteraţia, variaţiile de ritm caracterizează, însă, creaţia unui scriitor foarte atent la posibilităţile sugestive ale limbii.

Oamenii din Dublin demonstrează, mai presus decît receptarea unor influențe (mai ales naturaliste și ale unor simboliști de factură Rollinat), manifestarea unei personalități proprii, care prevestește apariția celorlalte opere ale scriitorului irlandez. Nu numai pentru că unele personaje de aci vor fi întîlnite în *Ulysses* (domnul Cunningham din nuvela *Harul divin* va asista la înmormîntarea din romanul care, inițial, sub titlul *Ziua domnului Bloom*, urma să fie doar una dintre povestirile acestui volum; tenorul D'Arcy care emite, în *Cei morți*, cîteva note false, va înfiora, cîndva, amintirile domnului Bloom; Gabriel e fratele unui preot, care va fi prezentat în roman). Dar, mai ales prin *Cei morți*, volumul anticipează o tehnică literară nouă pentru Joyce, pe care el o va duce la apogeu în creațiile ulterioare. Observația nu se limitează la gesturile, cuvintele eroilor, la minuțioasa descoperire a tuturor elementelor ce alcătuiesc mediul în care trăiesc; ci ea încearcă să desprindă, printr-o analiză obiectivă, universul lor interior, locul narațiunii luîndu-l notația amănunțită (și fără determinante logice, realizată într-un flux permanent care aduce lucrurile unele lîngă altele într-un arbitrar în care doar memoria le așază). Evenimentele se alătură miresmelor, culorile — sunetelor, într-un vălmășag amețitor, în care firul epic înaintează cu greu, unind acțiunea fiecărui personaj în parte, despărțindu-se, apoi unindu-se din nou într-o țesătură aparent foarte simplă.

Exilații, o comedie în trei acte care va fi publicată în 1918 (și a cărei reprezentare, la München, va însemna un neașteptat succes), demonstrează, de fapt, tot calitățile de prozator ale lui Joyce. Pentru că, în realitate, piesa e o nuvelă dialogată, scriitorul a vrut să propună publicului o îndrăzneață discuție despre pasiuni, despre copleșitorul

conflict dintre senzualism și intelect. Ca și Gabriel Conroy, Richard Rowan, eroul din *Exilații* (acțiunea se petrece într-o vilă din Italia, unde eroii, irlandezi, s-au exilat), e urmărit de umbra iubirii pe care soția sa, Bertha, a nutrit-o cîndva pentru vărul ei, Robert Hand. Richard își iubește soția cu o patimă lucidă; și, cînd în preajma celor doi soți își face apariția Robert, păstrîndu-și aceeași dragoste pentru Bertha, Richard hotărăște să se dea deoparte, pentru a-i putea dărui acesteia împlinirea dragostei care, poate, ar face-o fericită. Dar, după ce îl întîlnește pe iubitul ei de altădată, Bertha se întoarce la Richard, mărturisindu-i că, în tot acest timp, i-a rămas credincioasă. Pînă aici, intriga se putea rezolva în sensul deznodămîntului tragic din ibseniana *Cînd ne vom scula din morți*. Dar întoarcerea Berthei înlătură această posibilitate, nici o ieșire nu mai e posibilă, pentru că Richard și-a pierdut încrederea în soția lui. Chiar dacă iubirea ei pentru Robert nu s-a împlinit, ea *ar fi putut* să se împlinească și el simte nevoia nu a unei îndoieli permanente, ci a certitudinii integrale, a dobîndirii adevărului întreg.

Această impresionantă aspirație spre adevăr nu e susținută, însă, de construcția dramatică a personajelor piesei, îndeosebi a Berthei. Gretta Conroy din *Cei morți* nu era nici ea o personalitate bine conturată, dar negura misterioasă care-o înconjura estompa unele trăsături mai puțin convingătoare. Bertha apare în necruțătoarea lumină a rampei, notațiile pline de delicatețe din nuvelă sînt înlocuite aci de replica directă, de dialog. Și, în afară de aceasta, încercarea de a realiza o operă dramatică pe o asemenea temă proustiană, în care unul dintre eroi (în cazul de față Richard) se identifică cu autorul însuși, nu putea fi dusă pînă la capăt în chip fericit. „Dramaturgul nu poate fi un solipsist", constată un comentator al piesei

lui Joyce. Eroul dramatic are obligaţia *să comunice* observaţiile pe care le înregistrează, piesă de teatru trebuie să sugereze direct acţiunile, oamenii, sensurile, nu poate rămîne în domeniul vag al unui amestec subtil de senzaţii vizuale, sonore, auditive. De aceea, Richard, Bertha, Robert rămîn nişte concepte, nu sînt oameni autentici care să se mişte şi să vorbească firesc.

De altminteri, e relevant faptul că şi cealaltă piesă a lui Joyce, *Carieră strălucită*, e dedicată „propriului suflet", sugerînd, astfel, aceeaşi orientare spre propria lume interioară.

Dar piesa e, totuşi, semnificativă pentru o anumită atitudine a scriitorului. Dezbătînd din nou problema Irlandei, prin intermediul unor oameni care se exilează din oraşul natal al lui Joyce, el demonstrează încă o dată anacronismul atitudinii izolaţioniste a unei părţi din intelectualitatea irlandeză. „Dacă Irlanda vrea să devină o Irlandă nouă, ea trebuie, în primul rînd, să devină europeană," declară Robert, înţelegînd prin această „europenizare" nu numai o receptivitate sporită la arta continentului, dar, mai ales, renunţarea la prejudecăţile naţionaliste, conservatoare, ce se manifestau absolut în toate domeniile vieţii sociale irlandeze.

Dar nicăieri în întreaga creaţie a lui Joyce crezul său estetic, certitudinile şi ezitările sale nu sînt exprimate mai complet decît în romanul intitulat *Portretul artistului în tinereţe*. Tema cărţii e formarea unui caracter, a unei personalităţi, încadrînd *Portretul artistului* în acea categorie pe care au ilustrat-o un *Wilhelm Meister* al lui Goethe, *Viaţa lui Henry Brulard* al lui Stendhal sau *Familia Buddenbrook* a lui Thomas Mann.

În substanţa epică a unui asemenea „Bildungsroman" (cum a fost numit de critica germană), intră foarte adesea,

numeroase elemente de autobiografie ; şi, din acest punct de vedere, e foarte greu să se traseze o limită între ceea ce ar reprezenta „naraţiunea obiectivă" şi proza memorialistică. Volumul lui Joyce inclină, evident, spre cuprinderea mai ales a detaliului autobiografic. E o carte despre un artist, dar, în primul rînd, despre artistul Joyce. Complicata construcţie din *Falsificatorii* lui Gide (un jurnal al unui romancier care scrie o carte despre un romancier care ţine un jurnal despre romanul pe care îl scrie) nu l-a atras pe scriitorul irlandez. Cartea lui este prin excelenţă o confesiune, personajele sînt înfăţişate din perspectiva unui erou central, Stephen Dedalus, ele apar în amintirile şi în visurile acestuia.

De fapt, modul de prezentare a acţiunii, a oamenilor, ideilor din *Portretul unui artist* rămîne, în primul rînd, liric. Personalitatea scriitorului scrutîndu-şi universul sufletesc, adevărat labirint întunecat de neguri (numele eroului e, simbolic, acela al constructorului labirintului, al celui care va rămîne prizonier al propriului edificiu), „nu a atins încă stadiul narativului", va observa unul dintre cei mai de seamă critici ai operei lui Joyce, Richard Ellmann. Dedalus este încă un suflet primordial, exprimîndu-se, chiar cînd discută filozofie, în metafore poetice, în adagii, în exclamaţii. Bîntuit de dureri grave, de nelinişti, el nu ştie să observe direcţiile generale ale mişcării lumii, ale naturii, totul se explică prin propria sa personalitate. Nu e numai un părtaş la durerea universală, ci i se pare că ea s-a concentrat întreagă în el însuşi, că o poartă în fiecare fibră a fiinţei sale, că a devenit un mandatar al suferinţei lumii.

Dar Dedalus nu devine un mizantrop ; el crede în utilitatea propriului sacrificiu, crede că lumea va avea de cîştigat în urma acestui martiriu, simbolizat de celălalt nume

al său, Stephen. În drumul său se ridică, pe rînd, primejdiile reprezentate de conservatorismul opac al familiei, de fanatismul religiei, de exclusivismul politicianismului șovin. Stephen e convins că dincolo de ele e *viața,* viața adevărată și pură și, ieșind din labirintul întunecat, se îndreaptă spre lumina scăpărătoare a lumii, strigîndu-și speranțele: „Pieptul îi era chinuit de dorința de a striga, de a lansa țipătul șoimului sau al vulturului, de a-și anunța printr-un strigăt vînturilor din larg propria eliberare. Era chemarea pe care viața o adresa sufletului său și nu glasul monoton și vulgar al lumii datoriilor și a deznădejdilor, și nu acea voce inumană care-l chema odinioară la sumbrul cult al altarului... Sufletul său se ridică din mormîntul adolescenței, azvîrlindu-și veșmintele mortuare. Da. Da. Da. Începu să strige cu mîndrie, cu întreaga libertate și putere a sufletului, asemenea marelui meșteșugar al cărui nume îl purta, un cuvînt viu, nou, plin de avînt, frumos, impalpabil, nepieritor... Un dor de ducă îi ardea tălpile, îndemnîndu-l să alerge pînă la capătul pămîntului. Inima părea că-i strigă: înainte! înainte! Seara cădea peste mare, noaptea cobora spre cîmpuri, zorile se aprindeau înaintea călătorului și-i dezvăluiau cîmpii, munți, fețe necunoscute... Deci încotro?"

Poate că aici, în întrebarea finală, se ascunde sensul cărții, avîntul lui Dedalus se convertește într-o tulburătoare îndoială. *Oameni din Dublin* se încheie cu copleșitoarea imagine a ninsorii diluviene care acoperă, deopotrivă, viii și morții; *Portretul* este cartea speranței, a lucidității. E cartea răzvrătirii împotriva dogmelor, a afirmării unui spirit însetat de adevăr, rătăcind de-a lungul coridoarelor alegoricului labirint în căutarea acestui adevăr. Ea păstrează puritatea adolescentină a remușcărilor pentru primele păcate, pentru cele dintîi dorințe senzuale,

a francheții cu care sînt înfățișate cusururile familiei. Dar, în același timp, ea cuprinde o imagine, desenată cu fermitate matură, a consecințelor unei educații ipocrite cum era aceea din colegiile iezuite. Uneori, tabloul Irlandei chinuite și obidite e realizat cu un autentic sentiment al durerii.

Dincolo, însă, de caracterul autobiografic al cărții, se descifrează aci anume relații între realitate și simboluri care anunță *Ulysses* și chiar *Veghea lui Finnegan.* Joyce sugerează ideea că în fiecare dintre noi trăiește un erou mitologic, capabil să înfăptuiască acte miraculoase, astfel încît acțiunea, împovărată de aceste aluzii (și de lungile discuții filozofice ale lui Stephen, discuții purtate întotdeauna din perspectiva gîndirii mistice a lui Toma din Aquino), se înfățișează ca o sumă a mai multor destine și mituri. Dar mitul ales de Joyce este acela al lui Dedal, prizonier al propriei creații, care nu poate evada decît vertical, zburînd spre înălțimi, desprinzîndu-se de pămînt. Mai mult decît atît, eroul poartă și numele unui martir, mod alegoric de a spune că experiența personală a unui artist, relațiile lui cu lumea înconjurătoare determină suferință și sacrificiu. E viziunea unui intelectual aparținînd acelei generații care a simțit cu patetism drama prăpastiei dintre idealurile avîntate ale artei și neînțelegerea societății. Soluția izolării li se părea acestor scriitori ca o consecință logică a unei stări de fapt pe care o intuiseră.

Drama lui Joyce, a celui care în copilărie era numit „Jim cel vesel", atinge, din acest punct de vedere, punctul cel mai înalt în romanul *Ulysses,* mult dezbătut din 1922, de cînd a apărut. Și adevărul e că această carte uriașă, de opt sute de pagini, e foarte susceptibilă la foarte diverse interpretări. Aparent, firul epic e deosebit de simplu: ne aflăm la Dublin, în ziua de 16 iunie 1904 (în realitate,

data nu a fost aleasă fără nici o aluzie, ea reprezintă ziua întîlnirii dintre James şi Nora Barnacle). La ora 8 dimineaţa, Stephen Dedalus, eroul din *Portretul unui artist*, ne e înfăţişat părăsindu-şi locuinţa din străvechiul turn Sandymount, pe malul mării, hotărît să se despartă de prietenii săi. În finalul romanului autobiografic, el se îndrepta, intonînd un imn al speranţei, spre soare. De data aceasta, merge spre apus, umbra, deci, îl precede. Detaliul nu e lipsit de semnificaţie. După ce îşi predă lecţia de solfegiu, se întoarce spre oraş. Pentru o bucată de vreme, dispare din raza vizuală a romancierului, lăsînd locul celui care va deveni eroul cărţii, Leopold Bloom, de meserie agent de schimb. Asistăm la trezirea lui din somn, la toaleta de dimineaţă, la cumpărăturile obişnuite, la micul dejun. Bloom merge la baia publică, asistă la o înmormîntare, trece prin redacţia unui ziar, ia prînzul la un restaurant, zăboveşte într-o bibliotecă, intră într-un bar, pleacă pe plajă unde priveşte femeile care se îmbăiază, se duce la maternitate unde vrea să afle ştiri despre starea sănătăţii unei prietene internate acolo, îşi întîlneşte cîţiva prieteni, hotărăşte să-şi petreacă seara la bordel; aci, într-o adevărată „noapte a Valpurgiei", se întîlneşte cu Stephen şi, în cele din urmă, se întoarce acasă unde, într-un monolog neîntrerupt, de 40.000 de cuvinte, soţia sa, Molly, îşi spune trista poveste a vieţii.

„Cea mai zilnică dintre toate zilele unui om", a spus Arnold Bennett. În realitate, această zi obişnuită a unui individ banal cuprinde în ea simboluri multiple.

„Sarcina unui poet sau a unui nuvelist, nota Thomas Hardy, este aceea de a descoperi tristeţea lucrurilor măreţe şi măreţia lucrurilor celor mai triste." Romanul poartă numele eroului homeric care, în istoria culturii, a ajuns să reprezinte mistuitorul dor de a cunoaşte orizonturi tot mai

vaste, şi ale cărui călătorii în critica neo-platonică erau socotite a simboliza nesfîrşitele peregrinări ale sufletului. Planul epic al cărţii demonstrează că Joyce a urmărit în amănunţime desfăşurarea fabuloaselor isprăvi ale lui Odiseu. Astfel încît, în Dublinul începutului de secol (descris cu o minuţie de miniaturist), se reconstituie povestea lui Homer, trăită, de această dată, de un umil agent de bursă.

Cele trei capitole iniţiale sînt o nouă Telemachie, cimitirul e vizita în Hades, înmormîntarea o aminteşte pe aceea a lui Elpenor, tovarăşul danailor întorşi din Troia, bordelul e sălaşul lui Circe, zîna care-i prefăcea pe oameni în porci, biblioteca e tumultoasa strîmtoare dintre Scylla şi Caribda, redacţia ziarului e asemuită cu sălaşul lui Eol, zeu al vînturilor care se răspîndesc, nestăvilite, peste întregul pămînt, întoarcerea lui Bloom acasă e drumul spre Ithaca, unde aşteaptă Penelope — Molly. Într-o zi dintre cele lipsite de evenimente din viaţa unui om dintre cei mai şterşi, pot fi regăsite dimensiunile unuia dintre marile eposuri ale umanităţii, sugerează Joyce.

R. M. Albérès, distins cercetător al romanului modern, crede că intenţia lui Joyce a fost aceea de a demonstra că „viaţa cea mai insignifiantă are o atmosferă poetică în stare să o asimileze unei epopei". Judecata, însă, poate fi reversibilă: dimensiunile epopeii pot fi reduse la spaţiul întîmplărilor obişnuite dintr-o zi oarecare a unui individ fără personalitate. Că interpretarea ar putea fi justificată, o demonstrează relativismul structural al gîndirii lui Joyce, în care sublimul şi banalul sînt perfect interschimbabile, valoarea fiind cu totul aproximativă.

Dar e limpede că, în ciuda intenţiei clar satirice, *Ulysses* nu urmăreşte să fie numai un poem eroi-comic; el se

înfățișează ca o halucinantă țesătură de efecte și cauze, de aparențe și adevăruri, dintre identitatea individului și propria sa alegorie. Individul se mișcă într-un spațiu social foarte precis, alegoriile îl proiectează apoi în cosmos, descrierea obiectivă se întrepătrunde cu analiza psihanalitică, personajele devin adevărate arhetipuri, manifestările lor devin manifestări ale speciei, subconștientul lui Bloom sau al lui Dedalus răbufnesc asemenea oricărui subconștient uman pus în împrejurări similare. Aceste evoluții individuale sînt proiectate pe un peisaj în care oamenii Dublinului vin cu propriile lor individualități, izolați, tragic însingurați, dar intersectîndu-și drumurile cu o amețitoare repeziciune. Ziariști, oameni politici, prostituate, soldați, preoți, juriști, negustori, alcătuiesc un adevărat microcosmos.

Joyce creează, astfel, un întreg univers, în care legile mișcării diferitelor particule individuale sînt foarte greu de descifrat, și în general e greu să se stabilească dacă ele există cu adevărat. E o zi din viața unui oraș „paralizat" (să ne amintim de modul în care scriitorul îl judeca în *Oameni din Dublin*), închistat într-un tradiționalism burghez, înăuntrul căruia nu pătrundeau sunetele unei lumi fremătătoare. Orașul cu ocupațiile lui zilnice, mărunte, pe care Joyce l-a urît cu patimă și l-a iubit cu durere.

„Istoria — afirmă Stephen la un moment dat — e un coșmar din care încerc să mă trezesc." Cuvinte revelatoare pentru concepția lui Joyce din această îndelungată etapă a creației sale. Nemișcarea din țara lui îl întrista, dar și sensul în care se mișca istoria în acea perioadă străbătută de primul război mondial, cînd a fost conceput *Ulysses*, îl înspăimînta. Sînt anii în care, cu aceeași acuitate tragică, opera lui Kafka exprima înstrăinarea individului de o lume adversă și absurdă, anii revoltei suprarealiste împotriva unei realități apăsătoare; ca și la Joyce, salvarea era căutată în propriul univers sufletesc al artistului, bîntuit de mari disperări. În comparație cu organizarea strict geometrică a absurdului, cu neputința comunicării din *Metamorfoza* sau din *Colonia penitenciară* ale lui Kafka, din tablourile unui Delvaux sau Tanguy, adevărate coșmaruri dureroase, romanul lui Joyce pare nebulos și incoherent, amestec haotic de consemnări ale unor evenimente fără determinări și ale unor stări de spirit apăsătoare. Așa cum observa criticul Harry Levin, Joyce nu se sprijină pe o logică fermă, ci pe un sistem al asociațiilor. De aceea, în pofida unei construcții foarte meticuloase, elaborate, a întregului roman, se ivește impresia de discontinuitate, de imprecizie. Discontinuitatea este, însă, aceea a reacțiilor sufletești pe care scriitorul le urmărește concomitent cu acțiunile eroilor, într-un conglomerat amețitor, procedeele simboliste, naturaliste și expresioniste întîlnindu-se într-un amestec în care ele sînt greu de delimitat. În afară de aceasta, Joyce alternează stiluri și ritmuri muzicale, poemul cu eseul, farsa cu narațiunea, pasaje de un echilibru clasic, perfect inteligibile, cu fraze ale subconștientului, sincopate, al căror sens e greu de elucidat. Dialogul cel mai banal se suprapune discuției filozofice subtile, argoul — stilului elegiac, exactitatea științifică — halucinației, precizia uscată a paragrafului de lege — grației pastoralei. Comentatorii au descoperit, de pildă, în capitolul VII, 96 de figuri retorice, sau în capitolul XIV (unde se sugerează creșterea unui prunc în pîntecele mamei), o adevărată istorie a limbii engleze, de la vechea saxonă la *slang*-ul american, trecînd prin Chaucer, Malory, Bunyan, Pepys, Swift, Sterne, Dickens, și terminînd cu Ruskin și Carlyle. E aceasta o

dovadă că în haosul aparent al romanului, domnește o ordine strictă a nuanțelor, a cuvintelor, a imaginilor, obținută, e drept, prin artificii obositoare.

Indiferent de corespondențele cu eposul homeric, *Ulysses* oferă numeroase motive de meditație asupra destinului uman. Oamenii lui Joyce se descoperă înrudiți spiritual și carnal cu întreaga lume, dar rămîn întemnițați în propriul eu, într-o izolare tragică. Ei discută mai mult cu ei înșiși, cu adîncimile propriului univers, într-un permanent monolog în care se exprimă răscolitoare drame interioare, de o intensă vibrație emoțională. „Monologul interior" (sau, cum îl numește, poate mai adecvat, critica anglo-saxonă, „fluxul conștiinței") reprezintă această modalitate caracteristică unei tendințe literare care încearcă să descifreze procesele foarte complicate ale vieții psihologice a unor personaje aflate în preajma unor mari naufragii ale conștiinței. „Monologul interior" este și o nouă modalitate de montaj a faptelor de conștiință, în acea succesiune întîmplătoare în care se prezintă ele în viața sufletească autentică a oamenilor. Pictorii impresioniști, definind obiectul din perspectiva personală a artistului, dăduseră o sugestie dintre cele mai rodnice prozei joyciene. Pe de altă parte, nu ni se pare lipsită de semnificație împrejurarea că, în anii în care Joyce se afla la Zürich, lucrînd la *Ulysses*, în același oraș elvețian se manifesta o puternică școală psihanalitică, sub conducerea lui Jung. Deși scriitorul irlandez nu și-a însușit datele acestei orientări, dealtminteri ispititoare prin noutatea ei, se pot descifra unele certe înrîuriri ale ei, în felul în care e construită analiza psihologică a unor personaje, a căror reacție mărturisește, nu o dată, aplicarea teoriilor despre forța acelor impresii depozitate în subconștient, care izbucnesc, rupînd năvalnic „bariera refulării".

Astfel încît tehnica literară din *Ulysses* reprezintă o *sumă* a mai multor direcții din domenii atît de diferite; și, dacă adăugăm vitalismul filozofic și laitmotivul wagnerian, la care s-a făcut adesea aluzie în legătură cu Joyce, obținem o imagine complexă, depărtată de simpla filiație dintr-un scriitor îndeajuns de obscur cum era simbolistul Edouard Dujardin. E adevărat că lectura romanului acestuia, *Dafinii au fost tăiați*, i-a revelat lui Joyce posibilitățile de expresie ale unui procedeu cum era monologul interior. Faptul e mărturisit de autorul lui *Ulysses*; dar e greu de crezut că Joyce nu a putut descoperi în opere cum erau cele ale lui Dostoievski sau Melville existența acestei tehnici.

Artificiile stilistice (care nu sînt numai ale sintaxei ci, uneori, și ale lexicului) fac ca lectura romanului să fie foarte dificilă; peregrinările lui Leopold Bloom devin greu de urmărit în acest Dublin, orașul-decor din nuvele, devenit acum oraș-personaj care participă la drama joyciană. Scriitorul susținea afirmarea, prin intermediul limbajului, a „individualității pure" a personajelor și a autorului, așa cum mărturisea într-o scrisoare trimisă, prin 1914, fratelui său. Dar încercarea de a descoperi aceste accente, ascunse cu rafinament sub frazele aparent fără relief, transformă adesea lectura romanului într-o adevărată operație de dezlegare a unei enigme.

Ulysses e, totuși, un roman al zilei. *Veghea lui Finnegan*, care îl va urma, e romanul nopții răscolite de coșmaruri. Într-un vechi cîntec irlandez de petrecere, se povestește întîmplarea unui zidar care, căzînd de pe schelă, e socotit mort de tovarășii lui și privegheat de ei. Se trezește la zgomotul destupării unei sticle de whisky. Subiectul baladei e numai pretextul anecdotic al cărții lui

Joyce ; de fapt, firul epic al romanului este foarte greu de descoperit în aglomerarea de elemente haotice, în salturile prin epocă pe care le fac personajele, în revenirile ce nu țin seama de succesiunea istorică. *Veghea lui Finnegan* are înfățișarea acelei legendare nopți primordiale în care planetele se roteau pe orbite neprevăzute.

Jean Paris, și după el toți comentatorii cărții, au recunoscut în construcția romanului forma ciclului lui Vico. (Dealtminteri, numele filozofului italian, transformat în Mr. John Baptister Vickar, apare foarte adesea în carte, în momentele ei cheie.) Dar ceea ce în *Scienza Nuova* a lui Vico era ordine, devine la Joyce un coșmar al istoriei, care îl înspăimîntase cîndva și pe Stephen. Pornind de la vremurile legendare (cele ale bătăliei dintre îngerii lui „Mick" — arhanghelul Mihail — și demonii lui „Nick" — diavolul), întreaga poveste a umanității e înțeleasă ca o luptă permanentă între două principii, nu neapărat opuse în sens moral : Cain și Abel, Guelfii și Ghibelinii, York și Lancaster, Napoleon și Wellington. Indiferent dacă principiile lui Vico se întîlnesc sau nu cu acelea ale lui Dante din construcția *Divinei Comedii*, cu cele ale învățatului din Nola, Giordano Bruno (prezent în carte sub numele librarilor Browne și Nolan), sau cu ale lui Nicolaus Cusanus (transformat în Nicholas de Cusack), imaginea realizată este aceea a unor perioade inarticulate, a unui fabulos întunecat și mitic. Istoria omenirii se reconstituie, în alegorii, în aluzii imagistice și lingvistice abia inteligibile, în visul unui cetățean al Dublinului, Earwicker. Povestirea aceasta obscură debutează cu o onomatopee de 98 de litere care vrea să simbolizeze căderea omului din paradis. Finnegan, reprezentînd perioada „teocratică" din ciclul lui Vico, e trezit de cuvîntul magic, „whisky", dar tovarășii săi se grăbesc să-l facă să piară definitiv, dispariția sa coincizînd cu ivirea celui de-al doilea Finnegan, Humphrey Chimpden Farwicker, simbol al fazei „aristocratice". Venind din țări îndepărtate, el poposește în peisajul straniu cu stînci sălbatice și menhire, și, împreună cu soția sa, frumoasa Anna Livia, cucerește întregul oraș. Hangiul are identități multiple, marcate întotdeauna de aceleași trei litere : H.C.E. Ele pot însemna, pe rînd, *Here Comes Everybody* („Domnul întreaga-lume"), *Haveth Children Everywhere* („Are pretutindeni copii"), *Human Conger Eel* („Țiparul omenesc")...

Obscurele meandre ale visului continuă. Farwicker e gonit din Phoenix Park pentru că nu a știut să răspundă unor întrebări iscusite, e invinuit de crime abominabile, e osîndit să fie aruncat în fundul unui lac. Judecătorii lui sînt în număr de patru, asemenea celor patru elemente, punctelor cardinale, evangheliștilor sau înțelepților străvechii Irlande. Apărătorul e însăși Anna Livia ; ea citește un manifest pe care îl scrisese fiul lui H.C.E., Sem, dar a cărui glorie va fi răpită de fratele acestuia, Shaun. Anna Livia este de data aceasta un rîu care, traversînd orașul și-a murdărit apele ; asemenea lui, sufletul lui Farwicker, trecînd prin viață, și-a pierdut puritatea. El își iubește propria fiică, pe Isabelle, dar va descoperi în Shaun un rival. Cu dragostea aceasta incestuoasă începe cea de-a treia fază, „monarhică" ; ea se va încheia cu luptele dintre cei doi frați, Sem și Shaun, care deschid ultima fază, cea „anarhică". Luptele nu încetează decît în ceasul răsăritului, cînd rîul își întrerupe brusc povestea, curgînd, liniștit, mai departe...

Personajele sînt „ființe de verb, nu de carne", așa cum le-a definit un comentator. Ele se reduc la ceea ce evocă

direct, prin simpla folosire a cuvîntului care le denumește, asemenea Viciilor și Virtuților din teatrul medieval. Intriga și eroii rămîn într-o stare de permanentă creație, nu sînt altceva decît proiecțiile schimbătoare și hieratice ale unei realități profunde și care se mișcă încet, asemenea algelor în apă. S-a spus că eroul central e *timpul,* într-o lume prodigioasă în care totul se naște și apoi se întoarce în neființă, pentru a se naște din nou. Realitatea e că timpul *Finneganilor* e dezbrăcat de orice semnificație concretă, el nu definește o epocă anume, rămîne un concept tulbure.

În *Ulysses* fiecare scenă constituia un simbol. În romanul publicat la 17 ani după aceea, *Veghea lui Finnegan,* fiecare cuvînt ar vrea să cuprindă o alegorie. Cuvintele sînt dezarticulate, apoi recompuse arbitrar, elemente aparținînd unui număr de 19 limbi sînt contopite printr-un sistem surprinzător de prefixionări și sufixionări, prin juxtapunere, prin modificarea particulelor. „Etternamoorbees" e format din trei cuvinte ușor de distins : *aeternus, amour* și *orbis,* toate transcrise în fonetică engleză. Dar un termen ca „sanglorians" devine un calambur foarte complicat. *Sang, gloire, sanglots,* sînge, glorie, suspine : „esența războiului" cum le-a numit Jean Paris. Dar alături de ele apar și *sans-gloire* (lipsit de glorie), precum și sarcasticul final, *rien* (nimic).

Astfel încît, pe bună dreptate, romanul lui Joyce a fost definit „o carte pentru scriitor". O literatură prin definiție ezoterică, un solilocviu îndurerat despre istoria omenirii, în care oamenii și epocile se nasc unele din altele într-un neostoit proces de creație. Dar, dacă în locul unor limbi europene, contopite astfel într-o adevărată magmă

informă, Joyce ar fi făcut apel la dialecte ale popoarelor africane, ale triburilor de indieni din Brazilia, sau la vechi limbi ale civilizațiilor mongole, această „epopee-Babel", cum a fost numită cartea, nu ar fi fost mult mai greu de înțeles pentru lectorul englez. Spaima de istorie, de mișcare logică, s-a tălmăcit într-o operă fără auditori.

Dar *Finnegan* rămîne, într-o măsură, o operă de tradiție irlandeză. Shem (numit o dată „Mr. O'Shem Poștăvarul") poate fi identificat cu Swift, la umilințele căruia Joyce face adesea aluzie. Dealtminteri, în *Jurnal către Stella,* Swift folosise acest procedeu al unor cuvinte scrise ca în englezește și citite ca în latină. Stella și Vanessa, personajele decanului de la St. Patrick, sînt prezente printre cuplurile înfățișate de Joyce ca un exemplu al „dezvoltării dichotomice" a istoriei. Pînă și Lilliputul, Brobdingnagul și Lagadoul apar în fantasticele alcătuiri ale cărții lui Joyce. Silit să apeleze la alegorii, autorul lui *Gulliver* le alcătuise cu o primejdioasă transparență. *Finnegan* respinge, însă, descifrarea sensurilor sale ; chiar și cheile pe care Joyce însuși și exegeții săi le-au pus la îndemîna lectorilor nu pot scoate la iveală înțelesurile.

Nuvelele, *Portretul unui artist,* într-un fel și *Ulysses,* demonstrau prezența unei personalități care punea omul, sentimentele și gîndurile lui în centrul întregului univers. A unei personalități care a urmărit să prezinte oamenii și orașele țării sale, cuprinse de filistinism. Dar cînd acest sentiment al demnității umane e învăluit în cețuri de nepătruns, cînd istoria omenirii e privită ca o deplasare haotică și sterilă, din începuturi obscure spre o finalitate și mai obscură, zbuciumul lui Joyce devine de o tragică neputință.

Proust pleca de la faptul psihologic, pentru a scrie cronica unei vremi. Pentru Dostoievski, sufletul omenesc era sursa unor procese subtile, de o logică implacabilă. Gide însuşi, în „actul gratuit" al lui Lafcadio vedea o determinare, barbară, e adevărat, dar *declarat* absurdă. Joyce respinge cauzele, sau pur şi simplu nu le caută ; dar logica lui urmează uneori intuitiv, alteori întemeiată pe raţionamente, logica însăşi a vieţii, greu de cuprins în formule, în straturi incontestabil mai profunde decît făcuseră înaintaşii lui. Cînd părăseşte acest domeniu al determinărilor, deşi el afirmă că urmează „mişcarea însăşi a adevărului celui mai ascuns", edificiul său se prăbuşeşte. Ceea ce se anunţă din *Ulysses* şi se desăvîrşeşte în *Finnegan*.

Nu e lipsit de semnificaţie că Robbe-Grillet, unul dintre scriitorii care s-au declarat discipoli ai lui Joyce, scria referindu-se la maestrul său : „Semnificaţiile lumii nu mai sînt, în jurul nostru, decît parţiale, provizorii, contradictorii, contestate... Are realitatea vreun sens ? Artistul contemporan nu poate răspunde acestei întrebări : el nu ştie nimic."

Joyce nu s-a gîndit niciodată la „non-sensul" realităţii. Pentru el, chiar şi *Finnegan* era „un mod nou de a spune *un adevăr* vechi". Dar rezultatele la care a dus această tentativă de „a construi mai multe planuri ale naraţiunii al căror subiect estetic e unic", au constituit argumente pentru apologeţii unei literaturi a iraţionalului pe care, într-o scrisoare din 1940, autorul *Oamenilor din Dublin* o declara „neconformă cu evoluţia gîndirii umane". Pentru el, lumea are „legi obscure, dar explicabile".

Drama lui Joyce nu poate fi înţeleasă fără o cunoaştere a vieţii lui, a oraşului natal, pe care le-a transformat în

substanţă epică. Este omul care, voind să se răzbune pe o lume strîmt alcătuită, prigonit pentru inflexibila lui demnitate, pentru nonconformismul şi ura lui împotriva constrîngerilor, i-a tălmăcit dezumanizarea în alegorii neiertătoare. E drama celui care, prin creaţia lui, şi-a contrazis principiile proclamate la începutul unei tumultuoase existenţe cînd literatura, după părerea sa, trebuia să exprime „bucuria vieţii".

Dan Grigorescu

SURORILE

De data asta, nici o nădejde să mai scape : era al treilea atac. Seară de seară trecusem pe lîngă casa unde locuia (era în timpul vacanţei) şi cercetasem pătratul de geam luminat ; şi seară de seară îl aflasem luminat la fel, slab şi egal. Dacă ar fi murit, gîndeam, s-ar vedea reflectate, pe storul întunecat, lumînările — fiindcă ştiam că la căpătîiul unui mort se aşază două lumînări. Îmi spusese adesea : „Nu mai stau eu mult pe lumea asta" — şi crezusem că vorbea într-o doară. Acum ştiam că spusese drept. În fiecare seară cînd priveam în sus spre geamul luminat, îmi repetam încet cuvîntul „paralizie". Întotdeauna sunase ciudat urechilor mele, ca şi cuvîntul „gnomon" în Euclid, sau cuvîntul „simonie" din catehism. Dar acum mi se părea a fi numele unei făpturi răufăcătoare şi încărcată de păcate. Mă înspăimînta şi totodată jinduiam să mă apropii şi să-i privesc lucrătura ucigătoare.

Cînd am coborît la cină, şedea lîngă foc bătrînul Cotter şi fuma. În timp ce mătuşă-mea îmi turna în farfurie fiertura de ovăz, el zise, de parcă s-ar fi întors la vreo observaţie de mai înainte :

— Nu, n-aş spune că era chiar... da' avea ceva ciudat... avea ceva niţeluş straniu... Să vă spun care-i părerea mea...

Se porni să pîcîie din lulea — fără îndoială că între timp îşi întocmea în gînd părerea. Bătrîn plicticos şi nerod! Cînd l-am cunoscut întîi, era destul de interesant — vorbea despre leşinuri şi despre viermi; dar m-am săturat degrabă de el şi de nesfîrşitele lui poveşti despre distilerie.

— Am eu teoria mea în privinţa asta, zise. Cred c-a fost unul din cazurile alea... cazurile alea speciale... Da e greu de spus...

Începu iar să pîcîie din lulea, fără să ne aducă la cunoştinţă teoria lui. Unchiu-meu văzu că făcusem ochi mari şi-mi spuse:

— Va să zică bătrînul tău prieten s-a dus, are să-ţi pară rău să afli.

— Cine? am întrebat eu.

— Părintele Flynn.

— A murit?

— Tocmai ne-a anunţat domnul Cotter. A trecut pe-acolo.

Ştiam că sînt observat, aşa că am mîncat înainte, de parcă vestea nu m-ar fi interesat. Unchiul meu îi explica lui Cotter:

— Au fost prieteni buni, băiatul şi cu bătrînul. Ştiţi, l-a învăţat multe; şi ziceau toţi că-i era tare drag de băiat.

— Dumnezeu să aibă milă de sufletul lui, spuse mătuşă-mea cu evlavie.

Bătrînul Cotter mă privi cîtva timp. Simţeam că mă sfredeleşte cu ochii lui mici ca nişte mărgeluşe negre, dar nu voiam să-i fac pe plac şi să-mi ridic privirile din farfurie. Se întoarse la pipa lui şi în cele din urmă scuipă grosolan pe grătarul căminului.

— Eu, să am copii, nu mi-ar place să stea prea mult de vorbă c-un om ca ăsta! zise.

— Ce vreţi să spuneţi, domnule Cotter? întrebă mătuşă-mea.

— Vreau să spun, răspunse bătrînul, că-i face rău copilului. Eu sînt de părere că un flăcău ca ăsta s-alerge pe-afară şi să se zbenguie cu alţi flăcăi de vîrsta lui, şi nu să... N-am dreptate, Jack?

— Şi eu sînt de aceeaşi părere, îl asigură unchiu-meu. Să-nveţe să dea din pumni. Asta le tot spun evlavioşilor ăştia: faceţi mişcare! Păi, eu cînd eram puşti, în fiece dimineaţă făceam cîte o baie rece, fie vară, fie iarnă. Asta mă ţine acuma sănătos tun. Învăţătura-i ceva foarte frumos, e lucru mare, nimic de zis, da... Poate-ar dori domnul Cotter să guste din jigoul ăsta de berbec, adăugă, întorcîndu-se către mătuşă-mea.

— Nu, nu, pentru mine, nu, făcu bătrînul Cotter.

Mătuşă-mea aduse friptura de la cămară şi o aşeză pe masă. Apoi întrebă:

— Dar de ce credeţi că e rău pentru copii, domnule Cotter?

— E rău pentru copii, zise bătrînul Cotter, fiindcă ei au sufletu' foarte impresionabil. Cînd văd copiii asemenea lucruri, ştiţi, are un efect...

Mi-am îndopat gura cu terci, de frică să nu-mi dau drumul mîniei. Plicticos de idiot bătrîn, cu nasul lui roşu !

Am adormit tîrziu. Cu toate că-mi era ciudă pe bătrînul Cotter că vorbise de mine ca de-un copil, îmi frămîntam mintea să scot un înţeles din frazele lui neterminate. În întunericul odăii mele mi se părea că revăd faţa greoaie şi cenuşie a paraliticului. Îmi trăgeam păturile peste cap şi încercam să mă gîndesc la sărbătorile Crăciunului. Dar faţa cenuşie tot mă urmărea. Murmura nedesluşit, şi am înţeles că dorea să mărturisească ceva. Mi-am simţit sufletul retrăgîndu-se undeva pe un tărîm de plăcere şi păcat ; şi acolo am găsit iar faţa, aşteptîndu-mă. Începu să mi se spovedească, murmurînd ; iar eu mă miram de ce zîmbeşte într-una şi de ce-i sînt buzele umede de salivă. Dar mi-am amintit că murise de paralizie şi am simţit că şi eu zîmbeam uşor, ca şi cum aş fi absolvit-o de păcate.

A doua zi, după gustarea de dimineaţă, m-am dus să mă uit la căsuţa din Great Britain Street. Jos era o prăvălie modestă care purta firma vagă : „Magazin de Manufactură". Manufactura consta mai cu seamă din ghetuţe de copii şi umbrele ; iar în zilele obişnuite atîrna în geam un anunţ : „Se îmbracă umbrele". Acum nu se vedea nici un anunţ, căci obloanele erau trase. Un nod de crep negru sta legat cu panglică de clopotul de la intrare. Două femei sărmane şi un băiat care ducea telegrame se opriseră să citească anunţul prins de nodul cel negru. M-am apropiat şi eu şi am citit :

1 iulie, 1895
Reverendul James Flynn
(slujind odinioară la Biserica Sf. Catherina
din Meath Street)
în vîrstă de şaizeci şi cinci de ani
R.I.P. [1]

Citirea cartonului m-a convins că murise într-adevăr şi m-am simţit tulburat cînd mi-am dat seama că nu ştiam încotro s-apuc. Să nu fi murit, aş fi intrat în cămăruţa întunecoasă dindărătul prăvăliei, unde l-aş fi găsit şezînd în jilţul lui de lîngă foc, înfofolit în palton de mai să se înăbuşe. Poate că i-aş fi adus din partea mătuşă-mii un pachet de tabac *High Toast* şi acest dar l-ar fi trezit din toropeală. Pachetul eu i-l deşertam totdeauna în tabachera neagră, fiindcă lui îi tremurau atît de tare mîinile, încît n-ar fi putut s-o facă fără să verse jumătate pe duşumea. Doar cît îşi ridica mîna mare, tremurătoare, ca să tragă tutun pe nări, şi i se scurgeau printre degete norişori de firicele peste pieptii hainei. Poate că aceste statornice revărsări de tabac dădeau vechilor sale veşminte preoţeşti înfăţişarea lor verzuie, veştedă ; căci batista cea roşie — totdeauna mohorîtă din petele de tabac ale săptămînii — cu care se străduia să înlăture firicelele căzute, rămînea neputincioasă.

Aş fi dorit să intru şi să mă uit la dînsul, dar n-aveam curaj să bat. M-am îndepărtat agale de-a lungul părţii însorite a străzii, citind din

[1] *Requiescat in pace* — odihnească-se în pace (lat.).

mers toate anunţurile teatrale de prin vitrine. Găseam ciudat că, nici eu, nici vremea, nu păream a fi într-o dispoziţie cernită ; ba descopeream chiar, oarecum contrariat, că am o senzaţie de uşurare, de parcă moartea lui m-ar fi eliberat de ceva. Asta mă mira, căci, după cum spusese în ajun unchiu-meu, bătrînul preot mă învăţase multe. Îşi făcuse studiile la Colegiul irlandez din Roma şi mă-nvăţase să pronunţ latineşte cum se cuvine. Îmi povestise despre catacombe şi despre Napoleon Bonaparte ; şi-mi lămurise înţelesul feluritelor ceremonii ale liturghiei şi feluritelor veşminte purtate de preot. Uneori îi plăcea să-mi pună întrebări grele ; mă întreba, de pildă, ce trebuia făcut în anumite împrejurări, sau despre cutare şi cutare păcate, dacă erau păcate de moarte, sau păcate ce se pot ierta, ori numai lipsuri în desăvîrşire. Întrebările lui îmi arătau cît de complexe şi de misterioase erau anumite orînduiri ale Bisericii pe care eu le privisem totdeauna ca pe cele mai simple fapte. Îndatoririle preotului cu privire la sfînta împărtăşanie şi la taina confesionalului îmi păreau atît de grave, încît mă minunam cum de se găsea cineva care să cuteze a le lua asupră-şi ; şi nu m-am mirat cînd mi-a spus că părinţii Bisericii scriseseră cărţi cît *Anuarul poştelor* de groase şi tipărite cu litere la fel de mărunte ca anunţurile judiciare din ziar, pentru ca să lămurească aceste chestiuni complicate. Adesea, cînd mă gîndeam la asta, nu ştiam să mai dau nici un răspuns, sau dam cîte unul nerod şi şovăielnic ; atunci el zîmbea, de obicei, şi clătina niţel din cap. Uneori

mă punea să recit toate răspunsurile din liturghie pe care mi le dăduse să le învăţ pe de rost ; şi în timp ce le bombăneam repede, bătrînul surîdea gînditor şi clătina din cap, îndesîndu-şi la răstimpuri cîte un ghemotoc mare de tabac ba într-o nară, ba într-alta. Cînd zîmbea, obişnuia să-şi dezvelească dinţii mari, gălbejiţi şi să-şi aşeze limba pe buza de jos — un obicei care mă făcea să mă simt prost la începutul întîlnirilor noastre, pînă să-l cunosc bine.

Umblînd înainte prin soare, îmi veniră iarăşi în gînd vorbele bătrînului Cotter şi încercai să-mi amintesc ce se mai întîmplase la urmă în vis. Ţineam minte că întrezărisem nişte perdele lungi de catifea şi o lampă în stil antic, agăţată în lanţuri. Simţeam că fusesem dus foarte departe, într-o ţară cu obiceiuri ciudate — poate că în Persia, îmi spuneam... Dar nu izbuteam să-mi amintesc sfîrşitul visului.

Spre seară, mătuşă-mea m-a luat cu dînsa în vizită la casa îndoliată. Era după apusul soarelui ; dar ochiurile ferestrelor cu vederea spre asfinţit mai oglindeau încă aurul pămîntiu al unui troian mare de nori. Nannie ne primi la intrare : şi cum n-ar fi fost cuviincios să strige la ea, mătuşă-mea se mulţumi să-i strîngă mîna. Cu un aer întrebător, bătrîna întinse un deget spre catul de sus, şi cînd mătuşă-mea încuviinţă din cap, porni să suie trudnic scara cea îngustă, iar noi o urmarăm ; capul ei înclinat abia ajungea la nivelul rampei. La primul palier se opri şi făcu un semn îmbietor către uşa deschisă a camerei mortuare. Mătuşă-mea intră, şi bătrîna,

văzînd că eu şovăiam, prinse a-mi face iar semn cu mîna, de mai multe ori.

Am intrat în vîrful picioarelor. Odaia, prin marginea de dantelă a storului, era scăldată într-o penumbră aurie, în care flăcările lumînărilor păreau palide, subţiri.

Îl şi puseseră în sicriu. Nannie dădu exemplul şi toţi trei îngenunchearăm la picioarele patului. Eu mă făceam că mă rog, dar nu-mi puteam aduna gîndurile, fiindcă mă distrăgea bombăneala bătrînei. Mă uitam cît de neîndemînatic îi era încheiată în copci fusta, la spate, şi cum îi erau de scîlciate călcîile ghetelor groase de postav.

Îmi dădu în gînd că poate bătrînul preot zîmbea, cum sta aşa, culcat în coşciugul lui.

Dar nu. Cînd ne-am ridicat şi am păşit spre căpătîiul patului, am văzut că nu zîmbea. Zăcea întins, solemn şi arătos, înveşmîntat ca pentru altar, ţinînd moale un potir în mîinile lui mari. Faţa îi era foarte semeaţă, cenuşie şi masivă, cu nări negre, cavernoase, şi încadrată de-un strat rar de peri albi. Un miros greu plutea în odaie — de la flori.

Ne-am făcut cruce şi am ieşit. În odăiţa de jos am găsit-o pe Eliza şezînd, demnă, în jilţul lui. Eu m-am furişat înspre scaunul meu obişnuit din colţ, iar Nannie s-a îndreptat către bufet, de unde a scos la iveală o carafă cu *sherry* şi cîteva pahare. Le-a aşezat pe masă şi ne-a poftit să bem un păhăruţ de vin. Apoi, la îndemnul soră-si, a turnat ea vinul şi ne-a întins paharele. Cînd a ajuns la mine, a stăruit să iau şi nişte

pesmeţi, dar am refuzat de teamă să nu fac prea mult zgomot mîncîndu-i. Nannie păru cam dezamăgită de refuzul meu şi trecu încetişor spre canapea, unde se aşeză îndărătul soră-si. Nimeni dintre noi nu vorbea ; cu toţii priveam ţintă spre soba fără foc.

Mătuşă-mea aşteptă pînă ce Eliza scoase un oftat şi apoi spuse :

— Da, s-a dus într-o lume mai bună.

Eliza a oftat din nou, plecîndu-şi capul întru încuviinţare. Mătuşă-mea şi-a plimbat degetele pe tija cupei de vin şi apoi a sorbit uşurel o înghiţitură.

— S-a... paşnic ? a întrebat.

— O, da, nici că se poate mai paşnic, doamnă, răspunse Eliza. Nici nu ne-am dat seama cînd şi-a dat sufletu'. A avut o moarte frumoasă, slăvit fie Domnul.

— Şi s-a... tot ce... ?

— A stat părintele O'Rourke cu dînsul marţi, de l-a împărtăşit, l-a pregătit, mă rog, tot ce trebuie.

— Şi el ştia ?

— Era împăcat.

— Aşa şi arată, într-adevăr împăcat, spuse mătuşă-mea.

— Aşa a spus şi femeia pe care-am chemat-o de l-a spălat. A zis că arată de parc-ar fi aţipit — aşa arăta de paşnic şi de împăcat. N-ar fi crezut nimeni să fie un mort aşa de frumos.

— Da, într-adevăr, zise mătuşă-mea.

Mai sorbi o înghiţitură de vin, apoi adăugă :

— De, *miss* Flynn, în tot cazul trebuie să fie pentru dumneavoastră o mare mîngîiere să ştiţi că aţi făcut pentru dînsul tot ce-aţi putut. Aţi fost amîndouă foarte bune cu dînsul, asta e sigur.

Eliza îşi netezi rochia peste genunchi.

— O, bietul James ! oftă. Ştie Domnul că făceam pentru el tot ce ne-a stat în puteri, oricît de nevoiaşe eram — cît a trăit, nu ne-ar fi răbdat inima să-i lipsească ceva.

Nannie îşi rezemase capul de perna sofalei şi părea pe cale să adoarmă.

— Ia uite, biata Nannie, zise Eliza cu ochii la ea, e topită. Ce de mai muncă pe noi, pîn-să găsim femeia să-l spele, şi-apoi să-l gătim, şi-apoi cosciugul, şi-apoi aranjatu' slujbii la capelă. Să nu fi fost părintele O'Rourke, nu ştiu, zău, ce ne făceam. Dînsu' ne-a adus toate florile alea — şi alea două sfeşnice le-a luat din capelă — şi tot dînsu' a scris şi anunţu' pentru gazetă şi-a umblat după cîte şi mai cîte acte pentru cimitir şi s-a interesat şi de poliţa de asigurare a lui bietu' James.

— Ce drăguţ din partea lui ! zise mătuşă-mea.

Eliza închise ochii şi clătină domol din cap.

— Da, da, la o adică tot prietenii vechi îs ăi mai buni, ăi mai de nădejde !

— Asta aşa e, spuse mătuşă-mea. Eu sînt încredinţată că acum, cînd s-a dus către răsplata veşnică, dînsul n-are să vă uite, n-are să uite toată bunătatea ce i-aţi dovedit-o.

— O, bietul James ! oftă Eliza. Nu prea ne stingherea el cine ştie ce. Nu-i auzeai pasu' prin casă, cum nu-l auzi acu. Da' unde ştiu acuma că-i dus dintre noi... şi...

— Abia cînd s-o sfîrşi totul, are să vă lipsească, adăugă mătuşă-mea.

— Ştiu, zise Eliza. N-o să-i mai duc în odaie cana cu supă, nici dumneavoastră, doamnă, n-o să-i mai trimiteţi tabac. O, bietul James !

Se opri, de parcă s-ar fi cufundat tainic în trecut, şi-apoi rosti cu isteţime :

— Şi să ştiţi, eu una băgasem de seamă că de la un timp se-ntîmplă ceva ciudat cu dînsul. De cîte ori îi aduceam în odaie supa, îl găseam cu breviaru' căzut pe jos, iar el zăcînd răsturnat în jilţ şi cu gura deschisă.

Puse un deget la nas şi-şi încreţi fruntea, apoi urmă :

— Şi cu toate astea, tot spunea într-una că pîn-a nu trece vara, într-o zi frumoasă are să facă o plimbare cu trăsura — numa' ca să mai vază casa unde ne-am născut cu toţii, jos în Irishtown, şi zicea că să ne ia cu dînsu' pe mine şi pe Nannie. Numai să găsim o trăsură d-alea cu cauciucuri noi, de nu face zgomot, de care-i spusese părintele O'Rourke — o trăsură d-alea cu roţi reumatice — s-o putem închiria ieftin, cu ziua, aşa zicea, că să închiriem o trăsură d-alea de la Johnny Rush de peste drum şi să plecăm toţi trei în plimbare într-o duminică după masă. Ţinea mult la planu' ăsta... Bietu' James !

— Aibă Domnul milă de sufletul lui ! spuse mătuşă-mea.

4—3937

Eliza scoase batista şi-şi şterse ochii. Apoi o puse la loc în buzunar şi privi în tăcere spre grătarul deşert al căminului.

— Totdeauna a fost prea grijuliu. Nu mai era în stare a duce pe umeri sarcinile preoţiei. Şi-apoi viaţa lui fusese frîntă, cum s-ar zice.

— Da, zise mătuşă-mea. Era un om dezamăgit. Asta se vedea.

În odaie se lăsă un val de tăcere şi, la adăpostul lui, mă apropiai de masă şi gustai din paharul meu cu *sherry*, apoi mă întorsei iar încet la scaunul meu din colţ. Eliza părea să fi căzut într-o adîncă reverie. Aşteptarăm respectuoşi ca ca să rupă tăcerea : şi, după un lung răstimp, reîncepu domol :

— Potirul acela pe care l-a fărîmat... Cu asta a-nceput. Fireşte, spuneau ei că nu-i nici un păcat, că nu era nimica-n el. Da' dînsu' tot... Spuneau că băiatul e de vină. Da' bietu' James atît s-a tulburat, Dumnezeu să-l ierte !

— Va să zică asta a fost ? întrebă mătuşă-mea. Am auzit eu ceva...

Eliza dădu din cap.

— Asta i-a răvăşit sufletu', zise. După aia a început să clocească gînduri negre, nu mai vorbea cu nimeni şi rătăcea de colo-colo, tot singur-singurel. Ca să vedeţi, într-o noapte l-au chemat să meargă la o casă unde era nevoie de un preot şi l-au căutat de zor da nu l-au putut găsi nicăieri. L-au căutat în tot locu' — din pod şi pînă-n pivniţă — şi nicăieri n-au dat de dînsu'. Şi-atunci, îngrijitoru' bisericii a zis că ce-ar fi să caute şi-n capelă. Şi au scos cheile, au descuiat capela şi îngrijitoru' şi părintele O'Rourke, şi alt preot care era pe-acolo au adus o lumînare, să-l caute. Şi ce credeţi, acolo era. Şedea singur, pe-ntuneric, în confesionalul lui, cu ochii larg deschişi şi rîzînd încetişor.

Se opri brusc, de parcă şi-ar fi încordat urechea să asculte ceva. Am ascultat şi eu ; dar nu era nici un zgomot în toată casa ; şi eu ştiam că bătrînul preot zace liniştit în sicriul lui, aşa cum îl văzusem, solemn şi semeţ în moarte, cu un potir deşert pe piept.

Eliza reluă :

— Cu ochii larg deschişi şi rîzînd încetişor, de unul singur... Şi-atunci, fireşte, cînd au văzut una ca asta, le-a dat în gînd că pesemne nu mai e zdravăn...

O ÎNTÎLNIRE

Joe Dillon a fost cel care ne-a făcut cunoştinţă cu „Vestul Sălbatic". Avea o mică bibliotecă alcătuită din numere vechi ale colecţiilor de aventuri *„The Union Jack"*, *„Pluck"* şi *„The Halfpenny Marvel"*. În fiecare după amiază, cînd se termina şcoala, ne întîlneam în grădina din dos a casei sale şi aranjam lupte între Piei-Roşii. El şi frate-său mai mic, Leo cel gras şi leneş, apărau podeţul grajdului, pe care noi încercam să-l luăm cu asalt ; sau ne războiam pe iarbă, plini de vigoare. Dar oricît de bine ne luptam, în nici un atac, în nici o bătălie nu ieşeam învingători şi toate încăierările noastre sfîrşeau cu dansul indian al învingătorilor executat de Joe Dillon. Părinţii lui mergeau zilnic la slujba de opt dimineaţa din Gardiner Street, şi în holul casei domnea aroma potolită a doamnei Dillon. Dar Joe se lupta prea aprig cu noi care eram mai mici şi mai sfioşi. Semăna leit cu o piele-roşie, cînd ţopăia prin grădină purtînd pe cap o învelitoare de ceainic veche, şi bătea cu pumnul într-o tinichea, urlînd :

„Ja ! yaka, yaka, yaka !"

Nimeni n-a crezut cînd s-a zvonit că are vocaţie pentru preoţie. Şi cu toate astea era adevărat.

Un spirit de nesupunere se răspîndea printre noi şi sub înrîurirea lui se ştergeau deosebirile de cultură şi de temperament. Ne uneam în bande — unii cutezători, unii în glumă şi unii mai mult de teamă ; dintre aceste piei-roşii fără tragere de inimă, care se temeau să nu pară studioşi sau lipsiţi de vigoare, făceam parte şi eu. Aventurile relatate în literatura „Vestului Sălbatic" erau departe de firea mea, dar, cel puţin, îmi deschideau porţi către evaziune. Îmi plăceau mai mult anumite povestiri poliţiste americane, străbătute pe alocurea de fete frumoase şi pătimaşe, cu părul în dezordine. Deşi nu era nimic reprobabil în acele povestiri şi deşi intenţia lor era uneori literară, la şcoală circulau în secret. Într-o zi, cînd părintele Butler ne asculta cele patru pagini din *Istoria Romanilor,* prostul de Leo Dillon s-a lăsat prins cu un exemplar din *„The Halfpenny Marvel"*.

— Pagina asta sau astălaltă ? Pagina asta ? Aşa-hai, Dillon, sus ! „Abia mijise ziua"... Continuă ! Care zi ? „Abia mijise ziua de"... Ai învăţat lecţia ? Ce-ai acolo în buzunar ?

Toate inimile palpitau în timp ce Leo Dillon preda cărţulia şi toate feţele luară o expresie inocentă. Părintele Butler întorcea paginile, încruntîndu-se.

— Ce-s prostiile astea ? *Şeful de trib al Apaşilor !* [1] Asta citeşti în loc să studiezi *Istoria Romanilor ?* Să nu cumva să mai găsesc în şcoala noastră inepţii din astea. Omul care a scris asta

[1] Trib de indieni nomazi din sud-vestul Americii.

trebuie să fie vreun nenorocit care produce asemenea lucruri ca să aibă ce bea prin cîrciumi. Mă surprinde ca nişte băieţi cu educaţie, ca voi, să citească aşa ceva! Aş mai înţelege dacă aţi fi... elevi la şcoala de stat. Ascultă, Dillon, te previn în mod foarte serios, apucă-te de învăţătură, că de nu...

Această mustrare în timpul sobrelor ore de şcoală păli mult gloria „Vestului Sălbatic" în ochii mei, şi chipul fîstîcit şi puhav al lui Leo Dillon îmi trezi una dintre conştiinţe. Dar cînd influenţa restrictivă a şcolii era departe, începeam iar să fiu însetat după senzaţii tari, după evadarea pe care se părea că numai aceste cronici de rebeliune mi-o puteau oferi. Parodiile de lupte din fiecare seară mi se părură în cele din urmă la fel de plicticoase ca şi rutina şcolii din fiecare dimineaţă; doream să trec prin aventuri reale. Dar prin aventuri reale, îmi ziceam, nu trec cei care stau acasă; ele trebuie căutate în lumea largă.

Se apropia vacanţa de vară, cînd m-am hotărît să rup monotonia vieţii de şcoală cel puţin pentru o zi. Împreună cu Leo Dillon şi cu un băiat pe care-l chema Mahony, am plănuit să tragem chiulul o zi. Fiecare dintre noi trebuia să facă rost de şase peni. Întîlnirea fu fixată pentru ora zece dimineaţa, la podul Canalului. Sora cea mare a lui Mahony avea să scrie un bilet de scuză pentru el, iar Leo Dillon urma să-i spună lui frate-său să anunţe că e bolnav. Am plănuit să mergem pe şoseaua Cheiului pînă la vapoare, apoi să trecem cu bacul şi să ne ducem

pe jos să vedem hulubăria. Leo Dillon se temea ca nu cumva să ne întîlnim cu părintele Butler sau cu altcineva de la Colegiu; dar Mahony puse întrebarea foarte rezonabilă că ce era să caute părintele Butler la hulubărie. O dată liniştiţi în această privinţă, eu am încheiat prima fază a complotului şi am colectat cîte şase peni de la ceilalţi doi, arătîndu-le bineînţeles şi cei şase peni ai mei. Cînd am aranjat ultimele puncte ale programului, în ajun, eram cu toţii cam tulburaţi. Ne-am dat mîna, rîzînd, şi Mahony a zis:

— Pe mîine, fraţilor!

În noaptea aceea am dormit prost. Dimineaţa am sosit primul la pod; locuiam cel mai aproape. Cărţile mi le-am ascuns în buruienile înalte de lîngă groapa pentru cenuşă, la capătul grădinii, pe unde nu trecea nimeni şi am luat-o fuga înainte, pe malul canalului. Era o dimineaţă călduţă, însorită, în prima săptămînă de iunie. M-am aşezat pe zidul de piatră al podului. Îmi admiram pantofii fragili de pînză, pe care-i albisem sîrguincios peste noapte cu lut de pipă şi urmăream din ochi caii docili trăgînd sus pe colină un tramvai plin de oameni care mergeau la treburi. Toate crengile copacilor înalţi ce mărgineau promenada se înveseliseră cu frunzuţe de-un verde luminos şi razele soarelui treceau pieziş printre ele, lunecînd în apă. Piatra de granit a zidului începea să se încălzească şi am prins a o bate uşurel cu palmele, în ritmul unui cîntec ce-mi umbla prin cap. Eram foarte fericit.

Şedeam aşa de vreo cinci-zece minute, cînd văzui apropiindu-se costumul cenuşiu al lui Ma-

hony. L-am urmărit cum suie dealul, zîmbind, și se cațără lîngă mine, pe pod. În timp ce așteptam, scoase la iveală praștia care îi umfla buzunarul dinăuntru și-mi explică unele perfecționări ce-i făcuse. L-am întrebat de ce o luase și mi-a spus că pentru nițică nebuneală cu păsările.

Mahony nu se sfia de fel să vorbească golănește ; cînd vorbea de părintele Butler, îi pocea numele, zicîndu-i moș Bunser.

Am mai așteptat vreun sfert de oră, dar Leo Dillon tot nu se ivea. În cele din urmă, Mahony sări de pe zid, spunînd :

— Hai să plecăm. Am știut io că Grăsunu' n-are coraj să spele putina.

— Și cei șase peni ai lui ?... am zis eu.

— Gata — s-a lins pe bot, decretă Mahony. Bravo nouă — optșpe biștari în loc de doișpe.

Am luat-o înainte pe șoseaua Țărmului de Nord, pînă am ajuns la fabrica de vitriol și apoi am cotit la dreapta pe șoseaua Cheiului. De îndată ce am ajuns în locuri nefrecventate, Mahony a început să facă pe indianul. Cu praștia lui neîncărcată, a pus pe goană un pîlc de fete zdrențăroase și cînd doi băiețași zdrențăroși începură, din cavalerism, să arunce cu pietre în noi, a propus să-i atacăm. Am obiectat că prea erau mici, așa că ne-am văzut de drum, ceata zdrențăroasă zbierînd pe urmele noastre : „Protestanților ! Protestanților !" Gîndeau că sîntem protestanți, pentru că Mahony, care era oacheș, purta la șapcă insigna de argint a unui club de cricket. Cînd am ajuns la locul zis „Fierul de călcat", am înscenat un asediu ; a fost însă o nereușită, fiindcă e nevoie de cel puțin trei. Ne-am răzbunat pe Leo Dillon făcîndu-l fricos și papă-lapte și întrecîndu-ne să ghicim cîte nuiele o să ia la palmă de la *Mister* Ryan, la ora trei.

Apoi ne-am apropiat de rîu. Am petrecut un timp îndelungat vînturîndu-ne prin străzile gălăgioase străjuite de ziduri înalte de piatră, privind cum lucrau macaralele și mașinile, admonestați adesea violent de șoferii camioanelor gemînd de încărcătură — pentru că nu ne urneam din mijlocul drumului. Pînă să ajungem la cheiuri s-a făcut amiază și cum, pare-se, toți muncitorii își luau gustarea de prînz, am cumpărat și noi două cornuri mari cu stafide și ne-am așezat pe niște țevi de fier lîngă rîu, ca să le mîncăm. Ne plăcea să contemplăm spectacolul Dublinului comercial — șlepurile semnalizînd de departe cu spiralele lor de fum scămos, flotila de pescuit ce se zărea, cafenie, dincolo de Ringsend, velierul cel mare, alb, în curs de descărcare pe cheiul de dincolo. Mahony spuse că ce mișto ar fi să fugim de-acasă și să ne-mbarcăm pe una din navele alea grozave — și pînă și eu, privind catargele înalte, vedeam, sau îmi închipuiam că văd, prinzînd viață sub ochii mei, biata doză de geografie ce-mi fusese administrată la școală. Școala și familia parcă se depărtau de noi și influențele lor asupră-ne păreau să piară.

Am plătit taxa și am trecut Liffeyul cu bacul, în tovărășia a doi muncitori și a unui ovrei mărunt, care purta o traistă. Eram foarte serioși, aproape solemni, în timpul scurtei călătorii, dar

într-un rînd ni s-au întîlnit ochii şi am început să rîdem. Cînd am aterizat, am stat şi ne-am uitat cum se descărca graţioasa navă cu trei catarge pe care o observasem de pe celălalt mal. Cineva care privea şi el spuse că era un vas norvegian. Eu m-am dus la pupa şi am încercat să descifrez numele navei, dar neizbutind, m-am înapoiat şi am început să-i cercetez pe navigatorii străini, ca să văd dacă are vreunul ochi verzi — fiindcă aveam eu o vagă idee... Ochii le erau albaştri, cenuşii sau chiar negri. Singurul matelot ai cărui ochi ar fi putut trece drept verzi, era unul înalt care, spre hazul mulţimii adunate pe chei, de cîte ori se prăvăleau scîndurile descărcate, striga : *„All right! All right!“* [1]

Cînd ne-am săturat de această privelişte, ne-am îndreptat agale spre Ringsend. Căldura blîndă a dimineţii se schimbase în zăpuşeală. Biscuiţii mucegăiţi din ferestrele băcăniilor se făceau tot mai albicioşi. Am cumpărat nişte biscuiţi şi nişte ciocolată, pe care ne-am căznit să le mîncăm, conştiincioşi, în timp ce cutreieram străzile duhnind de murdărie, unde trăiesc familiile pescarilor. N-am găsit nici o lăptărie, aşa că am intrat într-o dugheană murdară care vindea de toate şi am cumpărat de fiecare cîte o sticlă cu limonadă de zmeură. Astfel împrospătat, Mahony a gonit o pisică de-a lungul unui drumeag, dar pînă la urmă pisica a evadat la cîmp deschis.

Ne simţeam amîndoi cam obosiţi şi cînd am ajuns în cîmpie, ne-am dus de-a dreptul către

[1] În regulă ! În regulă !

un dîmb povîrnit, de după creasta căruia se vedea Dodderul.

Se făcuse tîrziu şi eram şi prea obosiţi ca să ne mai putem realiza planul de a vizita hulubăria. Trebuia să fim acasă înainte de ora patru, pentru ca escapada noastră să nu iasă în vileag. Mahony îşi privea praştia, plin de regrete, şi numai cînd am dat ideea să ne înapoiem cu trenul, s-a mai înveselit. Soarele s-a ascuns îndărătul unor nori şi ne-a lăsat cu capetele istovite şi cu resturile noastre de provizii.

Nu mai era nimeni pe cîmpie în afară de noi. După ce zăcusem cîtva timp pe dîmb fără să vorbim, văzui un om apropiindu-se dinspre capătul cîmpiei. Mă uitam, toropit, spre el, şi mestecam o tulpină verde, din cele pe care le folosesc fetele ca să ghicească viitorul. Se apropia încet de dîmbul nostru. Mergea cu o mînă în şold, iar în mîna cealaltă ţinea un baston, cu care lovea uşurel iarba. Era îmbrăcat jerpelit, într-un costum negru-verzui, şi purta o pălărie înaltă şi rotundă, pe care noi obişnuiam s-o numim *„jerry“*. [1] Părea să fie destul de bătrîn, căci mustaţa îi era sură. Cînd trecu pe la picioarele noastre, aruncă repede o privire spre noi şi merse înainte. Îl urmăream din ochi şi văzurăm că după vreo cincizeci de paşi se întoarse şi începu să străbată acelaşi drum. Venea înspre noi foarte agale, lovind mereu iarba cu bastonul — şi atît de încet mergea încît eu credeam că se uită după ceva prin iarbă.

[1] Denumire argotică pentru oala de noapte.

Cînd ajunse în dreptul nostru se opri şi ne dădu bună-ziua. I-am răspuns, iar el s-a aşezat încet şi grijuliu lîngă noi, pe dîmbul povîrnit. A început să vorbească despre vreme, spunînd că va fi o vară foarte călduroasă şi adăugînd că se schimbase foarte mult clima de cînd era el băiat de şcoală — cu mulţi ani în urmă. Mai spuse că, fără îndoială, cel mai fericit timp din viaţa omului erau zilele de şcolar şi că el, unul, ar da orice ca să fie iar tînăr. Pe cînd îşi exprima aceste sentimente, care ne cam plictiseau, noi tăceam. Apoi a început să vorbească despre şcoală şi despre cărţi. Ne-a întrebat dacă am citit poeziile lui Thomas Moore [1] sau operele lui *Sir* Walter Scott şi ale lui Lord Lytton [2]. Eu am pretins că citisem fiecare carte pe care a pomenit-o, încît pînă la urmă mă lăudă :

— A, văd că şi dumneata te omori după citit ca şi mine. Ei, dar dînsul nu-ţi seamănă, adăugă arătînd spre Mahony, care se uita la noi cu ochi mari ; el preferă jocurile.

Spuse că avea acasă toate romanele lui *Sir* Walter Scott şi toate romanele lui Lord Lytton şi că nu se sătura să le tot citească.

— Fireşte, adăugă, sînt şi cărţi de-ale lui Lord Lytton pe care nu le pot citi băieţii.

[1] *Thomas Moore* (1779—1852) poet romantic irlandez. Culegerea sa de balade patriotice, intitulată *Melodii irlandeze*, evocă istoria de luptă a Irlandei.

[2] *Edward-George Bulwer-Lytton* — (1803—1873) poet, romancier şi om de stat englez, autor al unor romane cu teme istorice şi picareşti.

Mahony întrebă de ce nu le pot citi băieţii, întrebare care mă făcu să mă frămînt şi să mă necăjesc, fiindu-mi teamă ca omul acela să nu mă creadă şi pe mine la fel de prost ca Mahony. El, însă, doar zîmbi. Văzui că avea în gură goluri mari printre dinţii galbeni. Apoi ne întrebă care dintre noi aveam mai multe drăguţe. Mahony spuse degajat că el avea trei fetiţe. Omul întrebă cîte aveam eu. I-am răspuns că n-aveam nici una. Spuse că nu mă crede şi că e sigur că trebuie să am şi eu vreuna. Am tăcut.

— Da dumneavoastră cîte aveţi ? îl întrebă Mahony cu îndrăzneală.

Omul zîmbi, ca şi mai înainte, şi spuse că pe vremea cînd era ca noi avea o mulţime de drăguţe.

— Orice băiat, zise, are cîte-o mică drăguţă.

Atitudinea lui în această privinţă mă miră, părîndu-mi-se ciudat de îngăduitoare pentru un om de vîrsta lui. În inima mea gîndeam că ceea ce spusese despre băieţi şi despre drăguţe era foarte rezonabil. Dar nu-mi plăceau vorbele astea în gura lui şi mă întrebam de ce în vreo două rînduri se înfiorase, de parcă s-ar fi temut de ceva sau i s-ar fi făcut dintr-o dată frig. Pe cînd vorbea înainte, am băgat de seamă că pronunţa corect, ca un om cultivat. Începu să ne vorbească despre fete : ce păr frumos şi mătăsos au şi cît de catifelate le sînt mîinile, şi că nu-s toate fetele aşa cuminţi cum par, dar n-ai cum să ştii. Spuse că nimic nu-i plăcea mai mult decît să se uite la o fată tînără şi drăguţă, la mîinile ei fine, albe, şi la părul ei moale, frumos. Îmi făcea impresia

că repetă ceva învăţat pe de rost sau că, atrase ca de-un magnet de unele dintre cuvintele sale, gîndurile i se tot roteau încet în aceeaşi sferă. Uneori vorbea ca şi cum ar fi făcut aluzie la fapte cunoscute de oricine, iar alteori cobora glasul şi vorbea misterios, de parcă ne-ar fi împărtăşit un secret pe care dorea ca nu cumva să-l audă şi alţii. Repeta iarăşi şi iarăşi aceleaşi fraze, cu mici variaţii, învăluindu-le în glasul lui monoton. Eu îmi ţineam privirea aţintită spre poalele dîmbului, ascultîndu-l.

După un timp îndelungat, îşi curmă monologul. Se ridică încet, spunînd că trebuie să ne lase un minut-două, cîteva minute. Fără a-mi desprinde ochii de unde-i ţineam aţintiţi, l-am văzut depărtîndu-se încet de noi, înspre capătul apropiat al cîmpului. Cînd plecă, rămaserăm tăcuţi. După o tăcere de cîteva minute, îl auzii pe Mahony exclamînd :

— Ia te uită ! Ie-tă-te ce face !

Cum eu nici nu răspundeam, nici nu-mi ridicam ochii, Mahony exclamă din nou :

— Ia te uită !... Ie-tă, mă, ce boşorog aiurit !

— Dacă întreabă cumva cum ne cheamă, am zis eu, tu să fii Murphy şi eu Smith.

Nu ne-am mai spus nimic. Chibzuiam dacă să plec sau nu, cînd omul s-a înapoiat şi s-a aşezat iar lîngă noi. Abia se aşezase, că Mahony zări pisica ce-i scăpase, sări în picioare şi porni s-o gonească peste cîmp. Străinul şi cu mine urmăream goana. Pisica scăpă din nou, căţărîndu-se pe un zid, iar Mahony se apucă să arunce cu

pietre după ea. Cînd se sătură, începu să cutreiere alene celălalt capăt al cîmpiei.

După cîtva timp, omul îmi vorbi. Spuse că prietenul meu e un băiat foarte sălbatic şi mă întrebă dacă era des biciuit la şcoală. Eram cît pe aci să răspund cu indignare că noi nu eram elevi ai şcolii de stat ca să fim biciuiţi, cum zicea el — dar am tăcut. Intră acum în subiectul pedepsirii aspre a băieţilor. De parcă iarăşi irezistibil atrase de vorbele rostite, gîndurile lui păreau să se tot rotească încet în jurul noului lor centru. Spuse că băieţii de felul ăsta trebuie biciuiţi — şi bine biciuiţi. Cînd un băiat e sălbatic şi nedisciplinat, nimic nu-i face mai bine decît o biciuială zdravănă. Degeaba-l pocneşti peste mînă ori îl iei la palme ; ce-i trebuie e o biciuială bună, să-l usture. Surprins de asemenea sentimente, fără voie îmi ridicai ochii spre dînsul. Am întîlnit privirea unei perechi de ochi de-un verde închis, care mă scrutau de sub o frunte zvîcnindă. Mi-am întors iarăşi privirile în altă direcţie.

Omul îşi continua monologul. Părea să fi uitat de recentul său liberalism.

Spunea că de-ar da el o dată peste vreun băiat vorbind cu fete sau peste vreunul care are o drăguţă, l-ar biciui şi iar l-ar biciui ; ca să-l înveţe minte să nu se mai ţină după fete. Şi dacă ar da de vreun băiat care are o drăguţă şi minte că n-are, i-ar trage o biciuială cum nu s-a mai pomenit de cînd e lumea. Spunea că ar face una ca asta cu cea mai mare plăcere. Îmi descria cum ar biciui el pe un astfel de băiat, ca şi cum mi-ar fi dezvăluit o taină complicată. Spunea că ar simţi

o plăcere grozavă să facă una ca asta ; şi glasul său monoton, pe cînd mă iniţia în taină, devenea aproape duios, părea să mă roage să-l înţeleg.

Am aşteptat pînă şi-a întrerupt iar monologul. Apoi m-am sculat brusc. Ca nu cumva să-mi trădez agitaţia, am mai zăbovit cîteva clipe, făcîndu-mă că-mi leg şireturile pantofilor şi apoi i-am spus că trebuie să plec şi i-am dat bună-ziua. Am suit calm povîrnişul, dar îmi zvîcnea inima iute, de frică să nu mă înşface pe la spate. Cînd am ajuns pe coastă, m-am întors şi, fără să mă uit la el, am strigat tare peste cîmpie : „Murphy !"

Glasul meu avea un accent de bravură forţată şi eram ruşinat de meschina mea stratagemă. A trebuit să mai strig o dată acel nume, înainte ca Mahony să mă vadă şi să hăuie drept răspuns. Cum îmi mai bătea inima, pe cînd el alerga de-a curmezişul cîmpiei spre mine ! Alerga de parcă mi-ar fi venit în ajutor. Iar eu simţeam o profundă căinţă ; căci în inima mea totdeauna îl cam dispreţuisem.

ARABIA

North Richmond Street fiind o fundătură, era liniştită, în afară de ora cînd le dădea drumul băieţilor de la Şcoala Fraţilor Creştini. O casă nelocuită, cu două caturi, sta în capătul unde se înfunda strada, pe un teren pătrat, despărţită de vecinele ei. Celelalte case ale străzii, conştiente de vieţile cuviincioase dinăuntrul lor, se priveau cu feţe pămîntii, imperturbabile.

Locatarul anterior al casei noastre, un preot, murise în salonul din fund. În toate odăile mocnea un aer mucegăit de cît stătuse închis şi cămara dindărătul bucătăriei era plină cu mormane de hîrtii vechi, lepădate. Printre ele am găsit cîteva cărţi, cu copertele îmbrăcate în hîrtie şi cu paginile încreţite şi jilave : *Stareţul* de Walter Scott, *Comunicantul cucernic* şi *Memoriile lui Vidocq* [1]. Îmi plăcea aceasta din urmă fiindcă paginile îi erau galbene. În grădina părăginită din spatele casei se înălţa în mijloc un măr şi mai creşteau cîteva tufişuri răzleţe : sub unul din ele am găsit pompa de bicicletă, ruginită, a ultimului locatar. Fusese un preot foarte caritabil ; îşi lăsase prin

[1] *Eugène François Vidocq* (1775—1857), celebru aventurier şi escroc francez, ajuns şef al Poliţiei de siguranţă din Paris, autor al unor *Memorii*.

5—3937

testament toţi banii unor instituţii, iar mobila din casă surorii sale.

Cînd veneau zilele scurte de iarnă, amurgea înainte să ne fi ridicat de la masă. Pînă să ne întîlnim iar în stradă, casele se întunecau. Fîşia de cer deasupra noastră era de un violiu ce se schimba necontenit şi spre care felinarele străzii îşi îndreptau luminile palide. Aerul rece ne împungea, dar ne jucam pînă ne dogorea tot trupul. Ţipetele noastre stîrneau ecouri în strada liniştită. Desfăşurarea jocurilor ne purta prin ulicioarele întunecate şi noroioase dindărătul caselor, unde înfruntam ocările triburilor de neciopliţi din cocioabe, prin grădinile întunecoase, mustind de umezeală, unde se ridicau mirosuri din gropile de gunoaie, spre grajdurile întunecoase, înmiresmate, unde vizitiul ţesăla şi lustruia caii sau zdrăngănea melodios din alămurile hamurilor. Cînd ne întorceam în stradă, găseam curţile din spate luminate de lămpile ce se aprinseseră prin bucătării. De-l zăream cumva pe unchiu-meu cotind după colţ, ne piteam în umbră pînă-l vedeam intrat în casă. Sau dacă ieşea în prag sora lui Mangan, ca să-l cheme pe frate-său la ceai, o urmăream din adăpostul nostru de umbră, cum iscodea din ochi strada de-o parte şi de alta. Aşteptam să vedem dacă mai stă sau intră în casă şi dacă rămînea ieşeam din umbră şi-l urmam resemnaţi pe Mangan. Ea ne aştepta în prag şi raza de lumină ce se strecura prin uşa întredeschisă îi desena silueta. Înainte de a se supune, frate-său totdeauna o mai necăjea niţel — şi între timp eu stam lîngă grilaj şi o priveam. Cînd

îşi mişca trupul, i se legăna rochia şi funia mătăsoasă a părului se zvîrlea de colo colo.

În fiecare dimineaţă, culcat pe duşumeaua salonului din faţă, îi supravegheam uşa. Storul era tras pînă la două degete de pervaz, încît nu puteam fi văzut. Cînd ieşea în prag, îmi sărea inima. Alergam în hol, îmi înşfăcam ghiozdanul şi o urmam. Nu scăpam din ochi silueta ei brună şi cînd ajungeam la punctul unde ni se despărţeau drumurile, grăbeam pasul şi treceam pe lîngă ea. Aşa făceam în fiecare dimineaţă. Niciodată nu-i vorbisem mai mult de cîteva cuvinte întîmplătoare şi, totuşi, numele ei îmi învăpăia tot sîngele nerod.

Imaginea ei mă însoţea chiar în locurile cele mai ostile romantismului. În serile de sîmbătă, cînd mătuşă-mea îşi făcea cumpărăturile, trebuia să merg şi eu, ca s-o ajut să ducă pachetele. Străbăteam străzile scînteietoare de lumini — îmbrînciţi de bărbaţi beţi şi de femei ce se tocmeau la tîrguieli — printre înjurăturile muncitorilor, litaniile stridente ale băieţilor de prăvălie străjuind putini cu hălci de porc, psalmodierile cîntăreţilor de stradă îngînînd pe nas cîte un *„come all you“* [1] despre O'Donovan Rossa, sau cîte o baladă despre vitejiile ţării noastre. Toate aceste zgomote se contopeau pentru mine într-o singură senzaţie vie: mă vedeam în închipuire purtîndu-mi neatins potirul sfînt prin mulţimea vrăjmaşilor. În unele clipe numele ei îmi venea pe

[1] Cîntec popular care cheamă publicul să se alăture la cîntat.

buze în stranii rugăciuni și cîntări de laudă, ce-mi rămîneau mie însumi neînțelese. Adesea mi se umpleau ochii de lacrimi (de ce, nu știam) și uneori părea că-mi inundă tot pieptul un potop ce-mi pornea din inimă. La viitor mă gîndeam prea puțin. Nu știam de-i voi vorbi vreodată ori nu, sau, de aveam să-i vorbesc, în ce fel îi voi exprima confuza mea adorație. Dar trupul îmi era ca o harfă, iar cuvintele și gesturile ei erau degetele ce alergau pe strune.

Într-o seară m-am dus în salonul din spate în care murise preotul. Era o seară întunecată și ploioasă și toată casa sta cufundată în tăcere. Printr-un ochi de geam spart, auzeam ploaia izbind pămîntul, necontenitele-i ace subțiri jucîndu-se în făgașele clisoase. Vreun felinar sau vreo fereastră luminată licărea jos, în depărtare. Eram recunoscător că văd atît de puțin. Toate simțurile mele parcă ar fi vrut să se învăluie și, dîndu-mi seama că eram pe cale să alunec în nesimțire, mi-am încleștat palmele una într-alta pînă au început să-mi tremure, murmurînd mereu: „O, dragoste! O, dragoste!"

În cele din urmă, ea a fost cea care mi-a vorbit. Cînd mi-a adresat primele cuvinte, am fost atît de zăpăcit, că n-am știut ce să răspund. M-a întrebat dacă o să merg la *„Arabia"*. Nu mai știu dacă am răspuns da sau nu. Spunea că e un bazar de binefacere splendid și că ei i-ar plăcea grozav să meargă să-l vadă.

— Și de ce nu te duci?

Pe cînd vorbea, răsucea într-una o brățară subțire de argint ce-o purta la încheietura mîinii.

Spuse că nu putea merge în săptămîna aceea, pentru că la pensionul de maici unde învăța ea, se organizaseră niște întruniri de reculegere.

Fratele ei și alți doi băieți se luptau să-și ia unul altuia șepcile și rămăsesem singur lîngă grilaj. Ea se ținea de una dintre săgețile gratiilor, aplecîndu-și capul spre mine. Lumina felinarului din dreptul porții noastre îi cuprindea linia unduioasă a gîtului alb, îi licărea în păr și cădea asupra mîinii de pe grilaj, luminînd-o. Cădea asupra unei părți a rochiei și da în vileag, cum sta așa, în voie, tivul alb al unui jupon.

— Ce bine de dumneata că poți să te duci! a zis ea.

— Dacă mă duc, i-am răspuns, o să-ți aduc ceva.

Cîte nenumărate nebunii nu-mi răvășiră gîndurile, zi și noapte, începînd din acea seară! Aș fi dorit să nimicesc plicticoasele zile intermediare. Mă iritau îndatoririle școlare. Seara tîrziu, în camera mea, sau ziua în clasă, chipul ei se strecura între mine și pagina pe care mă străduiam s-o citesc. Silabele cuvîntului *Arabia* străbăteau tăcerea în care se scălda cu exaltare sufletul meu și mă învăluiau într-o vrajă a Orientului. Am cerut voie să mă duc sîmbătă seara la bazar. Mătușă-mea fu surprinsă; spera să nu fie vreo chestie de-a francmasonilor. În clasă nu răspundeam la prea multe întrebări. Vedeam expresia de pe chipul profesorului trecînd de la amabilitate la asprime; spera că nu sînt pe cale să devin un leneș. Nu-mi puteam aduna gîndurile rătăcitoare. Mă impacientau mai toate treburile serioase

ale vieții ; acum, cînd se interpuneau între mine și dorul meu, îmi păreau jocuri copilărești, urîte și serbede jocuri copilărești.

Sîmbătă dimineața i-am amintit unchiului meu că doream să mă duc la bazar în acea seară. Se tot învîrtea pe lîngă cuierul din hol, căutînd de zor peria de pălării ; îmi răspunse scurt :

— Da, băiete, știu.

Fiind unchiu-meu în hol, nu mă puteam duce în salonul din față, ca să stau la fereastră. Simțeam plutind în casă o proastă dispoziție ; m-am îndreptat agale spre școală. Aerul era necruțător de aspru și în inimă începeau a-mi încolți temeri.

Cînd m-am întors acasă pentru dejun, unchiu-meu nu se înapoiase. Dar era încă devreme. Am șezut cîtva timp cu ochii la ceasornic și, cînd ticăitul lui a început să mă irite, am ieșit din cameră. Am urcat scările spre catul de sus. Odăile înalte, reci, goale și cufundate în penumbră, mă ușurară și trecui din cameră în cameră cîntînd. Prin fereastra din față îmi vedeam tovarășii de joacă zbenguindu-se jos în stradă. Țipetele lor ajungeau pînă la mine stinse și nedeslușite. Mi-am rezemat fruntea de geamul rece și am privit peste drum către casa întunecată în care trăia ea. Voi fi stat așa vreo oră, fără să văd decît silueta în rochie brună, proiectată de imaginația mea, și lumina felinarului învăluindu-i discret linia unduioasă a gîtului, mîna așezată pe gratii, tivul de sub rochie.

Cînd m-am întors jos, am găsit-o pe *Mrs.* Mercer șezînd lîngă foc. Era o femeie bătrînă, guralivă, văduva unui cămătar ; colecționa timbre

uzate, în nu știu ce scop pios. Am fost nevoit să îndur flecăreala din jurul mesei de ceai. Eram la masă de mai bine de o oră și unchiul meu tot nu venea. *Mrs.* Mercer se ridică să plece : îi părea rău că nu mai putea aștepta, dar era trecut de opt și ei nu-i plăcea să stea pe-afară tîrziu, fiindcă aerul de seară îi făcea rău. După ce plecă, am început să mă plimb în sus și-n jos prin odaie, strîngînd din pumni. Mătușă-mea zise :

— Mă tem c-o să trebuiască să renunți la bazarul tău, în astă seară a Domnului nostru.

La ora nouă am auzit cheia unchiului meu răsucindu-se în broasca ușii de la intrare. L-am auzit vorbind singur și am auzit cuierul din hol clătinîndu-se sub povara paltonului său. Știam cum să interpretez aceste semne. L-am lăsat o bucată de vreme să mănînce liniștit și apoi l-am rugat să-mi dea banii ca să mă duc la bazar. Uitase.

— Oamenii acuma-s în pat și au și apucat să tragă un pui de somn, zise el.

N-am zîmbit. Mătușă-mea îi spuse cu energie :

— Nu poți să-i dai banii și să-l lași să plece ? Destul că l-ai făcut să te aștepte pînă la ora asta.

Unchiu-meu spuse că-i pare foarte rău, dar uitase. Mai spuse că el, unul, credea în vechea zicală : „Numai muncă, fără joacă, îl face pe Jack prost toacă". Mă întrebă unde voiam să mă duc și după ce i-am spus pentru a doua oară, mă întrebă dacă cunosc poezia : „Arabul își ia rămas bun de la calul său". Cînd ieșeam din bucă-

tărie, era pe cale să-i recite mătuşii primele versuri ale poeziei.

Ţineam strîns în mînă un florin şi mă îndreptam cu paşi mari spre gară, coborînd strada Buckingham. Vederea străzilor aglomerate de cumpărători şi strălucind de lumini îmi aminti ţinta călătoriei mele. Am luat loc într-un compartiment de clasa a treia al unui tren deşert. După o aşteptare intolerabil de lungă, trenul se urni leneş din staţie. Se tîrî înainte, printre case dărăpănate şi peste rîul sclipitor. La staţia Westland Row o mulţime de lume s-a îmbulzit spre uşile compartimentelor; dar hamalii staţiei i-au dat la o parte, spunînd că ăsta era un tren special pentru bazar. Am rămas singur în vagonul gol. După cîteva minute, trenul a oprit în dreptul unui peron improvizat din scînduri. Ieşind în stradă, am văzut pe cadranul luminat al unui ceas, că era zece fără zece minute. În faţa mea, pe o clădire mare, se răsfăţau literele magice.

N-am fost în stare să găsesc nici una dintre intrările cu şase peni şi, temîndu-mă să nu se închidă bazarul, m-am strecurat repede printr-o uşă turnantă, înmînînd un şiling unui bărbat ce părea tare obosit. M-am văzut într-o sală mare, încinsă la jumătatea înălţimii ei de o galerie. Aproape toate standurile se închiseseră şi în cea mai mare parte a sălii era întuneric. Recunoscui tăcerea de care e pătrunsă o biserică după ce s-a terminat slujba. M-am îndreptat timid către centrul bazarului. Cîţiva oameni erau adunaţi în jurul standurilor ce mai rămăseseră deschise. În faţa unei cortine deasupra căreia erau scrise cu

becuri colorate cuvintele *„Café chantant“*. doi bărbaţi numărau bani pe o tavă. Ascultam zuruitul monezilor.

Amintindu-mi cu greutate pentru ce venisem, am trecut către unul dintre standuri şi am început să cercetez vasele de porţelan şi serviciile de ceai pictate cu flori. Ln intrarea standului, o domnişoară stătea de vorbă şi rîdea cu doi domni tineri. Am remarcat pronunţia lor englezească, ascultînd vag ce vorbeau.

— O, dar n-am spus niciodată aşa ceva !

— O, ba da !

— O, nu !

— N-a spus aşa ?

— Da. Am auzit şi eu.

— O, ce... scorneală !

Observîndu-mă, domnişoara se apropie şi mă întrebă dacă doream să cumpăr ceva. Tonul vocii ei nu era încurajator, părea să-mi fi vorbit îmboldită de simţul datoriei. Am privit umil vasele înalte de piatră care, asemenea unor santinele orientale, păreau să stea de gardă, de fiece parte, la intrarea întunecată a standului, şi am murmurat :

— Nu, mulţumesc.

Domnişoara schimbă poziţia unei vaze şi se întoarse iar la cei doi tineri. Reîncepură discuţia de mai înainte. De vreo două ori domnişoara întoarse capul şi aruncă o privire către mine.

Ştiind bine că-i inutil, zăboveam totuşi în faţa standului ei, pentru a face să pară mai real interesul meu pentru obiectele expuse. Apoi m-am

îndepărtat agale şi am mers pînă spre mijlocul bazarului. Am lăsat să cadă cei doi peni alături de ceilalţi şase din buzunar. Am auzit un glas strigînd dintr-un capăt al galeriei că se stinge lumina. Partea de sus a sălii se cufundase în întuneric.

Ridicîndu-mi privirea spre acea întunecime, m-am văzut ca pe o ființă îmboldită şi batjocorită de vanitate ; şi mi s-au încis ochii de durere şi de mînie.

EVELINA

Şedea la fereastră şi privea cum se lăsa seara peste uliţă. Ţinea capul rezemat de perdele şi în nări îi stăruia mirosul cretonului prăfuit. Era obosită.

Rar trecea cîte cineva. Un bărbat ieşi din ultima clădire şi luă drumul spre casă ; îi auzi paşii bocănind de-a lungul trotuarului de asfalt şi apoi scîrţîind pe aleea cu pietriş din faţa caselor celor noi, roşii. Pe vremuri era un maidan acolo, unde se jucau în fiece seară cu copiii vecinilor. Apoi cumpărase locul un om din Belfast şi zidise case pe el — nu ca ale lor, mici şi negricioase, ci case luminoase, de cărămidă, cu acoperişurile sclipitoare. Toţi copiii uliţei se jucau pe maidanul acela — Davinii, Waterii, Dunii, micul Keogh, schilodul, ea, fraţii şi surorile ei. Numai Ernest nu se juca niciodată ; era prea mare pentru aşa ceva. Taică-său avea obicei să-i gonească în casă, luîndu-i la fugă de pe maidan cu băţul lui de corn. Dar de obicei micul Keogh făcea pe sentinela şi dădea alarma cînd îl vedea venind. Totuşi, acum i se părea că erau fericiţi pe vremea aceea. Tata nu era încă atît de înrăit ; şi-apoi trăia mama. Trecuse mult de-atunci ; ea şi fraţii şi surorile nu mai erau copii ; mama murise.

Tizzi Dunn murise și ea, iar Waterii se înapoiaseră în Anglia. Toate se schimbă. Acum pleacă și ea ; ca și ceilalți, urma să plece și ea.

Acasă ! Își purtă ochii împrejurul camerei, stăruind asupra fiecărui lucru în parte ; îi erau toate atît de bine cunoscute ! O dată pe săptămînă le scuturase de praf — ani de-a rîndul — și se minunase de unde Dumnezeu se aduna atîta praf. Poate n-avea să mai vadă niciodată lucrurile astea, atît de apropiate, de care nu visase niciodată să se despartă. Și cînd te gîndești că în toți anii ăștia nu putuse afla numele preotului din fotografia care se îngălbenea agățată pe perete deasupra armoniului, alături de litografia în culori, cu îngerul întîmpinînd pe Binecuvîntata Margareta Maria Alacoque. Fusese coleg de școală cu taică-său. De cîte ori arăta vreunui musafir fotografia, taică-său spunea doar atît, cînd trecea pe lîngă ea :

— E la Melbourne acum.

Consimțise să plece, să-și lase casa. Oare făcea un lucru cuminte ? Încercă să cîntărească fiece latură a problemei. Oricum, acasă avea adăpost și hrană ; îi avea pe cei pe care-i știuse toată viața în preajmă. Bineînțeles că trebuia să muncească din greu, și acasă și la slujbă. Ce-au să spună de ea la magazin, cînd or să afle că fugise c-un băiat ? Vor spune poate că-i o neroadă ; or să dea un anunț și locul ei va fi ocupat de alta. Domnișoara Gavan are să se bucure. Totdeauna o persecutase, mai ales de față cu lumea.

„Domnișoară Hill, nu vezi că doamnele așteaptă ?! Mai repede, domnișoară Hill, te rog !“

Nu se despărțea cu părere de rău de magazin.

Dar în căminul ei cel nou, departe, într-o țară străină, nu va mai fi așa. Are să fie măritată, ea, Evelina. Lumea are s-o respecte atunci. N-are să fie tratată cum fusese maică-sa. Chiar și acum, cu toate că trecuse de nouăsprezece ani, intra în panică uneori, cînd își ieșea din fire tata. Știa că de la asta i se trăgeau palpitațiile. Cînd erau mici, niciodată nu se năpustise la ea, ca la Harry și la Ernest, fiindcă ea era fata ; dar de la un timp începuse s-o amenințe, să strige — că ce i-ar face... de nu s-ar gîndi la răposata maică-sa. Acum n-avea pe nimeni s-o apere. Ernest murise, iar Harry, care lucra la o firmă ce se ocupa cu decorări de biserici, era mai totdeauna plecat pe undeva prin țară. Și-apoi, începuse s-o obosească peste măsură nelipsita ciorovăială asupra banilor, în fiece sîmbătă seară. Ea-și dădea regulat toată leafa — șapte șilingi — și Harry trimitea întotdeauna acasă tot ce putea ; dar greul era să scoți un ban de la tata. Îi spunea că e risipitoare, că n-are pic de judecată, că el nici nu se gîndea să-i dea pe mînă banii lui, cîștigați cu trudă, ca ea să-i arunce în stradă — și cîte și mai cîte — fiindcă sîmbătă seara era mai amețit ca oricînd. Pînă la urmă îi dădea banii și-o întreba dacă avea sau nu de gînd să tîrguie pentru masa de duminică. Atunci ea trebuia s-o zbughească pe ușă cît putea de repede, să-și facă tîrguielile. Ținea strîns în mînă punguța de piele neagră, în timp ce își croia drum cu coatele prin mulțime ; și se întorcea tîrziu, cu povara de provizii. Avea mult de lucru, s-o scoată la capăt cu gospodăria

şi să-i supravegheze pe cei doi mai mici, care-i fuseseră lăsaţi în grijă, să se ducă regulat la şcoală şi să mănînce la timp. Muncea din greu — era o viaţă aspră — dar acum cînd se pregătea s-o părăsească, n-o mai găsea chiar aşa de neplăcută.

Era pe cale să înceapă o viaţă nouă cu Frank. Frank avea inimă bună, şi o fire bărbătească, deschisă. Urma să plece cu dînsul, cu vaporul de seară, ca să-i fie soţie şi să trăiască alături de el la Buenos Ayres, unde o aştepta o casă, un cămin al ei. Ce bine îşi amintea cum îl întîlnise întîia oară ! Locuia într-o casă de pe şoseaua mare, unde ea obişnuia să vină în vizită la nişte cunoscuţi. Parcă ar fi fost doar cîteva săptămîni de-atunci ! Stătea în poartă, cu şapca pe ceafă, cu obrazu-i arămiu peste care-i cădeau şuviţe de păr. Apoi începuseră a se cunoaşte. Venea s-o întîlnească în faţa magazinului şi o conducea acasă. O dusese să vadă opera *Fata de ţigan* şi ea simţise o ciudată bucurie şezînd alături de el, într-o parte a teatrului cu care nu era obişnuită. Lui îi plăcea grozav muzica şi se pricepea puţin să cînte. Lumea ştia că se iubeau şi cînd el îi cînta despre fata îndrăgostită de-un marinar, ea se simţea totdeauna roşind de plăcere. Avea obicei să-i zică, în glumă, *Poppens*. La început, prietenia cu un băiat fusese pentru ea o distracţie, apoi începuse să ţină la el. Ştia poveşti despre ţări îndepărtate. Începuse ca *deck-boy* [1], cu o liră pe lună, pe-un vapor al liniei Allan, care făcea

[1] Băiat care mătură puntea vasului.

cursa Canada. Îi înşira numele vapoarelor pe care fusese şi numele feluritelor sale slujbe. Navigase prin strîmtorile lui Magellan şi-i istorisea despre patagonezii cei groaznici. Se stabilise la Buenos Ayres şi trecuse marea doar ca să petreacă un concediu în ţara de baştină. Fireşte că tatăl ei a descoperit toată povestea şi i-a interzis să mai stea de vorbă cu el.

— Las' că-i cunosc eu pe marinarii ăştia ! zicea.

Într-o zi, tata se luase la ceartă cu Frank, şi de atunci a fost nevoită să-şi întîlnească prietenul pe ascuns.

Întunericul începea să cuprindă uliţa. Albul celor două scrisori ce le ţinea în poală mijea tot mai nedesluşit. Una era către Harry, cealaltă către taică-său. Ernest fusese fratele ei favorit ; dar şi pe Harry îl iubea. Taică-său începuse să cam îmbătrînească în vremea din urmă — băgase ea de seamă — şi avea să-i simtă lipsa. Uneori putea să fie foarte drăguţ. Nu de mult, cînd se simţise ea rău şi trebuise să stea o zi în casă, i-a citit o poveste cu stafii şi i-a prăjit pîine. Altă dată, pe cînd mai trăia mama, merseseră cu toţii în picnic, pe măgura Howth. Ţinea minte cum îşi pusese taică-său boneta mamii pe cap, ca să-i facă pe copii să rîdă.

Timpul trecea — ar fi trebuit să plece. Dar continua să şadă la fereastră, cu capul rezemat de perdele, inspirînd mirosul cretonului prăfuit. De departe, din josul uliţei, se auzea cîntînd o flaşnetă. O ştia, melodia aceea. Ciudat că tocmai în seara asta venea să-i amintească făgăduiala ce

i-o făcuse mamei, făgăduiala să-i ţină pe toţi laolaltă, cît are să poată. Îşi amintea de ultima seară, pe cînd bolea maică-sa ; parcă se vedea iar în odaia înăbuşitoare şi întunecată, de partea cealaltă a coridorului ; de afară se auzea o melodie tristă, italienească. Îi ziseră flaşnetarului să plece şi-i dădură şase peni. Îşi amintea cum se înapoiase tata în odaia bolnavei şi spusese cu glas stingherit :

— Fir-ar să fie de italieni ! Vin aici, la noi !

Cufundată-n gînduri, simţea strecurîndu-i-se pînă în adîncul fiinţei, ca o vrajă, viziunea jalnică a vieţii ce-o dusese maică-sa — acea viaţă de jertfe mărunte, sfîrşită în nebunie. Se înfioră — parcă auzea iar glasul mamei, repetînd într-una, cu neroadă stăruinţă : *„Derevaun Seraun ! Derevaun Seraun !“* [1]

Se ridică într-o subită pornire de groază. Să scape ! Trebuie să scape ! Frank o s-o salveze. Are să-i dea viaţă, poate şi dragoste. Voia să trăiască. De ce să fie nenorocită ? Avea şi dînsa dreptul la fericire. Frank are s-o ia în braţe, are s-o cuprindă cu braţele lui. Are s-o scape.

. . . .

Sta în forfotul mulţimii în gara din Northwall. Frank îi ţinea mîna şi ea ştia că-i vorbeşte ; îi tot spunea ceva despre călătorie. Gara era plină de soldaţi cu bagaje mohorîte. Prin porţile larg deschise ale docurilor, zări în treacăt vaporul, zăcînd lîngă zidul cheiului, cu masivitatea lui neagră, şi cu ochiurile luminate. Ea nu răspundea nimic. Îşi simţea obrajii palizi şi reci ; dintr-o pîclă de deznădejde, se ruga lui Dumnezeu s-o călăuzească, să-i arate care-i era datoria. Vaporul trimise în ceaţă un fluierat prelung şi jalnic. Dacă pleca, mîine avea să fie pe mare, cu Frank, plutind în nori de aburi spre Buenos Ayres. Biletele de vapor erau cumpărate. Putea să mai dea înapoi, după tot ce făcuse el pentru dînsa ? Deznădejdea îi trezea o greaţă în tot trupul şi buzele i se mişcau mereu, în rugăciune tăcută şi fierbinte.

Larma unui clopot se năpusti asupra inimii ei. Frank îi apucă mîna :

— Haide !

Toate mările lumii se rostogoleau înverşunate spre inima ei. Frank o trăgea către ele ; avea s-o înece. Se agăţă strîns, cu amîndouă mîinile, de bara de fier.

— Haide !

— Nu ! Nu ! Nu !

Era cu neputinţă.

Mîinile ei strîngeau sălbatic fierul. Aruncă spre mare un strigăt de chin.

— Evelina ! Evy !

Frank se repezise dincolo de barieră şi-i striga să-l urmeze. Lumea îi ţipa să se urnească, dar el tot o mai chema.

Întoarse spre dînsul o faţă albă, inertă, ca de animal neputincios. Ochii ei nu-i dădeau nici un semn de dragoste, de rămas-bun sau de recunoaştere.

[1] Imprecaţie în limba irlandeză.

DUPĂ CURSĂ

Automobilele veneau către Dublin cu toată viteza, rulînd lin, ca niște mingi lansate din praștie pe făgașul șoselei Naas. Pe creasta colinei Inchicore se adunaseră spectatori în grupuri compacte, ca să urmărească automobilele gonind înapoi spre oraș, și prin această matcă de sărăcie și inactivitate, continentul își revărsa bunăstarea și sîrguința. La răstimpuri, grămezile de spectatori chiuiau, cu voioșia oprimaților recunoscători. Simpatia lor înclina însă către mașinile albastre — mașinile prietenilor lor, francezii.

De altfel, francezii erau adevărații învingători. Echipa lor terminase strălucit ; fuseseră clasați pe locul al doilea și al treilea, iar conducătorul mașinii germane, cîștigătoare, se spunea că ar fi de fapt un belgian. Încît fiece mașină albastră era întîmpinată cu o dublă porție de chiote cînd ajungea în vîrful colinei, și fiece salvă de chiote era primită de către cei din mașină cu zîmbete și înclinări din cap. Într-una dintre aceste mașini elegante se afla un grup de patru tineri, a căror bună dispoziție părea pentru moment să fi întrecut nivelul obișnuit al galicismului victorios și să fi ajuns aproape de exuberanță. Grupul celor patru tineri cuprindea pe Charles Ségouin, proprietarul mașinii ; André Rivière, un tînăr electrician de origină canadiană ; un ungur enorm, cu numele de Villona, și un tînăr elegant și îngrijit pe care-l chema Doyle.

Ségouin (pe punctul de a înființa o întreprindere de automobile la Paris) era bine dispus fiindcă primise de pe acum niște comenzi neașteptate, iar Rivière fiindcă urma să fie numit director al întreprinderii ; buna dispoziție a acestor doi tineri (care erau veri) era sporită și de succesul mașinilor franceze. Villona era bine dispus ca urmare a unui mic dejun foarte satisfăcător, fiind în plus optimist din fire. Al patrulea membru al grupului era însă mult prea agitat ca să se poată simți într-adevăr bine.

În vîrstă de vreo treizeci și șase de ani avea o mustață castanie și ochi cenușii cu o expresie destul de inocentă. Tatăl său, care-și începuse cariera ca naționalist avansat, își schimbase foarte degrabă opiniile. Strînsese bani, fiind măcelar la Kingstown, și apoi, deschizînd prăvălii la Dublin și în suburbii, își tot sporise averea. Mai avusese și norocul de a încasa unele polițe de asigurare și pînă la urmă devenise atît de bogat, încît gazetele dublineze pomeneau de el ca de un prinț al comerțului. Își trimisese fiul la învățătură în Anglia, spre a fi educat într-un mare colegiu catolic, iar apoi îl înscrisese la universitatea din Dublin pentru a studia dreptul. Jimmy n-a prea studiat serios și cîtva timp a apucat-o pe căi rele. Avea bani și era simpatizat ; timpul și-l împărțea, în mod bizar, între cercuri muzicale și cercuri automobilistice. După

aceea a fost trimis pentru un semestru la Cambridge să mai cunoască puţin lumea. Admonestîndu-l, dar în sinea sa mîndru de excesele lui, taică-său i-a plătit datoriile şi l-a adus acasă. La Cambridge îl cunoscuse pe Ségouin. Deocamdată erau simpli cunoscuţi, dar Jimmy găsea o mare plăcere în a frecventa pe cineva care văzuse atîtea ţări străine şi despre care se spunea că e proprietarul celor mai mari hoteluri din Franţa. Pe un asemenea personaj (şi aci tatăl său îi dădea dreptate) merita să-l cunoşti, chiar de n-ar fi fost un om atît de încîntător. Şi Villona era amuzant — un pianist strălucit — dar, din nefericire, foarte sărac.

Automobilul gonea înainte voios, cu încărcătura de tineret exuberant. Cei doi veri şedeau pe locurile din faţă, iar Jimmy şi prietenul său ungur pe cele din spate. Hotărît, Villona era într-o dispoziţie excelentă : pe kilometri şi kilometri de parcurs tot îngîna o melodie cu vocea lui adîncă de bas. Francezii lansau peste umăr rîsetele şi glumele lor şi adesea Jimmy era nevoit să întindă capul, încordat, ca să prindă vorbele lor isteţe. Asta nu era prea plăcut, fiindcă mai de fiece dată trebuia să ghicească iute înţelesul şi să strige o replică potrivită, înfruntînd curentul puternic ce-i bătea în faţă. Îl mai zăpăcea şi Villona care-i bîzîia încontinuu în urechi — pe oricine l-ar fi zăpăcit — şi zgomotul motorului de asemenea.

Mişcarea rapidă în spaţiu exaltă ; notorietatea de asemenea : tot astfel şi posesiunea banilor — trei temeinice explicaţii pentru starea de agitaţie a lui Jimmy. În acea zi fusese văzut de mulţi prieteni în tovărăşia continentalilor. La control, Ségouin îl prezentase unuia dintre concurenţii francezi şi drept răspuns la complimentul lui murmurat cu stîngăcie, faţa bronzată a omului de la volan dezvelise un şir de dinţi albi, strălucitori. După o asemenea cinste era plăcut să te întorci în rîndul lumii profane a spectatorilor ce-şi dădeau coate şi schimbau priviri semnificative. Cît despre bani — dispunea de fapt de o sumă mare. Lui Ségouin poate că nu i-ar părea mare, dar Jimmy care, în ciuda unor erori temporare, era în fond moştenitorul unor instincte solide, ştia bine cu cîtă greutate fusese adunată. Cunoaştere care îl făcuse ca pînă şi în contractarea datoriilor să păstreze limitele unei uşurinţe rezonabile. Şi dacă se arătase atît de conştient de truda ce zace în bani, cînd fusese vorba doar de vreo toană a unor distinse cercuri intelectuale, cu cît mai pătruns de această luciditate era acum cînd se găsea pe punctul de a risca investirea celei mai importante părţi din averea sa. Fără îndoială, o chestiune serioasă pentru el.

Fireşte, investiţia era bună, iar Ségouin izbutise să dea impresia că numai graţie prieteniei ce i-o purta îi făcea favoarea de a accepta ca fleacul de capital irlandez să fie inclus în fondurile concernului. Jimmy avea stimă pentru priceperea tatălui său în chestiuni de afaceri şi în acest caz tatăl său fusese acela care sugerase mai întîi investiţia ; puteai cîştiga bani în afacerea

automobilelor, bani cu duiumul. Şi apoi, Ségouin dădea neîndoielnic impresia omului cu avere. Jimmy se apucă să calculeze în sinea lui cîte zile de muncă reprezenta acest automobil princiar în care şedea. Ce mers lin ! Cu cîtă eleganţă goniseră de-a lungul drumurilor de ţară ! Călătoria asta, ca un deget magic îţi sonda pulsul vieţii ; şi, cutezătoare, maşina nervilor umani se străduia să răspundă goanei avîntate a sprintenului animal albastru.

Intrară în Dame Street. Strada forfotea de o agitaţie neobişnuită, răsunau gălăgios sirenele automobiliştilor şi clopotele vatmanilor impacienţi. Ségouin opri în apropierea băncii, iar Jimmy şi prietenul său coborîră. Un mic pîlc de oameni se adună pe trotuar ca să aducă omagii motorului trepidant. Grupul de amici urma să ia masa împreună în acea seară, la hotelul lui Ségouin şi, între timp, Jimmy şi prietenul său care locuia la dînsul trebuiau să meargă acasă pentru a se îmbrăca. Automobilul se îndreptă încet către Grafton Street, pe cînd cei doi tineri îşi croiau drum prin pîlcul de spectatori. Mergeau spre nord — cu o ciudată senzaţie de neplăcere pentru că umblau pe jos — în timp ce oraşul îşi anina deasupră-le globurile pale de lumină, în pîcla străvezie a serii de vară.

Acasă la Jimmy, acest dineu fusese decretat un eveniment. În trepidaţia părinţilor săi se amesteca o oarecare mîndrie şi de asemenea un oarecare zel de a-şi arunca aparent peste bord principiile — căci numele marilor metropole sînt

asociate cu această virtute. De altfel, Jimmy arăta foarte bine în ţinută de gală şi pe cînd sta în hol aranjîndu-şi pentru ultima oară în perfectă simetrie funda cravatei de seară, tatăl lui se simţea, pe bună dreptate, satisfăcut, chiar şi din punct de vedere comercial, de a-i fi asigurat fiului său însuşiri ce adesea nu se pot cumpăra. Încît se arătă neobişnuit de prietenos faţă de Villona, exprimîndu-i prin purtarea sa un sincer respect pentru desăvîrşirile străinilor ; această subtilitate îi scăpa însă probabil ungurului, care începea să simtă nevoia urgentă de a cina.

Dineul fu excelent, delicios. Ségouin — hotărî Jimmy în sinea lui — avea un gust foarte rafinat. I se mai alăturase grupului şi un tînăr englez, cu numele de Routh, pe care Jimmy îl văzuse în tovărăşia lui Ségouin la Cambridge. Tinerii fură serviţi într-un salonaş intim, la lumina unor candelabre cu lumînări electrice. Discutau cu volubilitate şi fără reticenţe. Jimmy, a cărui imaginaţie începea să se aprindă, vedea vioiciunea tinerească a francezilor împletindu-se elegant cu fondul solid al manierelor englezului. „O graţioasă imagine de-a mea, gîndi el, şi-o imagine justă." Admira abilitatea cu care gazda lor dirija conversaţia. Cei cinci tineri aveau gusturi deosebite şi li se dezlegaseră limbile. Villona începu să dezvăluie, cu un imens respect, englezului vag surprins frumuseţile madrigalului englez, deplîngînd dispariţia vechilor instrumente. Rivière, nu cu totală ingenuitate, se porni să-i explice lui Jimmy triumful tehnicii

franceze. Vocea răsunătoare a ungurului era pe cale să domine, ridiculizînd lăutele falsificate de pictorii romantici, cînd Ségouin, ca un dibaci păstor, își călăuzi oaspeții spre terenul politicii. Iată un subiect unde se simțeau cu toții la largul lor. Jimmy, stimulat de influențe generoase, simți zelul naționalist, mort și îngropat al părintelui său, trezindu-se la o nouă viață într-însul ; pînă la urmă îl stîrni chiar și pe apaticul Routh. Atmosfera încăperii se încingea tot mai mult, iar rolul lui Ségouin devenea din clipă în clipă mai dificil : mijea primejdia unor animozități personale. Vigilentul amfitrion profită de primul prilej ca să ridice paharul pentru umanitate și după ce toți băură în cinstea ei, Ségouin deschise larg o fereastră, în chip semnificativ.

În noaptea aceasta orașul purta masca unei metropole. Cei cinci tineri traversară alene peluza Stephen's Green, învăluiți într-un nor ușor de fum aromatic. Vorbeau cu glas tare și vesel, și umblau cu pardesiele ușor aruncate pe umeri. Trecătorii le făceau loc. În colț cu Grafton Street, un bărbat scurt și gras suia într-un automobil două frumoase și elegante doamne, recomandîndu-le solicitudinii unui alt bărbat gras. Mașina se îndepărtă, iar domnul cel scurt și gras zări grupul de tineri.

— André !

— Uite-l pe Farley !

Urmă un șuvoi de vorbe. Farley era un american. Nimeni nu prea știa care-i obiectul conversației. Rivière și Villona erau cei mai gălăgioși, dar cu toții erau surexcitați. Se suiră într-un automobil, îngrămădindu-se, cu multe rîsete, unii într-alții ca să încapă. Treceau cu mașina pe lîngă vălmășagul mulțimii ce se contopea acum într-o armonie de culori stinse, în melodia claxoanelor voioase. Luară trenul la Westland Ron și lui Jimmy i se păru că trecuseră doar cîteva secunde pînă cînd descinseră în Kingstown Station. Colectorul de bilete, un om bătrîn, îl salută pe Jimmy :

— Frumoasă noapte, *Sir !*

Era o noapte senină de vară ; rada portului se așternea la picioarele lor ca o oglindă întunecată. Se îndreptară într-acolo, braț la braț cu toții, cîntînd în cor *Cadet Roussel* și tropăind din picioare la fiecare refren :

— *Ho ! Ho ! Hohé, vraiment !*

În dreptul pontonului se suiră într-o barcă și vîsliră spre iahtul americanului. Îi aștepta un supeu, muzică, joc de cărți. Villona exclamă cu convingere :

— E delicios !

Salonul iahtului avea și un pian. Villona cîntă un vals pentru Farley și Rivière, Farley făcînd pe cavalerul și Rivière pe doamna. Apoi improviză o muzică de cadril, în acompaniamentul căreia tinerii născoceau figuri originale. Ce amuzant era ! Jimmy lua parte cu însuflețire ; așa viață, da ! La un moment dat, Farley pierdu suflul și strigă : „Stop !“ Un băiat aduse un supeu ușor și tinerii se așezară la masă, de formă. De băut, băură însă : așa fac *boemii.* Închinară

pentru Irlanda, pentru Anglia, pentru Franţa, pentru Ungaria şi pentru Statele Unite ale Americii. Jimmy ţinu un *toast*, un *toast* reuşit. Farley îl bătu pe spate şi rîse zgomotos. Ce băieţi de viaţă ! Ce buni tovarăşi de petrecere !

Cărţi ! Cărţi ! Se strînseră tacîmurile şi se liberă masa. Villona se întoarse liniştit la pian şi începu să cînte fără a fi rugat. Ceilalţi jucau partidă după partidă, lansîndu-se cutezători în aventură. Închinară paharul pentru Dama de Cupă şi pentru Dama de Caro. Jimmy simţea un confuz regret după lipsa unui public : era o adevărată revărsare de spirit. Jocul ajunsese la o miză foarte ridicată şi începură să circule hîrtii. Jimmy nu ştia exact cine cîştiga, ştia însă că el pierde. Dar era vina lui, pentru că foarte des confunda cărţile şi trebuia să-i calculeze ceilalţi punctele. Grozavi băieţi erau !... Totuşi ar fi vrut să se oprească în sfîrşit — se făcuse tîrziu. Cineva închină în cinstea iahtului „*The Belle of Newport*" şi altul propuse apoi o ultimă partidă drept încheiere.

Pianul nu se mai auzea ; Villona probabil că urcase pe punte. Fu o partidă feroce. Cu puţin înainte de a o termina, se opriră ca să închine pentru noroc. Jimmy înţelese că partida se juca acum între Routh şi Ségouin. Ce emoţie ! Şi Jimmy era emoţionat. El, unul, pierdea, fireşte. Pentru cît semnase ? Tinerii se sculaseră în picioare, jucînd ultimele ture, vorbind şi gesticulînd. Cîştigă Routh. Se zgudui cabina de chiotele lor ; apoi cărţile fură strînse pachet. Începură să calculeze ce se cîştigase. Farley şi Jimmy pierduseră cel mai mult.

Ştia că avea să regrete în dimineaţa următoare, dar pentru moment era mulţumit de senzaţia de odihnă, mulţumit de amorţeala sumbră ce-i învăluia nebunia. Îşi sprijini coatele pe masă şi-şi odihni capul în mîini, numărîndu-şi pulsaţiile tîmplelor. Uşa cabinei se deschise şi-l văzu pe ungur, în picioare, într-o rază de lumină cenuşie :

— S-a făcut ziuă, domnilor !

DOI CAVALERI

Înserarea cenuşie şi caldă de august pogorîse asupra oraşului şi un aer blînd şi cald, o reminiscenţă de vară, străbătea străzile — străzile oblonite pentru repausul duminical şi în care roia mulţimea, în culori vesele. Ca nişte perle iluminate străluceau lămpile din vîrful stîlpilor înalţi, asupra ţesăturii vii de dedesubt, care, schimbîndu-şi mereu forma şi nuanţele, umplea aerul cald şi cenuşiu al serii cu un zumzet monoton, necontenit.

Doi bărbaţi tineri coborau panta Rutland Square. Unul era pe cale să încheie un monolog lung. Celălalt, care păşea în marginea cărării şi la răstimpuri era silit să calce alături, pe drum, din cauza lipsei de politeţe a tovarăşului său, avea o înfăţişare amuzată şi atentă. Era bondoc şi roşcovan. Îşi împinsese spre ceafă şapca de *yachting* şi necontenite valuri de expresie, stîrnite de povestirea ce-o asculta, îi străbăteau faţa, pornind din colţurile nasului, ochilor şi gurii. Una după alta îi zvîcneau mici erupţii de rîs nechezat, din trupul zguduit ca de convulsii. Ochii scînteind de o plăcere vicleană se fixau mereu în fugă asupra feţei tovarăşului său. De vreo două ori îşi trase impermeabilul subţire, aruncat

pe umăr ca o pelerină de toreador. Pantalonii bufanţi, pantofii albi cu tălpi elastice şi impermeabilul aruncat degajat pe umăr îi dădeau un aer de tinereţe. Dar silueta înclina să i se rotunjească în talie, părul îi era rar şi cărunt, iar faţa, după ce se retrăgeau valurile de expresie, arăta răvăşită.

Cînd fu absolut sigur că celălalt îşi terminase povestirea, rîse înfundat o bună jumătate de minut. Apoi zise :

— Zău !... Asta le-ntrece pe toate !

Glasul îi suna lipsit de vigoare, încît, pentru a-şi întări cuvintele, adăugă cu umor :

— Ce să spun... e într-adevăr nemaipomenit ! E fantastic — e cea mai formidabilă chestie pe care am auzit-o vreodată !

După asta rămase serios şi tăcut. Obosise vorbind ; vorbise toată după-amiaza, într-o cîrciumă din Dorset Street.

Mai toată lumea îl considera pe Lenehan o lipitoare, dar în ciuda acestei reputaţii, dibăcia şi elocinţa lui îl feriseră totdeauna de o politică defensivă din partea amicilor. Avea un fel degajat de a se apropia de cîte o adunare de prieteni, la bar, şi de a sta pe la marginile grupului pînă ce era cuprins în rîndul de băutură ce se servea în contul vreunuia dintre ei. Era un vagabond amuzant, înarmat cu o cuprinzătoare provizie de anecdote, ghicitori şi versuri hazlii. Rămînea nesimţitor la orice gen de nepoliteţe. Nimeni nu ştia cum izbutea să rezolve apriga problemă a existenţei, însă numele lui era vag asociat cu ponturi pentru cursele de cai.

— Şi unde ai dibuit-o, Corley? întrebă.

Corley îşi trecu repede vîrful limbii peste buza de sus.

— Într-o seară, dom'le, începu, treceam pe Dame Street, şi văz o poamă nostimă stînd sub ceasul de la Waterhouse. Îi dau bună-seara, mă-nţelegi, şi-o luăm în plimbare spre canal. Îmi spune că-i slujnică într-o casă de pe Bazzot Street. În seara aceea am luat-o niţel de mijloc, am mai strîns-o niţeluş — mă-nţelegi. După aia, dom'le, ne-am întîlnit în duminica următoare — ne dădusem randevu. Am mers pîn'la Donnybrook[1] şi-am dus-o acolo într-un cîmp. Mi-a spus că se ţinuse c-un lăptar... Era grozavă, mă, auzi! În fiecare seară mi-aducea ţigări, şi plătea ea tramvaiul încolo şi'napoi. Într-o seară mi-a adus, mă, două ţigări de foi d-alea grozave, ştii, lux, de care fuma stăpîn-su'... Mi-era frică, mă, să nu mă facă tată de familie. Da-i dată naibii, mă, ştie toate tertipurile.

— O fi crezînd c-o s-o iei de nevastă, zise Lenehan.

— I-am zis că-s şomer, spuse Corley. I-am zis c-am lucrat la Pim. Numele nu mi-l ştie. Nu eram prost să i-l spui. Da' mă cam crede băiat de familie, mă-nţelegi.

Lenehan rîse iar, înfundat.

— Din toate cîte le-am auzit pîn-acu', asta-i fără doar şi poate cea mai isteaţă ispravă a ta.

După pasul lui Corley se cunoştea că-i făcuse plăcere complimentul. Legănarea trupului său mătăhălos îl sili pe amic să execute cîteva ţopăieli, de pe marginea cărării în drum şi iar înapoi.

Corley era feciorul unui inspector de poliţie şi moştenise de la taică-său statura şi mersul. Umbla cu mîinile pe coapse, ţinîndu-se foarte drept şi legănînd capul încoace şi încolo. Capul lui mare, semănînd cu un glob unsuros, năduşea în toate anotimpurile, iar pălăria rotundă şi mare, aşezată pieziş, parcă era o ceapă răsărită dintr-alta. Totdeauna îşi aţintea privirea drept înainte, de parcă ar fi defilat la paradă, iar cînd voia să se uite după cineva pe stradă, trebuia să-şi mişte trupul din şolduri. În momentul de faţă trăia întreţinut de femei. Cînd era vreo treabă de făcut, se găsea totdeauna cîte-un amic să-i dea de ştire. Adesea putea fi văzut umblînd cu poliţişti în civil, discutînd cu gravitate. Cunoştea dedesubturile tuturor chestiunilor şi-i plăcea să dea opinii definitive. Vorbea fără să asculte ce răspund partenerii lui. Tot ce spunea se referea în primul rînd la persoana sa — ce-i spusese el cutăruia şi ce-i spusese cutare lui, şi ce spusese el în încheiere. Cînd relata aceste dialoguri, îşi aspira prima literă a numelui, ca florentinii.

Lenehan îi oferi prietenului său o ţigară. Cei doi tineri înaintau prin mulţime, Corley întorcîndu-se ici şi colo ca să zîmbească vreunei trecătoare; dar privirea lui Lenehan era aţintită asupra lunii mari şi palide, încercuită de un dublu halo. Urmări cu gravitate trecerea unui pă-

[1] Pîrîul Donny.

ienjeniș sur de pîclă peste fața lunii. După un lung răstimp, spuse :

— De, ce zici, Corley, eu cred c-ai să fii în stare s-o scoți la capăt, hm ?

Drept răspuns, Corley făcu cu ochiul, expresiv.

— Crezi că-ți cade-n laț ? Crezi că-i d-alea ? întrebă Lenehan incredul. Cu femeile nu poți să știi.

— Nici o grijă, îl asigură Corley. Știu eu, dom'le, cum s-o vrăjesc. E moartă după mine.

— Așa crai zic și eu. Ești un crai în toată regula, spuse Lenehan.

O nuanță de ironie îi atenua servilitatea purtării. Ca să-și păstreze demnitatea, lingușirile sale erau de obicei formulate astfel încît să poată fi luate și drept ironii. Corley însă nu era subtil.

— O slujnicuță serioasă-i mai ceva decît toate — îți spui eu — afirmă.

— Dacă spui tu, care le-ai încercat pe toate... făcu Lenehan.

— La-nceput, mă-nțelegi, umblam cu fete din alea de dincolo de *South Circular,* spuse Corley, destăinuindu-se. Le luam, dom'le, la plimbare, le duceam pe undeva cu tramvaiul — și plăteam tramvaiul — ori le duceam s-asculte o muzică, ori la cîte-o piesă de teatru, ori le cumpăram ciocolată, ori dulciuri, mă rog, ceva așa. Și cheltuiam, dom'le, bani cu ele, adăugă pe un ton convingător, de parcă ar fi știut că-i de necrezut.

Dar Lenehan îl credea, cum să nu, și dădu din cap cu gravitate.

— Cunosc eu șpilu, așa fac fraierii.

— Și-al naibii să fiu dacă m-am ales vreodată c-un sfanț.

— Idem eu.

— Afar' de una, adăugă Corley. Își umezi buza de sus, trecîndu-și limba de-a lungul ei. Amintindu-și, îi sclipiră ochii. Privi și el spre discul palid al lunii, acum aproape învăluit ; părea să mediteze. — Era... mă rog, așa cum trebuie, spuse, cu o nuanță de regret.

Tăcu iar. Apoi adăugă :

— S-a ajuns ; acu-i cocotă. Am văzut-o trecînd într-o seară, cu mașina, pe Earl Street, cu doi tipi.

— Mulțumită ție, probabil, spuse Lenehan.

— Au mai încercat-o și alții înaintea mea, răspunse Corley, cu filozofie.

De data asta Lenehan înclina să nu-i dea crezare. Clătină din cap și zîmbi.

— Corley, pe mine știi că nu mă duci.

— Zău, mă, parol ! se apără Corley. Ce, nu mi-a spus chiar dînsa ?

Lenehan făcu un gest tragic.

— Ticăloasa ! exclamă.

Cînd trecură pe lîngă grilajul Trinity-College-ului, Lenehan o zbughi în stradă și ridică ochii spre ceas.

— 'și douăzeci, constată.

— Nu-i nimic, am tot timpu', îl liniști Corley. O găsesc acolo, n-ai grijă. Totdeauna o las nițel s-aștepte.

Lenehan rîse încetișor :

— Ești dat naibii, Corley, te pricepi cum să le iei.

7—3937

— Mă pricep eu la toate şmecheriile lor, mărturisi Corley.

— Da ia zi, stărui iar Lenehan, eşti sigur că te-nvîrteşti de ceva, pîn' la urmă ? Ştii e chestie delicată. La capitolu' ăsta nu se lasă cu una cu două. Hm ? Ce zici ?

Căuta să se asigure din nou, scrutînd cu ochii lui mici, strălucitori, faţa prietenului său. Corley clătină capul încoace şi încolo, de parcă ar fi vrut să alunge o insectă supărătoare, şi-şi împreună sprîncenele.

— O scot eu la capăt, zise. Las' pe mine, dom'le.

Lenehan nu mai spuse nimic. Nu voia să-l facă pe amicul său să se zbîrlească, să-l trimită la dracu şi să-i spună că n-avea nevoie de sfaturile lui. Trebuia niţel tact. Dar fruntea lui Corley se netezi degrabă. Gîndurile-i luaseră altă direcţie.

— E-o bucăţică bună, şi cumsecade, spuse cu apreciere — asta da.

Trecură prin Nassau Street şi cotiră apoi în Kildare Street. Nu departe de porticul clubului, sta în drum un harpist, cîntînd unui mic cerc de ascultători. Ciupea nepăsător strunele, aruncînd la răstimpuri o privire fugară către feţele noilor veniţi şi, la răstimpuri, o privire indolentă, înspre cer. Harpa lui, nepăsătoare şi ea că-i căzuse învelitoarea la picioare, părea la fel de obosită de privirile străinilor cît şi de mîinile stăpînului ei. O mînă cînta la bas melodia *„Silent, O Moyle"* pe cînd mîna cealaltă alerga sprintenă

printre acute, după fiece grup de note. Melodia suna gravă şi plină.

Cei doi tineri urcară în tăcere strada, urmaţi de muzica tristă. Ajunşi la peluza Stephen'o Green, traversară. Zgomotul tramvaielor, luminile şi mulţimea îi eliberară de tăcere.

— Uite-o ! zise Corley.

În colţ cu Hume Street, aştepta o tînără. Era îmbrăcată în albastru, cu o pălăriuţă de pai albă. Sta în marginea trotuarului, balansînd într-o mînă o umbreluţă de soare. Lenehan se însufleţi.

— Ia s-o vedem, Corley ! zise.

Corley îi aruncă amicului său o privire piezişă şi un rînjet ostil îi apăru pe faţă.

— Ce, vrei să te bagi pe fir ? întrebă.

— Aş, dă-o naibii ! replică Lenehan cu îndrăzneală, n-am nevoie să-mi faci cunoştinţă. Nu vreau decît s-o văd şi eu niţel. Hai, că nu ţi-o mănînc.

— A... s-o vezi niţel ? zise Corley, mai prietenos. Păi... uite cum facem. Eu mă duc şi-o ţin de vorbă şi tu n-ai decît să treci pe lîngă noi.

— Bun ! zise Lenehan.

Corley trecuse un picior peste lanţuri, cînd Lenehan strigă :

— Şi după ? Unde ne-ntîlnim ?

— Nouă jumate, răspunse Corley, trecînd şi piciorul celălalt.

— Unde ?

— Colţ cu Merrion Street. Ne-ntoarcem p-acolo.

— Vezi de lucrează cum trebuie — şi succes! îi strigă Lenehan drept adio.

Corley nu răspunse. Trecu drumul agale, de parcă s-ar fi plimbat, legănîndu-şi capul încoace şi încolo. Statura lui masivă, mersul degajat şi bocănitul sonor al ghetelor îl arătau pe cuceritor. Se apropie de tînăra femeie şi, fără să salute, începu îndată conversaţia. Ea îşi balansa mai iute umbrela şi se sucea uşurel din tocuri încoace şi încolo. De vreo două ori, cînd el îi vorbi foarte de aproape, rîse şi se uită în jos.

Lenehan îi observă timp de cîteva minute. Apoi o porni repede pe lîngă lanţuri, la oarecare distanţă, şi trecu pieziş drumul. Cînd se apropie de colţul străzii Hume, adulmecă un parfum greu şi ochii lui cercetară temător şi grabnic înfăţişarea tinerei femei. Purta găteala de duminică. Fusta albastră de serj era strînsă în talie cu un cordon de piele neagră. Catarama mare de argint a cordonului, care făcea ca mijlocul să-i pară mai jos, se înfigea în materialul spumos al bluzei albe. Purta o jachetă scurtă, neagră, cu nasturi de sidef şi o eşarfă-boa neagră, zbîrlită. Capetele guleraşului de tul stăteau într-o dezordine meticulos aranjată şi un mănunchi gros de flori roşii îi era prins pe piept, cu cozile în sus. Ochii lui Lenehan înregistrară aprobator trupul zdravăn, scurt şi muşchiulos. O sănătate făţişă, din topor, îi dogorea pe chip, pe obrajii graşi şi roşii şi în ochii îndrăzneţi, albaştri. Trăsăturile îi erau groase. Avea nări largi ; gura mare, neregulată, îi sta deschisă, cu o expresie satisfăcută, şi dezvelea doi dinţi din faţă, proeminenţi. În trecere, Lenehan îşi scoase şapca şi, după vreo zece secunde, Corley răspunse în vînt la salut, ridicînd vag mîna şi schimbînd gînditor poziţia pălăriei.

Lenehan merse pînă la Shelbourne Hotel, unde se opri şi aşteptă. Nu aşteptă mult şi-i văzu venind spre el, iar cînd cotiră spre dreapta îi urmă, coborînd cu pas uşurel, în pantofii lui albi, elastici, o latură a Merrion Square-ului. Mergea încet, potrivindu-şi pasul după al lor şi nu-şi desprindea ochii de la capul lui Corley, care în fiece clipă se întorcea spre faţa tinerei femei, ca o minge mare rotindu-se în jurul unui ax. Urmări din ochi perechea pînă o văzu suindu-se în tramvaiul de Donnybrook ; atunci se întoarse şi o luă înapoi pe drumul pe care venise.

Acum că era singur, chipul îi îmbătrînise. Voioşia părea să-l fi părăsit ; cînd ajunse în dreptul parcului Duke'o Lawn, îşi lăsă o mînă pe grilaj şi degetele i se plimbară de-a lungul gratiilor. Melodia ce-o cîntase harpistul începu să-i dirijeze mişcările. Tălpile lui elastic căptuşite executau tema melodiei, pe cînd degetele mîinii parcurgeau alene o scară de variaţii, după fiece grup de note.

Umblă fără nici un chef în jurul peluzelor Stephen's Green şi apoi o luă în jos, spre Grafton Street. Deşi ochii săi înregistrau multe din trăsăturile mulţimii prin care trecea, rămîneau plictisiţi. Tot ce era menit să-l încînte i se părea trivial ; nu răspundea privirilor ce-l îndemnau la cutezanţă. Ştia că ar fi trebuit să vorbească mult, să născocească şi să amuze, iar creierul şi gîtlejul îi erau prea uscate pentru asemenea osteneală.

Îl cam frămînta problema cum să-şi treacă orele pînă la întîlnirea cu Corley. La altceva decît să continue a umbla nu se putea gîndi. Cînd ajunse la colţ cu Rutland Square, o luă la stînga şi se simţi mai bine în strada întunecoasă şi liniştită, a cărei atmosferă sumbră era mai potrivită cu dispoziţia lui. În cele din urmă se opri în faţa geamului unei dughene sărăcăcioase, deasupra căreia se citea, în litere albe : *Bar-Răcoritoare*. Pe geam se legănau două anunţuri : *Ginger-Beer*[1] şi *Ginger-Ale*[2]. O şuncă tăiată era expusă dincolo de geam, pe un platou mare, albastru, iar alături, pe o farfurie, sta un fragment dintr-un *plum-pudding*[3] foarte anemic. Examină cîtva timp cu gravitate aceste alimente şi apoi, după o inspectare prudentă a străzii de o parte şi de alta, intră repede în dugheană. Era flămînd fiindcă, de la ora gustării de dimineaţă, nu mai mîncase nimic în afară de cîţiva pesmeţi, obţinuţi cu destulă greutate de la doi chelneri morocănoşi. Se aşeză la o masă de lemn, neacoperită, cu faţa la două lucrătoare şi un mecanic. O fată şleampătă veni să-l servească.

— Cît e o porţie de mazăre ? întrebă.

— Un peni şi jumătate, domnule, răspunse fata.

— Adu-mi o porţie de mazăre, zise, şi o sticlă cu *ginger-beer*.

[1] Bere aromatizată cu ienupăr, populară în Anglia.
[2] Bere alcoolizată.
[3] Budincă cu prune.

Vorbea aspru ca să-şi dezmintă înfăţişarea distinsă, căci după ce intrase, urmase o pauză în conversaţia din local.

Îi dogorea faţa. Pentru a-şi da o înfăţişare firească, îşi împinse şapca pe ceafă şi-şi propti coatele pe masă. Mecanicul şi cele două lucrătoare îl examinară amănunţit, apoi îşi reluară cu glas scăzut conversaţia. Chelneriţa îi aduse o porţie fierbinte de mazăre din cutie, dreasă cu piper şi oţet, o furculiţă şi berea comandată. Îşi înghiţi cu lăcomie mîncarea şi o găsi atît de bună, încît îşi notă în gînd dugheana. Cînd nu mai rămase nici un bob de mazăre, îşi sorbi berea şi şezu cîtva timp gîndindu-se la aventura lui Corley. Vedea în închipuire perechea de amanţi umblînd de-a lungul unui drum întunecos ; auzea vocea profundă a lui Corley rostind galanterii viguroase şi revedea expresia satisfăcută a gurii tinerei femei. Această viziune îl făcu să-şi simtă acut sărăcia pungii şi a duhului.

Era sătul să se tot vînture de colo colo, să tragă mîţa de coadă, sătul de expediente şi de sforării. În noiembrie împlinea treizeci şi unu de ani. Oare n-o să găsească niciodată o slujbă ca lumea ? N-o să fie niciodată la casa lui ? Se gîndea ce plăcut ar fi să aibă o sobă caldă lîngă care să poată şedea, un prînz bun care să-i fie pus dinainte. Cutreierase destul străzile cu prieteni şi cu fete. Ştia el cîte parale făceau prietenii ; şi pe fete le cunoştea. Experienţa îi înăsprise inima împotriva lumii. Dar nu pierduse orice nădejde. După ce mîncă, se simţi mai bine decît înainte ; nu-i mai era atîta silă de viaţa lui, nu

se mai simţea atît de înfrînt. Poate că încă ar mai fi în stare să găsească şi el un colţişor plăcut unde să se aşeze şi să trăiască în tihnă şi mulţumire — da — dacă ar avea norocul să dea peste vreo fată bună, simplă, cu ceva bănişori puşi deoparte.

Plăti doi peni şi jumătate fetei şleampăte şi părăsi dugheana spre a-şi începe iarăşi peregrinarea. Intră în Capel Street şi merse înainte înspre City Hall. Apoi coti spre Dame Street. În colţ cu George's Street se întîlni cu doi prieteni şi se opri să stea de vorbă cu ei. Era mulţumit că avea prilejul să se mai odihnească de atîta umblet. Prietenii îl întrebară dacă îl văzuse pe Corley şi ce mai spunea. Le răspunse că petrecuse ziua cu Corley. Prietenii lui vorbeau foarte puţin. Urmăreau cu ochi goi unele figuri, prin mulţimea trecătorilor, şi făceau cîte-o observaţie critică. Unul spuse că îl văzuse pe Mac cu o oră în urmă în Westmoreland Street. La care Lenehan spuse că fusese împreună cu Mac cu o seară înainte, la Egan. Tînărul care-l văzuse pe Mac în Westmoreland Street întrebă dacă era adevărat că Mac cîştigase un pariu la o partidă de biliard. Lenehan nu ştia ; le spuse că Holohan le făcuse cinste la Egan.

La nouă şi un sfert îşi lăsă prietenii şi o luă în sus pe George's Street. Ajuns la „City Markets“ [1] coti spre stînga şi merse înainte, intrînd în Grafton Street. Mulţimea de fete şi de tineri se rărise şi pe cînd urca strada, auzi multe grupuri şi perechi urîndu-şi noapte bună. Merse pînă la ceasul de la „College of Surgeons“ [1] ; tocmai se pornea să bată zece. O luă iute de-a lungul părţii de nord a peluzelor, gonind de teama să nu se înapoieze Corley mai degrabă. Cînd ajunse în colţ la Merrion Street, se postă în umbra unui felinar, scoase una dintre ţigările ce şi le păstrase şi o aprinse. Proptit de stîlpul felinarului, îşi ţinea privirea aţintită asupra părţii pe unde aştepta să se înapoieze Corley cu tînăra.

[1] Pieţele oraşului.

Mintea începu să-i lucreze. Se întreba dacă o fi izbutit Corley să convingă fata. Se întreba dacă îi şi ceruse oare, sau dacă îi va cere abia la urmă. Trecea prin toate chinurile şi emoţiile prietenului său, afară de ale lui proprii. Dar cînd îşi amintea capul lui Corley rotindu-se domol spre fată, se mai linişteа ; desigur, Corley s-o fi descurcat el bine.

Deodată îi dădu în gînd ca nu cumva Corley s-o fi condus acasă pe alt drum, ca să scape de el. Scrută strada ; nu se zăreau de fel. Şi totuşi trecuse sigur o jumătate de oră de cînd se uitase la ceasul de la „College of Surgeons“. Ar fi oare în stare Corley să facă una ca asta ? Aprinse ultima ţigară şi începu să fumeze nervos. Îşi încorda ochii de cîte ori oprea un tramvai la celălalt capăt al scuarului. Sigur că s-or fi întors pe alt drum. I se rupse foiţa ţigaretei ; o zvîrli în stradă, înjurînd.

Deodată îi văzu venind spre el. Tresări de încîntare şi, lipit de stîlpul felinarului, încerca să

[1] Colegiul chirurgilor (facultate de chirurgie).

descifreze, din mersul lor, rezultatul. Mergeau grăbiţi, fata cu paşi mici, repezi, iar Corley ţinîndu-se alături cu pasul lui lung. Nu păreau să vorbească. Trase de aci o deducţie a rezultatului, care-l împunse ca un vîrf de cuţit. Ştia el c-o să dea greş Corley ; ştia că degeaba încerca.

O luară în jos pe Bazzot Street, iar el îi urmă îndată, mergînd pe trotuarul celălalt. Cînd se opriră, se opri şi el. Stătură cîteva clipe de vorbă, şi apoi fata coborî treptele către subsolul unei case. Corley rămase în picioare pe marginea trotuarului, la oarecare distanţă de treptele din faţă. Trecură cîteva minute. Apoi, uşa intrării principale fu deschisă încet, cu prudenţă. O femeie coborî în fugă scările şi tuşi. Corley se întoarse şi se îndreptă spre ea. Timp de cîteva secunde, fata rămase ascunsă de statura lată a lui Corley, apoi reapăru, suind în fugă scările. Uşa se închise în urma ei, iar Corley se îndreptă repede spre Stephen's Green.

Lenehan grăbi şi el pasul în aceeaşi direcţie. Picară cîţiva stropi uşori de ploaie. El îi luă drept o prevestire ; şi aruncînd o uitătură înapoi, spre casa în care intrase tînăra, ca să vadă dacă nu e observat, traversă strada în fugă. Îngrijorarea şi graba cu care fugise îl făcură să gîfîie. Strigă :

— Hei, Corley !

Corley întoarse capul ca să vadă cine îl strigase, şi apoi continuă să meargă înainte. Lenehan alergă după el, trăgîndu-şi din fugă, cu o mînă, impermeabilul de pe umăr.

— Alo, Corley ! strigă iarăşi.

Îşi ajunse prietenul şi-i cercetă aprig faţa. Nu citi pe ea nimic.

— Ei ? spuse.

Ajunseră în colţ la Ely Place. Tot fără a răspunde, Corley coti spre stînga şi sui strada lăturalnică. Lenehan ţinea pas cu dînsul, suflînd anevoios. Nu ştia ce să creadă — şi o umbră de ameninţare îi străbătu în glas :

— Hai spune o dată ! Ai încercat ?

Corley se opri sub primul felinar şi aţinti în gol o privire cruntă. Apoi, cu un gest grav, întinse un braţ spre lumină şi surîzînd, îşi descleştă încet mîna sub ochii discipolului său. Un bănuţ de aur îi strălucea în palmă.

PENSIUNEA DE FAMILIE

Mrs. Mooney era o fată de măcelar. Femeie care se pricepea să-şi păstreze bunurile, femeie hotărîtă. Luase de bărbat pe cel mai destoinic dintre băieţii de prăvălie ai lui taică-său şi deschisese o măcelărie lîngă Spring-Gardens. Dar de cum murise socru-său, Mooney începuse a se ticăloşi. Bea, fura bani din tejghea, se îngloda în datorii. Degeaba se jura că se cuminţeşte ; la cîteva zile o lua iar razna. Pînă la urmă şi-a ruinat negoţul, fiindcă o bătea pe nevastă-sa de faţă cu clienţii şi mai cumpăra şi marfă proastă. Într-o seară s-a repezit la nevastă-sa cu satîrul, şi femeia a trebuit să doarmă prin vecini.

Asta a pus capăt traiului laolaltă. *Mrs.* Mooney s-a dus la preot şi a obţinut despărţirea, lăsîndu-i-se în grijă copiii. De atunci n-a mai vrut să-i dea lui bărbatu-său nici bani, nici mîncare şi nici loc în casă ; aşa că el a fost nevoit să se angajeze în slujba şerifului. Era un beţivan mărunţel, gîrbovit şi jerpelit, cu o faţă albă şi-o mustaţă albă şi cu sprîncene albe ce-i încondeiau ochii mici, inflamaţi şi străbătuţi de vinişoare roze — şi toată ziua şedea în odaia ajutorului de şerif, aşteptînd să fie pus la vreo treabă. *Mrs.* Mooney, care-şi scosese din comerţul de

măcelărie ce-i mai rămăsese din banii ei şi deschisese o pensiune de familie în Hardwicke Street, era o femeie corpolentă, impunătoare. Clientela sa era alcătuită din locatari flotanţi — turişti din Liverpool şi de la Isle of Man — şi, din cînd în cînd, *artişti* de pe la varieteuri. Locatarii permanenţi erau funcţionari pe la întreprinderile din centru. Îşi conducea pensiunea cu isteţime şi energie, ştiind cînd să acorde credit, cînd să fie neînduplecată şi cînd să treacă lucrurile cu vederea. Tinerii locatari permanenţi o numeau „Madam Mooney“, cînd vorbeau de ea.

Tinerii lui „Madam Mooney“ plăteau 15 şilingi pe săptămînă pentru masă şi casă (berea la cină plătindu-se separat). Toţi aveau aceleaşi gusturi şi ocupaţii şi erau deci în termeni foarte familiari. Discutau între ei şansele cailor favoriţi şi ale *out-sider*[1]-ilor.

Jack, băiatul lui „Madam Mooney“, era funcţionar în biroul unui reprezentant de comerţ din Fleet-Street şi avea faima de a fi „un tip afurisit“.

Îi plăceau obscenităţile cazone şi venea acasă la ore mici. Cînd îşi întîlnea prietenii, totdeauna avea cîte „una bună“ de povestit şi mai mult ca sigur că era în drum spre „ceva pe cinste“, adică vreo cursă unde ştia ce cal are cele mai mari şanse, sau la vreo artistă unde avea *el* cele mai mari şanse. Mînuia binişor mănuşa de box şi se pricepea să cînte cuplete hazlii. Adesea, duminică seara, în salonul din faţă al lui „Madam

[1] Cai ce nu figurează pe lista favoriţilor.

Mooney", avea loc cîte o petrecere. Artiştii de varieteu îşi dădeau concursul, iar Sheridan cînta la pian valsuri şi polci şi improviza cîte un acompaniament.

Polly, fata lui „Madam Mooney", cînta şi ea. Cînta :

Sînt o fată... zvăpăiată,
Nu-ncerca să te prefaci :
Ştii că sînt... plină de draci.

Polly era o fată subţirică, de 19 ani ; avea părul bălai şi mătăsos, gura mică şi plină. Cînd vorbea cu cineva, obişnuia să-şi ridice ochii cenuşii cu o uşoară umbră verzuie în ei — şi asta o făcea să semene cu o mică madonă perversă.

Mai întîi *Mrs.* Mooney îşi trimisese fata dactilografă în biroul unui agent de cereale ; dar cum un om de-al şerifului, cu foarte proastă reputaţie, prinsese obiceiul să treacă o dată la două zile pe la serviciul ei, cerînd voie să-i spuie o vorbă fiică-si, o luase iar acasă şi o pusese să-i ajute în gospodărie. Polly fiind foarte dezgheţată, maică-sa se gîndi să-i dea în grijă pe tinerii locatari, lăsînd-o să se ocupe de ei în voie. Mai cu seamă că băieţilor tineri le place să simtă pe aproape o femeie tînără. Polly, bineînţeles, flirta cu locatarii, dar *Mrs.* Mooney, care era destul de isteaţă pentru a-şi da seama, ştia foarte bine că aceştia doar se distrau cînd n-aveau altă treabă ; nici unul n-avea intenţii serioase.

Aşa merseră lucrurile multă vreme, şi *Mrs.* Mooney parcă se gîndea s-o trimită pe fată înapoi la maşina de scris, cînd băgă de seamă că se petrece ceva între Polly şi unul dintre tineri. Începu să supravegheze perechea şi să-şi facă socotelile pe tăcute.

Polly ştia că-i supravegheată, dar cum mama ei continua să tacă, nu era posibilă nici o îndoială. Mama şi fiica nu se înţeleseseră pe faţă, nu exista între ele nici o complicitate deschisă, dar, cu toate că lumea din casă începuse a vorbi, *Mrs.* Mooney nu intervenea. Polly începuse să se poarte cam ciudat, iar tînărul se vedea că nu-i în apele lui. În cele din urmă, cînd crezu că-i momentul potrivit, *Mrs.* Mooney interveni. Ea trata problemele morale cum tratează satîrul carnea ; şi în cazul acesta ştia ce are de făcut.

Era o dimineaţă luminoasă de duminică, la început de vară. Ziua promitea să devină călduroasă, deocamdată însă adia un vînticel proaspăt. Ferestrele pensiunii erau toate deschise şi perdelele de dantelă se învolburau uşor către stradă. Dinspre turnul bisericii St. George venea într-una dangăt de clopote, şi credincioşii, singuri sau în grup, traversau mica piaţă rotundă din faţa bisericii. Ştiai încotro se duc după ţinuta lor sobră şi solemnă, cît şi după cărticelele negre din mîinile înmănuşate.

În pensiune, micul dejun se terminase şi masa din sufragerie era plină de farfurii mînjite cu gălbenuş de ou şi presărate cu fărîme de pîine şi coji de slănină. *Mrs.* Mooney şedea în fotoliul de pai şi o supraveghea pe slujnica Mary cum strîngea masa. O punea să adune toate resturile de pîine, care urmau să fie folosite la pregătirea

budincii de marţi. După ce masa fu curăţată, resturile de pîine adunate, zahărul şi untul sub cheie, *Mrs.* Mooney începu să-şi recheme în minte conversaţia avută în ajun cu Polly. Lucrurile stăteau chiar aşa cum îşi închipuise : ea fusese foarte deschisă în întrebări, iar Polly foarte deschisă în răspunsuri. Fireşte că amîndouă erau un pic stînjenite : ea, fiindcă nu dorea nici să primească prea tăios ştirea, nici să aibă aerul că fusese de acord, iar Polly, fiindcă aluziile de genul ăsta totdeauna o fîstîceau şi fiindcă nu dorea să se ştie că, în înţeleapta ei candoare, ghicise intenţia ce se ascundea sub îngăduinţa maică-si.

De îndată ce, adîncită în meditaţiile ei, îşi dete totuşi seama că încetaseră să bată clopotele la biserica St. George, *Mrs.* Mooney aruncă instinctiv o privire spre ceasornicul aurit de pe etajera căminului. Era 11 şi 17 minute ; avea timp destul să lămurească afacerea cu *Mister* Doran şi să fie fix la 12 în Marlborough Street. Era sigură că va învinge. Mai întîi avea de partea ei opinia publică, cu toată greutatea sa : era o mamă ultragiată. Îl primise sub acoperişul ei, presupunînd că e un om de onoare, iar el abuzase pur şi simplu de ospitalitatea pe care i-o oferise. Era un bărbat în vîrstă de vreo treizeci şi patru, treizeci şi cinci de ani, încît nu putea invoca drept scuză uşurinţa tinereţii ; nici necunoaşterea vieţii nu l-ar fi putut scuza, de vreme ce era un om destul de umblat prin lume. Profitase pur şi simplu de tinereţea şi lipsa de experienţă a lui Polly ; era limpede. Acum se punea întrebarea în ce fel înţelegea să repare răul făcut ?

În astfel de cazuri bărbatul trebuie neapărat să-şi răscumpere greşeala. Pentru el e uşor ; după ce şi-a făcut cheful, poate să-şi vadă înainte de treabă de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic, dar fata trebuie să tragă ponoasele. Sînt şi mame care ar accepta să se cîrpească o chestie ca asta cu ceva bani ; cunoştea asemenea cazuri. Dar ea nu va proceda aşa. Pentru ea numai o singură reparaţie poate răscumpăra cinstea fetei : căsătoria.

Îşi revizuia toate argumentele tari, înainte de a o trimite pe Mary sus la *Mister* Doran, să-i spună că doreşte să stea de vorbă cu el. Ştia bine că va cîştiga. Avea de-a face cu un tînăr serios, nu un stricat sau un fanfaron, ca ceilalţi. Să fi fost vorba de *Mister* Sheridan, ori de *Mister* Meade, ori de Bantam Lyons, treaba ar fi fost mult mai grea. Nu credea ea că are să-i convină să fie dat în vileag. Toţi locatarii din casă ştiau ceva despre chestia asta ; ba unii mai scorniseră şi amănunte. Şi-apoi, tînărul lucra de 13 ani la o mare firmă catolică de comerţ cu vinuri ; a fi dat în vileag, putea să însemne pentru el pierderea serviciului. Dar dacă era om de înţeles, totul putea să iasă bine. Mai întîi de toate îl ştia econom, deci bănuia c-are şi ceva bănişori strînşi.

Aproape 11 şi jumătate ! Se ridică şi-şi verifică înfăţişarea în oglinda ovală dintre ferestre. Expresia hotărîtă a feţei mari şi rumene o mulţumi ; se gîndi la unele mame, cunoştinţe de-ale ei, care nu ştiau cum să se descotorosească de fetele lor.

8—3937

Mister Doran era într-adevăr foarte tulburat în această dimineaţă de duminică. Încercase de două ori să se bărbierească, dar mîna îi fusese atît de nesigură, încît trebuise să renunţe. De trei zile nu se mai răsese, şi fălcile îi erau umbrite de o barbă cu ţepi roşcaţi, iar la două-trei minute i se abureau ochelarii şi trebuia să şi-i scoată şi să-i frece cu batista. Amintirea spovedaniei din ajun îl făcea să se simtă grozav de prost. Preotul scosese în evidenţă fiece amănunt ridicol al aventurii şi la urmă îi înfăţişase păcatul ca fiind atît de mare, încît mai că era mulţumit să i se ofere portiţa de scăpare a unei reparaţii. Răul era comis. Ce mai putea face acum decît s-o ia de nevastă sau să fugă ? Nu putea ieşi din încurcătură făcînd pe cinicul. Fără îndoială că se va vorbi de chestia asta şi sigur că-i va ajunge la urechi patronului. E atît de mic Dublinul : fiecare ştia ce fac toţi ceilalţi. Simţi un nod fierbinte în gît, cînd în închipuirea sa aţîţată, auzi parcă vocea aspră a lui *Mister* Leonard, strigînd :

— Trimiteţi-l pe *Mister* Doran la mine, vă rog !

Toţi aceşti ani îndelungaţi de slujbă, irosiţi ! Toată munca şi sîrguinţa lui în zadar ! Fireşte, în tinereţe făcuse şi el prostii ; se fălise a fi liber-cugetător şi în discuţii cu prietenii, prin localuri, negase existenţa lui Dumnezeu. Dar toate astea trecuseră sau, în sfîrşit, erau ca şi terminate. Mai cumpăra el şi acuma, în fiece săptămînă, cîte-un exemplar din „*Reynold's Newspaper*", dar îşi împlinea îndatoririle religioase, şi cea mai mare

parte din an ducea o viaţă ordonată. Avea bani îndeajuns pentru a-şi întemeia un cămin ; nu asta era piedica. Dar familia s-ar uita de sus la Polly. În primul rînd, reputaţia proastă a tatălui ei ; apoi, chiar şi pensiunea maică-si începea să capete o anumită faimă. Avea senzaţia că e tras pe sfoară. Parcă-şi vedea prietenii stînd de vorbă despre întîmplarea asta şi rîzînd de el. *Era*, ce-i drept, cam vulgară ; cîteodată făcea şi greşeli gramaticale. Dar ce importanţă ar avea gramatica, dacă ar iubi-o cu adevărat ? Şi încă nu se putea lămuri dacă s-o preţuiască sau s-o dispreţuiască pentru ceea ce făcuse. Bineînţeles, participase şi el. Instinctul însă îl îndemna să rămînă liber, să nu se însoare. O dată însurat, s-a zis cu tine.

În timp ce şedea pe marginea patului, în pantaloni şi cămaşă, neputincios să ia o hotărîre, Polly bătu uşor la uşa lui şi intră. Îi povesti în amănunt că se destăinuise maică-si, care avea de gînd să stea de vorbă cu el în dimineaţa asta. Începu să plîngă şi-i căzu de gît, suspinînd :

— O, Bob ! Bob ! Ce să mă fac ? Nu ştiu ce să mă fac !

Zise c-o să-şi pună capăt zilelor.

El o încurajă fără convingere, spunîndu-i să nu plîngă, c-o să se aranjeze totul, să n-aibă nici o teamă. Prin pieptii cămăşii, îi simţea zbuciumul sînului.

Nu era numai vina lui că se întîmplase. Îşi amintea bine, cu ciudata memorie migăloasă a celibatarului, primele mîngîieri ce i le dăduseră, ca din întîmplare, rochia, răsuflarea, degetele ei.

Şi apoi, într-o seară, tîrziu, pe cînd el se dezbrăca să se culce, fata bătuse sfios la uşă. Voia să-şi aprindă lumînarea la lumînarea lui, fiindcă pe-a ei i-o stinsese curentul. Era seara ei de baie. Purta o jacheţică largă, de casă, deschisă în faţă, din flanelă înflorată. Glezna albă îi licărea prin deschizătura papucilor îmblăniţi şi sub pielea parfumată îi dogorea sîngele. Şi pe cînd îşi aprindea lumînarea şi o fixa în sfeşnic, i se desprindea un uşor parfum din încheieturile mîinilor şi dintre degete.

În serile cînd el se întorcea tîrziu, îi încălzea cina. Şi simţind-o alături, singur cu ea în miez de noapte în casa adormită, nici nu mai ştia ce mănîncă. Şi atenţiile ei ! În serile cît de cît reci, sau umede, sau vîntoase, găsea totdeauna pregătit pentru el cîte un pahar de punci. S-ar putea să fie fericiţi împreună...

Urcau noaptea scara unul lîngă altul, în vîrful picioarelor, fiecare cu cîte o lumînare în mînă, iar la al treilea palier îşi spuneau cu părere de rău noapte bună. Se sărutau. Îşi amintea bine ochii ei, atingerea mîinii şi delirul lui...

Dar delirul trece. Ca un ecou îi răsuna în urechi întrebarea ei ; acum şi-o punea sie însuşi : „Ce să mă fac ?" Instinctul celibatarului îl îndemna să se ferească. Dar rămînea păcatul de neînlăturat ; chiar şi simţul lui de onoare îi spunea că *trebuie* răscumpărare pentru un asemenea păcat.

Cum şedea cu ea pe marginea patului, veni Mary la uşă şi-i spuse că-i pofteşte „Madam Mooney" jos în salon, că are ceva de vorbit cu

dumnealui. Se ridică să-şi pună surtucul şi vesta, mai lipsit de vlagă ca oricînd. O dată îmbrăcat, se apropie iar de Polly ca s-o încurajeze. Nici o teamă, o să iasă totul bine ! O lăsă plîngînd pe marginea patului şi gemînd încetişor : „O, Doamne Dumnezeule !"

Pe cînd cobora scările, i se aburiră aşa de tare sticlele ochelarilor, că trebui să stea locului să le şteargă. Ah, de-ar fi putut să iasă prin acoperiş, să zboare departe, într-altă ţară, unde să nu mai audă cît o trăi de încurcătura asta ! Aşa gîndea. Şi totuşi, o putere îl împingea jos, treaptă cu treaptă. Feţele implacabile, a patronului şi a lui „Madam Mooney", îşi pironeau privirile asupra derutei lui.

Pe ultimul şir de trepte se întîlni cu Jack Mooney, care urca sus, ţinînd grijuliu în braţe două sticle de *Bass*, luate din cămară. Se salutară cu răceală, şi ochii seducătorului zăboviră o clipă pe o faţă groasă de buldog şi pe o pereche de braţe scurte şi vînjoase. Cînd ajunse la piciorul scării, ridică ochii şi-l văzu pe Jack privindu-l din uşa odăiţei de pe palier.

Îşi aminti brusc seara cînd unul dintre artiştii de *music-hall*, un londonez blond şi mărunţel, făcuse o aluzie cam îndrăzneaţă la adresa lui Polly. Aproape că se spărsese petrecerea din cauza violenţei lui Jack. Toată lumea încercase să-l liniştească. Artistul de *music-hall*, niţel mai palid ca de obicei, nu înceta să zîmbească şi să repete că nu voise să zică nimic rău, dar Jack zbiera întruna la el că dacă-i arde cuiva să-ncerce ase-

menea glume pe socoteala soră-si, afurisit să fie el dacă nu-i bagă măselele pe gît — aşa să ştie!

. . . .

Polly mai şezu niţel pe marginea patului, plîngînd. Apoi îşi uscă ochii şi trecu la oglindă. Muie un capăt de prosop în cana cu apă şi-şi împrospătă ochii. Se privi din profil, îşi potrivi o agrafă lîngă ureche. Apoi se întoarse iar la pat şi se aşeză la picioarele lui. Privi îndelung pernele, şi vederea lor îi trezi în gînd amintiri tainice, plăcute. Îşi sprijini ceafa de bara de fier, răcoroasă, a patului şi căzu în reverie: pe faţa ei nu se mai citea nici o tulburare.

Rămase aşteptînd, cu răbdare, aproape voioasă, fără pic de grijă, aducerile aminte făcînd treptat loc speranţelor şi viziunilor viitorului. Speranţele şi visele erau atît de învălmăşite, încît nu mai vedea pernele albe pe care-i rămăsese aţintită privirea şi nu-şi mai amintea că aşteaptă ceva.

În cele din urmă o auzi pe maică-sa strigînd-o. Sări în picioare şi fugi la rampa scării.

— Polly! Polly!

— Da, mamă?

— Coboară, draga mea. *Mister* Doran doreşte să-ţi vorbească.

Atunci îşi aduse aminte ce aştepta.

O MICĂ ÎNNORARE

Cu opt ani în urmă îl condusese pe prietenul său la Gara Northwall şi-i urase noroc. Gallaher ajunsese cineva. Vedeai asta numaidecît după aerul lui de om voiajat, după croiala hainei de *tweed,* după siguranţa cu care vorbea. Puţini aveau talentele lui — şi încă şi mai puţini fuseseră în stare să rămînă neschimbaţi în rău de asemenea succes. Gallaher era un om inimos — merita să reuşească. Însemna ceva să ai un asemenea prieten.

Încă de pe la ora dejunului gîndurile Micului Chandler se întorceau mereu la întîlnirea sa cu Gallaher, la invitaţia lui Gallaher şi la marele oraş Londra unde trăia Gallaher.

I se zicea Micul Chandler fiindcă, deşi cu puţin sub statura mijlocie, îţi făcea impresia unui om mic. Mîinile îi erau albe şi mici, silueta fragilă, glasul liniştit şi purtările de om subţire. Îşi îngrijea cu mare atenţie părul şi mustaţa cu fire blonde şi mătăsoase, şi-şi parfuma discret batista. Semilunile unghiilor lui erau desăvîrşite, iar cînd zîmbea, îi mijea în gură un şir de dinţi albi ca de copil.

Şezînd la pupitrul lui, la „King's Inns", se gîndea ce schimbări aduseseră aceşti opt ani.

Prietenul pe care-l cunoscuse cu înfăţişare jerpelită şi nevoiaşă devenise o figură strălucită în presa londoneză. Micul Chandler se oprea adesea din scrisul său plictisitor şi privea afară pe fereastra biroului. Văpăile stinse ale unui asfinţit de toamnă tîrzie se răsfrîngeau pe pajişti şi alei. Învăluiau binevoitor într-o pulbere aurie pe dădacele neîngrijite şi pe bătrînii nevolnici ce moţăiau pe bănci ; pîlpîiau deasupra tuturor formelor în mişcare — asupra copiilor care alergau ţipînd de-a lungul cărărilor cu pietriş şi asupra oricui trecea prin parc. Micul Chandler urmărea acest tablou şi se gîndea la viaţă ; şi (ca întotdeauna cînd se gîndea la viaţă) se întristă. O blîndă melancolie puse stăpînire pe el. Simţea cît era de inutil să lupţi împotriva sorţii — aceasta fiind apăsătoarea înţelepciune ce i-o lăsaseră moştenire secolele.

Îşi aminti de volumele de poezie înşirate pe rafturile lui, acasă. Le cumpărase în zilele sale de burlăcie — şi seara, cînd şedea în odăiţa de lîngă hol, fusese adesea ispitit să scoată vreunul din raft şi să-i citească din el nevestei. Dar totdeauna îl reţinuse sfiala, şi cărţile rămăseseră la locul lor. Cîteodată îşi repeta lui însuşi unele versuri — şi asta îl mîngîia.

Cînd bătu ora la care îşi termina programul, se ridică şi se despărţi meticulos de pupitru şi de colegi.

Silueta lui modestă şi corectă se ivi de sub bolta feudală a clădirii „King's Inns" şi coborî iute Henrietta Street. Asfinţitul auriu pierea şi aerul se făcea rece. O hoardă de copii murdari

umplea strada. Stăteau sau alergau pe trotuar, ori suiau de-a buşilea treptele din faţa uşilor căscate, ori se chinceau pe praguri ca şoarecii. Micul Chandler nu-i băga în seamă. Îşi croia agil drum prin această măruntă mişunare de vermină şi pe sub umbra înaltelor, spectralelor palate în care hălăduise vechea aristocraţie a Dublinului.

Nici o reminiscenţă a trecutului nu-l atingea ; spiritul său era plin de o bucurie prezentă.

Nu mai fusese niciodată în localul „Corless", cunoştea însă prestigiul acestui nume.

Ştia că lumea se ducea acolo după teatru, să mănînce stridii şi să bea lichioruri ; şi auzise că acolo chelnerii vorbeau franţuzeşte şi nemţeşte. Cînd trecuse, grăbit, seara, văzuse cupeuri trăgînd în faţa uşii şi doamne bogat îmbrăcate, însoţite de domni galanţi, descinzînd din ele şi intrînd zorite în local. Purtau rochii ţipătoare şi erau înfofolite în şaluri şi mantouri. Aveau feţe pudrate şi cînd atingeau pămîntul, îşi săltau poalele ca nişte Atalante [1] speriate. Totdeauna trecuse fără să-şi întoarcă privirile într-acolo. Avea obicei să umble repede pe stradă, chiar ziua, şi ori de cîte ori îl prindea seara în oraş, grăbea pasul, temător şi nervos. Cîteodată însă, căuta cu jind ceea ce-i inspira teamă. Alegea străzile cele mai întunecoase şi strîmte şi, călcînd înainte cu îndrăzneală, se simţea tulburat de tăcerea aşternută în preajma paşilor săi ; siluetele trecînd în tăcere îl tulburau şi uneori zvonul fu-

[1] Personaj mitologic. Legenda spune că nu voia să se căsătorească decît cu cel care o va întrece la fugă.

gar al unui rîs înăbuşit îl făcea să tremure ca frunza.

Coti la dreapta, spre Capel Street. Ignatius Gallaher în presa londoneză! Cine ar fi crezut posibil una ca asta, cu opt ani în urmă? Şi totuşi, acum cînd i se perinda în minte trecutul, Micul Chandler îşi amintea, cu privire la prietenul său, multe trăsături promiţătoare de mărire. Lumea îl privea pe Ignatius Gallaher ca pe un uşuratic. Fireşte, era adevărat că pe vremea aceea frecventa nişte oameni care se ţineau de chefuri, că bea fără măsură şi lua bani cu împrumut de unde putea. În cele din urmă fusese amestecat într-o afacere dubioasă, o oarecare tranzacţie bănească; sau cel puţin aşa interpretau unii plecarea lui grăbită. Dar talentul nimeni nu i-l nega. Totdeauna avusese Ignatius Gallaher ceva... ceva care te impresiona. Chiar cînd n-avea de nici unele şi dădea din colţ în colţ neştiind cum să-şi procure un ban, tot se arăta curajos. Micul Chandler îşi amintea una dintre expresiile favorite ale lui Ignatius Gallaher cînd era la ananghie (şi această amintire îl făcu să roşească puţin de satisfacţie): „Moment, băieţi, zicea, numai să-mi pun eu la contribuţie materia cenuşie".

Asta era Ignatius Gallaher întreg; şi, zău, nu puteai decît să-l admiri cînd îl vedeai aşa.

Micul Chandler grăbi pasul. Pentru prima oară în viaţa lui se simţea mai presus de oamenii pe lîngă care trecea. Pentru prima oară sufletul lui se răzvrătea împotriva searbedei neeleganţe a acelei străzi. Nici o îndoială: dacă voiai să reuşeşti, trebuia să pleci. La Dublin nu puteai face

nimic. Cînd trecu podul Grattan, privi în josul rîului, spre cheiurile din părţile acelea, şi i se făcu milă de bietele case ponosite. I se păreau o adunătură de vagabonzi, stînd grămadă de-a lungul malurilor rîului, cu hainele lor vechi îmbîcsite de praf şi funingine, uluiţi de panorama asfinţitului, aşteptînd parcă primul fior al nopţii să-i zgîlţîie din toropeală, ca s-o poată lua din loc. Se întrebă dacă ar fi în stare să exprime asta într-o poezie. Poate că Gallaher ar putea-o plasa la vreo revistă londoneză. Oare era în stare să scrie ceva original? Nu ştia sigur cărei idei anume ar fi vrut să-i dea glas, dar gîndul că-l atinsese un moment poetic miji în el, prinzînd viaţă ca o speranţă pe cale a se naşte. Păşea înainte cu vitejie.

Fiece pas îl aducea mai aproape de Londra, mai departe de propria-i viaţă sobră şi neartistică. O lumină prinse să pîlpîie la orizontul gîndurilor sale. Încă nu era bătrîn — avea doar treizeci şi doi de ani. Temperamentul său, s-ar putea spune, ajunsese la maturitate. Cîte tonalităţi şi impresii n-ar fi dorit să transcrie în versuri! Le simţea în sine. Încerca să-şi cîntărească sufletul, ca să vadă de era sau nu un suflet de poet. Melancolia alcătuia nota dominantă a caracterului său, aşa gîndea, dar o melancolie îndulcită de întoarceri la credinţă şi la resemnare şi la bucuriile simple. De-ar putea să exprime asta într-un volum de versuri, poate că oamenii şi-ar apleca urechea spre ele. Popular n-are să fie niciodată, asta vedea bine. N-ar fi în stare să entuziasmeze mulţimea, dar poate că un mic

cerc de spirite înrudite s-ar simţi atras către dînsul. Poate criticii englezi ar recunoaşte în el un exponent al şcolii celte, prin tonul melancolic al poemelor sale, şi-apoi el ar strecura şi aluzii. Începu să născocească crîmpeie şi fraze din recenziile ce avea să întîmpine volumul lui. *„Dl. Chandler are darul versului fluent şi graţios...“ „Versurile acestea sînt străbătute de o tristeţe nostalgică...“ „Nota celtă...“*

Păcat că numele lui n-avea un aspect mai irlandez. Poate c-ar fi mai bine să introducă numele maică-si înaintea numelui de familie. Thomas Malone Chandler ! sau şi mai bine : T. Malone Chandler. Are să-i vorbească despre asta lui Gallaher.

Îşi urmărea cu atîta ardoare reveria, încît trecu mai departe cu o stradă şi trebui să se întoarcă. Pe cînd se apropia de localul „Corless“, începu să-l năpădească iarăşi agitaţia de mai înainte şi la intrare se opri nehotărît. În cele din urmă deschise uşa şi intră.

Lumina şi zgomotul din bar îl reţinură cîteva clipe în prag. Privi în juru-i — şi strălucirea atîtor pahare roşii şi verzi îi tulbură vederea. Barul îi părea plin de lume şi simţi că toţi îl observă, plini de curiozitate. Aruncă priviri repezi în dreapta şi în stînga (încruntîndu-se niţel, ca pentru a da o motivare serioasă prezenţei sale), dar cînd i se mai limpezi vederea, îşi dete seama că de fapt nu se întorcea nimeni să se uite la el — şi iată-l colo pe Ignatius Gallaher, desigur, el era, proptit cu spatele de tejgheaua barului şi cu picioarele răşchirate.

— Helo, Tommy, iată-te ! Ce faci, viteazule ? Ce bei ? Eu iau whisky : e mai ceva decît ce bem noi dincolo. Sifon ? Apă minerală ? Fără ? Şi eu zic la fel. Îi ia gustu'... Alo, *garçon,* fii drăguţ şi adu-ne două jumătăţi de whisky malţ... Aşa — şi ce-ai mai dres de cînd nu ne-am mai văzut ? Doamne, cum îmbătrînim ! Tu vezi ceva semne ale vîrstei la mine — hm, ia zi ? Cam alburiu şi cam rar în creştet, ai, ce zici ?

Ignatius Gallaher îşi scoase pălăria şi dădu la iveală un cap mare, tuns scurt. Faţa îi era groasă, palidă şi în întregime bărbierită. Ochii, de culoarea ardeziei albăstrii, îi înviorau paloarea nesănătoasă şi luceau aprins deasupra cravatei vii, de un galben portocaliu, pe care o purta. Între aceste două trăsături, care de care mai izbitoare, buzele păreau foarte prelungi, lipsite de formă şi culoare. Plecîndu-şi capul, pipăi cu două degete atente prin părul rărit din creştet.

Micul Chandler clătină din cap, în semn de negare.

Ignatius Gallaher îşi puse iar pălăria.

— Te doboară viaţa asta de gazetar. Te tot grăbeşti şi te zoreşti într-una, alergi după material — şi adesea nu găseşti — şi în plus trebuie să dai mereu ceva nou. Ducă-se naibii de corecturi şi de tipografii, mi-am zis, barem cîteva zile ! Sînt foarte bucuros, atîta pot să-ţi spun, că m-am întors prin părţile noastre ! Îţi face bine, aşa, un pic de vacanţă. Mă simt ca un peşte în apă de cînd am pus piciorul în drăguţul, murdarul ăsta de Dublin. Şi iată-te şi pe tine, Tommy ! Apă ? Să-mi spui cîtă.

Micul Chandler îl lăsă să-i dilueze bine whiskyul.

— Nu ştii ce-ţi face bine, băiatule! spuse Ignatius Gallaher. Eu îl beau pe-al meu sec.

— Beau puţin în general, spuse Micul Chandler, modest. Ici şi colo cîte un pahar, cînd mă întîlnesc cu vreun prieten vechi.

— Ei, replică Ignatius Gallaher cu voioşie, ridicînd paharul, în sănătatea noastră şi în amintirea zilelor de demult şi a prieteniilor de demult!

Ciocniră şi băură pentru urare.

— L-am întîlnit azi pe unul din vechea bandă, pe O'Hara, continuă Ignatius Gallaher. Pare să fie la ananghie. Ce face?

— Nimic, zise Micul Chandler. S-a dus pe copcă.

— Dar Hogan are o situaţie bună, nu-i aşa?

— Da, e în Comisia agrară.

— L-am întîlnit într-o seară la Londra şi mi s-a părut că era cu buzunarul bine căptuşit. Bietul O'Hara! Din băutură bănuiesc că i s-o fi trăgînd!

— Şi din altele, spuse scurt Micul Chandler.

Ignatius Gallaher rîse:

— Tommy, văd că nu te-ai schimbat nici un pic. Eşti exact acelaşi personaj serios care mă dăscălea duminică dimineaţa, cînd mă durea capul şi mi-era gura amară. Ar trebui să te mai vînturi şi tu niţel prin lume. Ai fost vreodată undeva măcar aşa, într-o scurtă plimbare?

— Am fost la Isle of Man[1], răspunse Micul Chandler.

— Isle of Man! rîse Ignatius Gallaher. Du-te la Londra ori la Paris! Parisul — asta-i ceva ca schimbare! Aşa ceva ţi-ar face bine.

— Tu ai văzut Parisul?

— Te cred că l-am văzut! M-am vînturat niţeluş prin el!

— Şi e într-adevăr chiar aşa frumos cum se spune? întrebă Micul Chandler.

Sorbi puţintel din paharul lui, pe cînd Ignatius Gallaher îl goli hotărît pe-al său.

— Frumos? repetă Ignatius Gallaher, oprindu-se pentru a cîntări cuvîntul şi a savura aroma băuturii. Nu-i chiar aşa de frumos, de fapt. Fireşte, *este* frumos... Da' e vorba de viaţa Parisului — asta e. A, nu există oraş ca Parisul, în privinţa veseliei, mişcării, însufleţirii.

Micul Chandler îşi sorbi paharul pînă la fund şi, cu oarecare osteneală, reuşi să capteze privirea barmanului. Comandă încă un rînd.

— Am fost la *Moulin Rouge,* continuă Ignatius Gallaher, după ce barmanul le luase paharele goale, şi am fost la toate cafenelele boemei. Ce să-ţi spun, fierbe aerul, nu alta. Nu prea-i de-un tip evlavios ca tine, Tommy.

Micul Chandler nu zise nimic pînă ce se întoarse barmanul cu cele două pahare; apoi ciocni uşurel paharul celuilalt şi-i întoarse urarea de adineauri. Începea să se simtă cam decep-

[1] Isle of Man — insulă mică în marea Irlandei, renumită prin vegetaţia ei exotică.

ționat. Nu-i plăcea accentul lui Gallaher și felul său de a se exprima. Prietenul lui avea ceva vulgar, ceva ce el nu observase înainte. Dar poate-i numai rezultatul vieții la Londra, în iureșul și concurența vieții de gazetar. Vechiul lui farmec personal îi rămăsese — tot mai străbătea pe sub această atitudine nouă, stridentă. Și-apoi, la urma urmelor, Gallaher trăise, văzuse lumea. Micul Chandler aruncă o privire invidioasă spre prietenul său.

— Totul e vesel la Paris, continuă Ignatius Gallaher. Oamenii, acolo, știu să se bucure de viață. Nu crezi că au dreptate? Dacă vrei să petreci cu adevărat, la Paris trebuie să te duci. Și să știi că țin mult la irlandezi cei de-acolo. Cînd au auzit că-s din Irlanda, mai să mă mănînce, măi.

Micul Chandler sorbi încetișor vreo patru, cinci înghițituri.

— Spune-mi, zise, e adevărat că Parisul ar fi așa de... imoral cum se spune?

Ignatius Gallaher făcu un gest cuprinzător cu brațul drept.

— Orice loc e imoral. Firește că la Paris găsești într-adevăr lucruri cam piperate. Du-te, de exemplu, la cîte-un bal studențesc. Știu că e animație acolo, ca să zicem așa, cînd încep *„les cocottes“* să-și dea drumul. Presupun că știi ce sînt astea?

— Am auzit de ele, spuse Micul Chandler.

Ignatius Gallaher goli paharul de whisky și clătină din cap.

— A, orice s-ar spune, nu există pe lume femeie ca femeia din Paris, dacă-i vorba de șic și de temperament!

— Va să zică, e într-adevăr un oraș imoral, trase concluzia Micul Chandler, cu sfioasă stăruință, vreau să zic față de Londra sau Dublin?

— Londra! exclamă Ignatius Gallaher. E tot un drac. Întreabă-l pe Hogan, băiatule. I-am arătat eu cîte ceva prin Londra, cînd a fost pe-acolo. Ți-ar deschide el ochii... Ce faci, Tommy, nu-l subția, bietul de whisky, ca pe-un punch! Hai, bea-l așa!

— Nu, într-adevăr...

— Haide, las' că încă unul n-o să-ți facă nici un rău. De care, hm? Același, nu?

— Bine... fie!

— François, încă un rînd!... Fumezi, Tommy?

Ignatius Gallaher scoase la iveală *étui*-ul cu țigări.

Cei doi amici aprinseră țigări de foi și pufăiră în tăcere pînă li se serviră băuturile.

— Am să-ți spun părerea mea, zise Ignatius Gallaher, ivindu-se după un timp din norul de fum în care se retrăsese. E o lume trăsnită... Dacă-i vorba de imoralitate — am auzit eu de unele cazuri — ce spun? le-am și cunoscut, cazuri de... imoralitate...

Ignatius Gallaher pufăi din țigară, căzut pe gînduri, și-apoi, cu tonul calm al unui istoric, începu să schițeze amicului său cîteva tablouri ale corupției ce înflorea pe meleagurile străine. Trecu în revistă viciile numeroaselor capitale și păru dispus să ofere orașului Berlin cununa. De

9—3937

unele lucruri nu putea garanta (îi povestiseră prietenii), dar în altele avea experiență personală.

Nu cruța nici rang, nici castă. Dete în vileag multe dintre tainele instituțiilor religioase de pe continent și descrise unele obiceiuri la modă în înalta societate.

Termină, povestind cu amănunte, o istorie despre o ducesă engleză — o istorie pe care o știa ca adevărată. Micul Chandler era uluit.

— Ei, dar noi sîntem în bătrînul Dublin, care-și vede binișor de drum, cum a apucat din bătrîni, și habar n-are de toate astea.

— Cît de plictisitor trebuie să ți se pară, constată Micul Chandler, după toate locurile pe care le-ai văzut!

— De, răspunse Ignatius Gallaher, oricum e odihnitor să vii pe-aici. La urma urmei, e țara unde te-ai născut, nu? Orice-ai face, păstrezi o slăbiciune pentru ea. Asta-i firea omenească... Da spune-mi ceva și despre tine. Hogan mi-a povestit că te înfrupți din bucuriile fericirii conjugale. E-al doilea an nu-i așa?

Micul Chandler roși, surîzînd.

— Da, zise. În mai, anul acesta, am împlinit douăsprezece luni de căsătorie.

— Sper că nu-i prea tîrziu ca să-ți prezint cele mai bune urări, spuse Ignatius Gallaher. Nu ți-am știut adresa, altfel ți le trimiteam la timp.

Întinse mîna și Micul Chandler i-o strînse.

— Ei, Tommy dragă, îți urez ție și alor tăi toate bucuriile din lume, și bani cu duiumul — și să nu mori decît cînd te-oi împușca eu. Ți-o dorește un prieten sincer, un vechi prieten — știi asta, nu-i așa?

— O știu, răspunse Micul Chandler.

— Ceva odrasle? se informă Ignatius Gallaher.

Micul Chandler iarăși roși.

— Avem un copil, spuse.

— Băiat ori fată?

— Un băiețel.

Ignatius Gallaher își bătu sonor pe umăr amicul.

— Bravo, Tommy, zise, nu mă-ndoiam de tine.

Micul Chandler zîmbi, se uită fîstîcit la paharul lui și-și mușcă buza de jos cu trei dinți din față, copilăros de albi.

— Sper c-ai să petreci o seară cu noi, înainte de plecare, zise. Soția mea are să fie foarte bucuroasă să te cunoască. Putem face puțină muzică și...

— Îți mulțumesc din toată inima, dragul meu. Păcat că nu ne-am întîlnit mai devreme. Dar mîine trebuie să plec acasă.

— Poate astă seară?...

— Îmi pare tare rău, dragă. Vezi, am venit încoace împreună c-un alt tip, un băiat deștept foc, și-am aranjat să mergem la o mică partidă de cărți. Să nu fi fost asta...

— O, atunci...

— Da, cine știe? adăugă Ignatius Gallaher, politicos. La anu' poate mă mai reped pîn-aici, acum că am spart gheața. Nu-i decît o plăcere amînată.

— Foarte bine, întări Micul Chandler, data viitoare petreci o seară cu noi. Ne-am înţeles, da?

— Da, ne-am înţeles, replică Ignatius Gallaher. La anu', dacă viu, *parole d'honneur.*

— Şi ca să pecetluim convenţia, spuse Micul Chandler, mai luăm un păhăruţ.

Ignatius Gallaher scoase un ceas mare de aur şi-l consultă.

— Da ăsta-i ultimul, nu? Fiindcă, ştii, am o întîlnire.

— A, da, desigur... făcu Micul Chandler.

— Foarte bine, aprobă Ignatius Gallaher, atunci hai să mai bem un păhărel la botul calului, cum îi şade bine călătorului, nu?

Micul Chandler comandă băuturile.

Roşeaţa ce i se urcase în obraji cu cîteva minute în urmă se statornicise. Roşea uşor, dintr-o nimica toată, şi acum se simţea încălzit şi însufleţit. Trei păhărele de whisky i se suiseră la cap, iar trabucul, tare, cu care-l tratase Gallaher, îi tulburase mintea — el fiind un om delicat şi abstinent. Aventura întîlnirii cu Gallaher după opt ani, a prezenţei sale alături de Gallaher la „Corless", în localul plin de lumini şi larmă, povestirile lui Gallaher şi faptul de a fi luat parte scurt timp la viaţa hoinară şi triumfală a lui Gallaher — toate astea răsturnaseră echilibrul firii sale sensibile. Simţea cu acuitate contrastul dintre propria-i viaţă şi aceea a prietenului său, şi i se părea nedrept. Gallaher era mai prejos decît el, şi ca origine şi ca educaţie.

Era sigur că ar putea să facă ceva mai bun decît făcuse vreodată prietenul lui, sau decît ar fi fost în stare să facă vreodată, ceva superior jurnalismului gălăgios, numai de i s-ar oferi prilejul. Ce-i sta în cale? Nenorocita lui de timiditate! Dorea să se justifice într-un fel oarecare, să-şi afirme puterea. Înţelegea el prea bine de ce-i refuzase Gallaher invitaţia. Gallaher îi făcea o favoare purtîndu-se prietenos cu el — exact cum îi făcea şi Irlandei favoarea de a o vizita.

Barmanul le aduse băuturile.

Micul Chandler împinse un pahar către prietenul lui şi-l luă cutezător pe celălalt.

— Cine ştie? spuse pe cînd ridicau paharele. Cînd vei veni la anul, poate că voi avea plăcerea să urez viaţă lungă şi fericire domnului şi doamnei Ignatius Gallaher.

Ignatius Gallaher, care începuse să bea, închise expresiv un ochi pe deasupra marginii paharului. După ce bău, plescăi din buze cu hotărîre, puse paharul jos şi răspunse:

— Nici o grijă de-aşa ceva, băiatule! Deocamdată vreau să mă mai zbenguiesc niţeluş, să mai cunosc niţel viaţa şi lumea, înainte de a-mi vîrî capul în sac — *dacă* oi face vreodată una ca asta.

— Într-o bună zi ai s-o faci, spuse calm Micul Chandler.

Ignatius Gallaher îşi întoarse din plin spre prietenul său cravata portocalie şi ochii albaştri ca ardezia.

— Crezi? întrebă.

— Ai să-ți vîri capul în sac, repetă Micul Chandler tenace, și tu ca și oricare altul, cînd vei găsi fata potrivită.

Rosti cuvintele cu o ușoară ostentație, și își dădu seama că se trădase ; dar, deși roșeața din obraji i se întețise, nu clinti sub privirea fixă a prietenului său. Ignatius Gallaher continuă cîteva clipe să-l privească, apoi îi spuse :

— Dacă se întîmplă cîndva, poți liniștit să pui la bătaie și să pariezi pe ultimul tău dolar c-are să se întîmple fără gîngureală de amor și fără clar de lună. Eu, unul, mă-nsor cu bani. Ori are un cont frumușel la bancă, ori nu-i de mine.

Micul Chandler clătină din cap.

— Ascultă, omule ! făcu Ignatius Gallaher cu aprindere. Știi cum stau lucrurile ? Mîine pot să am și femeia și numerarul — numai un cuvințel să spun. Nu crezi ? Sînt sute — ce vorbesc — sînt mii de nemțoaice și ovreice putred de bogate care ar mulțumi lui Dumnezeu să pună mîna pe mine. Așteaptă numa' nițel, băiatule. Să vezi tu dacă nu-mi joc eu bine cărțile ! Cînd m-apuc de ceva, apoi o fac cu seriozitate ! Așteaptă și-ai să vezi !

Duse brusc paharul la gură, dădu pe gît restul de whisky și rîse zgomotos. Pe urmă privi gînditor în gol și spuse pe un ton mai calm :

— Da n-am nici un zor. Să aștepte ! Știi, nu prea mă văd legat de o singură femeie. Mișcînd din buze, păru să guste ceva, și apoi se strîmbă : Cred că i se strică gustul cînd se-nvechește.

★

Micul Chandler ședea în odăița de lîngă hol, cu un copil mic în brațe. Ca să facă economie, nu țineau servitoare însă venea să ajute, cîte un ceas dimineața și cam tot atîta după masă, Monica, sora mai mică a lui Annie. Dar Monica plecase de mult. Era nouă fără un sfert. Micul Chandler venise acasă tîrziu la ceai, și în plus mai și uitase să-i aducă lui Annie pachetul cu cafea de la Bewley. Bineînțeles că asta a indispus-o ; cînd încercase să-i vorbească, ea-i răspunse foarte scurt. Anunțase că nu mai bea ceai, dar cînd s-a apropiat ora de închidere a prăvăliei din colț, s-a hotărît să se ducă singură după o sută de grame de ceai și un kilogram de zahăr. I-a pus cu dibăcie în brațe copilul care dormea, și i-a spus :

— Ține-l tu. Vezi să nu-l trezești !

O lampă mică, umbrită de un abajur alb de porțelan sta pe masă, și lumina ei cădea pe o fotografie încadrată într-o ramă de corn. Era fotografia lui Annie. Micul Chandler se uită la ea și privirea îi zăbovi asupra buzelor subțiri și strînse. Purta bluza de vară bleu-pal pe care i-o adusese el în dar într-o sîmbătă. Îl costase zece șilingi și unsprezece peni ; dar ce chinuri, ce emoții groaznice îl costase ! Cît suferise în ziua aceea, așteptînd la ușa magazinului pînă se golise de cumpărători, stînd apoi în fața tejghelei și străduindu-se să pară la largul său în timp ce vînzătoarea îi îngrămădea în față vrafuri de bluze — plătind apoi la casă și uitînd să ia restul — chemat înapoi de către casier — și, în cele din urmă, ieșind din magazin, prefăcîndu-se că

verifică dacă e bine legat pachetul, ca să încerce să ascundă astfel roşeaţa ce i se tot urca în obraji. Cînd venise acasă cu bluza, Annie îl sărutase şi spusese că era foarte drăguţă şi de bun gust ; dar cînd a aflat preţul, a aruncat bluza pe masă şi a spus că e curată şarlatanie să se vîndă o bluză ca asta la zece şilingi şi unsprezece peni. Întîi a vrut să o ducă înapoi, dar cînd a încercat-o a rămas încîntată, mai ales de croiala mînecilor, şi l-a sărutat şi i-a spus că e foarte drăguţ din partea lui că s-a gîndit la ea. Hm !...

Se uită cu răceală în ochii fotografiei şi ochii îi răspunseră cu răceală. Desigur, erau frumoşi şi faţa însăşi era frumoasă. Dar găsea în ea ceva mărginit. De ce era atît de neînsufleţită, de ce aerul ăsta rigid de doamnă distinsă ?

Stăpînirea de sine oglindită în ochi îl irita. Îl respingeau şi-l sfidau ; nu era nici pic de pasiune în ei, nici un extaz. Se gîndi la ce spusese Gallaher despre evreicele bogate .Ochii aceia întunecaţi, orientali, gîndi, cît de plini sînt de patimă, de doruri voluptoase !... De ce se însurase el cu ochii din fotografie ?

Se surprinse punîndu-şi această întrebare şi aruncă o privire neliniştită în juru-i.

Mobila drăguţă ce şi-o cumpărase în rate pentru interiorul lui, i se păru meschină. Annie o alesese ; şi mobila îi amintea de ea. Era tot atît de cuviincios-neexpresivă şi de drăguţă ca şi ea.

O înciudare posomorîtă împotriva vieţii i se trezi în inimă. Nu putea oare să evadeze din casa

lui măruntă ? Oare era prea tîrziu să încerce a trăi curajos, ca Gallaher ? N-ar putea pleca la Londra ? Mai avea încă rate de plătit pentru mobilă. De-ar putea să scrie o carte şi să ajungă s-o publice ! Asta i-ar deschide drumul.

Pe masa din faţa lui, rămăsese uitat un volum de poezii de Byron. Îl deschise, cu mîna stîngă, grijuliu să nu trezească băieţelul, şi începu să citească prima poezie din carte :

Line sînt vînturile, asfinţitu-i paşnic,
Chiar şi zefirul aţipit e prin tufişuri,
Cînd mă întorc la groapa Margaretei mele,
Să-mprăştii flori pe ţăr'na ce mi-e dragă.

Se opri. Simţea cadenţa versurilor în preajmă-i prin odaie. Cît de melancolică era ! Putea oare şi el să scrie astfel, să redea în versuri melancolia sufletului său ? Erau atîtea pe care ar fi dorit să le descrie : senzaţia de acum cîteva ore, pe podul Grattan, de pildă.

De-ar putea să se transpună iar în atmosfera aceea...

Copilul se trezi şi începu să ţipe. Micul Chandler îşi abătu ochii de la pagina de versuri şi încercă să-l potolească ; dar în zadar — nu se potolea. Începu să-l legene încolo şi încoace în braţe, dar ţipetele lui jalnice se înteţeau din ce în ce. Îl legănă mai tare, cu ochii la începutul strofei a doua :

În ăst iatac îngust îi zace lutul,
Lutul ce odinioară...

Degeaba ! Nu putea să citească. Nu putea să facă nimic. Zbieretele copilului îi sfîşiau timpanul.

Degeaba ! Degeaba ! Era prizonier pe viaţă. De enervare începură să-i tremure braţele şi deodată, aplecîndu-se spre faţa copilului, strigă :

— Taci !

Copilul tăcu o clipită, apoi, într-o frenezie de spaimă, reîncepu să zbiere. Micul Chandler sări de pe scaun şi se apucă să umble repede de colo pînă colo prin odaie, cu copilul în braţe. Pruncul începuse să plîngă în hohote de ţi se rupea inima ; cîte patru-cinci secunde îşi pierdea răsuflarea, apoi izbucnea din nou. Pereţii subţiri ai încăperii răsfrîngeau ecoul vaierelor sale. Micul Chandler încerca să-l liniştească, dar copilul plîngea cu sughiţuri tot mai convulsive. Îi privi faţa crispată şi tremurîndă şi începu să se îngrijoreze. Numără şapte sughiţuri fără întrerupere şi strînse la piept copilul, speriat. Dacă murea !...

Uşa se smulse în lături şi o femeie tînără intră în goană, gîfîind.

— Ce e ? Ce s-a întîmplat ? strigă.

Copilul, la auzul glasului maică-si, izbucni într-un paroxism de hohote.

— Nimica, Annie... nimic. A început să plîngă.

Femeia îşi zvîrli pachetele jos şi-i smulse copilul.

— Ce i-ai făcut ? strigă, fulgerîndu-l cu privirea.

Micul Chandler îi înfruntă o clipă ochii şi inima i se strînse cînd recunoscu în ei ura. Începu să bîlbîie :

— N-are nimic... A... a... a-nceput să ţipe... N-am putut... N-am făcut nimic... Cum ?

Fără să-l bage în seamă, ea începu să umble de colo pînă colo prin odaie, strîngînd copilul la piept şi murmurînd :

— Băieţelul meu ! Băieţaşu' meu ! S-a speriat băieţaşu' mamii ?... Taci cu mama, iubitule ! Taci cu mama !... Mieluţu lu' mama — luţu — luţu — luţu ! Mieluşelul lu' mama iubit ! Hai taci şi taci cu mama !

Micul Chandler îşi simţi obrajii învăpăiaţi de ruşine şi se dădu înapoi din lumina lămpii. Asculta hohotele de plîns ale copilului, domolindu-se cu încetul ; lacrimi de căinţă îi scăldară ochii.

Se auzi o sonerie furioasă şi cînd *Miss* Parker se duse la receptor, un glas furios chemă, cu un strident accent nord-irlandez :

— Trimiteţi-l la mine pe Farrington !

Întorcîndu-se la maşina ei de scris, *Miss* Parker se adresă unui bărbat care scria la un pupitru :

— *Mister* Alleyne zice să urci la el.

Omul mormăi pe înfundate : „Să-l ia naiba !" apoi împinse îndărăt scaunul şi se ridică ; în picioare, apăru înalt şi masiv. Avea o faţă buhavă, de culoarea drojdiei de vin, cu sprîncene şi mustăţi deschise ; ochii îi erau uşor bulbucaţi, cu albul murdar. Ridică tăblia pupitrului şi, trecînd pe lîngă clienţi, ieşi din birou cu pas greoi.

Greoi urcă scările pînă ajunse la palierul al doilea, unde pe o uşă se găsea o placă de alamă cu inscripţia : *Mr. Alleyne.* Acolo se opri, gîfîind de trudă şi enervare, şi bătu. Glasul ţipător strigă :

— Intră !

Omul intră în biroul lui *Mister* Alleyne.

În aceeaşi clipă, *Mister* Alleyne, un omuleţ cu ochelari în ramă de aur şi faţa bine rasă, ridică brusc capul deasupra unui morman de documente. Acest cap era atît de trandafiriu şi chel, încît părea un ou mare odihnind pe hîrtii. *Mister* Alleyne nu pierdu nici o clipă :

— Farrington ? Ce înseamnă asta ? De ce trebuie totdeauna să mă plîng de dumneata ? Pot să ştiu de ce n-ai făcut copie după contractul ăsta între Bodley şi Kirman ? Ţi-am spus că trebuie să fie gata la ora patru.

— Dar *Mister* Shelly a spus, *sir*...

— *Mister Shelly a spus, sir*... Te rog foarte mult să iei notă de ce spun eu, nu de ce a *spus Mister Shelly, sir*. Totdeauna găseşti cîte o scuză ca să te eschivezi de la lucru. Atîta-ţi spun, că dacă nu e gata contractul pînă astă seară, am să aduc chestiunea la cunoştinţa lui *Mister* Crosbie... Acum ai auzit ?

— Da, *sir*.

— M-ai auzit acum ?... Da, şi încă ceva ! Parc-aş vorbi cu pereţii cînd îţi vorbesc dumitale ! Înţelege o dată pentru totdeauna că ai la dispoziţie o jumătate de oră pentru dejun şi nu o oră şi jumătate. De cîte feluri de mîncare ai nevoie, mă rog ? Eşti atent la ce-ţi vorbesc ?

— Da, *sir*.

Mister Alleyne îşi aplecă iar capul peste vraful de documente. Omul rămăsese cu privirea aţintită asupra craniului lucios care conducea afacerile firmei „Crosbie and Alleyne" ; îi măsura fragilitatea. Un spasm de furie îi încleştă gîtlejul cîteva clipe, apoi trecu lăsînd în urmă-i o ascuţită senzaţie de sete. Omul recunoscu senzaţia ; şi simţi că-i trebuie o noapte de băutură zdravănă. Trecuse de mijlocul lunii şi, dacă ter-

mină la timp copia, poate că *Mister* Alleyne are să-i dea un bon pentru casierie. Sta nemişcat, uitîndu-se ţintă la capul plecat asupra vrafului de hîrtii. Deodată, *Mister* Alleyne începu să răvăşească hîrtiile, căutînd ceva. Apoi, de parcă nu şi-ar fi dat seama pînă în clipa aceea de prezenţa omului, îi ţîşni iar capul în sus şi spuse :

— Ei ? Ai de gînd să stai aici toată ziua ? Pe cuvîntul meu, Farrington, iei lucrurile foarte uşor !

— Aşteptam să văd...

— Foarte bine, n-ai ce s-aştepţi să vezi. Du-te jos şi vezi-ţi de treabă.

Omul se îndreptă greoi spre uşă ; pe cînd ieşea din odaie, îl auzi pe *Mister* Alleyne strigînd după el că de n-are să termine copia contractului pînă seara, *Mister* Crosbie va auzi de povestea asta.

Se înapoie la pupitrul său din biroul de jos şi numără coalele ce-i mai rămăseseră de copiat. Luă de pe masă condeiul şi-l muie în cerneală, dar continuă să se holbeze prosteşte la ultimele cuvinte ce le scrisese : *În nici un caz nu va scoate numitul Bernard Bodley banii...* Se lăsa întunericul ; în cîteva minute or să aprindă lămpile ; atunci are să poată scrie. Se sculă de la pupitru, ridică tăblia ca şi mai înainte şi se îndreptă spre uşă. Pe cînd ieşea, şeful de birou îl privi cercetător.

— Nimica, *Mister* Shelly, zise omul, arătînd cu degetul că se duce într-un anumit loc.

Şeful aruncă o privire asupra şirului de pălării din cuier şi nevăzînd nici un gol, se abţinu

de la vreo observaţie. De îndată ce fu pe palier, omul scoase din buzunar o tichie de lînă şi coborî în fugă scara şubredă. Cînd ieşi în stradă, o luă hoţeşte pe lîngă zidurile caselor, spre colţ şi, brusc, se cufundă într-o intrare. Acum era la adăpost în umbra plăcută a dughenei lui O'Neill.

Umplînd ferestruica ce da înspre bar cu faţa lui încinsă, de culoarea drojdiei de vin sau a cărnii crude, strigă :

— Hai, Pat, drăguţule, dă-ncoa un pahar cu *porter*.

Chelnerul veni cu paharul de bere. Omul îl duse la gură şi-l sorbi dintr-o dată cu lăcomie, apoi ceru un rachiu de chimen. Puse un penny pe tejghea şi lăsîndu-l pe chelner să bîjbîie după el în întunericul dughenii, părăsi plăcutul adăpost la fel de hoţeşte precum intrase.

Întunericul însoţit de o ceaţă deasă năpădea amurgul de februarie şi în Eustace Street se aprinseseră felinarele. Omul făcu drumul înapoi, pînă ajunse la uşa biroului ; se întreba acum dacă are să poată termina la timp copia contractului.

Pe scări îl întîmpină un miros, pătrunzător şi jilav, de parfumuri : desigur venise *Miss* Delacour cît fusese dînsul la O'Neill. Îşi îndesă iar în buzunar tichia şi reintră în birou, cu un aer degajat.

— Te-a căutat *Mister* Alleyne, zise şeful de birou cu severitate. Unde ai fost ?

Omul aruncă o privire spre cei doi clienţi care stăteau lîngă contoar, ca şi cum ar fi dat a înţelege că prezenţa lor îl stingherea să răspundă.

Cum amîndoi clienţii erau bărbaţi, şeful de birou îşi îngădui să rîdă.

— Cunosc eu trucul ăsta ! zise. De cinci ori pe zi e niţel cam... Ei, ai face mai bine să te grăbeşti şi să cauţi copiile după corespondenţa noastră în cazul Delacour — le cere *Mister* Alleyne.

Această apostrofă în public, după alergatul pe scări şi berea înghiţită cu atîta grabă, îl zăpăci, şi cînd se aşeză la pupitrul său ca să găsească ce i se cerea, îşi dete seama că nu avea nici o nădejde să poată termina copia contractului pînă la cinci şi jumătate.

Se apropia seara, întunecoasă şi umedă, şi jinduia s-o petreacă prin baruri, bînd cu prietenii, în strălucirea lămpilor şi în zăngănitul paharelor. Scoase corespondenţa Delacour şi ieşi din birou. Spera că *Mister* Alleyne n-are să descopere lipsa ultimelor două scrisori.

Parfumul jilav, pătrunzător, impregnase toată scara ce suia la biroul lui *Mister* Alleyne.

Miss Delacour era o femeie de vîrstă mijlocie, cu înfăţişare de evreică. Se spunea că *Mister* Alleyne cocheta cu ea sau cu banii ei. Venea des la birou şi cînd venea, stătea timp îndelungat. Acum şedea lîngă masa de lucru a lui *Mister* Alleyne, învăluită într-o aromă de parfumuri, netezindu-şi mînerul umbreluţei şi legănîndu-şi pana mare, neagră, înfiptă în pălărie.

Mister Alleyne îşi rotise astfel scaunul încît şedea faţă în faţă cu dînsa şi încrucişase cu dezinvoltură piciorul drept peste genunchiul stîng. Omul puse corespondenţa pe birou şi făcu o plecăciune respectuoasă, dar nici *Mister* Alleyne

nici *Miss* Delacour nu băgară de seamă plecăciunea lui. *Mister* Alleyne ciocăni corespondenţa cu un deget pe care îl repezi apoi spre Farrington, de parcă i-ar fi spus : „E-n regulă, poţi să pleci".

Omul se întoarse în biroul de jos şi se aşeză iar la pupitrul său. Privea cu stăruinţă fraza neisprăvită : *„În nici un caz nu va scoate numitul Bernard Bodley banii...* gîndindu-se ce ciudat era că ultimele trei cuvinte începeau toate cu aceeaşi literă. Şeful de birou se apucă s-o zorească pe *Miss* Parker, spunîndu-i că n-are să termine de bătut la maşină scrisorile ca să poată fi expediate cu următorul curier. Timp de cîteva minute omul ascultă ţăcănitul maşinii, apoi se puse iar pe copiat, cu gînd să termine. Dar capul îi era tulbure şi mintea-i rătăcea mereu spre lumina şi larma cîrciumii. Era o seară bună de punciuri fierbinţi. Se luptă înainte cu copiatul, dar cînd bătu ceasul cinci, îi mai rămăseseră paisprezece pagini de scris. Fir-ar ea afurisită de copie ! N-o putea isprăvi la timp. Îi venea să blesteme tare, să doboare ceva cu pumnul. Atît era de exasperat încît scrise *Bernard Bernard* în loc de *Bernard Bodley* şi trebui s-o ia de la capăt pe altă foaie.

Simţea o putere în el, că ar fi golit de unul singur tot biroul. Trupul lui striga de dor să se mişte, să se năpustească afară, să se dezlănţuie violent. Era furios pe toate ofensele ce i le adusese viaţa... Putea oare să-i ceară confidenţial casierului un avans ? Aş, nu — era degeaba — afurisitul de casier n-o să-i dea nici o leţcaie... Ştia unde-i poate întîlni pe băieţi, pe Leonard şi

pe O'Halloran și pe Nosey Flynn. Barometrul său emotiv tindea spre un chef monstru.

Era atît de absorbit de închipuirea sa, încît de două ori i se rosti numele pînă să răspundă. Dincolo de contoar stăteau *Mister* Alleyne și *Miss* Delacour; toți amploiații întorseseră capul, așteptînd să se întîmple ceva. Omul se ridică de la pupitrul lui. *Mister* Alleyne se porni într-o tiradă de invective, din pricina celor două scrisori care lipseau. Omul răspunse că nu știe nimic de ele, că făcuse o copie fidelă a corespondenței. Tirada continua atît de aspră și violentă, încît el abia își reținea pumnul să nu se abată pe capul omulețului din fața-i.

— Nu știu nimic de alte două scrisori, spunea prostește.

— *Nu-știi-nimic.* Sigur că nu știi nimic, zise *Mister* Alleyne. Spune-mi, adăugă, cerînd din ochi aprobarea doamnei ce-i sta alături, oare mă crezi un prost?

Omul își plimbă privirea de la obrazul doamnei către căpățîna mică în formă de ou și iar înapoi către obrazul doamnei, și — aproape mai înainte de a-și da seama ce face — îngădui limbii a da drumul unei inspirații fericite:

— *Sir,* cred că nu e cazul să-mi puneți mie o asemenea întrebare.

Funcționarii nici nu mai răsuflau. Toată lumea era uluită (autorul butadei nu mai puțin decît cei din preajmă-i); iar pe fața lui *Miss* Delacour — o persoană corpolentă, amabilă — se lăți un zîmbet. *Mister* Alleyne roși ca o floare de măcieș și cum sta cu buzele zvîcnind de enervare,

semăna cu un pitic mînios. Își clătină pumnul pe dinaintea feței lui Farrington, pînă începu să-i vibreze ca mînerul unei mașini electrice:

— Brută impertinentă ce ești! Brută impertinentă! Îți arăt eu! Așteaptă ș-ai să vezi! Ai să-mi ceri scuze pentru impertinența asta ori ai să părăsești imediat biroul. Ori ceri scuze, ori pleci de-aici, atîta-ți spun!

Sta în fața unei porți, peste drum de birou, pîndind să vadă dacă iese singur casierul. Toți funcționarii se perindară și în cele din urmă apăru și casierul, împreună cu șeful de birou.

În zadar ar fi încercat să-i spună o vorbă, din moment ce era cu șeful de birou. Omul își dădea seama că se găsea într-o situație destul de proastă. Pentru impertinența sa, fusese nevoit să ceară niște scuze abjecte lui *Mister* Alleyne; știa însă ce viespar va fi de aci înainte biroul pentru el. Își amintea cum îl persecutase *Mister* Alleyne pe micul Peake, pînă-l gonise din birou, ca să facă loc unui nepot de-al lui. Era mînios la culme și însetat și dornic de răzbunare, necăjit pe sine și pe toată lumea. De-aci înainte n-o să mai aibă un ceas de liniște, din pricina lui *Mister* Alleyne; are să fie o viață infernală. Se făcuse de rîs de-a binelea, de data asta. Nu putea să-și țină gura? Dar din capul locului nu s-au putut împăca, el și cu *Mister* Alleyne adică începînd din ziua cînd *Mister* Alleyne l-a surprins maimuțărind accentul lui nord-irlandez, ca să-i amuze pe Higgins și pe *Miss* Parker; cu asta începuse. Ar fi putut încerca să-l tapeze pe Higgins de ceva bani, da'

mai mult ca sigur că Higgins n-avea nici pentru dînsul. Cum era să aibă — un bărbat cu două case de ținut...

Își simți iarăși trupul lui mare tînjind după tihna plăcută a cîrciumii. Începuse să-l pătrundă răceala ceții — se întrebă de n-ar putea oare să-l tapeze pe Pat de la O'Neill. Nu-l putea tapa cu mai mult de un șiling — și cu un șiling n-avea ce face. Dar undeva trebuia să găsească bani — își cheltuise ultimul penny pe berea de adineauri — și în curînd avea să fie prea tîrziu ca să mai poată găsi bani undeva. Deodată, frămîntînd între degete lanțul ceasului, își aminti de casa de împrumut pe amanet a lui Terry Kelly din Fleet Street. A dat lovitura! Cum de nu se gîndise mai devreme?

Străbătu repede străduța de lîngă Temple Bar, mormăind în barbă că n-aveau decît să se ducă la dracu toți, fiindcă el unul tot are să petreacă în noaptea asta după pofta inimii. Funcționarul de la Terry Kelly zise: „O coroană!“ dar pretuitorul o ținu morțiș pe șase șilingi și pînă la urmă i se numărară în mînă șase șilingi. Părăsi casa de amanet, vesel, strîngînd monedele fișic între degetul mare și arătător. În Westmoreland Street trotuarele erau înțesate de tineri și tinere care se întorceau de la lucru, iar ici și colo alergau puști zdrențăroși, zbierînd titlurile edițiilor de seară. Omul trecea prin mulțime privind cu semeață satisfacție spectacolul străzii și aruncîndu-le priviri dominatoare fetelor de pe la birouri. Îi zbîrnîia capul de zgomotele clopotelor de la tramvaie, de hîrîitul troleelor, iar nasul îi și

adulmeca aburii sinuoși ai punciului. Pe cînd umbla înainte, își făcea socoteala cum are să povestească băieților întîmplarea:

— Și atunci, numai cît m-am uitat la el — așa, rece — și apoi m-am uitat la ea. Și iar la el — știți, așa, liniștit „*Sir*, i-am zis, cred că nu e cazul să-mi puneți mie o asemenea întrebare“.

Nosey Flynn ședea în colțul lui obișnuit, în localul lui Davy Byrne și cînd auzi istoria, îi făcu cinste lui Farrington cu o halbă și zise că dintre toate chestiile deștepte pe care le auzise vreodată, asta era cea mai deșteaptă. Farrington făcu și el cinste cu un rînd. După un timp sosiră O'Halloran și Paddy Leonard și li se repetă și lor povestea. O'Halloran le făcu cinste la toți cu un rînd de malț fierbinte și povesti ce-i răspunsese el șefului de birou pe cînd era la Callan din Fownes's Street; dar cum replica lui amintea de vorbirea liberă a păstorilor din egloge [1], trebui să admită că nu fusese la fel de isteață ca replica lui Farrington. După care Farrington le spuse băieților să dea gata paharele alea, ca să comande alt rînd.

Tocmai cînd își comanda fiecare otrava, cine pică? Higgins în persoană!

Firește c-a trebuit să vie să stea și el cu dînșii.

I-au cerut să dea versiunea lui despre incident, și el a dat-o cu mare vervă, căci vederea celor

[1] Specie literară, aparținînd poeziei bucolice, asemănătoare pastoralei și idilei, și înfățișînd de obicei dialogul dintre un păstor și o păstoriță. A fost cultivată de Teocrit, Virgiliu etc.

cinci mici whiskyuri fierbinți era foarte stimulentă. Nechezau de rîs, nu alta, cînd îl imită pe *Mister* Alleyne scuturîndu-și pumnul pe dinaintea feței lui Farrington. Apoi îl imită pe Farrington, zicînd : „Și dumnealui de colo, foarte rece, îi răspunde...", în timp ce Farrington zîmbea întregii adunări cu ochii lui murdari și la răstimpuri sorbea cu buza de jos cîte un strop de rachiu rătăcit în mustăți.

După rîndul ăsta făcură o pauză. O'Halloran avea bani, dar dintre ăilalți doi nici unul nu părea să aibă, încît toată adunarea părăsi, cam cu regret, dugheana. La colț cu Duke Street, Higgins și Nosey Flynn o cotiră spre stînga, iar ceilalți trei se întoarseră către oraș. Ploaia cădea burnițînd pe străzile reci și, cînd ajunseră la Ballast Office, Farrington propuse localul „Scotch House". Barul era plin de oameni și de larma glasurilor și a paharelor. Cei trei bărbați îi împinseră deoparte pe vînzătorii de chibrituri care scînceau la intrare și se adunară în grup la un colț al tejghelei. Se puseră pe spus bancuri, care mai de care. Leonard le prezentă un tînăr cu numele de Weathers, care apărea la Tivoli ca acrobat și artist de *music-hall.* Farrington le făcu cinste la toți cu un rînd. Weathers zise că el ia un *irish* mic, cu apă minerală. Farrington care nu era un nepriceput, îi întrebă pe băieți dacă nu vor și ei apă minerală, dar băieții îi spuseră lui Tim să-l servească pe-al lor fierbinte.

Conversația începu a se învîrti în jurul teatrului.

O'Halloran făcu cinste cu un rînd, iar Farrington făcu și el cinste cu un rînd, în vreme ce Weathers protesta, zicînd că prea e irlandeză ospitalitatea lor. Promise să-i introducă în culise și să le facă cunoștință cu niște fete drăguțe. O'Halloran spuse că el și cu Leonard au să vină, dar că Farrington n-are să vină, fiindcă el e om însurat ; și ochii grei, murdari, ai lui Farrington se hliziră cu tîlc la amicii săi, ca să arate că înțelege tachinăria. Weathers le mai dete să guste, pe cheltuiala lui, cîte un păhăruț și făgădui să-i întîlnească mai tîrziu la „Mulligan" în Poolbeg Street.

Cînd se închise „Scotch House", trecură dincolo la „Mulligan". Se duseră în salonul din dos și O'Halloran comandă pentru toată lumea niște speciale mici, fierbinți. Începeau toți să se moaie, să se simtă bine. Tocmai făcea cinste Farrington cu încă un rînd, cînd se întoarse Weathers. Farrington răsuflă ușurat cînd îl văzu luînd de data asta un *bitter.*

Începeau să stea prost cu banii, dar aveau cît s-o mai întindă nițel. Curînd intrară două tinere cu niște pălării mari, și un june îmbrăcat într-un costum cadrilat, și se așezară la o masă vecină. Weathers se salută cu ei și le spuse amicilor că erau de la Tivoli. Lui Farrington îi fugeau mereu ochii către una dintre cele două femeiuști. Avea ceva frapant în înfățișare. Purta în jurul pălăriei o imensă eșarfă de muselină, de-un albastru de păun, înnodată cu o fundă mare sub bărbie — și mănuși lucioase, galbene, pînă la

coate. Farrington contempla cu admirație brațul durduliu pe care femeia îl tot mișca grațios, și cînd, după cîtva timp, ea răspunse privirilor lui, îi admiră încă și mai mult ochii mari și întunecați, cafenii. Privirile ei lungi, oblice, îl fascinau.

Ea îi aruncă în vreo două rînduri ocheade și cînd plecară cu toții din sală, îi atinse cu rochia scaunul și spuse *„O, pardon!"* cu accent londonez.

O urmări din ochi pînă părăsi încăperea, în speranța că se va mai întoarce să-l privească, dar fu dezamăgit. Își blestemă lipsa de bani și blestemă toate rîndurile de băutură cu care făcuse cinste, și mai ales toate whiskyurile cu apă minerală oferite lui Weathers.

Dacă ura ceva pe lume, apoi pe paraziții ăștia îi ura. Așa-i sărise țandăra, că pierdu șirul conversației dintre amici.

Cînd îl strigă Paddy Leonard, își dete seama că vorbeau despre performanțe de forță fizică. Weathers arăta grupului de amici bicepsul său și atîta se lăuda, încît ceilalți doi apelară la Farrington să reprezinte onoarea națională. Așadar Farrington își suflecă mîneca și-și arătă și el bicepsul. Cele două brațe fură cercetate și comparate și în cele din urmă se hotărî o încercare a puterii.

Se înlătură totul de pe masă și cei doi bărbați își sprijiniră pe ea coatele, strîngîndu-și unul altuia mîna. Cînd avea să spună Paddy Leonard

„Gata!" trebuia fiecare să încerce a apleca pe masă brațul celuilalt. Farrington avea o expresie foarte serioasă și hotărîtă.

Încercarea începu. Cam după treizeci de secunde, Weathers aplecă încetul cu încetul brațul celuilalt, pînă-i aduse mîna pe masă. Obrazul întunecat al lui Farrington, de culoarea drojdiei de vin, se îmbujoră și se mohorî și mai tare, de necaz și de umilința că a fost el învins de un țingău ca acela.

— N-ai voie să te lași cu greutatea corpului. Joacă corect! îi zise.

— Cine nu joacă corect? făcu celălalt.

— Hai înc-o dată. Cîștigă cine iese învingător de două ori la trei probe.

Mai încercară o dată.

Lui Farrington i se îngroșaseră vinele pe frunte, Weathers, din palid cum era, se îmbujorase la față. Amîndurora le tremurau mîinile și brațele din pricina sforțării. După ce se luptă mult, Weathers iar doborî cu încetul mîna adversarului pîn-o aduse pe masă.

Un murmur de aplauze din partea spectatorilor îl răsplăti.

Chelnerul, care sta și el lîngă masă, își clătină capul roșu către învingător și zise cu stupidă familiaritate:

— Așa vezi! Asta e!

— Ce dracu' știi tu, de te-amesteci? izbucni Farrington, întorcîndu-se către chelner. Ține-ți fleoanca!

— St, st ! făcu O'Halloran, văzînd expresia violentă de pe fața lui Farrington. Hai, gata socoteala, băieți ! Mai luăm un păhăruț și-apoi o ștergem.

Un om cu o față foarte posomorîtă sta în colțul podului O'Connell, așteptînd micul tramvai de Sandymount, să-l ducă acasă.

Mocneau în el o mare mînie și sete de răzbunare. Se simțea umilit și nesatisfăcut ; nici măcar beat nu era ; și n-avea în buzunar decît doi peni.

Blestema tot și toate. La birou își făcuse viața imposibilă, ceasul și-l amanetase, cheltuise toți banii ; și nici măcar nu reușise să se îmbete.

Începea iar să-i fie sete, tînjea iar după aerul încins și duhorile cîrciumii. Și faima de bărbat puternic și-o pierduse — îl învinsese un băietan. I se umfla inima de furie — și cînd se gîndea la femeia cu pălărie mare care-l atinsese cu rochia cînd trecuse, zicînd : *Pardon !*, mai că simțea cum se înăbușă.

Tramvaiul îl lăsă la Shelbourne Road și de acolo își tîrî înainte trupul greoi, prin umbra zidului cazărmii. Îi era silă să se întoarcă acasă. Cînd intră pe ușa din dos, găsi bucătăria goală și focul aproape stins. Răcni către odaia de sus :

— Ada ! Ada !

Nevastă-sa era o femeie măruntă, cu fața aspră și ascuțită, care-și teroriza bărbatul cînd era treaz și pe care o teroriza el cînd era beat. Aveau cinci copii. Un băiețaș coborî în fugă scările.

— Care ești acolo ? zise bărbatul, încordîndu-și ochii în întuneric.

— Eu, tăticule !

— Care eu ? Charlie ?

— Nu, tăticule, Tom.

— Unde-i maică-ta ?

— S-a dus la capelă.

— Bine... A avut grijă să-mi lase ceva de mîncare ?

— Da, tăticule. Am să...

— Aprinde lampa. Ce-nseamnă asta să lași casa-n întuneric ? Ăilalți s-au culcat ?

Omul se lăsă greoi pe un scaun, în timp ce băiețașul aprindea lampa. Se apucă să maimuțărească glasul moale al copilului, repetînd, jumătate pentru sine : „La capelă. La capelă, mă rog."

Cînd se făcu lumină, își prăvăli pumnul pe masă și zbieră :

— Ce-am de mîncare ?

— Acum... acum ți-o fac, tăticule, zise băiețașul.

Omul zvîcni în sus furios, cu un deget întins spre foc.

— La focu' ăsta ! Ai lăsat să se stingă focu' ! Ți-arăt eu ție — să fiu al dracului dacă nu ți-oi arăta, ca să te-nveți minte altă dată !

Dintr-un pas fu la ușă și înșfăcă bastonul rezemat în colț.

— Te-nvăț eu minte să mai lași să se stingă focul ! zise, suflecîndu-și mîneca, să-și lase brațul în voie.

Băiețașul strigă : „O, tăticule !" și începu să dea ocol mesei, în fugă, scîncind ; dar omul îl urmări și-l prinse de pulpana hainei. Băiețașul

arunca priviri îngrozite în juru-i şi nevăzînd nici o scăpare, căzu în genunchi.

— Aşa, să mai laşi focul să se stingă alt'dată ! ţipa omul, pocnindu-l cu sete. Aşa, ţine, potaie !

Băiatul scoase un răcnet de durere, pe cînd băţul îi sfîşia coapsa. Îşi înălţă mîinile împreunate şi glasul îi tremura de spaimă.

— O, tăticule ! strigă. Nu mă bate, tăticule ! O să... O să spun pentru tine un *Ave Maria...* O să spun un *Ave Maria* pentru tine, tăticule, dacă nu mă baţi... O să spun un *Ave Maria...*

ŢARÎNA

Supraveghetoarea îi dăduse voie să plece în oraş de îndată ce-avea să se termine cu ceaiul femeilor şi Maria se bucura dinainte şi-abia aştepta seara.

Bucătăria era lună ; în oalele mari de aramă te oglindeai, nu alta — aşa zicea bucătăreasa. Focul ardea frumos, răspîndind lumină, iar pe una dintre mesele lăturalnice stăteau înşiraţi patru colaci mari de tot. Colacii ăştia ai fi zis că-s dintr-o bucată, dar dacă te apropiai, vedeai că fuseseră tăiaţi în felii lungi, deopotrivă de groase, gata să fie împărţiţi în jurul mesei, la ceai. Chiar ea, Maria, îi tăiase.

Maria era o persoană foarte, foarte mărunţică, în schimb avea un nas foarte lung şi o bărbie foarte lungă. Vorbea niţeluş pe nas, şi totdeauna cu glas alintător : „Da, drăguţă", şi „Nu, drăguţă". Totdeauna *ea* era chemată cînd se luau la harţă femeile lîngă hîrdaiele lor de spălat şi totdeauna izbutea să le împace. Într-o zi îi spusese supraveghetoarea :

— Maria, dumneata chiar că ştii să-mpaci lumea !

Şi ajutoarea supraveghetoarei şi două doamne din Comitet fuseseră de faţă cînd i-a zis aşa. Iar Ginger Mooney mereu spunea că ce nu i-ar face

ea blegii de la călcătorie să nu fi fost Maria. Tuturor le era dragă Maria.

La şase o să li se dea ceaiul femeilor şi înainte de şapte ea o să poată pleca. De la Ballsbridge la Pillar, douăzeci de minute, şi iar alte douăzeci cît să facă tîrguielile. Avea să fie acolo înainte de opt. Îşi scoase punga, cea cu încuietori de argint şi reciti cuvintele *Suvenir din Belfast.* Ţinea mult la punga asta, fiindcă i-o adusese cadou Joe, acum cinci ani cînd el şi cu Alphy fuseseră în excursie la Belfast, de Rusalii. În pungă erau două jumătăţi de coroană şi ceva mărunţiş. Aveau să-i mai rămîie cinci şilingi după ce plătea tramvaiul. Ce seară plăcută va fi — or să cînte copiii !... Atîta spera — ca nu cumva Joe să vie acasă băut. Dacă bea cît bea, parcă era altul.

Adesea o rugase Joe să vie să stea la dînşii, dar se temuse să nu-i încurce (deşi nevastă-sa se purta cît se poate de drăguţ cu ea, şi-apoi se învăţase cu viaţa la spălătorie. Joe era băiat bun. Dînsa-l crescuse, şi pe Alphy tot dînsa, şi Joe adesea spunea :

— Mama-i mama, dar adevărata mea mamă e de fapt Maria.

După ce se desfăcuse casa şi apucaseră care-ncotro, îi găsiseră băieţii slujba asta la spălătoria *„Dublin by Lamplight“* [1] şi ea se simţea bine aici. Ce părere proastă avusese mai înainte despre protestanţi — dar acum gîndea că-s nişte oameni foarte plăcuţi — cam potoliţi şi serioşi,

[1] „Dublinul la lumina lămpilor“.

totuşi foarte plăcuţi în viaţa de toate zilele. Apoi îşi avea plantele din seră ; îi plăcea să vadă de ele. Avea o frumuseţe de ferigi şi toate soiurile de gheaţă — şi de cîte ori îi venea cîte-un musafir, totdeauna îi dădea cîte-un răsad-două din seră. Un singur lucru nu-i plăcea ei pe-aici şi-anume citatele din *Biblie* prinse pe pereţi ; dar cu supraveghetoarea, mai mare plăcerea să ai de-a face — atîta era de blîndă şi manierată.

Cînd îi spuse bucătăreasa că-i totul gata, Maria se duse în odaia femeilor şi începu să sune clopotul cel mare. În cîteva minute prinseră a intra femeile, cîte două, cîte trei, ştergîndu-şi de fuste mîinile din care ieşeau aburi şi trăgîndu-şi mînecile bluzelor peste braţele roşii, fumegînde. Se aşezară în faţa stacanelor înalte pe care bucătăreasa şi cu bleaga le umpleau cu ceai fierbinte, amestecat dinainte cu lapte şi zahăr, în căni enorme de tablă. Maria supraveghea împărţirea colacilor, avînd grijă să aibă fiecare femeie cîte patru felii. Rîseră şi glumiră din belşug în timpul mesei. Lizzie Fleming zicea că diseară Maria are să găsească negreşit inelul şi, cu toate că Fleming mai spusese asta de atîtea ori în ajun de „Toţi Sfinţii“, Mariei tot îi veni să rîdă — şi răspunse că ei nu-i trebuie nici inel şi nici bărbat ; iar pe cînd rîdea, îi scînteiau cu sfială înfrîntă ochii cenuşii-verzui şi vîrful nasului mai că i se întîlnea cu vîrful bărbiei. Ginger Mooney îşi ridică stacana cu ceai şi le pofti pe toate să bea în sănătatea Mariei ; şi toate bătură cu stacanele în masă, şi Mooney mai zise că-i părea rău că n-are un strop de bere, să-l bea cînd închină pen-

tru Maria. Şi Maria iar rîse — mai să i se întîlnească vîrful nasului cu vîrful bărbiei — rîse de mai să i se rupă trupşorul mărunţel — fiindcă ea ştia că Mooney îi vrea binele, deşi, fireşte, gîndea biata ca o femeie de rînd ce era.

Dar cît fu de bucuroasă Maria cînd terminară femeile cu ceaiul, iar bucătăreasa şi cu bleaga începură să strîngă masa. Se duse în odăiţa ei şi, amintindu-şi că dimineaţa următoare era dimineaţa de liturghie, mută acul deşteptătorului de la şapte la şase. Apoi îşi scoase fusta de lucru şi ghetele de casă, întinse pe pat fusta ei cea mai bună şi aşeză ghetuţele de plimbare alături de piciorul patului. Îşi schimbă şi bluza şi pe cînd sta în faţa oglinzii, îşi amintea cum se îmbrăca ea de liturghie duminica dimineaţa, cînd era fată tînără ; şi se uita cu o ciudată duioşie la trupşorul mărunt pe care-l dichisise de atîtea ori. Cu toţi anii lui, găsea că e încă un trupşor drăguţ şi curăţel.

Cînd ieşi din casă, văzu că plouase ; străzile luceau de umezeală ; îi păru bine că-şi luase vechiul ei impermeabil cafeniu. Tramvaiul era plin ; trebui să şadă pe scăunaşul de la capătul vagonului, cu faţa la toată lumea, cu vîrfurile picioarelor abia atingînd podeaua. Îşi rînduia în minte tot ce-avea de făcut şi se gîndea ce bine e să nu depinzi de nimeni şi să ai în buzunar bănuţul tău. Spera c-or să petreacă o seară plăcută. Sigur c-aşa va fi — totuşi, ce păcat că Alphy şi Joe nu vorbeau unul cu altul ! Mereu se certau acuma şi doar în copilărie fuseseră cei mai buni prieteni ; de, asta-i viaţa.

Se dete jos din tramvai la Pillar şi se strecură ca o zvîrlugă prin mulţime. Intră în cofetăria „Downes", dar era atîta lume în prăvălie, încît trecu mult pînă să-i vină rîndul să fie servită. Cumpără o duzină de prăjituri felurite, de cîte un peni, şi în cele din urmă ieşi din prăvălie cu un pachet mare. După asta se gîndi ce-ar putea să mai cumpere ; dorea să ia ceva arătos şi care să le facă într-adevăr plăcere. Mere şi nuci cu siguranţă c-aveau cu toptanul. Greu să nimereşti ceva potrivit ; nu-i venea nimic în gînd decît tot cozonac. Se hotărî să cumpere nişte *plumcake* [1] ; dar *plumcake*-ul de la „Downes" n-avea destulă glazură de migdale pe deasupra, aşa că trecu în Henry Street, la altă cofetărie. Aci îi trebui multă vreme pînă să se hotărască şi domnişoara cea dichisită de după tejghea, care se vedea că-i cam sîcîită din pricina ei, o întrebă dacă doreşte o tortă de nuntă, de alege atîta ? Asta a făcut-o pe Maria să roşească şi să-i zîmbească domnişoarei ; dar domnişoara n-avea chef de zîmbit — a rămas serioasă şi pîn' la urmă i-a tăiat o bucată groasă de *plumcake*, i-a împachetat-o şi-a zis :

— Doi şi patru, vă rog.

În tramvaiul de Drumcondra credea că va trebui să stea în picioare, fiindcă nici unul dintre tineri nu părea s-o observe ; dar un domn mai în vîrstă îi făcu loc. Era un domn voinic cu o faţă rumenă, pătrată, şi o mustaţă căruntă ; purta o pălărie tare, cafenie. Maria gîndi că domnul ăsta arăta a colonel şi cugetă cu cît era dînsul

[1] Prăjitură tradiţională englezească — cozonac cu prune.

mai cuviincios decît tinerii, care pur şi simplu se uitau ţintă înaintea lor. Domnul acela începu a vorbi cu ea — despre ajunul sărbătorii şi despre vremea ploioasă. Zicea că-şi închipuie că pachetul e plin cu bunătăţi pentru copilaşi şi că aşa se şi cuvine, să petreacă ăi mici, şi să se bucure la vîrsta lor. Maria era de aceeaşi părere şi nu pregeta să-i dea dreptate, încuviinţînd grav din cap şi făcînd des : „îhî ! îhî !" Domnul fu foarte drăguţ cu ea şi cînd trebui să coboare la Canal Bridge, ea-i mulţumi şi făcu o plecăciune, şi domnul îi făcu şi el o plecăciune şi, cu un zîmbet plăcut, îşi scoase pălăria ; şi pe cînd Maria suia terasa, prin ploaie, strîngîndu-şi capul mititel între umeri, se gîndea cît e de lesne să-l deosebeşti pe un *gentleman,* chiar dacă-i un picuşor băut.

Cînd ajunse acasă la Joe, se bucurară cu toţii : „A, uite c-a venit Maria !" Îl găsi şi pe Joe — venise direct acasă de la slujbă ; şi toţi copiii erau îmbrăcaţi de sărbătoare. Veniseră şi două fetişcane voinice din vecini, şi se şi apucaseră de jocuri. Maria îi dete pachetul cu prăjituri băiatului mai mare, lui Alphy, să le împartă el, iar *Mrs.* Donnelly spuse că era prea drăguţă Maria, să aducă un pachet atît de mare cu prăjituri, şi-i puse pe toţi copiii să spună :

— Îţi mulţumim, Maria.

Maria însă zise că pentru tăticu şi mămica adusese ceva special, ceva care era sigură c-o să le placă, şi începu să se uite unde pusese *plumcake*-ul. Căută în pachetul de la „Downes", să vadă nu cumva l-o fi pus acolo, şi-apoi în buzunarele

impermeabilului, şi apoi pe cuierul din antreu, dar nicăieri nu-l găsi. Dacă văzu aşa, îi întrebă la rînd pe toţi copiii, nu cumva mîncase vreunul *plumcake*-ul — din greşeală, fireşte — dar copiii spuseră toţi că nu ; şi vedeai bine că ar fi preferat să nici nu mănînce prăjituri decît să fie învinuiţi că furau. Fiecare îşi dădu cu părerea ce să se fi întîmplat cu *plumcake*-ul, iar *Mrs.* Donnelly zise că e limpede : Maria îl uitase în tramvai. Cînd îşi aminti Maria cum se fîstîcise din pricina purtării domnului cu mustaţa căruntă, se îmbujoră de ruşine şi de ciudă. Atît era de dezamăgită că-i dăduse greş mica ei surpriză şi zvîrlise de pomană doi şilingi şi patru peni, încît mai că-i venea să plîngă, nu alta.

Dar Joe spuse că n-avea nici o importanţă şi o pofti să şadă lîngă foc. Foarte drăguţ era cu ea. Îi povesti tot ce se mai petrecuse pe la biroul lui, şi-i repetă un răspuns isteţ pe care-l dăduse şefului. Maria nu prea înţelegea de ce rîde Joe aşa tare de răspunsul ce-l dase — îi spuse însă că şeful trebuie să fie un om cu care anevoie te poţi împăca. Joe zise că nu era el chiar aşa rău dacă ştiai cum să-l iei, că e de treabă cît nu-l piepteni în răspăr. *Mrs.* Donnelly le cîntă la pian copiilor, iar ei dansară şi cîntară. După asta, cele două fete din vecini îi serviră pe toţi cu nuci. Nu fu nimeni în stare să găsească spărgătorul de nuci şi Joe era gata-gata să se supere din pricina asta şi întrebă cum îşi închipuiau ei c-o să spargă Maria nucile fără spărgător. Maria însă spuse că nu-i plac nucile şi să nu-şi facă nici o bătaie de cap pentru dînsa. Atunci Joe o întrebă dacă nu

vrea să bea o sticlă cu *stout*, [1] iar *Mrs.* Donnelly spuse că aveau în casă și vin de Porto, dacă preferă. Maria zise că ar prefera să nu-i servească nimic, dar Joe stărui.

Încît Maria i-a făcut voia — și-au șezut la gura sobei, vorbind despre zilele de altădată, iar Maria se gîndi să pună o vorbă bună pentru Alphy. Dar Joe a strigat că să-l trăsnească Dumnezeu pe loc cînd o mai schimba el o vorbă cu frate-său — iar Maria i-a spus cît de rău îi pare că pomenise de asta. *Mrs.* Donnelly l-a mustrat pe soțul ei și i-a zis că-i mai mare rușinea să vorbească așa despre un om de-un sînge cu dînsul, dar Joe i-a răspuns că Alphy nu-i fratele lui, și cît p-aci să se iște o ceartă din pricina asta. Dar pînă la urmă Joe a zis că nu vrea să se supere într-o asemenea seară, și a pus-o pe nevastă-sa să mai deschidă o sticlă cu *stout*. Cele două fete din vecini aranjaseră niște jocuri de care se joacă în ajun de „Toți Sfinții" și curînd domni iar voioșia. Maria era încîntată că-i vede pe copii atît de veseli și pe Joe și nevastă-sa așa de bine dispuși. Fetele din vecini puseră pe masă niște farfurii mici și, legat la ochi, trebuia să ghicești ce-ai găsit. Careva a dat de cartea de rugăciuni, ceilalți trei de apă ; iar cînd una dintre fetele vecine a nimerit inelul, *Mrs.* Donnelly a amenințat-o cu degetul pe fata care se roșise ca racul — de parcă i-ar fi spus : „Las' că știu eu tot !" Apoi au stăruit să se lege la ochi și Maria și s-o ducă de mînă pînă la masă ca să vadă și

[1] Bere englezească, tare.

ea ce găsea ; și pe cînd o legau la ochi, Maria rîdea și iar rîdea, de mai să i se întîlnească vîrful nasului cu vîrful bărbiei.

O duseră pînă la masă, cu rîsete și glume, iar ea întinse mîna în aer, după cum i se spusese să facă. Bîjbîi cu mîna în gol, încoace și încolo, apoi și-o lăsă pe una dintre farfurioare. Simți între degete ceva moale și ud și se miră că nu spune nimeni nimic și nici nu-i scoteau legătura de pe ochi. Cîteva clipe fu tăcere ; și apoi o groază de freamăt și de șușoteală. Cineva pomeni de grădină, și în cele din urmă *Mrs.* Donnelly se adresă uneia dintre fetele din vecini, poftind-o foarte, foarte supărată, să arunce imediat afară ce era în farfurie. „Asta-i joacă ?!" zicea Maria a priceput că rîndul ăsta nu se socotește și că trebuie s-o ia de la început, iar de data asta a nimerit cartea de rugăciuni.

Apoi *Mrs.* Donnelly le-a cîntat la pian copiilor dansul domnișoarei McCloud, și ei țopăiră ținîndu-se de mînă, doi cîte doi, și rotindu-se iute ; iar Joe a convins-o pe Maria să ia un pahar cu vin. Curînd fură iarăși plini de voie bună cu toții, și *Mrs.* Donnelly îi prezise Mariei că are să intre la o mănăstire, pînă nu se sfîrșește anul, fiindcă nimerise cartea de rugăciuni. Niciodată nu-l mai văzuse Maria pe Joe atît de drăguț cu dînsa ca-n seara asta și cu atît de multe vorbe plăcute și amintiri de pe vremuri. Maria spuse că erau toți foarte buni cu dînsa.

Pînă la urmă copiii osteniră și li se făcu somn, și-atunci Joe o întrebă pe Maria dacă nu vrea să le cînte măcar un singur cîntec, înainte de-a

pleca, unul din cîntecele de altădată. *Mrs.* Donnelly zise şi ea : „Hai, Maria, te rog !" Aşa că Maria n-avu încotro şi trebui să se scoale şi să vină să stea lîngă pian, în picioare. *Mrs.* Donnelly le-a poruncit copiilor să stea liniştiţi şi să asculte cîntecul Mariei. Apoi cîntă preludiul şi zise : „Hai, acuma, Maria !" şi Maria, roşindu-se foarte tare, a început să cînte cu glas mititel şi tremurător. A cîntat *Visam că-ntr-un falnic palat* şi cînd a ajuns la strofa a doua, a cîntat iarăşi :

Visam că-ntr-un falnic palat locuiam,
Cu vasali şi cu robi slujitori,
Şi celor acolo adunaţi le eram
Mîndrie şi scut tuturor.

Cu strămoşi de neam mare, cu bogăţii mă mîndream
— Să le numeri nici nu puteai —
Dar ce mă-ncînta mai mult, visam
Că tu tot la fel mă iubeai.

Dar nimănui nu i-a trecut prin gînd să-i spună că greşise şi după ce-a terminat de cîntat Maria, Joe a rămas foarte mişcat. A spus că timpuri ca acelea de demult nu mai există şi, după el, nici cîntece cum erau acelea de demult, ale bietului Balfe [1], nu mai sînt, orice-ar zice alţii ; aşa de rău îl podidiră lacrimile, că fu cu neputinţă să găsească ce căuta şi pînă la urmă trebui s-o întrebe pe nevastă-sa unde era tirbuşonul.

[1] *Michael William Balfe* (1808—1870), muzician şi compozitor născut la Dublin, autor al operei *The Bohemian Girl* — Fata de ţigan.

UN CAZ PENIBIL

Domnul James Duffy locuia în cartierul Chapelizod fiindcă dorea să trăiască pe cît posibil mai departe de oraşul al cărui cetăţean era şi fiindcă toate celelalte suburbii ale Dublinului îi păreau vulgare, moderne şi pretenţioase. Locuia într-o veche clădire sumbră, şi de la ferestrele sale putea privi în curtea unei vechi distilării părăsite sau, mai sus, de-a lungul rîului cu ape scăzute pe malurile căruia e zidit Dublinul. Pereţii înalţi ai camerei sale lipsită de covor nu erau încărcaţi cu nici un tablou. Îşi cumpărase singur fiece obiect din mobilierul camerei : un pat de fier, negru, un spălător de fier, patru scaune de trestie, un cuier cu picior, o căldare pentru cărbuni, o galerie de fier la gura sobei plus o pereche de cleşti, şi o masă pătrată pe care era aşezat un pupitru dublu. O mică bibliotecă fusese instalată într-o nişă, cu ajutorul unor rafturi din lemn alb. Patul era învelit în cearşafuri albe, cu un pled negru, vărgat cu roşu stacojiu, împăturit la picioare. O mică oglindă de mînă atîrna deasupra spălătorului şi în timpul zilei o lampă cu abajur alb alcătuia singura podoabă de pe etajera căminului. Cărţile din rafturile albe de lemn erau orînduite de jos în sus, după dimen-

siuni. Un Wordsworth [1] complet sta la un capăt al raftului de jos, iar la capătul raftului de sus, un exemplar din Catechismul din Maynooth [2], cusut în coperta unui caiet de însemnări. Pe pupitru se găseau totdeauna cele necesare pentru scris. Înăuntrul pupitrului se afla manuscrisul unei traduceri din *Michael Kramer* de Hauptmann [3], cu indicaţiile de regie scrise în cerneală roşie, şi un vraf mic de hîrtii prinse cu o agrafă de alamă. Pe aceste foi era însemnată la răstimpuri cîte-o frază şi, într-un moment de ironie, fusese lipită pe foaia dintîi o reclamă pentru pilulele *„Bile Beans“* pentru ficat. Cînd săltai capacul pupitrului, se înălţa din el o aromă vagă — aroma creioanelor noi din lemn de cedru sau a sticlei cu gumarabică, ori a vreunui măr prea copt, lăsat acolo şi uitat.

Domnul Duffy avea oroare de orice dovedea dezordine fizică sau mintală. Un doctor medieval l-ar fi numit saturnian. Faţa sa, pe care citeai lămurit anii trăiţi, avea coloritul brun al străzilor Dublinului. Pe capul lui lung şi destul de mare creştea un păr uscat, negru, iar o mustaţă castanie nu izbutea să acopere în întregime o gură neamicală. Şi umerii obrajilor dădeau feţei

[1] *William Wordsworth* (1770—1850), poet romantic englez, promotor al şcolii „lachiştilor“ şi autor al unor *Balade lirice.*

[2] Maynooth — localitate în apropiere de Dublin, importantă printr-un colegiu înfiinţat în 1795, constituind focarul mişcării romano-catolice din Irlanda.

[3] *Michael Kramer,* dramă a scriitorului german Gerhart Hauptmann (1862—1946).

sale o expresie aspră ; dar nu aflai nici o asprime în ochi, care privind lumea pe sub sprîncenele lor castanii, dădeau impresia unui om oricînd bucuros să întîmpine la ceilalţi o pornire de răscumpărare a greşelilor, dar care fusese adesea dezamăgit. Trăia la oarecare distanţă de persoana sa, privindu-şi propriile gesturi cu ochiri pline de îndoială. Avea ciudata deprindere autobiografică să compună ici şi colo în gînd cîte o scurtă frază despre sine, cu subiectul la persoana a treia şi predicatul la timpul trecut. Nu dădea niciodată de pomană săracilor şi mergea cu pas hotărît, purtînd un baston solid din lemn de alun.

Era de mulţi ani casierul unei bănci particulare din Baggot Street. În fiecare dimineaţă venea cu tramvaiul de la Chapelizod la bancă. La amiază se ducea la localul lui Dan Burke ca să ia o gustare — o sticlă de bere slabă şi cîţiva pesmeţi. La orele patru banca se închidea şi era liber. Lua masa într-o ospătărie din George's Street, unde se simţea ferit de intruziunea tineretului sclivisit al Dublinului şi unde lista de bucate era îndeajuns de simplă şi cumsecade. Serile şi le petrecea fie în faţa pianului gazdei, fie hoinărind prin suburbiile oraşului. Faptul că-i plăcea muzica lui Mozart îl aducea uneori la operă sau la cîte un concert ; acestea erau singurele divertismente în viaţa sa.

N-avea nici cunoscuţi care să-l însoţească şi nici prieteni, biserică sau credinţă. Îşi trăia viaţa spirituală fără vreo comuniune cu alţii, vizitîndu-şi de Crăciun rudele şi conducîndu-le la cimitir cînd mureau. Împlinea aceste două datorii

sociale de hatîrul unei îndelung statornicite demnităţi, dar nu făcea nici o altă concesie convenţiilor care rînduiesc viaţa civică. Îşi îngăduia a gîndi că în anumite circumstanţe şi-ar fi jefuit banca, dar cum aceste circumstanţe niciodată nu se produceau, viaţa lui se desfăşura lină — lipsită de orice iz de aventură.

Într-o seară, în sala de concert „Rotunda“, îşi avea locul lîngă două doamne. Era lume puţină şi tăcută, semne ce prevesteau neplăcut eşecul. Doamna de lîngă dînsul aruncă o privire, două, prin sala pustie şi apoi spuse :

— Ce păcat că-i atît de goală sala astă-seară ! Ce penibil pentru bieţii oameni să cînte în faţa unor bănci goale !

Luă această remarcă drept îmbiere la conversaţie. Era surprins că doamna părea atît de nestînjenită. În vreme ce stăteau de vorbă, încerca să şi-o întipărească bine în memorie. Cînd află că fata de lîngă dînsa îi era fiică, o socoti cu un an, doi mai tînără decît el. Faţa ei, care trebuie să fi fost frumoasă, rămăsese inteligentă. O faţă ovală, cu trăsături bine desenate. Ochii erau de un albastru foarte închis şi neşovăielnici. În privire se înfiripa mai întîi o notă de sfidare, ce se pierdea însă cînd pupila părea a se topi lent în cuprinsul irisului, revelînd pentru o clipă un temperament de mare sensibilitate. Curînd pupila se refăcea şi taina firii pe jumătate dezvăluită intra iarăşi sub imperiul prudenţei ; iar sînul destul de plin, strîns în jacheta de astrahan, accentua pînă la urmă impresia de sfidare.

O întîlni din nou, cîteva săptămîni mai tîrziu, la un concert pe terasa „Earlsfort“, şi profită de clipele cînd atenţia fiicei era îndreptată într-altă parte, pentru a lega relaţii mai apropiate. Doamna pomeni de vreo două ori de soţul ei, dar nu pe un ton care să fi făcut din aluzie un avertisment. O chema doamna Sinico. Stră-stră-bunicul soţului venise de la Livorno. Soţul era căpitanul unei nave comerciale care făcea cursa între Dublin şi Olanda ; aveau un singur copil.

Cînd se văzură, din întîmplare, pentru a treia oară, îndrăzni să-i propună o întîlnire. Ea veni. Fu prima din multe întîlniri ; se vedeau întotdeauna seara şi alegeau pentru plimbările lor cartierele cele mai liniştite. Domnul Duffy avea însă repulsie pentru căile clandestine şi dîndu-şi seama că erau obligaţi a se vedea pe ascuns, o sili să-l invite la ea acasă. Căpitanul Sinico îi încurajă vizitele, gîndind că e în joc mîna fiicei sale. Atît de sincer o eliminase pe nevastă-sa din colecţia plăcerilor lui, încît nici nu bănuia că pe un altul l-ar putea interesa. Cum soţul era adesea plecat, iar fiica lipsea de acasă, dînd lecţii de muzică, domnul Duffy avea numeroase prilejuri să se bucure de societatea doamnei. Nici el nici ea nu mai avuseseră o asemenea aventură şi nici unul dintre ei nu-şi dădea seama că ar putea fi ceva nepotrivit. Încetul cu încetul îşi împletea gîndurile cu ale ei. Îi împrumuta cărţi, îi inspira reflecţii, îşi împărţea cu ea viaţa intelectuală. Ea asculta tot.

Uneori, drept răspuns la teoriile lui, îi împărtăşea cîte un fapt din viaţa ei. Cu o solicitudine

aproape maternă, îl îmboldea să-şi dezvăluie firea din plin ; deveni duhovnicul lui. Ei îi povesti că luase parte cîtva timp la întîlnirile unui partid socialist irlandez, unde se simţise o figură singulară în mijlocul unui grup de douăzeci de muncitori sobri, într-o mansardă luminată de o biată lampă de petrol. Cînd partidul se scindase în trei grupări, fiecare cu propriu-i conducător şi în propria-i mansardă, încetase a mai lua parte la acele întruniri. Discuţiile muncitorilor, spunea el, erau prea timorate ; interesul lor pentru problema salariilor îi părea excesiv. Simţea că sînt nişte realişti duri şi că luau în nume de rău subţirimea şi precizia de gîndire izvorîte dintr-un răgaz pe care ei nu şi-l puteau îngădui.

— Nu sînt şanse ca vreo revoluţie socială să zguduie Dublinul cîteva secole de-aci înainte, îi spunea.

Ea îl întrebă de ce nu scria ceea ce gîndeşte. Pentru ce ? răspunse, cu dispreţ apăsat. Pentru a rivaliza cu negustorii de clişee, incapabili a gîndi consecutiv şaizeci de secunde ? Pentru a se supune criticilor unei clase mijlocii obtuze, care îşi încredinţează poliţiştilor moralitatea şi impresarilor arta ?

O vizita adesea în căsuţa ei din afara Dublinului ; şi adesea îşi petreceau serile împreună, singuri. Încetul cu încetul, pe măsură ce li se împleteau gîndurile, începură a vorbi de subiecte mai puţin depărtate. Tovărăşia ei era ca un pămînt cald în jurul unui răsad exotic. De multe ori lăsa să-i cuprindă înserarea, zăbovind a aprinde vreo lampă. Camera discretă, umbrită, izolarea

lor, muzica ce încă le mai vibra în urechi îi uneau. Această unire îl exalta, îi netezea cu încetul asperităţile caracterului, îi pătrundea gîndirea cu emoţii. Cîteodată se surprindea ascultînd timbrul propriei sale voci. Se temea că va creşte în ochii ei pînă la statura unui arhanghel ; şi, pe cînd continua să-şi ataşeze tot mai mult firea arzătoare a tovarăşei lui, auzea strania voce impersonală pe care o recunoştea drept a sa, insistînd asupra incurabilei singurătăţi a sufletului. Nu ne putem dărui, spunea acea voce : ne aparţinem nouă-înşine. Concluzia acestor cuvîntări fu că, într-o seară în timpul căreia dăduse dovadă de o neobişnuită agitaţie, doamna Sinico îi prinse pătimaş mîna şi o lipi de obrazul ei.

Domnul Duffy rămase foarte surprins. Interpretarea dată de ea vorbelor sale îl dezamăgea. Nu o mai vizită timp de o săptămînă ; apoi îi scrise, cerîndu-i o întîlnire. Cum nu dorea ca ultima întrevedere să fie tulburată de influenţa ruinatului lor loc de spovedanie, se întîlniră într-o cofetărie mică, aproape de Parkgate. Era o vreme rece de toamnă, dar cu tot frigul, umblară pe cărările parcului timp de aproape trei ore. Se înţeleseră să rupă relaţiile ; orice legătură te leagă de durere, spunea el. Cînd ieşiră din parc, merseră în tăcere către tramvai ; dar ajunşi acolo, ea începu să tremure atît de tare, încît, temîndu-se de o nouă criză de slăbiciune din parte-i, îşi luă grăbit rămas-bun şi o lăsă. Cîteva zile mai tîrziu primi un pachet cu cărţile şi caietele de muzică ce i le împrumutase.

Trecuseră patru ani. Domnul Duffy se întorsese la felul său de viață potolit. Odaia lui și acum stătea mărturie ordinei ce-i domnea în spirit. Cîteva noi bucăți muzicale se adăugaseră la notele de pe etajera din camera de jos, iar pe rafturi se aflau două volume de Nietzsche : *Așa grăit-a Zarathustra* și *Știința voioasă.* Arareori scria cîte ceva în vraful de file dinăuntrul pupitrului. Una dintre constatările sale, înscrise la două luni după ultima întrevedere cu doamna Sinico, suna : „Dragostea între bărbat și bărbat este cu neputință pentru că nu trebuie să intervină raporturi sexuale, iar prietenia între bărbat și femeie este cu neputință pentru că trebuie să intervină raporturi sexuale". Evita concertele, ca nu cumva s-o întîlnească. Îi muri tatăl, partenerul mai tînăr al băncii se retrase. Iar el continua să ia în fiece dimineață tramvaiul pînă în centrul orașului și să se întoarcă în fiece seară pe jos din centru, după o masă sobră în George's Street și lectura gazetei drept desert.

Într-o seară, pe cînd ducea la gură o bucată de afumătură cu varză, mîna i se opri brusc. Ochii i se ațintiră asupra unei coloane din ziarul de seară, ce sta sprijinit de cana cu apă. Puse înapoi în farfurie bucățica de carne și citi atent știrea. Apoi bău un pahar cu apă, împinse deoparte farfuria, îndoi ziarul, îl așeză pe masă și, proptindu-și coatele pe el, citi iarăși și iarăși acea știre. Varza începuse a se slei, lăsînd pe farfurie o pojghiță de unsoare rece și albă. Fata care-l servea se apropie de el, să-l întrebe : nu cumva nu-i plăcea cum e gătită mîncarea ? Răspunse că e foarte bună și înghiți cu greu cîteva îmbucături. Apoi plăti și ieși în stradă.

Mergea repede prin amurgul de noiembrie, bătînd monoton pavajul cu bastonul lui solid de alun ; marginea dințată a ziarului gălbui îi ieșea din buzunarul pardesiului ajustat pe corp. Ajuns pe șoseaua singuratică ce duce de la Parkgate spre Chapelizod, încetini pasul ; bastonul lovea mai puțin energic pavajul ; suflarea-i întretăiată, sunînd aproape a suspin, se condensa în aerul iernatic. Cînd ajunse acasă, urcă îndată în odaia lui și scoțînd ziarul din buzunar, citi din nou știrea, la lumina slabă a ferestrei. N-o citi cu glas tare, ci mișcînd buzele ca un preot cînd îngînă rugăciunile de taină. Iată cuprinsul știrii :

MOARTEA UNEI DOAMNE LA SYDNEY PARADE

Un caz penibil

Astăzi, la spitalul municipal din Dublin, procurorul-delegat (în lipsa domnului Leverrett) a anchetat cazul decesului doamnei Emily Sinico, în vîrstă de patruzeci și trei de ani, ucisă ieri seară în gara Sydney-Parade. Examinarea circumstanțelor a arătat că decedata, încercînd să treacă peste linia ferată, a fost doborîtă de locomotiva personalului de ora zece dinspre Kingstown ; leziunile suferite la cap și la coastele din dreapta i-au provocat moartea.

James Lennon, mecanicul locomotivei, a declarat că e de cincisprezece ani în serviciul companiei de căi ferate. Auzind semnalul impiegatului, a pus trenul în mișcare, dar o secundă-două

mai tîrziu, l-a oprit în urma unor ţipete puternice. Trenul mergea cu viteză redusă.

P. Dunne, hamal la căile ferate, a declarat că în momentul cînd trenul era gata să pornească, a observat o femeie care încerca să treacă peste linii. Martorul a alergat spre ea, strigînd, dar înainte de-a izbuti s-o ajungă, femeia a fost agăţată de tamponul locomotivei şi a căzut la pămînt.

Un jurat : Ai văzut-o căzînd ?

Martorul : Da.

Sergentul de poliţie Croly a declarat că sosind la faţa locului, a găsit-o pe decedată zăcînd pe peron, după toate aparenţele, moartă. El a dispus transportarea corpului în sala de aşteptare, pînă la sosirea ambulanţei.

Agentul de poliţie 57 confirmă cele declarate.

Dr. Halpin, intern la serviciul de chirurgie al spitalului municipal din Dublin, a arătat că decedata avea două din coastele inferioare fracturate şi că suferise leziuni grave la umărul drept. În cădere se rănise şi în partea dreaptă a capului. Leziunile nu erau totuşi de natură a provoca moartea, la o persoană normală. Decesul, după opinia lui, survenise probabil datorită şocului şi a unei cedări subite a cordului.

Dl. H. B. Patterson Finlay, din partea companiei de căi ferate, şi-a exprimat profundul regret faţă de accident. Compania a luat întotdeauna toate măsurile pentru a împiedica publicul să traverseze liniile în alt fel decît peste poduri, atît prin afişarea de avertismente în fiece

staţie, cît şi prin folosirea porţilor-patent, cu arcuri, la pasajele de nivel.

Cum decedata avea obiceiul să treacă peste linii seara tîrziu, de la un peron la altul, şi avîndu-se în vedere şi alte circumstanţe speciale în legătură cu acest caz, domnia-sa socoteşte că reprezentanţii căii ferate n-au nici o culpă.

Căpitanul Sinico, din Leoville, Sydney Parade, soţul decedatei, a depus de asemenea mărturie. El a identificat decedata ca fiind soţia sa. Cînd s-a produs accidentul, căpitanul Sinico nu se găsea la Dublin, deoarece chiar în dimineaţa aceea sosise de la Rotterdam. Erau căsătoriţi de douăzeci şi doi de ani şi trăiseră în deplină armonie pînă cu vreo doi ani în urmă, cînd soţia sa începuse a manifesta oarecari deprinderi de necumpătare.

Domnişoara Mary Sinico a declarat că în ultimul timp mama ei obişnuia să iasă seara tîrziu ca să cumpere băuturi spirtoase. Martora încercase de multe ori să discute cu mama ei, îndemnînd-o să se înscrie într-o ligă de temperanţă. În seara accidentului, martora lipsea de acasă şi nu s-a întors decît la o oră după accident.

Juriul şi-a dat verdictul ţinînd seama de raportul medical şi l-a scos pe Lennon de sub inculpare.

Procurorul-delegat a încheiat ancheta declarînd că e vorba de un caz cît se poate de penibil şi exprimîndu-şi via compătimire pentru căpitanul Sinico şi fiica sa. Domnia-sa a îndemnat stăruitor compania de căi ferate să ia măsuri severe

pentru a preveni pe viitor posibilitatea unor accidente similare. Se constată că faptul nu este imputabil nimănui.

Domnul Duffy ridică ochii de pe ziar şi contemplă prin fereastră peisajul mohorît al serii. Rîul se întindea calm pe lîngă distilăria abandonată şi, la răstimpuri, pe şoseaua Lucan se aprindea cîte o lumină în geamul unei case. Ce sfîrşit! Toată povestea morţii ei îl revolta, şi-l revolta gîndul că-i vorbise cîndva acestei femei despre ceea ce pentru dînsul era sfînt. Frazele banale, convenţionalele expresii de compătimire, termenii prudenţi ai unui reporter înduplecat să nu dea în vileag detaliile unei morţi triviale, îl îngreţoşau. Nu numai că se degradase pe sine, dar îl degradase şi pe el. Vedea tot cursul abject al viciului ei, jalnic şi urît mirositor. Soaţa sufletului său! Se gîndi la nenorocitele pe care le văzuse şchiopătînd către cîrciumă, cu căni şi sticle pe care să şi le aducă pline acasă. Doamne Dumnezeule, ce sfîrşit! Evident, fusese inaptă pentru viaţă, lipsită de tăria unui scop, pradă uşoară şi roabă a deprinderilor, una dintre epavele pe care s-a zidit civilizaţia. Dar să fi fost în stare să cadă atît de jos! Era cu putinţă să se fi amăgit el pînă într-atîta în privinţa acestei femei? Îşi aminti de izbucnirea ei în seara aceea şi o tălmăci cu mai puţină îngăduinţă ca oricînd. Nu mai avea nimic să-şi reproşeze în privinţa hotărîrii ce o luase atunci.

Pe cînd se întuneca şi amintirile începeau să-l năpădească, i se păru că simte atingerea mîinii

ei. Şocul ce-l încercase mai întîi în stomac, îi ataca nervii acum. Îşi puse repede pardesiul şi pălăria şi ieşi. Aerul rece îl întîmpină în prag; i se strecură prin mînecile hainei. Cînd ajunse la cîrciuma de lîngă podul Chapelizod, intră şi ceru un punci fierbinte.

Patronul i-l aduse cu plecăciuni servile, dar fără să îndrăznească a-i vorbi. În prăvălie mai erau vreo cinci, şase lucrători care discutau despre valoarea domeniilor unui *gentleman* din comitatul Kildare. Sorbeau la răstimpuri din enormele stacane de bere şi fumau, scuipînd des pe jos şi uneori trăgînd cu încălţările grele rumeguşul podelii peste scuipaturi. Domnul Duffy şedea pe scaun şi-i privea fix, fără să-i vadă şi fără să-i audă. După cîtva timp plecară, iar el mai ceru un punci. Stătu mult pînă să-l termine. Era linişte în dugheană. Patronul se lăbărţase la tejghea, citind *The Herald* şi căscînd. La răstimpuri se auzea cîte un tramvai hîrşîind pe strada singuratică.

Cum şedea aşa, retrăind timpul petrecut alături de ea şi evocînd alternativ cele două imagini în care i se înfăţişa acum, îşi dete deodată limpede seama că ea murise, că încetase să existe, că devenise o amintire. Începu să se simtă prost. Se întreba cum altfel ar fi putut proceda. N-ar fi putut să joace mai departe o comedie a amăgirii, nici să trăiască făţiş cu ea n-ar fi putut. Făcuse ceea ce i se păruse cel mai bun lucru. Ce vină i se putea aduce? Acum, cînd ea dispăruse, înţelegea cît de singuratică trebuie să-i fi fost viaţa, cînd şedea aşa, părăsită, seară de seară, în

odaia aceea. Şi viaţa lui va fi singuratică, pînă cînd va muri, va înceta să existe, va deveni o amintire — dacă-şi va aminti careva de el.

Trecuse de ora nouă cînd plecă din cîrciumă. Seara era rece şi întunecată. Intră în parc prin întîia poartă şi merse înainte printre copacii uscaţi. Umbla pe aleile pustii pe unde umblaseră amîndoi cu patru ani în urmă. I se părea că e lîngă el, în întuneric. Erau clipe cînd parcă simţea cum glasul ei îi atingea urechea, cum mîna ei i-o atinge pe-a lui. Se opri să asculte. De ce îi refuzase el viaţa? De ce o condamnase la moarte? Îşi simţi fiinţa morală năruindu-se.

Cînd ajunse sus pe *Magazine-Hill* se opri şi se uită de-a lungul rîului către Dublin, ale cărui lumini ardeau roşii şi primitoare, în noaptea rece. Privi apoi către poalele dealului şi jos, în umbra zidurilor parcului, văzu culcate nişte siluete omeneşti. Aceste iubiri vinovate şi hoţişe îl umplură de disperare. Măcina în gînd rectitudinea vieţii sale ; vedea că el-unul fusese izgonit de la ospăţul vieţii. O singură fiinţă omenească păruse a-l iubi, iar el îi refuzase viaţa şi fericirea ; o condamnase la infamie, la o moarte ruşinoasă. Ştia că făpturile întinse lîngă zid îl urmăreau din ochi şi abia aşteptau să plece. Nimeni n-avea nevoie de dînsul ; era izgonit de la ospăţul vieţii. Îşi întoarse ochii spre rîul cenuşiu care sclipea, şerpuind către Dublin. Dincolo de rîu văzu un tren de marfă ce ieşea şerpuind din gara Kingsbridge — un vierme cu cap de foc şerpuind prin întuneric, îndărătnic şi trudnic. Cu încetul, se făcu nevăzut ; dar el tot mai păstra în urechi

hîrîitul trudnic al maşinii, repetînd silabele numelui ei.

O luă înapoi pe drumul pe care venise, cu ritmul locomotivei zvîcnindu-i în urechi. Începu a se îndoi de realitatea celor ce i le spunea amintirea. Se opri sub un copac şi aşteptă să se stingă ritmul. N-o mai simţea alături de el în întuneric, nu-i mai simţea glasul atingîndu-i urechea. Aşteptă cîteva minute, cu auzul încordat. Nu mai auzea nimic — întunericul era cufundat în tăcere. Ascultă iarăşi — cufundat în tăcere. Simţi că era singur.

ZIUA IEDERII LA SEDIUL COMITETULUI[1]

Bătrînul Jack zgîndări spuza cu o bucată de carton, o adună laolaltă, apoi o împrăștie cu socoteală peste bolta cărbunelui ce prindea a se albi. Cînd bolta fu învăluită într-un pospai de cenușă, obrazul bătrînului Jack se topi în întuneric, dar cînd se apucă din nou să ațîțe focul, făcîndu-i vînt cu cartonul, umbra sa chincită se înălță pe zidul din față și, cu încetul, obrazul îi apăru iar în lumină. Era un obraz de moșneag, numai oase și țepi. Ochii lăcrămoși, albaștri, clipeau în lumina focului iar gura umedă se deschidea la răstimpuri, și mesteca în neștire de vreo două ori, înainte de a se închide. Cînd văzu țîșnind flăcări din cărbuni, sprijini de perete bucata de carton, oftă și spuse :

— Așa, acu-i mai bine, dom'le O'Connor.

[1] *„Ziua Iederii"* este ziua aniversării morții lui *Charles Steward Parnell* (1846—1891), luptător pentru îmbunătățirea stărilor din Irlanda și conducător al Partidului Naționalist Irlandez. După o lungă persecuție din partea stăpînirii engleze, Parnell a fost doborît, cu ajutorul activ al Partidului Clerical Irlandez, și definitiv discreditat în ochii mulțimii bigote și puritane, prin „scandalul O'Shea" (divulgarea relațiilor adultere cu doamna Kitty O'Shea). Partizanii rămași credincioși memoriei sale purtau la butonieră o simbolică frunză de iederă.

Domnul O'Connor, un tînăr cu păr cenușiu, a cărui față era desfigurată de bubulițe și coșuri, tocmai sfîrșise să alcătuiască un sul minuscul de tutun pentru o țigară — pe care îl desfăcu iar, meditativ, cînd îi vorbi bătrînul. Reîncepu să frămînte meditativ sulul de tutun și, după ce stătu o clipă să reflecteze, se hotărî să lingă foița.

— Domnul Tierney a spus cînd se-ntoarce ? întrebă cu un glas de falset răgușit.

— N-a spus.

Domnul O'Connor își puse țigara în gură și începu să se caute prin buzunare. Scoase la iveală un pachet de cartonașe subțiri.

— Să v-aduc un chibrit, zise bătrînul.

— Nu-i nevoie, merge și cu astea.

Alese un carton și citi ce era tipărit pe el :

Alegeri Municipale
Circumscripția Bursei
Mr. Richard J. Tierney, P. L. C[1]*. vă roagă respectuos să binevoiți a-i acorda votul și influența dumneavoastră în apropiatele alegeri din Circumscripția Bursei.*

Domnul O'Connor fusese angajat de omul lui Tierney ca agent electoral pentru una dintre secțiile circumscripției, dar cum vremea era nefavorabilă și îi pătrundea apă în ghete, petrecuse o mare parte din zi șezînd lîngă foc, la sediul Comitetului din Wicklow Street, în tovărășia lui

[1] P.L.C. — *Poor Law Comissioner* — delegat al Asistenței Sociale.

Jack, bătrînul intendent. Şedeau aşa de cînd se întunecase ziua cea scurtă. În şase octombrie era -şi-afară rece şi posomorît.

Domnul O'Connor rupse o fîşie de carton şi vîrînd-o în foc, îşi aprinse cu ea ţigara. Cînd apropie flacăra de obraz, în reverul hainei se lumină o frunză de iederă întunecată şi lucioasă. Bătrînul îl urmări cu atenţie, apoi, luînd iar bucata de carton, începu să aţîţe uşurel focul, în timp ce tovarăşul său fuma.

— Da, da, zise, continuînd o istorie începută, e greu să ştii-n ce fel să-i creşti pe copii. Cine ar fi crezut să iasă aşa ? Io-l dasem la şcoală la Părinţii Iezuiţi — făcui tot ce putui pentru dînsu — şi cînd colo, poftim c-acu umblă haihui şi trage la măsea. Io, din partea mea am încercat să fac om cumsecade dintr-însul.

Puse la loc cartonul, obosit.

— Să nu fiu acu' om bătrîn, aş schimba foaia. I-aş croi spinarea pînă n-aş mai putea, cum i-am făcut de-atîtea ori cînd era mic. Maică-sa, o ştiţi, ea-l face de ţine moţu' sus — ba-i trece cu vederea una, ba alta...

— Asta duce copiii la pierzanie, reflectă domnul O'Connor.

— Fireşte c-aşa, spuse bătrînul. Şi drept mulţumire, cu ce te-alegi — doar cu neobrăzarea. Cum mă vede c-am pus şi io o picătură-n gură, îmi şi sare-n cap. Unde naiba ar' s-ajungă lumea, dacă vorbeşte aşa copiii cu taţii lor ?

— Ce vîrstă are ? întrebă domnul O'Connor.

— Nouş 'pe, zise bătrînul.

— De ce nu-l pui la o treabă ?

— Da' la cîte nu l-am pus pe derbedeu' ăsta de beţivan, de cînd a ieşit din şcoală ! „Io n-am chef să te ţin, i-am zis, să-ţi cauţi slujbă, băiete !" Da zău dacă nu-i mai rău cînd găseşte de lucru, că bea toţi gologanii.

Domnul O'Connor clătină din cap compătimitor şi bătrînul tăcu, aţintindu-şi privirea spre foc. Cineva deschise uşa odăii, strigînd :

— Alo ! Ce-i aicea, adunare de francmasoni ?

— Cine e ? făcu bătrînul.

— Ce faceţi pe-ntuneric ? continuă glasul.

— Dumneata eşti, Hynes ? întrebă domnul O'Connor.

— Da. Ce faceţi pe-ntuneric ? zise iar domnul Hynes, păşind în lumina focului.

Era un tînăr înalt, zvelt, cu o mustăcioară castanie. Pe borul pălăriei îi atîrnau stropi de ploaie gata să picure şi gulerul hainei-jachetă îi era ridicat.

— Ei, Mat, i se adresă domnului O'Connor, cum merge ?

Domnul O'Connor dădu din cap. Bătrînul se îndepărtă de cămin şi după ce bîjbîi prin odaie, se întoarse cu două sfeşnice şi lumînări pe care le înfipse pe rînd în foc ca să le aprindă, şi le duse apoi la masă. O încăpere golaşă ieşi în vileag şi focul îşi pierdu coloritul voios. Pereţii erau goi în afara unui afiş electoral. În mijloc se afla o masă mică, pe care erau îngrămădite hîrtii.

Domnul Hynes se rezemă de etajera căminului şi întrebă :

— Dumitale ţi-a plătit ?

— Încă nu, răspunse domnul O'Connor. Sper să nu ne lase, Doamne fereşte, cu buzele umflate în seara asta.

Domnul Hynes rîse.

— A, îţi plăteşte el. Nu te teme! spuse.

— Sper c-are să se execute repede, dacă-şi cunoaşte interesele, întări domnul O'Connor.

— Dumneata ce crezi, Jack? întrebă ironic domnul Hynes, adresîndu-i-se moşului.

Bătrînul îşi reluă locul lîngă foc şi zise:

— În tot cazu', parale are. Nu ca ălălalt, cîrpaciu'.

— Care ălălalt cîrpaci?

— Colgan, zise dispreţuitor bătrînul.

— Spui aşa, fiindcă Colgan nu-i decît un meseriaş? Şi ce deosebire e între un zidar destoinic şi de treabă şi-un negustor de băutură? N-are şi muncitorul tot atîta drept să fie-n Consiliu ca şi oricare altul — ba încă şi mai mult drept decît drăguţii de irlandezi care se tot ploconesc în faţa oricărui tip cu nume răsunător. Nu-i aşa, Mat? se adresă domnul Hynes domnului O'Connor.

— Cred că ai dreptate, răspunse domnul O'Connor.

— Dintre ei doi, unul e un om simplu şi cinstit, în faţa căruia nu-i nevoie să te tîrăşti. El, dacă se bagă în asta, e ca să reprezinte clasa muncitoare. Da tipu' pentru care lucrezi dumneata nu vrea decît să pună mîna pe vreo slujbuliţă.

— Sigur că trebuie să fie reprezentată şi clasa muncitoare, zise bătrînul.

— Muncitorul, continuă domnul Hynes, încasează doar pumni şi cîte-o para chioară. Dar munca e cea care produce totul. Muncitorul nu umblă după slujbe grase pentru feciorii şi nepoţii şi verişorii lui. Muncitorul n-are să terfelească în noroi cinstea Dublinului ca să-i fie pe plac unui monarh neamţ.

— Cum adică?

— Nu ştii că vor să-i ţie un discurs de bun venit lui Eduard Rex[1] dacă vine încoace la anul? De ce trebuie noi să-i facem temenele unui rege străin?

— Omul nostru n-are să voteze pentru discursul de bun venit, spuse domnul O'Connor. El reprezintă programul Naţionaliştilor.

— Nu zău? făcu domnul Hynes. Aşteaptă să vezi. Îl ştiu eu. E un as la tras chiulul, *Mister* Dick Tierney. Nu i se zice şi Dicky Tricky?[2]

— Doamne! Te pomeneşti că ai dreptate, Joe, exclamă domnul O'Connor. În tot cazul, aş vrea să-l văd apărînd cu gologanii.

Cei trei bărbaţi tăcură. Bătrînul începu iar să zgîndăre spuza, adunînd-o laolaltă. Domnul Hynes îşi scoase pălăria şi o scutură de stropi; apoi îşi răsfrînse gulerul hainei, lăsînd să se vadă o frunză de iederă prinsă în rever.

— Să fie în viaţă omul ăsta, spuse, şi arătă cu degetul frunza, nici vorbă n-ar fi de un discurs de bun venit.

[1] Referire la *Eduard al VII-lea*, regele Angliei între 1901 şi 1910, fiu al reginei Victoria şi al prinţului german Albert de Saxa Coburg Gotha.

[2] Dicky şmecherul.

— Adevărat ! făcu domnul O'Connor.
— Maica mea, ce mai timpuri ! Slăvite timpuri, oftă bătrînul, am știut și noi să trăim pe-atunci.
Iarăși se lăsă tăcere.
Apoi ușa fu împinsă de-afară și se ivi un omuleț repezit, smiorcăind din nas, și cu urechi foarte roșii. Înaintă în grabă spre foc, frecîndu-și mîinile de parcă ar fi vrut să scoată din ele o scînteie.
— Nici un ban, mă băieți, spuse.
— Ședeți aici, domnule Henchy, îl pofti bătrînul, oferindu-i scaunul lui.
— Lasă, Jack, nu te scula, nu te scula ! spuse domnul Henchy.
Îl salută scurt pe domnul Hynes, cu un semn din cap și-apoi se așeză pe scaunul eliberat de bătrîn.
— Ai terminat cu Aungier Street ? îl întrebă pe domnul O'Connor.
— Da, zise domnul O'Connor, începînd să se scotocească prin buzunare după însemnări.
— La Grimes ai fost ?
— Fost.
— Ei ? Cum stă ?
— N-a vrut să promită. A zis : „Nu spui nimănui cu cine votez". Dar cred că putem conta pe el.
— De ce crezi ?
— M-a întrebat cine-s cei care l-au propus pe candidat și i-am spus — am pomenit de părintele Burke. Cred că putem conta pe el.

Domnul Henchy începu să smiorcăie și să-și frece mîinile la foc, cu o iuțeală uluitoare. Apoi spuse :
— Pentru numele lui Dumnezeu, Jack, adu-ne niște cărbuni. Trebuie să mai fi rămas cîțiva.
Bătrînul ieși din cameră.
— Nu-i rost, reluă domnul Henchy, clătinînd din cap. L-am întrebat pe tipu' nostru și știți ce-a zis : „Lasă, domnu' Henchy, cînd oi vedea eu că merge treaba, nu te uit eu pe dumneata, n-ai grijă." Afurisit de calic ! Ira ! Da' nici nu-i de mirare !
— Ce ți-am spus eu, Mat ? făcu domnul Hynes. As la tras chiulul, Dicky Tricky Tierney.
— Oho ! Trage chiulu' cît poate, întări domnul Henchy. Nu degeaba are ochișorii ăia de porc. Afurisitu' ! Parcă n-ar putea plăti, ca un om de treabă, în loc să-ți îndruge : „Hai lasă, dom'le Henchy, trebuie să vorbesc cu domnul Fanning... Am cheltuit o groază de bani." Calicu' dracului !... A uitat de vremea cînd taică-su ținea dugheană de haine vechi în Mary's Lane.
— Să fie adevărat ? întrebă domnul O'Connor.
— Păi sigur ! zise domnul Henchy. Ce, n-ai auzit pînă acum ? Se duceau oamenii la el duminică dimineața, pîn-a nu se deschide cîrciumile, să-și cumpere un surtuc ori o pereche de pantaloni. Hă ! Da' tăicuțu' șmecherului de Dicky avea totdeauna o șmecheră de sticluță neagră în cîte-un colțișor. Pricepi ? Asta e. Acolo a văzut întîi lumina zilei șmecherul nostru.
Bătrînul se întoarse cu cîțiva bulgări de cărbune pe care-i așeză ici și colo pe foc.

— Frumoasă treabă! izbucni domnul O'Connor. Cum vrea să lucrăm pentru el, dacă nu scoate banii?

— N-am ce-i face, zise domnul Henchy. Cînd ajung acasă, m-aştept să dau de portărei.

Domnul Hynes rîse şi desprinzîndu-şi umerii de etajera căminului, se dădu la o parte de lîngă foc şi se pregăti să plece.

— Las' că se aranjează totul cînd o veni Regele Eddy, zise. Aşa, băieţi, acu m-am dus. Ne vedem mai tîrziu. La revedere.

Ieşi agale din odaie. Nici domnul Henchy, nici bătrînul nu spuseră nimic, dar, în clipa cînd se închidea uşa, domnul O'Connor, care rămăsese cu o privire posacă aţintită asupra focului, strigă brusc:

— La revedere, Joe.

Domnul Henchy aşteptă cîteva clipe, apoi făcu semn din cap spre uşă.

— Spune-mi, zise, din colţul lui de lîngă sobă, către ceilalţi, ce-l aduce aici pe amicul? Ce vrea?

— Ei, bietul Joe! oftă domnul O'Connor, aruncîndu-şi în foc chiştocul ţigării, trage şi el pe dracu de coadă, ca noi toţi.

Domnul Henchy suflă tare pe nas şi scuipă atît de copios încît mai să stingă focul, care protestă fîsîind.

— Ca să vă spun părerea mea personală şi sinceră, eu cred că-i omu taberii ăleilalte. E-un spion de-al lui Colgan, dacă vreţi să ştiţi părerea mea. „Treci niţel p-acolo şi vezi cam cum o

scot ei la capăt. N-or să te suspecteze." Pricepeţi?

— Aş, bietul Joe e băiat de treabă, zise domnul O'Connor.

— Taică-său *a fost* om de treabă şi bine văzut, încuviinţă domnul Henchy. Bietul Larry Hynes! Cît bine n-a făcut la timpul lui! Da cu amicul mă tem că nu-i lucru curat. Dă-o-ncolo, înţeleg să tragă omu pe dracu de coadă, da ce nu-nţeleg e să trăiască pe spinarea altora! N-ar putea şi el să aibă un pic de demnitate?

— Eu unu ştiu că n-o să-l primesc cu braţele deschise, cînd o mai veni, spuse bătrînul. N-are decît să lucreze de capul lui şi să nu-şi bage nasul pe la noi.

— Nu ştiu, zise cu îndoială domnul O'Connor, scoţînd din buzunar foiţa de ţigară şi tutunul. Eu cred că Joe Hynes e om cinstit. Şi mai are şi-un condei ager. Ţineţi minte chestia aia care-a scris-o...?

— Unii dintre intransigenţii şi „fenianii"[1] ăştia sînt cam prea deştepţi, după mine, zise domnul Henchy. Ştiţi care e părerea mea personală şi sinceră despre unii dintre tinerii ăştia caraghioşi? Cred că jumătate din ei sînt plătiţi de stăpînirea engleză.

— Poţi să ştii..., spuse bătrînul.

— Cum, da eu ştiu sigur, zise domnul Henchy. Sînt uneltele viceregelui... Nu zic Hynes... Nu, dă-o dracului, cred că el e niţel mai presus

[1] Membri ai unei ligi conspirative, care lupta pentru eliberarea naţională a Irlandei de sub stăpînirea engleză.

de-aşa ceva... Da e unu — un drăguţ de june aristocrat — unu saşiu — cred că-l ştiţi pe patriotul la care mă refer, nu ?

Domnul O'Connor dete din cap.

— Frumos descendent în linie directă de-al Maiorului Sirr — ce ziceţi ? Patriot pînă-n măduva oaselor, blestematul ! Ăsta şi-ar vinde ţara pe doi bani, da, da, ba ar mai şi mulţumi în genunchi cerului că are o ţară de vîndut.

Se auzi o bătaie în uşă.

— Intră ! spuse domnul Henchy.

Un om cu înfăţişare de preot sărac sau de actor sărac apăru în prag. Îmbrăcămintea neagră îi era strîns încheiată pe trupul scurt ; gulerul jachetei ponosite, în ai cărei nasturi neîmbrăcaţi se reflecta lumina lumînărilor, îi sta ridicat în jurul gîtului, încît n-ai fi putut spune dacă era guler de preot sau de laic. Purta o pălărie rotundă, de pîslă neagră, băţoasă. Faţa lui lucioasă de ploaie semăna cu un caş jilav, în afara celor două pete trandafirii care marcau umerii obrajilor. Îşi deschise brusc gura, foarte mare, ca să-şi exprime dezamăgirea, şi totodată îşi deschise mari ochii, foarte albaştri şi vioi, ca să-şi exprime plăcerea şi surpriza.

— O, părintele Keon ! exclamă domnul Henchy, sărind de pe scaun. Dumneavoastră sînteţi ? Intraţi !

— O, nu, nu, nu, zise cu grabă părintele Keon, ţuguindu-şi buzele de parcă ar fi vorbit cu un copil.

— Nu vreţi să intraţi şi să luaţi loc ?

— Nu, nu, nu ! Nu vreau să deranjez ! făcu părintele Keon, vorbind cu un glas discret, îngăduitor, de catifea. Intrasem doar ca să-l caut pe domnul Fanning...

— E alături, la „Pajura Neagră", îl informă domnul Henchy. Da nu vreţi să intraţi şi să şedeţi o clipă ?

— Nu, nu, mulţumesc. Aveam doar o mică chestiune de rezolvat cu dînsul, spuse părintele Keon. Vă mulţumesc foarte mult.

Se retrase din cadrul uşii, iar domnul Henchy luă unul dintre sfeşnice şi se duse la uşă să-i lumineze scara.

— O, nu vă deranjaţi, vă rog !

— Nu, da-i întuneric rău pe scări. Aţi ajuns jos ?

— Da, da mulţumesc... Vă mulţumesc.

Domnul Henchy se înapoie cu sfeşnicul şi-l puse pe masă. Se aşeză iar la foc. Cîteva clipe domni tăcere.

— Ia spune-mi, John, începu domnul O'Connor, scoţînd alt carton ca să-şi aprindă o ţigară.

— Hm ?

— Ce-i el de fapt ?

— Cam greu de răspuns, făcu domnul Henchy.

— Fanning şi cu el par să fie la toartă. Sînt des împreună la Kavanagh. De fapt, e cu adevărat preot ?

— Mmmda, aşa cred... Gîndesc că-i ceea ce se cheamă o oaie neagră. Mulţi n-avem din ăştia, slavă Domnului ! Da cîţiva tot avem... E şi el un fel de nenorocit...

13—3937

— Şi cum se descurcă ? întrebă domnul O'Connor.

— Asta-i alt mister.

— Ţine de vreo capelă, ori biserică, ori instituţie, ori...

— Nu, zise domnul Henchy, călătoreşte pe cont propriu, am impresia. Să mă ierte Dumnezeu, adăugă, cînd a intrat credeam că-i coşu' cu bere.

— Oare mai e rost să bem ceva ? întrebă domnul O'Connor.

— Şi mie mi-e sete de mă usuc, zise bătrînul.

— L-am întrebat de trei ori pe calicu'ăla, se înfurie domnul Henchy, dacă trimite încoa' o duzină de sticle. L-am întrebat şi-acum iar, da sta, mă rog, rezemat de tejghea, cu haina scoasă, şi trăncănea de zor cu consilierul municipal Cowley.

— Şi de ce nu i-ai adus aminte ? insistă domnul O'Connor.

— De, n-am vrut să m-apropii cît vorbea cu consilierul. Am prins şi eu momentul cînd m-a zărit şi i-am zis : „Ştiţi, fleacu' ăla de care v-am vorbit...". „E-n regulă, dom'le Henchy", a zis. Tii ! să ştii c-a uitat, pîrlitu'.

— Pun ei ceva la cale-acolo, zise domnul O'Connor dus pe gînduri. I-am văzut ieri pe toţi trei discutînd cu aprindere, în colţu' străzii Suffolk.

— Cred că ştiu ce-nvîrtesc, afirmă domnul Henchy. Astăzi, dacă vrei să te facă primar, trebuie să te-ndatorezi la Părinţii Municipiului.

Atunci te fac primar. Zău aşa ! Mă gîndesc serios să devin şi eu Părinte al Municipiului. Voi ce credeţi ? Aş fi bun de-aşa ceva ?

Domnul O'Connor rîse.

— Cît priveşte îndatoratul...

— Aş ieşi-n caleaşcă de la palatul municipiului, zise domnul Henchy, în straiele mele de vermină, cu Jack de colo stînd în spatele meu c-o perucă pudrată pe cap — hm ? ce părere aveţi ?

— Şi pe mine mă faci secretarul tău particular, John.

— Da. Şi capelanu' meu îl fac pe părintele Keon. O să fim ca-n familie.

— Pe cuvîntu' meu, domnu Henchy, aţi face faţă mai ceva decît unii din dînşii. Păi, vorbeam deunăzi cu moş Keegan. „Cum îţi place stăpîn-tu ăl nou, Pat ? l-am întrebat. Nu prea vă ţineţi de ospăţuri acu", am zis eu. „Ospăţuri ! el de colo. Din miros de cîrpă pîrlită ar trăi dac-ar putea." Şi ştiţi ce-a mai spus ? Zău dacă mi-a venit să-l cred !

— Ce ? întrebară domnul Henchy şi domnul O'Connor.

— A zis aşa : „Ce părere ai de-un primar al Dublinului care trimite după juma' de kil de antricoate pentru prînzu' lui. Halal trai pe picior mare, aşa-i ?" zice. „Ei, taci !" m-am mirat io. „O juma' de kil de antricoate, zice, aduse la palatu' municipiului." „Phii ! zic io, ce mai oameni ne conduc în ziua de azi !"

Fu întrerupt de o bătaie în uşă. Un băiat băgă capul înăuntru.

— Ce e ? întrebă bătrînul.

— De la „Pajura Neagră“, zise băiatul strecurîndu-se pe de lături în odaie și punînd jos un coș în care zdrăngăniră niște sticle.

Bătrînul îi ajută băiatului să mute sticlele din coș pe masă și verifică numărătoarea. După ce le mută, băiatul își luă coșul pe braț și întrebă :

— Sticlele ?

— Care sticle ? făcu bătrînul.

— Nu ne lași să le bem întîi ? întrebă domnul Henchy.

— Mi-a spus să cer sticlele înapoi.

— Vino mîine, zise bătrînul.

— Auzi, băiete ! interveni domnul Henchy, nu vrei să dai o fugă pîn' la O'Farell și să-l rogi să ne împrumute un tirbușon — pentru domnul Henchy, să-i spui. Zi-i că nu-l ținem mai mult de-un minut. Lasă coșu' aici.

Băiatul ieși, iar domnul Henchy începu să-și frece voios mîinile :

— Ei, uite că pîn' la urmă nu-i chiar așa păcătos. Orișicît, se ține de cuvînt.

— Nu-s pahare, zise bătrînul.

— A, nu te sinchisi de-atîta lucru, Jack, îl liniști domnul Henchy. Cîți bărbați de ispravă n-au băut din sticlă înaintea noastră !

— Tot mai bine decît de loc, rosti domnul O'Connor.

— N-ar fi om rău, continuă domnul Henchy, dacă nu și-ar băga coada Fanning. Intenții bune are — și-ar mai face el cîte ceva, de — ca omu' zgîrcit.

Băiatul veni înapoi, aducînd tirbușonul. Bătrînul deschise trei sticle și era pe cale să dea

înapoi tirbușonul, cînd domnul Henchy îl întrebă pe băiat :

— Tragi și tu o dușcă, flăcăule ?

— Cu voia dumneavoastră, domnule, răspunse băiatul.

Bătrînul mai deschise o sticlă, cam înciudat, și i-o întinse.

— Cîți ani ai ? îl întrebă.

— Șaptesprezece, răspunse băiatul.

Cum bătrînul nu mai zicea nimic, băiatul luă sticla și spuse : „Să trăiți, dom'le Henchy !“, o dădu pe gît, o puse înapoi pe masă și-și șterse gura cu mîneca. Apoi luă tirbușonul și ieși pe ușă, tot pe de lături, îngînînd o formulă de salut.

— Uite-așa începe, spuse bătrînul.

— Azi un ou, mîine-un bou, comentă domnul Henchy.

Bătrînul împărți cele trei sticle deschise și toți o dată sorbiră din ele. Apoi își puse fiecare sticla la îndemînă, pe etajera căminului, răsuflînd adînc și mulțumit.

— Ei, azi făcui treabă bună, zise domnul Henchy după cîtva timp.

— Așa, John ?

— Da. În Dawson Street ne-am asigurat vreo doi, Crofton și cu mine. Între noi fie vorba, Crofton ăsta (băiat bun cum e) nu face nici doi bani ca agent electoral. Nici unui cățel n-ar ști să-i vorbească. Stă și se uită la oameni, în timp ce eu dau din gură.

În clipa aceasta, intrară în odaie doi bărbați. Unul, foarte gras, era îmbrăcat în niște haine de serj albastru, care parcă stau gata să-i lunece

de pe trupul povîrnit. Avea o faţă mare, cu o expresie bovină, ochi albaştri căscaţi, şi o mustaţă căruntă. Celălalt, cu mult mai tînăr şi slab, avea faţa lunguiaţă şi rasă. Purta un guler dublu, foarte înalt, şi o pălărie melon, cu marginea lată.

— Helo, Crofton ! i se adresă domnul Henchy celui gras. Vorbeşti de lup...

— Da' de unde-a picat băutura asta ? întrebă tînărul. Ce, a fătat Bălaia ?

— Ha, bineînţeles, Lyons întîi şi întîi băutura o vede, spuse domnul O'Connor rîzînd.

— Aşa faceţi voi propagandă, mă băieţi ? constată domnul Lyons. În timp ce Crofton şi cu mine ne vînturăm prin frig şi ploaie ca să facem rost de voturi !

— Aş, afurisiţilor, protestă domnul Henchy, eu în cinci minute fac rost de mai multe voturi decît faceţi voi doi într-o săptămînă.

— Destupă două sticle de bere, Jack, zise domnul O'Connor.

— Păi, cum să le destup, întrebă bătrînul, dacă nu mai e tirbuşonu' ?

— Staţi niţel, staţi niţel ! îi potoli domnul Henchy, sculîndu-se repede. Aţi văzut vreodată şmecheria asta ?

Luă două sticle de pe masă şi, ducîndu-le la foc, le puse în apropierea grătarului, într-o nişă interioară a căminului. Apoi se aşeză iar lîngă foc şi mai trase o înghiţitură din sticla sa. Domnul Lyons se aşezase pe marginea mesei, cu pălăria pe ceafă şi-şi legăna picioarele.

— Care-i sticla mea ? întrebă.

— Asta, flăcăule, i-o arătă domnul Henchy.

Domnul Crofton şedea pe o ladă şi se uita ţintă la cealaltă sticlă pusă la încălzit. Tăcea, din două motive. Primul, suficient în sine, era că n-avea nimic de spus ; al doilea motiv era că-şi considera colegii inferiori. El făcuse propagandă pentru Wilkins, conservatorul, dar cînd conservatorii îşi retrăseseră omul şi, alegînd între două rele pe cel mai mic, îl sprijiniseră pe candidatul naţionalist, fusese angajat să lucreze pentru Domnul Tierney.

În cîteva minute se auzi un „poc !" îmbietor, pe cînd din sticla domnului Lyons zbura dopul. Domnul Lyons sări de pe masă, îşi luă sticla şi se întoarse cu ea la masă.

— Tocmai le spuneam, Crofton, urmă domnul Henchy, că azi noi doi am pus mîna pe cîteva voturi bunicele.

— Ale cui ? întrebă domnul Lyons.

— Păi, mai întîi al lui Parkes, al doilea al lui Atkinson, şi-apoi l-am prins pe Ward din Dawson Street. Şi-ăsta-i un tip bine, stofă bună, conservator de viţă veche ! „Da' parcă-i naţionalist candidatul dumneavoastră ?" zice. „E-un bărbat onorabil, eu de colo. Va sprijini tot ce poate fi util ţării noastre. E un mare contribuabil, am zis. Are proprietăţi însemnate în oraş, plus trei firme comerciale — nu e în interesul lui să fie impozitele cît mai mici ? Un cetăţean distins şi respectat, zic, şi e epitrop la Ajutorul pentru săraci, şi nu ţine de nici un partid, nici bun, nici rău, nici neutru." Aşa trebuie să le vorbeşti.

Domnul Lyons bău, plescăi din buze și apoi întrebă :

— Da cu discursu' către rege ce s-aude ?

— Ascultați ce vă spun eu, zise domnul Henchy. Ce-i trebuie țării ăsteia, cum îi spuneam și bătrînului Ward, e capital. Venirea regelui încoace o să însemne un aflux de bani în țară. Cetățenii Dublinului au să profite de asta. Uitați-vă la toate fabricile alea de pe lîngă cheiuri — închise toate ! Gîndiți-vă cîți bani ar fi în țară, numa' dac-am porni la lucru vechile întreprinderi, filaturile, șantierele navale, fabricile. Capital ne trebuie !

— Păi bine, John, zise domnul O'Connor, cum să-i urăm noi bun venit regelui Angliei ? N-a spus chiar Parnell însuși...

— Parnell e mort, replică domnul Henchy. Uite cum văd eu lucrurile. Se suie și el pe tron după ce l-a ținut bătrîna de maică-sa deoparte pîn-a făcut omu' păr alb. E om de lume și nouă ne vrea binele. Dacă mă-ntrebați pe mine, e-un tip pe cinste — o plăcere să te uiți la el — și foarte de treabă — să nu-mi veniți mie cu prostii. Ce-și zice omu' : „Bătrîna nu s-a dus niciodată să-i vază pe nebunii ăia de irlandezi. Hai, dom'le, să mă duc eu în persoană, să văz ce-i cu ei.“ Și noi să jignim omu', cînd el vine să ne facă o vizită prietenească ? A ? N-am dreptate, Crofton ?

Domnul Crofton dădu din cap.

— Da' făcînd toate socotelile, zise domnul Lyons cu ton de argument, știți foarte bine că viața particulară a regelui Eduard nu e tocmai...

— Ce-a fost, a fost, nu vă mai legați de trecut, ripostă domnul Henchy. Eu îl admir ca om. Mă rog, e și el un tip ca mine și ca dumneata — îi place să se plimbe. Ține la paharul lui cu grog, și poate c-o fi și nițel crai, și-i și sportman. Dă-o-ncolo, oare noi irlandezii nu putem fi adversari loiali ?

— Toate astea-s foarte frumoase, zise domnul Lyons. Da' gîndiți-vă acu și la cazul Parnell.

— Pentru numele lui Dumnezeu ! exclamă domnul Henchy. Unde vezi asemănare între astea două cazuri ?

— Vreau să zic, încercă să lămurească domnul Lyons, că avem și noi idealurile noastre. De ce am ura noi bun venit unui om ca ăsta ? Dumneavoastră credeți că, după ce-a făcut, Parnell ar mai fi acum omul potrivit ca să ne conducă ? Și-atunci, de ce-am fi îngăduitori cu Eduard al șaptelea ?

— Azi e aniversarea lui Parnell, spuse domnul O'Connor, să lăsăm gîlceava. Acum, că-i dus dintre noi, îl respectăm cu toții — chiar și conservatorii — adăugă, întorcîndu-se către domnul Crofton.

„Poc !“

Din sticla domnului Crofton zburase dopul zăbavnic. Domnul Crofton se ridică de pe ladă și se duse spre sobă. Cînd se întoarse cu captura lui, rosti cu glas grav :

— Partidul nostru îl respectă, pentru că a fost un *gentleman.*

— Așa e, Crofton ! spuse domnul Henchy cu înfocare. A fost singurul bărbat care-a știut să

domesticească menajeria. „Jos, cîinilor, cu botul pe labe, javrelor!“ Aşa-i trata. Hai'năuntru, Joe! Hai, vino-ncoa! strigă, dînd cu ochii de domnul Hynes, care sta-n prag.

Domnul Hynes intră, cu pas rar.

— Mai deschide o sticlă de bere, Jack! ceru domnul Henchy. Iar am uitat că n-avem tirbuşon! Hai dă una'ncoa, s-o pun la foc!

Bătrînul îi întinse o sticlă, pe care domnul Henchy o aşeză la căldură.

— Şezi, Joe, îl îmbie domnul O'Connor pe domnul Hynes, tocmai vorbeam de şef.

— Da, da! întări domnul Henchy.

Domnul Hynes se aşeză pe marginea mesei, lîngă domnul Lyons, şi nu scoase o vorbă.

— Uite unu, spuse domnul Henchy, care nu s-a dezis de dînsu. Da, Dumnezeu mi-i martor, ce-i drept e drept, Joe! Tu, unu, Dumnezeu mi-e martor, ai ţinut cu el pîn-la urmă, ca un om dintr-o bucată!

— A, Joe! interveni brusc domnul O'Connor. Dă-ne chestia aia pe care-ai scris-o, ţii minte? O ai la tine?

— Aşa, aşa! făcu domnul Henchy. Hai, fă-te-ncoa cu ea. Ai auzit-o vreodată, Crofton? Ascultă aici: e o chestie splendidă.

— Hai, stărui domnul O'Connor.

— Dă-i drumul, Joe!

Domnul Hynes părea să nu-şi amintească îndată bucata la care se refereau, dar după ce reflectă cîtva timp, zise:

— A, aceea... Da... sigur... s-a învechit acuma.

— Hai, omule, zi! îl îndemnă domnul O'Connor.

— Sst, sst, făcu domnul Henchy. Hai, Joe!

Domnul Hynes mai şovăi puţin. Apoi, în tăcerea ce se aşternea, îşi scoase pălăria, o puse pe masă şi se ridică în picioare. Părea să repete în gînd. După o pauză cam lungă, anunţă:

La Moartea lui Parnell
6 octombrie, 1891

Îşi drese de vreo două ori glasul şi începu să recite:

E mort. Neîncoronatul nostru rege-i mort.
Irlanda, vai, cu jale şi mîhnire plînge,
Căci zace mort acel pe care numai banda crudă
A ipocriţilor de astăzi îl putu înfrînge.

Zace răpus de ceata laşă a cîinilor
Cărora faimă el le dărui, din pulbere 'nălţîndu-i;
Nădejdile Irlandei şi-ale Irlandei visuri
Se vestejesc acum ca florile-n coşciugu-i.

In palate, în căsuţă simplă ori bordei umil,
Azi fiecărui irlandez de-amar venin
I-e copleşită inima — căci dus e cel
Ce ne-ar fi făurit un alt destin.

La slavă el ar fi adus Irlanda,
— De steagul verde mîndru ar fi fluturat în vînt —
Bărbaţii ei de stat, şi barzii, şi oştenii,
Vestiţi ar fi fost pe tot acest pămînt.

El Libertatea o visa (o, doar un vis fu!)
Aprig luptînd a-l împlini,
Înaltul ideal cînd atins era să-l vadă,
De ce-a iubit, Trădarea-l despărţi.

Ruşine mîinilor mîrşave, laşe,
Ce l-au lovit pe Domnul lor, sau cu-n sărut,
Gloatei de popi servili şi gălăgioşi
Ce niciodată nu l-au îndrăgit — cu grabă l-au vîndut.

Piară-n ruşine-n veci memoria
Acelor ticăloşi ce-au încercat
Să murdărească înaltul nume al celui mîndru
Care semeţ din preajma sa i-a aruncat.

Căzu cum cad puternicii — pînă la urmă,
Senin, nenfricoşat, l-aflară,
Şi moartea l-a alăturat acum, pe veci,
Eroilor Irlandei de-odinioară.

Nu-i stingheriţi odihna cu zvoană de gîlceavă!
Paşnic el doarme — şi nici umbră de chin uman
Ori sfîntă rîvnă nu-l mai îmboldeşte
Spre-al înălţării luminos liman.

Voia-şi făcură — şi l-au înjosit —
Dar ia aminte, Irlanda mea, spiritul lui
Ca Fenixul din flăcări, s-ar putea
Să se ridice, la ivirea soarelui,

În ziua cînd domni-va Libertatea, în sfîrşit.
Şi-n acea zi, Irlanda, gîndind pios la el,

În cupa Bucuriei plină, înălţa-va
Doar o mîhnire — amintirea celui ce a fost Parnell.

Domnul Hynes se aşeză iar la locul lui, pe masă. După ce sfîrşise de recitat, se lăsă tăcere. Urmă o izbucnire de aplauze; chiar şi domnul Lyons bătea din palme. Aplauzele continuară cîtăva vreme. Cînd conteniră, auditorii băură în tăcere din sticlele lor.

„Poc!"

Sărise şi dopul din sticla domnului Hynes, dar domnul Hynes continua să şadă pe marginea mesei, cu faţa îmbujorată şi cu capul gol. Părea să nu fi auzit invitaţia.

— Mă Joe, omule! zise domnul O'Connor, scoţînd punga de tutun şi foiţa pentru ţigări, ca să-şi ascundă mai bine emoţia.

— Ce zici de asta, Crofton? strigă domnul Henchy. Frumos, ai? Ce zici?

Crofton zise că era o foarte frumoasă bucată literară.

O MAMĂ

Mister Holohan, secretar adjunct al Societăţii *Eire Abu,* cutreiera Dublinul de aproape o lună, cu buzunarele pline de fiţuici murdare, străduindu-se să aranjeze seria de concerte. Era olog de-un picior şi de aceea amicii îl porecliseră *Hoppy Holohan* [1].

Umbla fără încetare de colo pînă colo, stătea ore întregi pe la colţuri de stradă, discutînd, îşi făcea notiţe, dar în cele din urmă *Mrs.* Kearney a fost cea care a aranjat totul.

Miss Devlin devenise *Mistress* Kearney doar de necaz. Fusese educată la maici, într-un pension pentru fetele din aristocraţie, şi acolo învăţase franceza şi muzica.

Fiind clorotică de felul ei şi rigidă în purtări, nu prea îşi dobîndise prietenii în şcoală. Cînd ajunse la vîrsta măritişului, fu trimisă în vizită prin numeroase case, unde cîntatul ei la pian şi manierele-i preţioase fură mult admirate. Şedea închisă în cercul glacial al desăvîrşirilor ei şi aştepta un peţitor care să cuteze a-l înfrunta, oferindu-i o existenţă strălucită. Dar nu întîlnea decît tineri comuni, pe care nu îi încuraja.

[1] Holohan Şontorogul.

Încerca să-şi aline dorinţele romantice mîncînd în secret mari cantităţi de rahat turcesc. Totuşi, cînd s-a apropiat limita de vîrstă, iar prietenii au început să-şi dea drumul la gură în privinţa ei, i-a făcut să tacă măritîndu-se cu *Mister* Kearney, care ţinea un magazin de încălţăminte pe Ormond Quay.

Era cu mult mai în vîrstă decît dînsa. Conversaţia lui, foarte serioasă, avea loc la răstimpuri, în voluminoasa-i barbă castanie. După primul an de măritiş, *Mrs.* Kearney îşi dete seama că un asemenea soţ se va dovedi mai trainic la purtare decît un personaj romantic ; totuşi nu se lepădă niciodată de ideile ei romantice. Era un om cumpătat, econom şi cucernic ; lua sfînta cuminecătură în prima zi de vineri a fiecărei luni, uneori împreună cu ea, mai adesea singur. Ea rămase netulburat de evlavioasă şi-i fu o bună soţie. Cînd se aflau la vreo petrecere într-o casă străină, era destul ca soţia să ridice cît de uşor din sprîncene, pentru ca el să se scoale şi să-şi ia rămas bun ; iar cînd îl necăjea tusea, consoarta îi punea la picioare pilota de puf şi-i pregătea un punci zdravăn cu rom. La rîndul lui, era un părinte model ; depunea în fiece săptămînă o mică sumă la o societate de ajutor, asigurîndu-i fiecăreia dintre cele două fiice ale sale cîte o zestre de una sută lire, plătibilă în ziua cînd aveau să împlinească douăzeci şi patru de ani. Pe fiica mai mare, Kathleen, a dat-o la un pension bun, la maici, unde a învăţat franceza şi muzica, iar mai tîrziu a înscris-o la conservator şi a plătit taxele. Şi în fiece an, prin iulie, *Mrs.*

Kearney găsea prilejul să-i spună cîte unei prietene :

— Soţul meu, drăguţul de el, ne trimite la Skerries pentru cîteva săptămîni.

De nu era Skerries, era Howth ori Greystones.

Cînd începu să se afirme mişcarea Renaşterii irlandeze, ea hotărî să pună în valoare numele [1] fiicei şi aduse în casă un profesor de irlandeză. Kathleen şi sora ei trimiteau prietenilor cărţi poştale ilustrate cu subiect irlandez, iar prietenii le trimiteau şi ei cărţi poştale ilustrate cu subiect irlandez. În anumite duminici, cînd *Mr.* Kearney mergea cu familia la catedrală, se aduna după slujbă un mic grup, în colţul străzii Catedralei. Cu toţii erau prieteni de-ai familiei Kearney — prieteni muzicali sau prieteni naţionalişti — şi după ce epuizau cronica bîrfelor, îşi dădeau unul altuia mîna, toţi deodată, făcînd haz de atîtea mîini încrucişate, şi-şi luau rămas bun în irlandeză.

Curînd, numele lui *Miss* Kathleen Kearney începu să fie rostit adesea. Lumea spunea că era foarte pricepută la muzică şi foarte drăguţă fată şi că, în plus, era şi o adeptă a mişcării pentru renaşterea limbii. Pe *Mrs.* Kearney, fireşte, asta o mulţumea. Încît nu fu surprinsă cînd într-o zi veni la ea *Mister* Holohan şi propuse ca fiica ei să fie acompaniatoare într-o serie de patru mari concerte, pe care Societatea sa intenţiona să le dea la *Antient Concert Rooms* [2].

[1] Referire la simbolica personificare a Irlandei : *Kathleen O'Houlihan.*

[2] Vechea aulă de concerte.

Mrs. Kearney îl pofti în salon, îl rugă să ia loc şi scoase la iveală carafa de cristal cu *sherry* şi coşuleţul de argint cu biscuiţi. Intră cu trup şi suflet în amănuntele acestei iniţiative, dădu păreri pro şi contra ; şi în cele din urmă fu elaborat un contract conform căruia Kathleen urma să primească opt guinee pentru serviciile sale de acompaniatoare la cele patru mari concerte.

Mister Holohan fiind novice într-o materie delicată ca aceea a stilului unor anunţuri de spectacol şi a rînduirii punctelor de program, *Mrs.* Kearney îi veni în ajutor. Avea tact. Ştia care dintre *artişti* trebuiau afişaţi cu majuscule şi care cu litere mici. Ştia că primului tenor nu i-ar plăcea să figureze după momentul vesel al lui *Mister* Meade. Pentru ca publicul să nu se plictisească nici o clipă, strecură punctele de program îndoielnice printre cele cu o bine stabilită reputaţie de cîntece favorite.

Mister Holohan venea la dînsa în fiecare zi, ca să-i ceară părerea cu privire la cîte-un amănunt. Ea era mereu la fel de prietenoasă, îşi da cu plăcere sfatul şi o făcea, într-adevăr, în chipul cel mai firesc. Împingea carafa către dînsul, zicînd :

— Vă rog, *Mister* Holohan, serviţi-vă !

Şi în timp ce se servea, gazda îi spunea :

— Să n-aveţi nici cea mai mică teamă ! Să n-aveţi nici o teamă !

Totul mergea foarte frumos. *Mrs.* Kearney cumpără la Brown Thomas o adorabilă şarmeuză trandafirie, pentru a împrospăta corsajul rochiei lui Kathleen. A costat-o o sumă frumuşică ; dar

sînt ocazii cînd o oarecare cheltuială e îndreptăţită. A luat vreo duzină de bilete de cîte doi şilingi pentru ultimul concert şi le-a trimis acelora dintre prieteni de care nu era sigură că ar fi venit altminteri. N-a uitat nimic şi, mulţumită ei, tot ce trebuia făcut a fost făcut.

Concertele urmau să aibă loc miercuri, joi, vineri şi sîmbătă. Cînd *Mrs.* Kearney a sosit miercuri, cu fiica ei, la *Antient Concert Rooms,* n-a fost încîntată de ce-a văzut. Cîţiva tineri, cu insigne de un albastru-viu prinse la haină, trîndăveau prin vestibul ; nici unul nu purta costum de seară. Trecu pe lîngă dînşii cu fiică-sa ; o privire aruncată repede prin uşa deschisă a holului o lămuri asupra indolenţei uşierilor. Întîi se întrebă dacă nu cumva greşise ora. Nu, era opt fără douăzeci.

În foaierul artiştilor dindărătul scenei, fu prezentată lui *Mister* Fitzpatrick, secretarul asociaţiei. Era un om mărunt, cu o faţă albă, fără expresie, stupidă. *Mrs.* Kearney observă că-şi purta pălăria moale, cafenie, foarte degajat, pe-o ureche, şi că vorbea cu accent tărăgănat. Ţinea în mînă un program şi, cît vorbi cu dînsa, mestecă un colţ al programului pînă-l făcu terci. Se părea că suportă cu uşurinţă dezamăgirile. *Mister* Holohan se înfiinţa în foaier la fiecare cîteva minute, ca să dea raportul situaţiei la casa de bilete. Artiştii vorbeau între dînşii, nervoşi, aruncau la răstimpuri cîte-o privire în oglindă, îşi făceau sul caietele de muzică şi iar le desfăşurau.

Cînd se făcu aproape opt şi jumătate, puţinii oameni care se aflau în sală începură să-şi manifeste dorinţa de a li se oferi o distracţie. *Mister* Fitzpatrick intră în cabină, zîmbi în gol, prosteşte, şi spuse :

— Ei, doamnelor şi domnilor, zic c-ar fi cazul să deschidem balul.

Mrs. Kearney îi răsplăti silabele finale, foarte tărăgănate, aţintind asupră-i o rapidă uitătură încărcată de dispreţ şi apoi se adresă fiicei sale, pe un ton încurajator :

— Eşti gata, drăguţă ?

De cum avu prilejul, îl chemă de-o parte pe *Mister* Holohan şi-l rugă să-i spună ce însemna asta. *Mister* Holohan nu ştia ce însemna asta. Spuse că fusese o greşeală din partea comitetului să aranjeze patru concerte : patru erau prea mult.

— Şi artiştii ! se indignă *Mrs.* Kearney. Fireşte, fac tot ce pot, dar fapt e că nu-s buni.

Mister Holohan admise că artiştii nu erau buni, dar comitetul, zise el, hotărîse a lăsa primele trei concerte să iasă cum s-o putea şi să rezerve nivelul ridicat pentru cel de sîmbătă seara.

Mrs. Kearney tăcu, dar pe măsură ce se perindau pe estradă numerele mediocre, iar puţinii spectatori din sală se tot răreau, începea să regrete că făcuse cheltuială de bani şi energie pentru un asemenea spectacol. Nu-i plăcea felul în care se desfăşurau lucrurile şi zîmbetul gol al lui *Mister* Fitzpatrick o irita. Totuşi, nu spuse nimic şi aşteptă să vadă cum se va sfîrşi. Concertul expiră cu puţin înainte de ora zece şi toată lumea se grăbi să plece.

Concertul de joi seara avu un public mai numeros, dar *Mrs.* Kearney văzu îndată că biletele de favoare umpluseră sala.

Publicul se purta fără nici o jenă, de parcă ar fi asistat la o simplă repetiţie în costume. *Mister* Fitzpatrick părea să se amuze ; era cu desăvîrşire inconştient că *Mrs.* Kearney lua notă cu mînie de conduita lui. Stătea în marginea cortinei, scoţînd la răstimpuri capul şi schimbînd rîsete cu doi prieteni ai săi care şedeau în colţ la balcon. În cursul serii, *Mrs.* Kearney află că spectacolul de vineri urma să fie abandonat şi că, în schimb, comitetul avea de gînd să facă pe dracu în patru ca să asigure o sală plină ochi pentru sîmbătă seara. Cînd auzi asta, se duse să-l caute pe *Mister* Holohan. Îl prinse şi-l imobiliză pe cînd alerga şchiopătînd să ducă un pahar cu limonadă unei domnişoare ; îl întrebă dacă era adevărat. Da, era adevărat.

— Dar bineînţeles că asta nu schimbă contractul, spuse ea. Contractul s-a încheiat pentru patru concerte.

Mister Holohan părea grăbit ; a sfătuit-o să discute cu *Mister* Fitzpatrick. *Mrs.* Kearney începu acum să se alarmeze. Îl chemă de-o parte pe *Mister* Fitzpatrick, de unde stătea, lîngă cortină, şi îi spuse că fiica ei semnase pentru patru concerte şi, bineînţeles, conform contractului, se cuvenea să primească suma stabilită iniţial, indiferent dacă asociaţia dădea sau nu cele patru concerte. *Mister* Fitzpatrick, care pricepu greu despre ce era vorba, părea a nu fi în stare să rezolve dificultatea şi spuse că va supune problema comitetului. Lui *Mrs.* Kearney începu să-i pîlpîie mînia în obraji ; se stăpînea din răsputeri să nu-l maimuţărească :

— Şi cine e, mă rog, acest „co-mi-teet" ?

Ştia însă că o doamnă nu se poartă aşa. Tăcu.

Vineri dis-de-dimineaţă fură trimişi pe străzile principale ale Dublinului băieţaşi cu teancuri de programe. Anunţuri speciale apărură în toate gazetele, amintind publicului iubitor de muzică ce plăcere i se rezerva pentru seara următoare. *Mrs.* Kearney se mai linişti întrucîtva, socoti totuşi că era bine să-şi pună în curent soţul cu temerile ei. Soţul o ascultă cu luare-aminte şi spuse că poate ar fi bine s-o întovărăşească sîmbătă. Ea încuviinţă. Îşi respecta bărbatul în acelaşi fel cum respecta poşta centrală, ca pe un lucru vast, sigur şi stabil ; şi cu toate că-i ştia numărul redus de talente, îi preţuia valoarea abstractă de bărbat. Era bucuroasă că-i propusese s-o însoţească. Îşi revizui iar planurile.

Seara concertului cel mare sosi. *Mrs.* Kearney, împreună cu soţul şi fiica, sosiră la *Antient Concert Rooms* cu trei sferturi de ceas înainte de ora la care urma să înceapă spectacolul. Din nefericire era o seară ploioasă. *Mrs.* Kearney încredinţă soţului îmbrăcămintea şi caietele de muzică ale domnişoarei şi cutreieră toată clădirea, uitîndu-se după *Mister* Holohan ori *Mister* Fitzpatrick. Nu putu găsi pe nici unul dintre ei. Îi întrebă pe uşieri dacă se afla în sală vreun membru al comitetului şi cu mare greutate un uşier îi aduse o femeie măruntă cu numele de *Miss* Beirne. *Mrs.* Kearney o lămuri că voia să aibă o între-

vedere cu unul dintre secretari. *Miss* Beirne spuse că-i aştepta din clipă în clipă şi întrebă dacă personal putea să-i fie de folos cu ceva. *Mrs.* Kearney privi cercetător faţa bătrînicioasă care se încordase într-o expresie de încredere şi entuziasm, şi răspunse :

— Nu, mulţumesc !

Mărunţica nădăjduia că vor avea o sală plină. Privi pe fereastră cum cădea ploaia, pînă ce tristeţea străzii umede şterse de pe chipul ei încordat toată încrederea şi tot entuziasmul. Apoi scoase un uşor oftat şi zise :

— De ! Dumnezeu ni-e martor că am făcut tot ce s-a putut !

Mrs. Kearney trebui să se înapoieze în foaierul artiştilor.

Artiştii soseau. Veniseră pînă acum basul şi tenorul al doilea. Basul, *Mister* Duggan, era un tînăr zvelt, cu o mustaţă oacheşă, rară. Ca băiat foarte tînăr, emisese note prelungite de bas în holul sonor unde slujea taică-său ca uşier la un birou din centrul oraşului. De la această stare umilă se înălţase pînă la aceea de artist de prima mînă. Apăruse şi la operă. Într-o seară cînd se îmbolnăvise un cîntăreţ, preluase el rolul regelui din opera *Maritana*, la *Queen's Theatre*. Îşi cîntă rolul cu multă simţire şi amploare şi fu întîmpinat călduros de galerie ; dar, din nefericire, ştirbi buna impresie ce-o făcuse ştergîndu-şi de vreo două ori nasul cu mîna înmănuşată — din distracţie. Era modest şi vorbea puţin. Încuviinţa ce i se spunea cu „*îhî*"-uri atît de sfioase, încît încuviinţarea trecea neobservată — şi niciodată

nu bea altceva decît lapte, ca să nu-şi strice glasul. *Mister* Bell, tenorul al doilea, era un omuleţ care în fiece an concura la premiile concursului *Feis Ceoil.* La a patra încercare i se acordase o medalie de bronz. Era extrem de nervos şi extrem de gelos pe alţi tenori şi-şi acoperea gelozia plină de nervozitate cu demonstraţii clocotitoare de prietenie. Încerca să convingă pe toată lumea ce pacoste era pentru el un concert. Îndată ce-l văzu pe *Mister* Duggan, se duse şi-l întrebă :

— Şi dumneata ai picat în beleaua asta ?

— Îhî, făcu *Mister* Duggan.

Mister Bell rîse, întinzînd braţul către tovarăşul său de suferinţă şi zise :

— Să ne dăm mîna !

Mrs. Kearney trecu pe lîngă aceşti doi tineri şi se îndreptă spre marginea cortinei ca să privească în sală. Locurile se completau repede şi printre spectatori circula o larmă plăcută. Se înapoie şi-i vorbi soţului ei între patru ochi. Subiectul convorbirii era, evident, Kathleen ; amîndoi aruncau des priviri către fată, care sta de vorbă cu o prietenă naţionalistă, *Miss* Healy, mezzo-soprană. O singuratică femeie necunoscută, cu faţa palidă, trecu prin încăpere. Femeile urmăriră cu ochi ageri rochia veştedă, albastră, întinsă pe trupul slab. Cineva spuse că era Madam Glynn, soprana.

— Mă întreb de unde au scos-o ! îi spuse Kathleen lui *Miss* Healy. Sînt sigură că n-am auzit niciodată de ea !

Miss Healy nu se putu abține să nu zîmbească. Tocmai atunci intră în foaier, șchiopătînd, *Mister* Holohan și cele două tinere îl întrebară cine era femeia necunoscută. *Mister* Holohan spuse că era Madam Glynn, din Londra.

Madam Glynn își alese un loc în picioare într-un colț al încăperii, ținînd țeapăn în fața-i un caiet de muzică făcut sul și schimbîndu-și la răstimpuri direcția privirii fixe și speriate. Umbra îi ocrotea acum rochia veștedă, în schimb îi cădea răzbunătoare asupra micii scobituri de deasupra claviculei.

Larma din sală începea să se audă mai tare. Primul tenor și baritonul sosiră împreună. Erau amîndoi bine îmbrăcați, viguroși și mulțumiți; parcă aduseseră în încăpere un suflu de opulență.

Mrs. Kearney o duse pe fiică-sa lîngă ei și le vorbi prietenos. Dorea să fie în termeni buni cu dînșii, dar pe cînd se străduia să fie politicoasă, îl urmărea din ochi pe *Mister* Holohan cum umbla șontîc-șontîc prin odaie, abătîndu-se ba într-o parte, ba într-alta. De îndată ce putu, se scuză și ieși după el.

— *Mister* Holohan, vreau să vă vorbesc o clipă, îi zise.

Merseră pînă într-o parte a coridorului. *Mrs.* Kearney îl întrebă cînd avea să fie plătită fiica ei. *Mister* Holohan răspunse că această chestiune intra în atribuțiile lui *Mister* Fitzpatrick. *Mrs.* Kearney spuse că dînsa nu știa nimic de *Mister* Fitzpatrick. Fiica ei iscălise un contract care prevedea plata a opt guinee și va trebui să le primească. *Mister* Holohan spuse că asta nu era treaba lui.

— Cum nu e treaba dumneavoastră? întrebă *Mrs.* Kearney. Nu i-ați adus chiar dumneavoastră contractul? În tot cazul, dacă nu e treaba dumneavoastră, e treaba mea, și mă voi ocupa de ea.

— Ați face mai bine să vorbiți despre asta cu *Mister* Fitzpatrick, zise accentuat *Mister* Holohan.

— Eu nu știu nimic de *Mister* Fitzpatrick, repetă *Mrs.* Kearney. Eu am un contract și voi veghea să fie respectat.

Cînd se înapoie în foaier, i se roșiseră ușor obrajii. În încăpere era animație. Doi bărbați, care nu-și scoseseră paltoanele, stăteau în fața sobei și tăifăsuiau familiar cu *Miss* Healy și cu baritonul. Erau gazetarul de la *Freeman* și *Mister* O'Madden Burke. Cel de la *Freeman* intrase ca să anunțe că nu poate rămîne la concert, fiindcă trebuia să aducă o dare de seamă de la conferință pe care o ținea un preot american la *Mansion House*[1]. Spunea că să i se lase darea de seamă despre concert la redacția gazetei și va avea el grijă să apară. Era un bărbat cu păr cărunt, cu o voce ce se voia convingătoare și maniere îngrijite. Ținea în mînă o țigară de foi stinsă și în preajmă-i plutea o aromă de trabuc. Nu intenționase să rămînă cîtuși de puțin — deoarece concertele și artiștii îl plictiseau — dar acum zăbovea, rezemat de etajera căminului.

[1] Palatul Municipal.

Miss Healy stătea în fața lui vorbind și rîzînd. Omul era destul de vîrstnic ca să bănuiască motivul atenției de care se bucura și destul de tînăr sufletește ca să profite de clipă. Căldura, mireasma și culoarea trupului ei îi stîrneau plăcut simțurile. Era conștient într-un mod agreabil că sînul ce-l vedea învolburîndu-se și retrăgîndu-se molcom sub ochii lui, pentru el se învolbura și se retrăgea în acele clipe, că rîsul și mireasma și ocheadele erau tributul său. Cînd nu mai putu sta, își luă cu regret rămas bun de la ea.

— O'Madden Burke va scrie notița și eu o să am grijă să apară, îi explică lui *Mister* Holohan.

— Vă mulțumesc foarte mult, *Mister* Hendrick, spuse *Mister* Holohan. Știu c-o să aveți grijă să apară. Dar nu vreți să beți un strop înainte de plecare ?

— Mă rog, făcu *Mister* Hendrick.

Cei doi bărbați străbătură cîteva coridoare întortocheate și suind o scară întunecoasă, ajunseră la o cameră dosnică, unde un ușier destupa sticle pentru cîțiva gentlemeni. Printre aceștia se găsea *Mister* O'Madden Burke, care, din instinct, descoperise camera. Era un om suav, de o anumită vîrstă, și care, cînd sta locului, își echilibra trupul impozant sprijinindu-se într-o umbrelă mare de mătase. Magnilocventul său nume apusean era umbrela morală cu sprijinul căreia își echilibra gingașa problemă a finanțelor. Se bucura de respect în cercuri foarte largi.

Pe cînd *Mister* Holohan se întreținea cu gazetarul de la *Freeman*, *Mrs.* Kearney îi vorbea soțului ei cu atîta însuflețire, încît el trebui s-o

roage să vorbească mai încet. Conversația celorlalți care se aflau în foaier devenise cam încordată. *Mister* Bell, primul număr al programului, sta pregătit, cu sulul de note în mînă, dar acompaniatoarea nu dădea nici un semn. Evident, ceva era în neregulă. *Mister* Kearney privea țintă înaintea sa, netezindu-și barba, în timp ce *Mrs.* Kearney îi vorbea la ureche lui Kathleen, cu o emfază înăbușită. Din sală veneau zgomote îmbietoare, aplauze și tropăieli. Primul tenor, baritonul și *Miss* Healy stăteau în grup, așteptînd liniștiți, dar nervii lui *Mister* Bell erau foarte încordați, căci se temea ca publicul să nu creadă că întîrziase.

Mister Holohan și *Mister* O'Madden Burke intrară în cameră. Într-o clipă, *Mister* Holohan înțelese tăcerea. Trecu spre *Mrs.* Kearney și-i vorbi, cu seriozitate. În acest timp larma din sală sporea. *Mister* Holohan se încinsese la față și se enervase. Vorbea animat. Dar *Mrs.* Kearney repeta tăios, la răstimpuri :

— Nu se duce. Trebuie să primească cele opt guinee.

Mister Holohan făcea disperat semn către sală, unde publicul bătea din palme și tropăia din picioare. Se adresă lui *Mister* Kearney și lui Kathleen. Dar *Mister* Kearney continua să-și netezească barba și Kathleen privea în podele, mișcînd din vîrful pantofului nou — nu era vina ei. *Mrs.* Kearney repeta :

— Nu se duce, dacă nu i se dau banii cuveniți.

După un schimb repezit de cuvinte, *Mister* Holohan ieși șontîc în mare grabă. În cameră

domnea tăcere. Cînd tensiunea deveni penibilă, *Miss* Healy se adresă baritonului :

— Ați văzut-o săptămîna asta pe *Mrs.* Pat Campbell ?

Baritonul nu o văzuse, dar auzise că éra foarte bine.

Conversația se opri aici. Primul tenor, aplecîndu-și fruntea, începu să numere inelele lanțului de aur ce se răsfăța pe vesta sa ; zîmbea și fredona note la întîmplare, pentru a studia efectul asupra sinusului frontal. Din cînd în cînd, fiecare își arunca ochii spre *Mrs.* Kearney.

Zgomotele din sala de concert crescuseră pînă la o adevărată clamoare cînd năvăli în odaie *Mister* Fitzpatrick, urmat de *Mister* Holohan care gîfîia. Bătăile din palme și tropăielile din sală erau punctate de fluierături. *Mister* Fitzpatrick ținea în mînă cîteva bancnote. Îi numără lui *Mrs.* Kearney patru bancnote în mînă și-i spuse c-avea să primească cealaltă jumătate la pauză. *Mrs.* Kearney replică :

— Lipsesc patru șilingi.

Dar Kathleen, adunîndu-și poala rochiei lungi i se adresă primului număr, *Mister* Bell, care tremura ca o frunză :

— Să mergem, *Mister* Bell.

Cîntărețul și acompaniatoarea ieșiră împreună. Larma din sală se stinse. După o pauză de cîteva secunde, se auzi pianul.

Prima parte a concertului avu mare succes, afară de numărul lui Madam Glynn. Biata femeie cîntă *Killarney* cu o voce spectrală, gîtuită, și cu toate manierismele desuete de intonare și

de dicțiune care credea ea că sporeau eleganța cîntatului.

Arăta de parcă ar fi fost dezgropată dintr-o garderobă veche de teatru și cei de la locurile ieftine făceau haz de notele ei înalte care semănau a vaiete. În schimb, primul tenor și mezzosoprana recoltară aplauze furtunoase. Kathleen cîntă o suită de melodii irlandeze, care fu generos aplaudată.

Prima parte se încheie cu o mișcătoare recitare patriotică, debitată de o tînără care obișnuia să aranjeze spectacole de amatori. Fu aplaudată după merit și cînd termină, oamenii ieșiră în hol, pentru timpul pauzei, satisfăcuți.

În tot acest răstimp foaierul era tulburat ca un viespar. Într-un colț se găseau *Mister* Holohan, *Mister* Fitzpatrick, *Miss* Beirne, doi dintre ușieri, baritonul, basul și *Mister* O'Madden Burke. *Mister* O'Madden Burke afirma că fusese cea mai scandaloasă exhibiție ce i-a fost dat să vadă. După una ca asta, cariera muzicală a lui *Miss* Kathleen Kearney se sfîrșise la Dublin. Baritonul fu întrebat ce gîndește despre purtarea lui *Mrs.* Kearney. El prefera să nu spună nimic. I se plătise ce i se datora și dorea să trăiască în pace cu oamenii. Totuși, afirmă că *Mrs.* Kearney ar fi putut să aibă oarecare considerație față de artiști. Ușierii și secretarii discutau înfierbîntați despre ce ar trebui făcut cînd va veni pauza.

— Sînt de părerea lui *Miss* Beirne, declară *Mister* O'Madden Burke. Nu-i mai plătiți nimic !

În alt colț al încăperii se aflau *Mrs.* Kearney și soțul ei, *Mister* Bell, *Miss* Healy și tînăra care

urma să recite bucata patriotică. *Mrs.* Kearney spunea că a fost tratată de către comitet într-un mod scandalos. Ea, una, nu cruțase nici osteneală, nici cheltuială și iată cum era răsplătită. Dînșii credeau că avînd de-a face cu o fetișcană, puteau foarte bine s-o calce în picioare. Dar are să le arate ea că se înșelau. Să fi fost vorba de-un bărbat, n-ar fi îndrăznit să se poarte așa. Ea însă are să vegheze ca fiică-sa să-și obțină drepturile ; de ea n-are să-și bată joc nimeni. Dacă nu i-or plăti pînă la ultimul ban, are să audă tot Dublinul de chestia asta. Firește că-i părea rău pentru artiști. Dar ce altceva putea face ? Se adresă cu această întrebare primului tenor, care-i răspunse că și el gîndea că n-a fost bine tratată. Apoi apelă la părerea lui *Miss* Healy. *Miss* Healy ar fi preferat să se alăture celuilalt grup, dar îi era penibil s-o facă, fiind una dintre bunele prietene ale lui Kathleen, în familia căreia fusese adeseori invitată.

De îndată ce se termină partea întîi, *Mister* Fitzpatrick și *Mister* Holohan se duseră la *Mrs.* Kearney și-i spuseră că restul de patru guinee i se va plăti după adunarea de marțea viitoare a comitetului și că, în cazul cînd fiica ei nu va cînta și în partea a doua, comitetul va considera contractul reziliat și nu va mai plăti nimic.

— Eu n-am văzut nici un comitet, răspunse *Mrs.* Kearney, mînioasă. Fiică-mea are un contract. Ori i se numără acum în mînă patru lire și opt șilingi, ori nu mai pune piciorul pe estrada asta.

— Mă uimiți, *Mrs.* Kearney, spuse *Mister* Holohan. Niciodată n-aș fi crezut că vă veți purta astfel cu noi.

— Și dumneavoastră cum v-ați purtat cu mine ? întrebă *Mrs.* Kearney.

Toată fața îi dogorea de mînie și parcă era gata să se năpustească asupra cuiva.

— Eu îmi cer drepturile ! striga.

— Ați fi putut să dovediți ceva mai mult bun-simț, spuse *Mister* Holohan.

— Nu zău ?... Și eu, dacă vă întreb cînd aveți de gînd să-i plătiți fiicei mele, dumneavoastră nu puteți să-mi răspundeți cuviincios ? Dădu capul pe spate și rosti cu glas trufaș : „Trebuie să vorbiți cu secretarul... Nu e treaba mea... Eu sînt un tip grozav“ — și așa și pe dincolo, toca-toca-vorbe-n-vînt.

— Am crezut că sînteți o doamnă, spuse *Mister* Holohan, desprinzîndu-se brusc de lîngă ea.

După asta, purtarea lui *Mrs.* Kearney fu condamnată unanim ; toată lumea aproba hotărîrea comitetului. Ea stătea lîngă ușă, răvășită de furie, discutînd cu bărbatu-său și cu fiică-sa și gesticulînd. Așteptă pînă sosi momentul să înceapă partea a doua, în nădejdea că secretarii vor reîncepe tratativele. Dar *Miss* Healy avusese drăgălășenia să consimtă a acompania un număr-două. *Mrs.* Kearney trebui să se dea la o parte, ca să poată trece spre estradă baritonul și acompaniatoarea. Rămase o clipă locului, încremenită și furioasă, iar cînd primele note ale cîntecului îi atinseră urechea, înșfăcă mantoul fiică-si și se adresă soțului :

— Adu o trăsură !

El ieşi pe dată. *Mrs.* Kearney îi puse fiică-si mantoul pe umeri şi-şi urmă soţul. Pe cînd trecea pragul, se opri, aruncă o privire severă lui *Mister* Holohan şi-i zise :

— N-am terminat cu dumneata !

— Dar eu am terminat cu dumneata, răspunse *Mister* Holohan.

Kathleen o urmă pe maică-sa ca un mieluşel. *Mister* Holohan începu să umble în lung şi în lat prin odaie, ca să se răcorească ; i se suise tot sîngele în obraji.

— Ce mai „doamnă“ ! tot zicea. Mai rar aşa „doamnă“ !

— Ai procedat cum trebuia, Holohan ! spuse *Mister* O'Madden Burke, sprijinindu-se aprobator în umbrelă.

GRAŢIA DIVINĂ

Doi domni care se aflau la toaletă în momentul acela, încercară să-l ridice ; în zadar — nu putea face nici un efort. Zăcea ghemuit la piciorul scării de pe care se prăvălise. Reuşiră să-l întoarcă. Pălăria i se rostogolise la o distanţă de cîţiva metri, iar hainele îi erau mînjite de murdăria şi umezeala pardoselii pe care zăcuse cu faţa în jos. Ţinea ochii închişi şi răsufla zgomotos, horcăind. Dintr-un colţ al gurii i se prelingea o şuviţă de sînge.

Cei doi domni şi unul dintre chelneri îl purtară pe scări pînă sus şi-l culcară pe podeaua barului. În două minute fu înconjurat de un cerc de oameni. Administratorul barului întreba pe fiecare cine e acest om, cu cine venise. Nu ştia nimeni cine era, dar unul dintre chelneri spuse că îl servise pe domnul cu un rom mic.

— Era singur ? întrebă administratorul.

— Nu, domnule. Mai erau doi domni cu dînsul.

— Şi unde sînt ?

Nu ştia nimeni. Un glas spuse :

— Făceţi-i loc să respire. A leşinat.

Cercul de spectatori se lărgi şi se strînse la loc, elastic. Lîngă capul omului se formase un bănuţ negru de sînge, pe carourile pardoselii.

Administratorul, speriat de paloarea cenuşie a accidentatului, trimise după un sergent de poliţie.

I se descheie gulerul şi i se desfăcu cravata. Omul deschise o clipă ochii, oftă şi îi închise iarăşi. Unul dintre domnii care îl purtaseră pînă sus ţinea în mînă un joben tăvălit. Administratorul întreba mereu dacă nu ştie nimeni cine e accidentatul sau unde se duseseră prietenii lui. Uşa barului se deschise şi-şi făcu apariţia un poliţist enorm. O mulţime de oameni care se ţinuseră pe urmele lui prin ulicioară, se adunară gloată în faţa intrării, căznindu-se care mai de care să privească înăuntru prin ochiurile de sticlă ale uşii.

Administratorul începu îndată să relateze ce ştia. Agentul de poliţie, un tînăr cu trăsături groase, imobile, asculta. Mişca domol capul în dreapta şi în stînga, şi de la administrator spre omul de pe podea, de parcă s-ar fi temut să nu cadă victimă vreunei înşelăciuni. Apoi îşi trase mănuşa, scoase de la brîu un carneţel şi îşi umezi cu limba vîrful creionului ; se pregătea să redacteze un proces-verbal. Întrebă suspicios, cu un accent provincial :

— Cine-i omul ăsta ? Ce nume şi ce adresă are ?

Un tînăr în costum de ciclist îşi croi drum prin cercul spectotorilor. Îngenunche repede lîngă omul accidentat şi strigă să se aducă apă. Agentul de poliţie îngenunche şi el, ca să ajute. Tînărul spălă sîngele de pe gura rănitului şi apoi ceru să se aducă puţin coniac. Poliţistul repetă cererea cu glas autoritar pînă ce un chelner veni

în fugă cu un pahar. Coniacul îi fu turnat omului pe gît. După cîteva secunde, deschise ochii şi privi în juru-i. Privi cercul de feţe curioase, şi-apoi, pricepînd, se strădui să se ridice în picioare.

— Te simţi bine acum ? îl întrebă tînărul în costum de ciclist.

— Ă, 'ăi nimic — zise accidentatul, încercînd să se ridice.

I se ajută să se pună pe picioare. Administratorul pomeni de spital şi unii dintre cei din jur dădură sfaturi. I se puse pe cap omului jobenul scofîlcit. Agentul de poliţie îl întrebă :

— Unde locuiţi ?

Omul, fără să răspundă, începu să-şi răsucească vîrfurile mustăţilor. Nu dădea nici o importanţă acestei întîmplări. Nu era nimic, zicea : un simplu mic accident. Vorbea foarte încleiat.

— Unde locuiţi ? îşi repetă întrebarea agentul de poliţie.

Omul ceru să i se aducă o trăsură. În timp ce se dezbătea această cerere, un tînăr înalt şi vioi, cu o faţă bălană, îmbrăcat într-un palton lung de ulster galben, se apropie dinspre celălalt capăt al barului. Cînd văzu ce se petrecea, strigă :

— Helo, Tom, bătrîne ! Ce-i cu dumneata ?

— Aş, 'ăi nimic ! zise omul.

Noul-venit măsură cu privirile pe jalnicul personaj ce-l avea în faţă, apoi se îndreptă către agent şi-i spuse :

— E-n regulă, sergent. Îl conduc eu acasă.

Sergentul duse mîna la cască, răspunzînd :

— Am înţeles, domnule Power !

— Hai acum, Tom, zise domnul Power, luîndu-și de braț prietenul. Nu ți-ai frînt nici un os. Hm ? Poți să umbli ?

Tînărul în costum de ciclist îl luă pe accidentat de celălalt braț și mulțimea se despică.

— Cum de-ai ajuns în halul ăsta ?

— Domnul a căzut de pe scară, spuse tînărul.

— Vă 'înt foa'te îndato'at, dom'le, făcu accidentatul.

— Pentru nimic.

— 'uați un pă'ă'el cu mine ?

— Nu acum. Nu acum.

Cei trei părăsiră barul, iar mulțimea se cernu prin uși în ulicioară. Administratorul îl duse pe sergent la scări, ca să cerceteze locul accidentului. Căzură de acord că domnul trebuie să fi călcat greșit. Clienții se înapoiară la tejghea și un chelner se apucă să îndepărteze urmele de sînge de pe pardoseală.

Cînd ieșiră în Grafton Street, domnul Power fluieră după o trăsură. Cel accidentat vorbi iarăși, cum putu :

— Vă 'înt foa'te îndato'at, dom'le. Poa' ne mai întî'nim vo'dat. Nume'e meu e Ke'nan.

Șocul și durerea ce începea să se facă simțită îl treziseră întrucîtva.

— N-aveți pentru ce să-mi mulțumiți, zise tînărul.

Își strînseră mîinile. Domnul Kernan fu urcat în trăsură și, în timp ce domnul Power dădea îndrumări vizitiului, el își exprima din nou gratitudinea către tînăr și regretul că nu puteau bea ceva împreună.

— Altă dată, îl asigură tînărul.

Trăsura o luă din loc, pornind spre Westmoreland Street. Cînd trecu pe la Ballast Office, ceasul arăta opt și jumătate. Un vînt iute de răsărit îi izbea în față, suflînd dinspre gura rîului. Domnul Kernan ședea ghemuit, tremurînd de frig. Amicul său îi ceru să-i spună cum se întîmplase accidentul.

— Nu po', răspunse el, am 'eva 'a 'imbă.

— Arată.

Celălalt se aplecă și-și cufundă privirea în gura domnului Kernan, dar nu vedea nimic. Aprinse un chibrit și, adăpostindu-l în căușul palmelor, își cufundă din nou privirea în gura pe care domnul Kernan o ținea deschisă cu docilitate. Măselele și gingiile de jos erau pline de sînge închegat și o fărîmă de limbă părea smulsă. Chibritul se stinse.

— E urît rău, zise domnul Power.

— Ă, 'ăi nimic, spuse domnul Kernan, închizînd gura și trăgîndu-și pe gît gulerul hainei terfelite.

Domnul Kernan era un voiajor comercial din vechea școală, care credea în demnitatea menirii sale. Niciodată nu fusese văzut în oraș fără joben acceptabil și fără ghetre. Grație acestor două articole de îmbrăcăminte, spunea el, un bărbat era primit oriunde. Continua tradiția Napoleonului său, marele Blackwhite, a cărui memorie o evoca uneori, prin istorioare și mimică. Metodele comerciale moderne îl cruțaseră doar într-atît cît îi îngăduiau să-și țină un mic birou propriu în Crowe Street, pe storul căruia figura numele

firmei ce-o reprezenta, cu adresa : *London E. C.* Pe etajera căminului din acest mic birou era înşirat un mic batalion de cutii de tablă, iar pe masa din faţa ferestrei se aflau vreo patru-cinci castronaşe de porţelan, de obicei pe jumătate umplute cu un lichid negru. Din aceste castronaşe domnul Kernan degusta ceai. Lua o înghiţitură, o sorbea, îşi impregna cerul gurii, apoi o scuipa în grătarul căminului. După aceea făcea o mică pauză, spre a-şi da verdictul.

Domnul Power, un bărbat cu mult mai tînăr, lucra la Jandarmeria regală irlandeză din Castelul Dublinului [1]. Curba ascensiunii sale sociale se încrucişa cu aceea a decăderii amicului său ; însă decăderea domnului Kernan era îndulcită de faptul că anumiţi prieteni, dintre cei care îl cunoscuseră pe cînd era în apogeul succesului, îl mai considerau şi acum o personalitate. Domnul Power se număra printre aceşti prieteni. Era un tînăr jovial ; prin datoriile sale băneşti, inexplicabile, ajunsese de pomină în cercul său.

Trăsura opri în faţa unei case mici de pe Glasnevin Road şi domnul Kernan fu ajutat să ajungă înăuntru. Nevastă-sa îi făcu patul şi-l culcă, în vreme ce domnul Power rămase jos în bucătărie, de vorbă cu copiii. Îi întrebă la ce şcoală învăţau şi la ce cărţi ajunseseră. Copiii — două fete şi un băiat — ştiindu-şi tatăl neputincios să intervină şi mama absentă, începură în preajma lui o joacă deşănţată. Era surprins de purtările şi de accentul lor şi începuse a încreţi fruntea

[1] Sediul curţii şi guvernămîntului viceregelui (n.t.).

îngîndurat, cînd intră doamna Kernan, exclamînd :

— Ah ! În ce hal e ! Singur are să-şi vină de hac într-o bună zi, aşa are să sfîrşească ! De vineri bea într-una.

Domnul Power avu grijă să-i explice că el, unul, nu era răspunzător, că picase în mijlocul acelei scene printr-o simplă întîmplare. Doamna Kernan, amintindu-şi bunele oficii ale domnului Power în timpul unor dispute conjugale, ca şi multe, mărunte, dar oportune împrumuturi obţinute de la dînsul, zise :

— O, nu-i nevoie să-mi spuneţi asta, domnule Power. Ştiu eu că-i sînteţi prieten, nu ca alţii cu care umblă. Äia-s oameni de treabă numai cît are bani în buzunar, ca să-şi neglijeze soţia şi copiii. Halal prieteni ! Cu cine-a mai fost astă-seară ? Tare aş vrea să ştiu.

Domnul Power clătină din cap, dar nu spuse nimic.

— Îmi pare rău, continuă ea, că n-am nimic în casă să vă ofer. Dar dacă aşteptaţi puţin o să trimit la Fogarty, în colţ.

Domnul Power se ridică.

— Îl aşteptam să vie acasă cu bani. Parcă nici nu s-ar gîndi că are şi el o casă.

— Lăsaţi, doamnă Kernan, o linişti domnul Power, îl facem noi să-ntoarcă foaia. O să vorbesc cu Martin. El e omul potrivit. Venim într-o seară şi discutăm despre asta.

Îl conduse pînă la uşă. Vizitiul tropăia de colo colo, în drum, dînd din mîini ca să se încălzească.

— Ați fost foarte bun că l-ați adus acasă, zise ea.

— Aș, era foarte natural, răspunse domnul Power.

Se urcă în trăsură. La pornire, își mai ridică o dată pălăria înspre dînsa și privind-o voios zise :

— O să facem *alt* om din el ! Noapte bună, doamnă Kernan.

Doamna Kernan privi cu ochi mirați în urma trăsurii, pînă nu se mai văzu. Apoi se desprinse, intră în casă și deșertă buzunarele soțului.

Era o femeie activă, practică, de vîrstă mijlocie. Nu demult își sărbătorise nunta de argint și reînnodase intimitatea cu soțul ei, valsînd împreună, în acompaniamentul domnului Power. Pe timpul cînd îi făcea curte, domnul Kernan îi păruse o figură destul de impunătoare. Și acuma mai dădea fuga pînă la poarta capelei, ori de cîte ori auzea de vreo cununie, și cînd privea perechea de miri, își amintea cu multă plăcere cum trecuse ea pe sub Steaua bisericii Madonei Mărilor din Sandymount, la brațul unui bărbat jovial și bine hrănit, îmbrăcat elegant, în redingotă, cu pantaloni de culoarea lavandei și cu un joben ținut cu grație în cumpănă, pe celălalt braț. Trei săptămîni după aceea, găsise plicticoasă viața de femeie măritată, iar mai tîrziu, cînd începea s-o găsească insuportabilă, devenise mamă. Rolul de mamă nu ridica dificultăți de neînvins și timp de douăzeci și cinci de ani fusese o menajeră dibace pentru soțul ei. Cei doi băieți mai mari o porniseră bine : unul era în

prăvălia unui negustor de postavuri din Glasgow, iar celălalt lucra în biroul unui comerciant de ceaiuri la Belfast. Erau băieți buni, scriau regulat și uneori trimiteau și ceva bani acasă. Ceilalți copii erau încă la școală.

Domnul Kernan trimise în ziua următoare o scrisoare la birou și rămase în pat. Nevastă-sa îi pregăti o supă concentrată și-l muștrului pe șleau. Accepta desele lui accese de intemperanță ca făcînd parte din atmosferă, îl îngrijea conștiincios de cîte ori se îmbolnăvea și stăruia totdeauna să mănînce ceva dimineața. Existau și soți mai răi. Kernan, de cînd se făcuseră mari băieții, nu fusese niciodată violent — și-apoi, ea știa bine că bărbatu-său era în stare să meargă pe jos pînă-n capătul lui Thomas Street și înapoi ca să ia o comandă cît de mică.

Două seri mai tîrziu, prietenii veniră să-l vadă. Doamna îi duse sus, în dormitorul impregnat cu un miros personal, și le oferi scaune lîngă foc. Limba domnului Kernan, a cărei durere usturătoare îl făcuse cam nervos în timpul zilei, deveni acum mai politicoasă. Ședea în pat, proptit între perne, și picul de culoare din obrajii buhăiți îi făcea să pară ca de cenușă spuzită. Își rugă musafirii să scuze dezordinea din cameră, privindu-i însă totodată cu un aer oarecum țanțoș, un fel de mîndrie de veteran.

Era cu totul neștiutor că se urzea un complot în juru-i — pe care amicii săi, domnul Cunningham, domnul M'Coy și domnul Power îl dezvăluiseră jos doamnei Kernan. Ideea fusese a dom-

nului Power, dar punerea ei în aplicare era încredinţată domnului Cunningham. Domnul Kernan era protestant de obîrşie şi cu toate că se convertise la catolicism la vremea căsătoriei, de douăzeci de ani nu mai revenise sub aripa bisericii. În plus, îi mai plăcea şi să lanseze cîte o săgeată ocazională la adresa catolicismului.

Domnul Cunningham părea omul cel mai potrivit să rezolve un asemenea caz. Era un coleg mai în vîrstă al domnului Power. Propria lui căsnicie fiind destul de nefericită, lumea îl compătimea foarte mult. Se ştia că luase de nevastă o femeie neatrăgătoare, care era o beţivă incurabilă. De şase ori îi mobilase casa ; şi de fiece dată ea împrumutase bani pe numele lui, punînd amanet mobila.

Toţi îl respectau pe bietul Martin Cunningham — un bărbat cu scaun la cap, inteligent şi cu legături influente. Prin scurte imersiuni în apele filozofiei generale, îşi călise cunoaşterea de oameni şi agerimea-i firească, ce luase o turnură specială prin îndelungatul contact cu cazurile penale. Era bine informat. Prietenii se plecau în faţa opiniilor sale şi găseau că semăna la faţă cu Shakespeare.

Cînd îi fusese dezvăluit complotul, doamna Kernan spusese :

— Las totul în mîinile dumneavoastră, domnule Cunningham.

După o căsnicie de un sfert de veac, păstrase puţine iluzii. Religia era pentru dînsa o deprindere, şi bănuia că un om de vîrsta soţului ei n-are să se mai schimbe mult pînă la moarte. Era ispitită să creadă că, în chip ciudat, accidentul se nimerise bine şi, de n-ar fi ţinut să nu pară o femeie afurisită, le-ar fi spus acelor domni că domnului Kernan n-avea să-i strice că i se scurtase un pic limba.

Totuşi, domnul Cunningham era un om priceput — şi religia-i religie. Planul ăsta s-ar putea să fie folositor şi, cel puţin, n-avea ce strica. În credinţele doamnei Kernan nu se afla nimic extravagant. Credea cu tărie în Sfînta Inimă a lui Isus ca în cea mai cuprinzător utilă dintre toate devoţiunile catolice, şi era de acord cu sacramentele. Credinţei ei îi punea hotar bucătăria, dar, la o adică, putea crede şi în duhul rău şi în Sfîntul Duh.

Domnii începură să vorbească despre accident. Domnul Cunningham spuse că a cunoscut cîndva un caz similar. Un om de şaptezeci de ani îşi smulsese o fărîmă de limbă, muşcîndu-şi-o într-o criză de epilepsie, şi limba se refăcuse atît de bine, încît nu se mai cunoştea nici urmă din muşcătura aceea.

— Păi eu n-am şaptezeci de ani, se apără rănitul.

— Ferească Dumnezeu, zise domnul Cunningham.

— Te mai doare ? întrebă domnul M'Coy.

Domnul M'Coy fusese la un moment dat un tenor cu oarecare reputaţie. Nevastă-sa, o fostă soprană, mai preda şi acum lecţii de pian, la preţ redus, copiilor mici. Linia vieţii lui nu fusese cea mai scurtă distanţă între două puncte şi — în scurte perioade — neavînd încotro, trăise de azi

pe mîine, din ingenioase schimbări de profesie. Fusese funcționar la căile ferate *Midland*, achizitor de reclame pentru *The Irish Times* și *The Freeman's Journal*, agent local, contra comision, al unei firme de cărbuni, agent al unui birou — detectiv particular, copist în biroul subșerifului, iar de curînd devenise secretar de *coroner*[1] al orasului. Noua sa slujbă îi inspira un interes profesional față de cazul domnului Kernan.

— De durut nu prea mă doare, răspunse domnul Kernan. Da' mi-e o greață, parcă-mi vine mereu să vărs.

— Asta-i din băutură, spuse hotărît domnul Cunningham.

— Nu, îl asigură domnul Kernan. Cred că am răcit în trăsură. Îmi tot vine mereu ceva pe gît, flegmă ori...

— Mucozități, opină domnul M'Coy.

— Mi se tot suie mereu, parcă din fundu' gîtlejului, ceva care-mi face greață.

— Da, da, zise domnul M'Coy, e toraxul.

Și privi cu un aer de sfidare către domnul Cunningham și către domnul Power.

Domnul Cunningham dădu repede din cap și domnul Power spuse :

— Lasă, noroc că s-a sfîrșit cu bine.

— Iți rămîn foarte îndatorat, bătrîne, spuse invalidul.

Domnul Power făcu din mînă un gest degajat.

— Ăilalți doi cu care eram...

[1] Procuror, anchetator în cazuri de decese.

— Cu cine erai ? întrebă domnul Cunningham.

— C-un tip. Nu-i știu numele. Ei comedie, cum naiba-l cheamă ? Unu mărunt, cu păr ca nisipu...

— Și cu mai cine ?

— Harford.

— Hm, făcu domnul Cunningham.

La această observație a domnului Cunningham, ceilalți tăcură. Era știut că el avea surse secrete de informație. În cazul acesta, monosilaba emisă avea o intenție morală. Domnul Harford, la răstimpuri, făcea parte dintr-un mic detașament care părăsea orașul îndată după prînz, duminica, în scopul de a ajunge, cît mai repede posibil, la vreo cîrciumă din împrejurimi, unde membrii detașamentului se dădeau drept călători autentici. Dar cei ce-l însoțeau în călătorie nu consimțiseră niciodată a-i trece cu vederea originea. Își începuse viața ca obscur financiar, împrumutînd muncitorilor mici sume de bani, cu dobîndă cămătărească. Mai tîrziu devenise asociatul unui *gentleman* foarte gras și scurt, domnul Goldberg, de la Banca de împrumut Liffey. Soții săi întru catolicism, de cîte ori îi simțeau usturător jecmănelile pe pielea lor sau a aproapelui, pomeneau de originea lui și vorbeau de el ca de un agramat, iar în persoana fiului său idiot vedeau manifestarea dezaprobării divine a cametei. Alteori, își aminteau calitățile lui.

— Stau și mă-ntreb unde s-o fi dus, zise domnul Kernan.

De fapt prefera ca amănuntele incidentului să rămînă nelămurite. Dorea ca amicii săi să creadă că era vorba de o oarecare neînţelegere, că pînă la urmă nici nu se întîlnise cu Harford. Amicii, care cunoşteau foarte bine obiceiurile domnului Harford la băutură, tăceau. Domnul Power mai spuse o dată :

— Noroc că s-a sfîrşit cu bine.

Domnul Kernan schimbă numaidecît subiectul.

— De treabă tînărul ăla, studentu-n medicină, zise. Să nu fi fost el...

— O, să nu fi fost el, adăugă domnul Power, s-ar fi putut să iasă cu şapte zile arest fără opţiune de amendă.

— Da, da, continuă domnul Kernan, străduindu-se să-şi amintească. Acu mi-aduc aminte că era şi-un poliţist p-acolo. Părea băiat de treabă. De fapt, cum s-a întîmplat ?

— S-a întîmplat că erai cherchelit rău, Tom, spuse domnul Cunningham cu gravitate.

— Să ştii c-oi fi fost, replică domnul Kernan, cu egală gravitate.

— Presupun că i-ai făcut vînt sergentului, Jack, zise domnul M'Coy.

Domnul Power nu prea gustă folosirea numelui său mic. Nu c-ar fi avut vederi înguste, dar nu putea uita că, recent, domnul M'Coy organizase o campanie de recrutare de valize şi cufere, pentru ca doamna M'Coy să poată îndeplini nişte angajamente imaginare prin ţară. Mai mult decît faptul că şi el căzuse în cursă, îl supăra vulgaritatea acestei mistificări. Răspunse

aşadar întrebării, de parcă ar fi pus-o domnul Kernan.

Relatarea incidentului îl indignă pe domnul Kernan. Era acut conştient de calitatea lui de cetăţean, dorea să fie cu urbea sa în termeni de onorabilitate reciprocă şi nu ierta uşor un afront ce i-l aduceau unii pe care-i numea „hăndrălăi de la ţară".

— Pentru asta plătim impozite ? întrebă. Ca să-i hrănim şi să-i îmbrăcăm pe bădăranii ăştia... că altceva nu-s.

Domnul Cunningham rîse. Nu se simţea slujbaş al „Castelului" decît în timpul orelor de birou.

— Păi da ce altceva ar putea fi, Tom ? zise.

Luă un accent gros, provincial, şi spuse, pe un ton de comandă :

— 65, prinde-ţi varza !

Toţi rîseră. Domnul M'Coy, care dorea să pătrundă în conversaţie pe orice uşă, pretinse că nu cunoştea anecdota. Domnul Cunningham povesti :

— Zice că scena s-ar fi petrecut la cazarma unde-s recrutaţi pentru instrucţie găliganii ăia uriaşi de la ţară, veniţi de la coada vacii. Sergentu-i pune să stea înşiraţi la un perete, cu străchinile în mîini. Domnul Cunningham îşi ilustra anecdota cu gesturi groteşti. Mă rog, cînd le dă să mănînce. Şi-are în faţa lui, pe-o masă, un ceaun cît toate zilele, cu varză, şi-un polonic mare cît o lopată. Ia cu polonicul cîte-un ghemotoc de varză şi-i face vînt prin odaie către

bieţii flăcăi, care trebuie să se căznească să şi-l prindă-n strachini : *„65, prinde-ţi varza!"*

Iar rîseră cu toţii ; însă domnul Kernan tot mai era indignat. Spunea c-are să scrie o scrisoare la gazetă.

— Brutele astea neroade care vin peste noi îşi închipuie c-or să ne comande. Ce, trebuie să-ţi spun eu, Martin, cine-s ăştia ?

Domnul Cunningham adeveri cu autoritate :

— E ca-n toate cele pe lumea asta. Te-ntîlneşti şi cu răi, te-ntîlneşti şi cu buni.

— Te întîlneşti şi cu buni, sînt de acord, zise domnul Kernan, satisfăcut.

— E mai bine să nici nu-i iei în seamă, să n-ai de-a face cu ei, spuse domnul M'Coy. Asta-i părerea mea !

Doamna Kernan intră în odaie şi aşezînd pe masă o tavă, îi pofti :

— Vă rog să vă serviţi, domnilor.

Domnul Power se ridică să oficieze şi-i oferi scaunul său. Ea refuză, zicînd că are de călcat rufe, jos, şi după un schimb de priviri cu domnul Cunningham, în spatele domnului Power, se pregăti să părăsească încăperea. Bărbatu-său o chemă :

— Şi mie nu mi-ai adus nimic, puică ?

— Da, ţie ! Tu să-ţi pui pofta-n cui !

Bărbatu-său strigă după dînsa :

— Nimic pentru bietu tău bărbăţel !

Luase o mutră şi o voce atît de caraghioase, că toţi făcură haz pe cînd se împărţeau sticlele de *stout*...

Domnii sorbiră din pahare, le puseră iar pe masă şi mai stătură. Apoi domnul Cunningham se întoarse către domnul Power şi spuse, ca din întîmplare :

— Joi seara ai zis, Jack, aşa-i ?

— Da, joi, răspunse domnul Power.

— Bine, dom'le, replică domnul Cunningham prompt.

— Putem să ne-ntîlnim la M'Auley, zise domnul M'Coy. E cel mai potrivit loc.

— Numai să nu-ntîrziem, făcu domnul Power, foarte serios, fiindcă e sigur c-o să vină enorm de multă lume şi pe urmă nu mai putem intra.

— Ne putem întîlni la şapte jumătate, propuse domnul M'Coy.

— Bine, dom'le ! încuviinţă domnul Cunningham.

— Fie, la M'Auley, la şapte jumate.

Urmă o scurtă tăcere. Domnul Kernan aşteptă să vadă dacă prietenii lui îl vor iniţia în ce discutaseră. După un răstimp întrebă :

— Da' ce puneţi la cale ?

— A, nimic, zise domnul Cunningham. Doar o mică chestie pe care-o aranjăm pentru joi.

— Vă duceţi la operă, cumva ?

— Nu, nu, răspunse domnul Cunningham, pe un ton evaziv, e doar o mică chestiune... spirituală.

— O ! făcu domnul Kernan.

Iar se lăsă tăcere. Apoi, domnul Power spuse deodată, cu ton hotărît :

— Ca să fim sinceri, Tom, avem de gînd să facem o *retretă* [1].

— Da, asta e, zise domnul Cunningham. Jack şi cu mine, şi dumnealui, domnul M'Coy, cu toţii vrem să ne curăţim de păcate.

Rosti această afirmaţie pe un ton firesc şi energic, şi, încurajat de propriu-i glas, urmă :

— Vezi bine, trebuie să recunoaştem toţi că sîntem o adunătură de păcătoşi, fiecare în parte şi cu toţii împreună. Am spus fiecare în parte şi cu toţii împreună ! adăugă cu morocănoasă generozitate, apoi, întorcîndu-se către domnul Power : Hai, recunoaşte !

— Recunosc, zise domnul Power.

— Şi eu recunosc, spuse domnul M'Coy.

— Aşa că ne-am pus în gînd să ne curăţim laolaltă, informă domnul Cunningham.

Apoi, de parcă i-ar fi venit brusc o idee, se întoarse către bolnav, zicînd :

— Auzi, Tom, ştii ce-mi dă prin gînd ? Ce-ar fi să te asociezi şi tu, o să facem un careu.

— Bună idee, zise domnul Power. Toţi patru o dată.

Domnul Kernan tăcu. Propunerea avea pentru mintea lui un sens foarte vag ; înţelegînd însă că nişte factori de ordin spiritual erau pe cale să se ocupe de el, gîndea că demnitatea sa îl obligă să se lase greu. Vreme îndelungată nu luă parte la conversaţie ci doar ascultă, cu un aer

[1] Retragere temporară din viaţa cotidiană a unui grup de prieteni şi oameni cu concepţii religioase înrudite, în scopuri de meditaţie şi discuţii filozofico-religioase etc.

de calmă ostilitate, pe amicii care îi discutau pe iezuiţi.

— Eu n-am părere chiar aşa proastă despre iezuiţi, interveni în cele din urmă. Sînt un ordin de oameni culţi. Şi-apoi cred că au intenţii bune.

— Sînt cel mai grozav ordin din toată biserica, Tom, zise domnul Cunningham, cu entuziasm. Generalul iezuiţilor e al doilea după papă.

— Mai e vorbă, spuse domnul M'Coy, dacă vrei o treabă bine făcută, fără nici o gafă, la un iezuit te duci. Ăştia-s oameni cu influenţă. Să vă spun eu un caz, ca exemplu...

— Iezuiţii-s un ordin impunător, îl întrerupse domnul Power.

— E un lucru curios cu ordinul iezuit, interveni domnul Cunningham. Orice alt ordin al bisericii, la un moment dat, a trebuit reorganizat, da-n ordinul iezuit nu s-a făcut nicicînd vreo schimbare. N-a slăbit niciodată.

— Aşa ? întrebă domnul M'Coy.

— E un fapt, afirmă domnul Cunningham. Istoria vorbeşte.

— Păi uitaţi-vă ce biserică au, zise domnul Power. Uitaţi-vă la congregaţia lor.

— De clasele de sus iezuiţii se ocupă, întări domnul M'Coy.

— Da, aprobă domnul Kernan. De-aia am şi eu simpatie pentru ei. Printre preoţii ăia obişnuiţi sînt nişte ignoranţi, nişte înfumuraţi...

— Toţi sînt buni, ripostă domnul Cunningham, fiecare-n felul lui. Preoţimea irlandeză se bucură de cinstire-n toată lumea.

— A, da ! întări domnul Power.

— Nu ca alte soiuri de pe continent, nevrednici să poarte numele de preoţi, îl sprijini domnul M'Coy.

— Poate că ai dreptate, spuse domnul Kernan, îmblînzit.

— Bineînţeles că am dreptate, făcu domnul Cunningham. Nu degeaba-s pe lume de-atîta timp şi-am văzut-o mai pe toate feţele. Cel puţin mă pricep la oameni.

Băură iar, luînd exemplu unul de la altul. Domnul Kernan părea să cîntărească ceva în minte. Era impresionat. Avea o părere înaltă despre capacitatea domnului Cunningham de a judeca oamenii şi a le descifra trăsăturile.

— Mă rog, nu-i decît o simplă *retretă,* urmă domnul Cunningham. Pentru oameni de afaceri, înţelegi. O ţine părintele Purdon.

— N-o să fie sever cu noi, Tom, zise persuasiv domnul Power.

— Părintele Purdon ? părintele Purdon ? făcu invalidul.

— A, îl cunoşti cu siguranţă. Tom, zise cu energie domnul Cunningham. E un tip bine, simpatic ! Un om de lume ca şi noi.

— A... da. Cred că ştiu cine e. Cam roşu la faţă, înalt.

— El e.

— Şi ia spune-mi, Martin... E predicator bun ?

— Mm-da... Ştii, de fapt n-are să fie chiar o predică. O să stea doar de vorbă cu noi, prieteneşte, aşa, pe bază de bun-simţ.

Domnul Kernan chibzuia. Domnul M'Coy zise :

— Părintele Tom Burke, ăla as !

— O, părintele Tom Burke, se încălzi domnul Cunningham, acela era un orator înnăscut. L-ai auzit vreodată, Tom ?

— Dacă l-am auzit ! făcu bolnavul vexat. Te cred ! L-am auzit...

— Şi totuşi se spune că n-ar fi fost mare teolog, zise domnul Cunningham.

— Aşa ? se miră domnul M'Coy.

— A, mă rog — nimic grav, bineînţeles. Doar că se-ntîmpla, cică, să predice chestii care nu prea erau ortodoxe.

— A !... era un om splendid, zise domnul M'Coy.

— L-am auzit o dată, continuă domnul Kernan. Am uitat acu despre ce anume vorbea. Crofton şi cu mine şedeam în fundu' sălii, ştiţi... cum îi zice...

— Nava, spuse domnul Cunningham.

— Da, în fund, aproape de uşă. Am uitat acu ce... A, da, despre papă — despre răposatul papă vorbea. Ţin bine minte. Pe cuvîntu meu, era magnific, ca stil de oratorie. Şi ce voce ! Doamne ! — asta voce ! *Prizonierul din Vatican* — aşa-i zicea. Ţin minte că mi-a spus Crofton, cînd am ieşit...

— Da el e *oranjist* [1], Crofton, nu ? întrebă domnul Power.

— Fireşte că da, zise domnul Kernan, şi încă unu foarte de treabă. Ne-am dus amîndoi la

[1] Membru al unei asociaţii politice, întemeiată în 1795, în scopul apărării şi menţinerii protestantismului în Irlanda.

Butler în Moore Street, după aia — pe onoarea mea, eram sincer mişcat — să mă bată Dumnezeu dacă nu spun drept, şi-mi aduc bine aminte ce mi-a spus : „Kernan, a zis, noi ne-nchinăm la altare diferite, a zis, dar credinţa ne e aceeaşi." M-a frapat ca foarte bine spus.

— E destul de mult adevăr într-asta, comentă domnul Power. Totdeauna veneau protestanţi cu duiumul la capela unde predica părintele Tom.

— Nu-i mare deosebire între noi, zise domnul M'Coy. Toţi credem în... şovăi un moment... în Mîntuitor. Atîta că dînşii nu cred în papă şi în Maica Domnului.

— Dar, bineînţeles, replică domnul Cunningham liniştit şi impresionat, religia *noastră* este adevărata religie, vechea credinţă de baştină.

— Nici o îndoială c-aşa-i, adeveri domnul Kernan cu căldură.

Doamna Kernan veni pînă la uşa dormitorului şi anunţă :

— Aveţi un musafir !

— Cine e ?

— Domnul Fogarty.

— O, să intre ! să intre !

Un obraz palid, oval, se ivi în lumină. Arcul mustăţilor blonde, căzute, se repeta în sprîncenele blonde, boltite deasupra unor ochi cu privirea agreabil mirată. Domnul Fogarty era un modest băcan. Dăduse greş cînd înjghebase în centru un debit de băuturi spirtoase — pentru că situaţia lui financiară nu-i permitea să intre în legătură decît cu distilatori şi fabricanţi de bere de mîna a doua. Deschisese apoi o prăvălioară pe

Glasnevin Road, unde se flata că manierele sale au să-i cucerească simpatia gospodinelor din cartier. Se purta cu oarecare farmec, făcea complimente copiilor mici şi se exprima cu precizie şi eleganţă. Nu era un om necultivat. Domnul Fogarty aducea un dar, cam un sfert de litru de whisky special. Se interesă politicos de sănătatea domnului Kernan, puse pe masă darul şi se instală pe picior de egalitate cu ceilalţi. Domnul Kernan aprecia darul cu atît mai mult cu cît îşi amintea că avea cu Fogarty un cont de alimente nelichidat. Spuse :

— A, frumos, bătrîne ! Nu mă miră din partea dumitale ! Vrei s-o deschizi, Jack ?

Domnul Power oficie din nou. Fură clătite paharele şi se turnă în ele cinci porţii mici de whisky. Sub această nouă influenţă, conversaţia se însufleţi. Domnul Fogarty, şezînd pe o zonă de scaun redusă, arăta un interes deosebit faţă de discuţie.

— Papa Leon al XIII-lea, spunea domnul Cunningham, a fost una dintre luminile veacului. Marea lui idee era, ştiţi, unirea între biserica romano-catolică şi biserica ortodoxă. Asta şi-a fixat el drept scop în viaţă.

— Am auzit adesea c-ar fi fost unul dintre cei mai intelectuali bărbaţi din Europa, zise domnul Power.

— Asta a şi fost, confirmă domnul Cunningham, dacă nu chiar cel mai intelectual. Deviza lui, ştiţi, ca papă, era *Lux supra Lux* — Lumină peste lumină.

— Nu, nu, interveni domnul Fogarty, zelos. Cred că aici vă înşelaţi. Era *Lux in tenebris*, cred, Lumină în întuneric.

— A, da, zise domnul M'Coy, *tenebrae*.

— Pardon, spuse categoric domnul Cunningham, era *Lux supra Lux*. Pe cînd a lui Pius al IX-lea, înaintaşul lui, a fost *Crux supra Crux* — adică Cruce peste cruce. Asta arată deosebirea între pontificatele lor.

Deducţia fu admisă. Domnul Cunningham continuă :

— Papa Leon, ştiţi, a fost un mare savant şi-un poet.

— Avea o faţă energică, admise domnul Kernan.

— Da, spuse domnul Cunningham. Scria poezii în latineşte.

— Aşa ? se miră domnul Fogarty.

Domnul M'Coy îşi gustă cu satisfacţie whisky-ul şi clătină din cap cu dublă intenţie, zicînd :

— Asta nu-i glumă, pot să vă spun.

— Noi n-am învăţat aşa ceva, Tom, zise domnul Power, urmînd exemplul domnului M'Coy, cînd mergeam la şcoala de un peni pe săptămînă.

— Mulţi oameni de ispravă au mers la şcoala de un peni pe săptămînă, c-o brazdă de turbă la subţioară [1], spuse domnul Kernan, sentenţios. Sistemul de pe vremuri era cel mai sănătos — o

[1] În şcolile elementare de la ţară, elevii plăteau aducînd învăţătorului turbă pentru combustibil, ouă, pui de găină etc.

educaţie simplă, onestă. Nu ca fleacurile care-s la modă azi...

— Foarte adevărat, declară domnul Power.

— Nimic superfluu, rosti domnul Fogarty.

Enunţă cuvîntul, apoi bău cu gravitate.

— Îmi aduc aminte c-am citit undeva, reluă domnul Cunningham, că unul dintre poemele papei Leon trata despre invenţia fotografiei — pe latineşte, natural.

— Despre fotografie ! exclamă domnul Kernan.

— Da, spuse domnul Cunningham.

Sorbi şi el din pahar.

— Păi, mă rog, zise domnul M'Coy, nu-i fotografia o minune, dacă stai să te gîndeşti ?

— Mai e vorbă, răspunse domnul Power, minţile mari îşi dau seama.

— Cum spunea poetul : „Minţile mari, de nebunie sînt aproape", enunţă domnul Fogarty.

Domnul Kernan părea să se frămînte. Se străduia să-şi amintească opiniile teologiei protestante în anumite puncte spinoase şi, în cele din urmă, se adresă domnului Cunningham :

— Spune-mi, Martin, unii dintre papi — bineînţeles că nu cel de-acu, ori predecesorul lui — ci unii dintre vechii papi, nu-i aşa că nu prea au fost uşă de biserică ?

Urmă o tăcere... Domnul Cunningham spuse :

— A, fireşte, au fost şi unii cam deocheaţi... Dar ce-i de mirare e altceva. Nici unul dintre ei, nici cel mai mare beţivan, nici cel mai... cea mai mare brută, mă rog, nici unul n-a predicat

vreodată *ex cathedra*[1] vreun cuvințel de doctrină greșită. Ei, asta nu vi se pare de mirare ?

— Este, spuse domnul Kernan.

— Da, fiindcă dacă papa vorbește *ex cathedra*, explică domnul Fogarty, e infailibil.

— Așa este, întări domnul Cunningham.

— A, știu de infailibilitatea papei. Țin minte, eram tînăr pe-atunci... Ori nu cumva... ?

Domnul Fogarty întrerupse. Luă sticla și le mai turnă celorlalți cîte puțin. Domnul M'Coy, văzînd că nu ajungea pentru toți, obiectă că el nu-și băuse încă prima porție. Ceilalți acceptară, după oarecare protest. Susurul whisky-ului curgînd lin în pahare fu un interludiu agreabil.

— Cum spuneai, Tom ? întrebă domnul M'Coy.

— Infailibilitatea papală, continuă domnul Cunningham, păi asta a fost scena cea mai grozavă din toată istoria bisericii.

— Cum s-a petrecut, Martin ? întrebă domnul Power.

Domnul Cunningham ridică două degete groase.

— În colegiul sacru, știți, al cardinalilor și arhiepiscopilor, erau doi oameni împotriva infailibilității, în timp ce toți ceilalți erau pentru. Tot conclavul, mă rog, afară de ăștia doi, era unanim de acord. Da' ei nu ! Nu și nu !

— Ha ! făcu domnul M'Coy.

— Și-ăștia erau un cardinal neamț, pe care-l chema Dolling... sau Dowling... sau...

[1] În virtutea sau în exercițiul unei anumite demnități (lat.).

— Dacă-l chema Dowling nu era neamț garantat, spuse domnul Power rîzînd.

— Mă rog, acest mare cardinal neamț, cum l-o fi chemat, era unul dintre ei, iar celălalt a fost John Mac Hale.

— Cum ? strigă domnul Kernan. Adică John of Tuam ?

— Sînteți sigur că-i așa ? întrebă domnul Fogarty cu dubiu. Eu credeam c-a fost vreun italian sau american.

— John of Tuam, repetă domnul Cunningham, el a fost.

Bău și băură și ceilalți. Apoi reluă :

— Îi vedeți, mă rog, parlamentînd, pe toți cardinalii ăștia și toți episcopii și arhiepiscopii, din toate colțurile pămîntului — iar ăia doi luptîndu-se ca dracii contra tuturor — pînă cînd în cele din urmă papa însuși se scoală și declară infailibilitatea drept dogmă a bisericii *ex cathedra*. Și în clipa aia John Mac Hale, care o tot combătuse și-o combătuse, se ridică și el și răcnește c-o voce de leu : *„Credo !"*

— Adică „Cred !" zise domnul Fogarty.

— *„Credo !"* repetă domnul Cunningham. Asta arăta credința ce-o avea. În momentul cînd a vorbit papa, el s-a supus.

— Dar Dowling ? întrebă domnul M'Coy.

— Cardinalu' neamț n-a vrut să se supună. A părăsit biserica.

Vorbele domnului Cunningham înălțaseră vasta imagine a bisericii în imaginația ascultătorilor. Glasul lui adînc și gros îi înfiorase cînd rostise cuvîntul de credință și supunere. Cînd

intră în odaie, ştergîndu-se pe mîini, doamna Kernan pătrunse într-o companie solemnă. Fără să tulbure liniştea, se aplecă peste bara de la picioarele patului.

— L-am văzut o dată pe John Mac Hale, zise domnul Kernan, şi n-am să-l uit cît oi trăi.

Se întoarse către nevastă-sa, luînd-o martoră :

— Ţi-am povestit de multe ori asta, nu ?

Doamna Kernan dădu din cap.

— Era la dezvelirea statuii lui *Sir* John Gray. Vorbea Edmund Dwyer Gray — tot pălăvrăgea de zor — iar bătrînu' Mac Hale, c-o uitătură morocănoasă, îl privea pe sub nişte sprîncene stufoase.

Domnul Kernan îşi încreţi fruntea şi, plecîndu-şi capul înainte, ca un taur mînios, se holbă la nevastă-sa.

— Doamne ! exclamă reluîndu-şi chipul obişnuit, de cînd sînt n-am văzut aşa ochi în capu' cuiva. Parcă ar fi zis : *„Te văz eu cine eşti, băiete !"* Avea nişte ochi ca de şoim !

— Toţi Gray-ii ăştia n-au fost buni de nimic, declară domnul Power.

Tăcură iar. Domnul Power se întoarse către doamna Kernan şi i se adresă cu o bruscă jovialitate :

— Ei, doamnă Kernan, să ştiţi c-o să facem din dumnealui de colo, soţul dumneavoastră, un bun şi sfînt şi pios romano-catolic, temător de Dumnezeu !

Făcu un gest larg cu braţul, incluzînd toată adunarea.

— O să facem cu toţii împreună o *retretă* şi o să ne mărturisim păcatele. Dumnezeu ştie că-i mare nevoie.

— Nu văd nici un inconvenient, acceptă domnul Kernan, zîmbind puţintel nervos.

Doamna Kernan gîndi că e mai cuminte să-şi ascundă satisfacţia. Spuse :

— Îl plîng pe bietul preot care-o trebui să-ţi asculte mărturisirile.

Domnul Kernan se schimbă la faţă.

— Dacă nu-i place, zise răstit, n-are decît să se ducă... unde vrea. Eu unu, îi spui ce-am pe suflet. Nu-s eu un tip chiar aşa rău.

Domnul Cunningham interveni prompt.

— O să ne lepădăm toţi de satana, zise, toţi împreună, fără să-i uităm puterea şi ispitele.

— Piei, satană ! spuse domnul Fogarty, rîzînd şi uitîndu-se la ceilalţi.

Domnul Power nu mai zise nimic. Simţea că pierduse conducerea. Totuşi, o expresie de satisfacţie îi pîlpîia pe faţă.

— Tot ce-avem de făcut, reluă domnul Cunningham, e să ne sculăm în picioare, cu lumînări aprinse, şi să reînnoim făgăduielile de la botez.

— Ai grijă să nu uiţi de lumînare, Tom, zise domnul M'Coy, trebuie s-o ţii tot timpul.

— Ce ? se miră domnul Kernan. Trebuie să stau c-o lumînare-n mînă ?

— Da' sigur, zise domnul Cunningham.

— Nu, dă-o naibii de treabă, exclamă domnul Kernan plin de bun-simţ, pîn-aici. Fac toată chestia. Fac *retreta* şi spovedania, şi, mă rog,

toată afacerea. Da'... fără lumînări ! Nu, dă-o naibii, la lumînări mă opun !

Dădu din cap cu o gravitate comică.

— Auziţi-l, mă rog ! zise nevastă-sa.

— La lumînări mă opun, repetă domnul Kernan, conştient că a produs efect asupra publicului şi continuînd să clatine din cap. Mă opun la soiu' ăsta de lanternă magică.

Toată lumea rîse cu poftă.

— Ce ziceţi ce mai catolic ! făcu nevastă-sa.

— Fără lumînări ! repeta domnul Kernan cu hotărîre. Asta nu !

Transeptul bisericii iezuiţilor din Gardiner Street aproape că se umpluse ; pe uşa laterală tot mai intrau în fiece clipă domni. Conduşi de un frate novice, păşeau în vîrful picioarelor prin locurile de trecere, pînă găseau unde să se aşeze. Domnii erau toţi bine îmbrăcaţi şi arătau îngrijit. Lumina lămpilor bisericii cădea asupra unei adunări de haine negre şi gulere albe a cărei monotonie o întrerupeau ici şi colo *tweed*-urile, asupra stîlpilor mohorîţi, din marmură verde împestriţată cu negru şi asupra tablourilor lugubre. Domnii se aşezau în bănci după ce-şi săltau uşurel pantalonii în dreptul genunchilor, şi-şi puneau la loc ferit pălăriile. Se rezemau bine de spetează şi priveau ceremonios spre îndepărtatul punct de lumină roşie suspendat în faţa altarului mare.

Într-una dintre băncile apropiate de amvon şedeau domnul Cunningham şi domnul Kernan. În banca dinapoia lor se afla domnul M'Coy

singur ; iar în banca dinapoia sa luaseră loc domnul Power şi domnul Fogarty. Domnul M'Coy încercase zadarnic să-şi găsească un loc în acelaşi rînd cu ceilalţi, iar cînd grupul lor se răzleţise în această formă, încercase zadarnic să glumească, asemănîndu-l cu numărul cinci de pe un zar sau de pe o carte de joc. Cum gluma nu fusese bine primită, renunţase.

Pînă şi dînsul era impresionat de ambianţa impunătoare şi pînă şi dînsul începu să răspundă sufleteşte la atmosfera impregnată de evlavie. În şoaptă, domnul Cunningham îi atrase domnului Kernan atenţia asupra domnului Harford, cămătarul, care şedea la oarecare distanţă mai încolo, şi asupra domnului Fanning, controlor al listelor electorale şi făcător de primari ai oraşului. Acesta şedea chiar sub amvon, alături de unul dintre consilierii municipali de curînd aleşi. În dreapta şedeau bătrînul Michael Grimes, proprietar a trei întreprinderi de împrumut pe gaj, şi nepotul lui, Dan Hogan, care candida la postul de secretar al municipiului. Mai departe, în faţă, şedea domnul Hendrik, prim-reporter la *Freeman's Journal* şi bietul O'Carroll, un vechi prieten de-al domnului Kernan, care pe vremuri fusese o considerabilă figură în lumea comercială. Treptat, pe măsură ce recunoştea feţe familiare, domnul Kernan începea să se simtă mai la largul lui. Jobenul, reabilitat de nevastă-sa, îl ţinea pe genunchi. De vreo două ori îşi trase în jos, cu o mînă, manşetele, în timp ce cu cealaltă strîngea uşurel, dar ferm, marginea jobenului.

O siluetă cu aspect masiv, cu bustul înfăşurat în faldurile unui stihar alb, apăru, suind trudnic spre amvon. Simultan, congregaţia începu să se agite, oamenii scoaseră batiste şi îngenuncheară pe ele ; grijuliu, domnul Kernan urmă exemplul general.

Statura preotului se înălţa acum dreaptă în amvon, deasupra balustradei ivindu-se două treimi din trupul voluminos, încununate de o faţă masivă şi rumenă.

Părintele Purdon îngenunche, se întoarse către punctul de lumină roşie şi, acoperindu-şi faţa cu mîinile, se rugă. După oarecare timp, îşi descoperi faţa şi se sculă iar în picioare. Congregaţia se ridică de asemenea şi luă iar loc pe bănci. Domnul Kernan îşi aşeză iar jobenul în poziţia iniţială, pe genunchi, şi întoarse o faţă atentă către predicator. Cu un amplu gest studiat, predicatorul îşi aruncă înapoi ambele mîneci largi ale stiharului, şi-şi plimbă încet privirea asupra rîndurilor de feţe. Apoi spuse :

„Pentru că fiii acestei lumi sînt faţă de neamul lor mai înţelepţi decît fiii luminii. Deci, vă zic vouă, agonisiţi-vă prieteni, cu ajutorul mammonului nedreptăţii, încît atunci cînd veţi muri, ei să vă primească în locaşurile veşnice.“

Părintele Purdon comentă pe larg textul, cu sonoră siguranţă. Era, spuse el, unul dintre cele mai dificile texte de interpretat corect, din toată *Scriptura.* Unui observator superficial acest text ar fi putut să-i pară în contradicţie cu moralitatea înaltă predicată de Isus Hristos cu alte prilejuri. Dar, spunea el, acest text îi păruse anume

potrivit pentru călăuzirea acelora al căror destin este să-şi ducă viaţa în lume, dar care totuşi nu vor s-o ducă după felul oamenilor preocupaţi numai de cele lumeşti. Era un text pentru oameni de afaceri şi pentru profesionişti. Isus Hristos, cu divina sa pătrundere în orice ascunziş al naturii umane, înţelegea că nu toţi oamenii erau chemaţi la viaţa religioasă, că marea, marea majoritate erau siliţi să trăiască în lume — şi într-o anumită măsură pentru lume ; şi în acel verset, El intenţiona să le dea un cuvînt de îndrumare, înfăţişîndu-le ca exemple în viaţa religioasă pe înşişi acei adoratori ai lui Mammon, care, dintre toţi oamenii, erau cel mai puţin preocupaţi de chestiuni religioase. Le spuse ascultătorilor săi că nu-l aducea acolo, în această seară, intenţia de a-i înfricoşa, sau vreo altă intenţie extravagantă, ci că venea ca un om de lume să vorbească semenilor săi. Venise să vorbească unor oameni de afaceri şi-avea să le vorbească în limba oamenilor de afaceri. Dacă i se îngăduia această metaforă, spuse, el era contabilul lor spiritual ; şi dorea ca fiecare în parte dintre ascultătorii săi să-şi deschidă registrele — registrele vieţii spirituale, şi să vadă dacă erau exact în conformitate cu conştiinţa lor.

Isus Hristos nu era un învăţător sever. El înţelegea greşelile noastre mărunte, înţelegea, slăbiciunile bietei noastre naturi păcătoase, înţelegea ispitele acestei vieţi. Vom fi avut — toţi am avut la răstimpuri — ispitele noastre ; vom fi avut, toţi am avut, greşelile noastre. Dar un singur lucru, continuă el, le va cere ascultătorilor

săi. Şi acesta era : să fie sinceri, să fie leali în faţa lui Dumnezeu. De erau perfect exacte conturile lor, să spună :

„Da, mi-am verificat conturile. Am găsit totul în regulă."

Dar, dacă, după cum se putea întîmpla, existau oarecare inexactităţi, să recunoască adevărul, să spună făţiş şi bărbăteşte :

„Da, mi-am verificat conturile. Am găsit cutare şi cutare neregulă. Însă, cu ajutorul graţiei divine, voi îndrepta cutare şi cutare.

Îmi voi corecta conturile."

CEI MORŢI

Lily, fata portarului, pur şi simplu nu se mai putea ţine pe picioare de atîta alergătură. Nici n-apuca bine să conducă pe un domn în cămăruţa dindărătul oficiului de la parter şi să-i ajute să-şi scoată paltonul, că iarăşi ţîrîia soneria la uşa holului şi trebuia s-o rupă la fugă prin coridorul deşert, ca să deschidă altui musafir. Noroc că nu trebuia să aibă tot dînsa grijă şi de doamne. Dar domnişoara Kate şi domnişoara Julia se gîndiseră la asta şi aranjaseră în odaia de baie de sus garderoba pentru doamne. Domnişoara Kate şi domnişoara Julia stăteau acolo, sporovăind şi rîzînd şi agitîndu-se şi ieşind una după alta în capul scării, ca să arunce o privire peste balustradă şi s-o cheme pe Lily, să le spună cine mai venise.

Era, în fiece an, lucru mare petrecerea cu dans de la domnişoarele Morkan. Venea toată lumea care le cunoştea, membrii familiei, vechii prieteni ai familiei, colegii de cor ai Juliei, toţi elevii lui Mary-Jane. Nu se întîmplase niciodată să dea greş petrecerea. Ani de-a rîndul se desfăşurase în chip minunat, de cînd o ţinea minte oricine; adică încă de pe cînd Kate şi Julia, după moartea fratelui lor Pat, lăsaseră casa din Stoney Batter şi-o

luaseră la ele pe Mary-Jane, singura lor nepoată, în casa întunecată și severă din Usher's Island, unde închiriaseră catul de sus de la domnul Fulham, samsarul de cereale care locuia la parter. Erau, vezi bine, de atuncea, pe puțin treizeci de ani. Mary-Jane, pe vremea aceea o fetiță cu rochițe scurte, era acum stîlpul gospodăriei, fiind organistă la biserica din Haddington Road. Făcuse conservatorul și în fiece an dădea cîte un concert cu elevii, în sala de sus a vechii aule de concerte. Mulți dintre elevi aparțineau celor mai bune familii de prin cartierele Kingstown și Dalkey. Bătrîne cum erau, mătușile își mai aduceau și ele contribuția. Julia, deși încărunțise de tot, era încă și-acum soprana solistă la biserica *Adam and Eve,* iar Kate, prea șubredă pentru a umbla mult, dădea lecții de muzică începătorilor la vechiul clavir pătrat ce sta în odaia din fund. Lily, fata portarului, le făcea treburile casnice. Cu toate că duceau o viață modestă, țineau să mănînce bine ; din toate cele, ce era mai ales : mușchi de vacă, ceai de trei șilingi, și bere neagră la sticlă, calitatea întîi. Dar Lily rareori greșea cu ceva la cumpărături, încît se împăca bine cu cîteși trei stăpînele. Atîta că n-aveau astîmpăr. Dar singurul lucru care nu-l răbdau de fel era să le răspunzi.

Firește, într-o seară ca asta înțelegeai să n-aibă astîmpăr. Și unde mai pui că trecuse de zece și nici pomeneală de Gabriel cu nevastă-sa. Și-apoi se temeau grozav ca Freddy Malins să nu vină cherchelit. Pentru nimic în lume n-ar fi voit ca vreunul dintre elevii lui Mary-Jane să-l vadă „sub

influența alcoolului" ; și-apoi, cînd era așa, aveai cîteodată mult de furcă s-o scoți la cap cu dînsul. Freddy Malins totdeauna venea tîrziu, dar se întrebau ce-o fi pățit Gabriel de întîrzia ; și de asta se iveau una-două în capul scării și se aplecau peste balustradă ca s-o întrebe pe Lily de venise cumva Gabriel ori Freddy.

— O, domnule Conroy, îi spuse Lily lui Gabriel cînd îi deschise ușa, domnișoara Kate și domnișoara Julia ziceau că nu mai veniți în seara asta. Bună seara, doamnă Conroy.

— Cred și eu, răspunse Gabriel, au uitat desigur că dumneaei neveste-mi îi trebuiesc trei ore în cap ca să se îmbrace.

Stătea pe ștergătorul de la intrare și-și freca zăpada de pe galoși, în timp ce Lily o condusese pe nevastă-sa pînă la partea de jos a scării și striga :

— Domnișoară Kate, uitați-vă, a venit doamna Conroy !

Kate și Julia coborîră îndată, cu pași mărunței, scara cea întunecoasă. Amîndouă o sărutară pe nevasta lui Gabriel, spuseră că trebuie să fi înghețat de tot și o întrebară dacă Gabriel venise cu dînsa.

— Aici sînt, viu și nevătămat, tușă Kate ! Duceți-vă sus. Vin și eu îndată, strigă Gabriel din întuneric.

Continua să-și șteargă energic picioarele, pe cînd cele trei femei urcau rîzînd scările, către garderoba doamnelor. Fulgi de zăpadă i se aninaseră ca o pelerină ușoară pe umerii paltonului și-i puseseră căpute albe la galoși ; pe cînd nas-

turii paltonului lunecau scîrţîind prin cheutorile înţepenite, mireasma aerului rece şi proaspăt de afară ieşea de prin deschizături şi cute.

— Iar ninge, domnule Conroy? întrebă Lily.

Intrase înaintea lui în cămară ca să-l ajute să-şi scoată paltonul. Gabriel zîmbi auzind-o cum îi rosteşte numele, în trei silabe, şi-o privi. Era o fată subţirică, încă neîmplinită, cu pielea palidă şi păr de culoarea paiului; lumina lămpii cu gaz aerian din cămară o făcea să arate şi mai palidă. Gabriel o cunoştea de cînd era fetiţă şi dădăcea o păpuşă de cîrpe, pe treapta cea mai de jos a scărilor.

— Da, Lily, îi răspunse, şi cred c-are să ţină toată noaptea.

Ridică ochii către tavanul cămării, ce se zgîlţîia din tropăitul şi tîrşitul picioarelor la catul de sus, ascultă o clipă pianul şi apoi se uită la fată, care-i împăturea cu grijă paltonul pe capătul unui raft.

— Spune-mi, Lily, zise cu ton prietenos, te mai duci la şcoală?

— Nu mă mai duc, domnule, răspunse fata. Am isprăvit cu învăţătura de mai bine de un an.

— O, păi atunci, spuse Gabriel vesel, înseamnă că acuşi-acuşi ne pofteşti la nuntă cu drăguţul tău, aşa-i?

Fata privi peste umăr către dînsul şi zise, cu mare amărăciune:

— Bărbaţii de-acu îs buni doar de palavre şi să scoată ce pot de la tine.

Gabriel roşi, ca şi cum şi-ar fi dat seama că a spus ceva nepotrivit şi, fără s-o privească, îşi

zvîrli din picioare galoşii şi-şi şfichiui energic cu fularul pantofii de lac.

Era un tînăr robust şi destul de înalt. Rumeneala vie a obrajilor i se întindea pînă către frunte, unde se mistuia în cîteva pete roze, difuze, iar pe faţa lui netedă scînteiau fără astîmpăr lentilele lustruite şi ramele groase, aurii, ale ochelarilor ce-i apărau ochii sensibili şi neastîmpăraţi. Părul lucios şi negru, cu o cărare în mijloc, îi era periat într-o curbă lungă înapoi pe după urechi, unde se cîrlionţa uşor sub dunga lăsată de pălărie.

După ce-şi şfichiui pantofii pînă îi făcu să lucească, se ridică şi-şi trase mai strîns vesta peste trupul rotofei. Apoi scoase grăbit din buzunar o monedă.

— Uite, Lily, zise, vîrîndu-i-o în mînă, e Crăciun, nu? Uite, ia un mic...

Şi se îndreptă repede spre uşă.

— A, nu, strigă fata, luîndu-se după el. Serios, domnule, n-aş vrea să-i iau.

— Crăciunul! Crăciunul! zise Gabriel, aproape fugind către scară şi făcîndu-i semne din mînă, de parcă s-ar fi scuzat.

Fata, văzîndu-l ajuns la scară, strigă după dînsul:

— Bine, vă mulţumesc, domnule.

Gabriel aşteptă în faţa salonului să se termine valsul, ascultînd freamătul fustelor cînd se învolburau pe lîngă uşă şi tîrşitul paşilor. Încă mai era tulburat de riposta amară, neaşteptată, a fetei. Aruncase asupra dispoziţiei lui o umbră pe care încerca s-o risipească, aranjîndu-şi manşetele şi funda cravatei. Apoi scoase din buzunarul

vestei o hîrtiuţă şi aruncă o privire asupra notiţelor ce şi le făcuse pentru *toast*. Era nehotărît în privinţa versurilor din Robert Browning [1], căci se temea să nu depăşească înţelegerea ascultătorilor. Ar fi fost mai bun un citat din Shakespeare, sau din *Melodiile* lui Thomas Moore, pe care ei să-l recunoască. Pocnitul grosolan din călcîie al bărbaţilor şi tîrşitul tălpilor îi aminteau că gradul lor de cultură se deosebea de al său. Va reuşi doar să se facă ridicol citînd un gen de poezie pe care ei n-o înţelegeau. Vor crede că-şi etalează cultura lui superioară. Va fi o gafă, cum făcuse şi adineauri în cămară cu fata aceea. Folosise un ton fals. Tot *toast*-ul lui era fals, de la început pînă la sfîrşit — un eşec total.

Chiar atunci ieşiră din camera de garderobă a doamnelor mătuşile şi soţia lui. Mătuşile erau două bătrîne mărunţele, îmbrăcate simplu. Mătuşa Julia era cu vreo doi centimetri mai înaltă. Părul ei lins, tras pînă peste urechi, era cenuşiu ; cenuşie de asemenea, cu umbre mai închise, îi era şi faţa mare, moleşită. Deşi îndesată la trup şi ţinîndu-se drept, ochii leneşi şi buzele întredeschise îi dădeau înfăţişarea unei femei care nu prea ştia unde se află sau încotro se îndreaptă. Mătuşa Kate era mai vioaie. Faţa ei, mai sănătoasă ca a soră-si, era toată numai creţuri şi zbîrcituri, semănînd cu un măr roşu, veşted, iar părul, împle-

[1] *Robert Browning*, (1812—1889), poet romantic englez care a exercitat o influenţă considerabilă asupra artei poetice moderne.

tit mereu la fel, după moda de odinioară, nu-şi pierduse culoarea de nucă coaptă.

Amîndouă îl sărutară din toată inima pe Gabriel. Era nepotul lor favorit, feciorul răposatei lor surori mai mari, Ellen, care se măritase cu T. J. Conroy de la „Port şi Docuri".

— Gabriel, Gretta zice că la noapte n-o să mai luaţi un cupeu înapoi pînă la Monkstown, spuse mătuşa Kate.

— Nu, zise Gabriel, îndreptîndu-se către nevastă-sa, ne-am săturat anul trecut — nu ? Ai uitat, tuşă Kate, cu ce guturai s-a ales Gretta ? Tot drumul se zgîlţîiau ferestrele cupeului şi cînd am trecut de Merrion ne bătea crivăţul înăuntru. Mai mare plăcerea, Gretta a răcit îngrozitor.

Mătuşa Kate se încrunta sever şi încuviinţa din cap la fiece cuvînt.

— Aşa e, Gabriel, aşa e. Trebuie să bagi bine de seamă.

— Cît despre Gretta, zise Gabriel, ea ar merge şi pe jos prin zăpadă, dac-am lăsa-o.

Doamna Conroy rîse.

— Nu te lua după el, tuşă Kate. E un Sîcîilă făr' de pereche, zău. Şi dacă l-aţi vedea acasă, cum pune seara abajur verde la lampă, ca să-i cruţe ochii lui Tom — şi stă după el să exerseze la haltere — iar pe Eva o sileşte să mănînce fiertură de ovăz. Bietul copil — numai cînd vede fiertura şi i se face rău !... A, da' staţi — ce credeţi că mă pune să port acum ? N-o să ghiciţi !

Izbucni într-un hohot de rîs şi aruncă o privire soţului, ai cărui ochi plini de admiraţie şi

fericire se mutaseră între timp de la îmbrăcămintea la fața și părul ei.

Cele două mătuși rîseră din inimă — solicitudinea lui Gabriel era un continuu subiect de glume în familie.

— Galoși ! spuse doamna Conroy. Cum e umed pe jos, trebuie să încalț galoșii. Pînă și astă-seară a încercat să mă convingă să-i pun — da' eu nu m-am lăsat. Parcă văd că în curînd o să-mi cumpere un costum de scafandru.

Gabriel rîse nervos și-și mîngîie ocrotitor cravata, iar mătușa Kate rîse să se rupă, nu alta, de mult ce gustă gluma. De pe fața mătușii Julia surîsul pieri curînd și ochii ei lipsiți de vioiciune se îndreptară spre fața nepotului. După un răstimp întrebă :

— Și ce-s aceia galoși, Gabriel ?

— Galoși, Julia, exclamă soră-sa. Pentru numele lui Dumnezeu, cum, nu știi ce-s ăia galoși ? Se poartă peste... peste ghete, nu-i așa, Gretta ?

— Da, zise doamna Conroy. Niște chestii de cauciuc. Avem amîndoi cîte-o pereche acum. Gabriel spune că pe continent toată lumea-i poartă.

— A, pe continent, murmură mătușa Julia, clătinînd domol din cap.

Gabriel încruntă din sprîncene și spuse, de parcă ar fi fost nițel supărat :

— Nu-s cine știe ce, dar Gretta îi găsește foarte caraghioși, fiindcă zice că-i amintesc de *Christy Minstrels* [1].

[1] *Christy Minstrels* — Menestrelii lui Christy, trupă de cîntăreți care interpretau cîntece negre : pentru a spori pitorescul, își spoiau fețele în negru.

— Da ia spune-mi, Gabriel, interveni cu discretă vioiciune mătușa Kate, firește c-ai avut grijă de cameră, Gretta zicea...

— Da, avem o cameră bună, răspunse Gabriel. Am rezervat una la Hotel Gresham.

— Sigur, zise mătușa Kate, nici nu se putea mai bine... Și copiii, Gretta, de ei nu ți-e grijă ?

— A, o noapte nu-i cine știe ce ! Și-apoi o să vadă de ei Bessie.

— Sigur, spuse iar mătușa Kate. Ce bine-i să ai o fată ca asta, de nădejde ! Uite, Lily a noastră, zău dacă știu ce-i cu ea de la o vreme. Nu mai e de loc cum era.

Gabriel se pregătea s-o întrebe pe mătușă cîte ceva în această privință, dar ea se întrerupse brusc ca să se uite după soră-sa, care coborîse pe scări și întindea gîtul peste balustradă.

— Ei, poftim, zise, pe un ton aproape iritat, unde se duce Julia ? Julia ! Julia, unde te duci ?

Julia, care coborîse jumătate din trepte, pînă la primul palier, se înapoie și vesti cu blîndețe :

— A venit Freddy.

În același moment o izbucnire de aplauze și o arabescă finală a pianistei anunțară că valsul se sfîrșise. Ușa salonului se deschise dinăuntru și cîteva perechi ieșiră. Mătușa Kate îl trase în grabă de-o parte pe Gabriel și-i șopti la ureche .

— Fii băiat drăguț, Gabriel, și repede-te pînă jos și vezi dacă-i destul de treaz : nu-l lăsa sus dacă-i cherchelit. Sînt sigură că-i cherchelit. Sînt sigură.

Gabriel se duse la scară și trase cu urechea peste balustradă. Se auzeau două persoane vor-

bînd în cămară. Apoi recunoscu rîsul lui Freddy Malins. Coborî zgomotos scările.

— Ce uşurare, că-i Gabriel aici! zise mătuşa Kate către doamna Conroy. Totdeauna mă simt mai în largul meu cînd e el aici... Ia vezi, Julia, domnişoara Daly şi domnişoara Power doresc ceva răcoritor. Vă mulţumim pentru frumosul dumneavoastră vals, domnişoară Daly. Aţi avut un tempo minunat.

Un bărbat înalt, cu faţa zbîrcită şi oacheşă şi cu o mustaţă ţepoasă, căruntă, ieşea cu partenera lui din salon :

— Ne daţi şi nouă ceva să ne răcorim, domnişoară Morkan ? întrebă.

— Julia, adăugă scurt mătuşa Kate, uite şi pe domnul Browne cu domnişoara Furlong. Ia-i înăuntru şi pe dumnealor, Julia, împreună cu domnişoara Daly şi cu domnişoara Power.

— Eu sînt cavalerul tuturor domnişoarelor, spuse domnul Browne, ţuguindu-şi buzele de i se zbîrli mustaţa şi zîmbind din toate creţurile feţei. Ştiţi, domnişoară Morkan, de ce sînt eu atît de iubit — fiindcă...

Mătuşa Kate tot nu-l mai auzea, încît nu-şi termină fraza, ci le conduse de îndată pe tinerele domnişoare spre camera din fund. Mijlocul camerei era ocupat de două mese pătrate puse cap în cap ; pe ele mătuşa Julia şi portarul întindeau, netezind-o, o faţă mare de masă. Pe dulapul-bufet erau aranjate tăvi şi farfurii, şi pahare, şi vrafuri de cuţite, şi furculiţe şi linguri. Capacul închis al vechiului pian pătrat slujea şi el drept bufet pentru cărnuri şi dulciuri. Lîngă un bufe-

ţel, într-un colţ al camerei, stăteau în picioare doi tineri, bînd *hop-bitters* [1].

Domnul Browne îşi conduse protejatele într-acolo şi glumi, invitîndu-le pe toate la un punci pentru domnişoare — fierbinte, tare şi dulce. Cum ele spuseră că niciodată nu beau nimic tare, le deschise trei sticle cu limonadă. Apoi îl rugă pe unul dintre tineri să se dea la o parte şi punînd mîna pe carafă, îşi turnă o porţie frumoasă de whisky. Tinerii îl ocheau cu priviri pline de respect, pe cînd sorbea înghiţitura de probă.

— Să-mi fie de bine! zise zîmbind, ştiţi, e prescripţie medicală.

Pe faţa lui zbîrcită se lăţi zîmbetul, pe cînd gluma stîrni, ca un ecou muzical din partea celor trei domnişoare, rîsete ce le legănau trupurile şi le cutremurau umerii. Cea mai îndrăzneaţă spuse:

— Lăsaţi, domnule Browne, sînt sigură că nu v-a prescris medicul aşa ceva.

Domnul Browne mai sorbi o înghiţitură din paharul cu whisky şi spuse făcînd cu ochiul către asistenţă :

— De, eu îs ca faimoasa doamnă Cassidy, despre care se istoriseşte c-ar fi zis : „Ascultă, Mary Grimes, dacă nu-l iau, să mă sileşti să-l iau, fiindcă simt că am nevoie."

Faţa lui încinsă se aplecase înainte cam prea confidenţial şi luase un accent dublinez foarte trivial, încît, din instinct, toate trei domnişoarele primiră cuvintele în tăcere. Domnişoara Furlong, care era una dintre elevele lui Mary-Jane, o în-

[1] Bere fără alcool.

trebă pe domnişoara Daly cum se chema valsul pe care-l cîntase ; şi domnul Browne, văzînd că e ignorat, se întoarse către cei doi tineri care-i arătau mai multă apreciere.

O femeie tînără cu obrajii roşii, îmbrăcată în violet, intră în cameră, bătînd aţîţată din palme şi strigînd :

— Cadrilul ! Cadrilul !

Îndată după ea se ivi şi mătuşa Kate, agitîndu-se :

— Doi cavaleri şi trei domnişoare, Mary-Jane!

— A, îi avem aici pe domnul Bergin şi pe domnul Kerrigan, zise Mary-Jane. Domnule Kerrigan, vreţi s-o conduceţi pe domnişoara Power ? Domnişoară Furlong, îmi dai voie să-ţi aduc un partener, pe domnul Bergin. Aşa — s-a aranjat!

— Trei domnişoare, Mary-Jane, repetă mătuşa Kate.

Cei doi cavaleri îşi întrebară domnişoarele dacă le acordă favoarea să-i accepte drept parteneri, iar Mary-Jane se întoarse către domnişoara Daly:

— Iartă-mă, domnişoară Daly, după ce c-ai fost atît de drăguţă şi-ai cîntat la ultimele două valsuri, acum iar trebuie să te obosim... dar avem atîta lipsă de doamne astă-seară...

— Vai, dar nu face nimic, domnişoară Morkan !

— Să ştii însă c-am un partener foarte drăguţ pentru dumneata — domnul Bartell D'Arcy, tenorul. O să-l rog să cînte mai tîrziu. A vrăjit tot Dublinul.

— Frumoasă voce, frumoasă voce! aprecie mătuşa Kate.

Cum pianul începuse în două rînduri preludiul la prima figură, Mary-Jane îi scoase repede din odaie pe dansatorii recrutaţi. Abia apucaseră să plece, cînd intră domol mătuşa Julia, uitîndu-se mereu în urmă.

— Ce e, Julia ? o întrebă neliniştită mătuşa Kate. După cine te uiţi ?

Julia, care aducea în odaie un vraf enorm de şervete, se întoarse către soră-sa şi spuse simplu, de parcă ar fi mirat-o întrebarea :

— Ce să fie, Kate, e Freddy — vine Gabriel cu el.

Într-adevăr, pe urmele ei se ivi acum Gabriel, pilotîndu-l la trecerea palierului pe Freddy Malins. Acesta, un tînăr spre patruzeci de ani, avea dimensiunile şi statura lui Gabriel, dar cu nişte umeri foarte aduşi. Faţa îi era cărnoasă şi palidă, cu un strop de culoare doar în sfîrcurile groase şi lăbărţate ale urechilor şi în nările largi. Trăsăturile îi erau necioplite, nasul bont, fruntea bombată şi teşită în partea de sus, buzele tumefiate şi proeminente. Pleoapele grele, părul răvăşit şi rar, îl făceau să pară somnoros. Rîdea cu poftă şi cu glas subţiratic de-o anecdotă ce i-o istorisise pe scări lui Gabriel şi totodată îşi freca de zor ochiul stîng cu mîna stîngă făcută pumn.

— Bună seara, Freddy, spuse mătuşa Julia.

Freddy Malins dădu bună seara domnişoarelor Morkan cu un glas destul de spontan faţă de bîlbîiala sa obişnuită, apoi, băgînd de seamă că domnul Browne rînjea către el de la bufetul cel mic, traversă într-acolo, pe picioare cam nesigure,

și începu să-i repete cu glas scăzut anecdota ce i-o spusese adineauri lui Gabriel.

— Nu-i prea făcut, ce zici? îl întrebă mătușa Kate pe Gabriel.

Gabriel, care sta cu sprîncenele cam încruntate, le destinse repede și răspunse :

— A, nu, aproape că nici nu se bagă de seamă.

— Of, ce băiat și ăsta ! Și cînd te gîndești că biata maică-sa în ajun de Anul nou l-a pus să jure că se lasă de băutură ! Da hai, Gabriel, în salon.

Înainte de a părăsi camera împreună cu Gabriel, transmise niște semnale domnului Browne, încruntîndu-se și clătinînd a avertisment degetul arătător. Domnul Browne îi răspunse dînd din cap, iar după ieșirea ei, i se adresă lui Freddy Malins :

— Ei, hai Teddy, să-ți torn un pahar bun cu limonadă, să te mai înviorezi nițel.

Freddy Malins, care se apropia de poanta anecdotei, respinse propunerea cu o fluturare impacientă a mîinii, însă domnul Browne, după ce mai întîi îi atrăsese atenția asupra unei mici dezordini vestimentare, umplu un pahar mare cu limonadă și i-l puse în mînă. Mîna stîngă a lui Freddy Malins acceptă automat paharul, pe cînd dreapta se îndeletnicea tot automat cu punerea la punct a dezordinei semnalate. Domnul Browne, a cărui față zîmbea iarăși din toate crețurile, își turnă un pahar cu whisky, în timp ce Freddy Malins, încă mai înainte de a fi ajuns bine la poantă, explodă cu glasul lui pițigăiat într-un acces de

rîs bronșitic ; apoi puse jos paharul neînceput, care prinsese a se revărsa și, cu mîna stîngă făcută pumn, își vîrî încheieturile degetelor în ochiul stîng și începu să și-l frece de zor, tot bîiguind frînturi din ultima frază, pe cît îi îngăduia criza de rîs.

Gabriel nu era în stare să asculte piesa de conservator plină de arpegii și pasaje dificile pe care Mary-Jane o executa în fața adunării din salon, cufundată în respectuoasă tăcere. Îi plăcea și lui muzica, dar în bucata aceasta el, unul, nu auzea nici o melodie și bănuia că și ceilalți ascultători simțeau la fel, cu toate că o rugaseră stăruitor pe Mary-Jane să le cînte. Patru tineri care, auzind pianul, veniseră de dincolo de la bufet și se opriseră în cadrul ușii, plecaseră tiptil, după puține minute, cîte doi. Singurele persoane ce păreau a urmări muzica erau Mary-Jane însăși, cu mîinile alergînd pe claviatură sau înălțate deasupră-i în pauze, ca ale unei preotese în clipa imprecației, și mătușa Kate care-i stătea alături pentru a întoarce paginile.

Ochii lui Gabriel, iritați de luciul podelii frecate cu ceară de albine și scînteind sub candelabrul greoi, se mutară către peretele de deasupra pianului. Un tablou al scenei balconului din *Romeo și Julieta* spînzura în acel loc, iar alături, un tablou cu cei doi prinți uciși în Turn, pe care mătușa Julia îl brodase, cu lînă roșie, albastră și castanie, pe cînd era fată tînără. Probabil că la școala la care învățaseră ele cînd erau copile

acest fel de lucru se predase timp de vreun an. Și lui îi lucrase maică-sa, cadou de ziua nașterii, o vestă de tabinet[1] stacojiu, cu mici capete de vulpi pe ea, căptușită cu atlaz cafeniu și cu niște nasturi rotunzi, de culoarea dudei. Ciudat că maică-sa nu avusese talent muzical, deși mătușa Kate obișnuia să spună că în ea se adunase toată deșteptăciunea familiei Morkan. Atît ea cît și Julia păruseră totdeauna nițeluș mîndre de serioasa matroană care era sora lor. Fotografia ei era așezată în fața oglinzii mari cu măsuță, dintre ferestre. Ținea pe genunchi o carte deschisă și-i arăta ceva lui Constantine, care, costumat ca marinar pe un crucișător de război, îi sta tolănit la picioare. Ea era cea care alesese numele feciorilor, fiind foarte simțitoare la demnitatea vieții de familie. Mulțumită ei, Constantine era acum prim-vicar la Balbriggan și tot mulțumită ei, el însuși, Gabriel, își luase licența la Royal University. O umbră îi întunecă în treacăt fața cînd își aminti cum se împotrivise, ursuză, cînd a fost vorba să se însoare. Anumite vorbe disprețuitoare rostite de ea atunci, încă îi mai stăruiau dureros în amintire ; spusese o dată despre Gretta c-ar fi o țărancă șireată — și asta nu i se potrivea Grettei de loc. Gretta era cea care o îngrijise în casa lor de la Monkstown în tot lungul timp al ultimei boli.

Își dădu seama că Mary-Jane trebuie să se fi apropiat de încheierea bucății ; cînta din nou

[1] Țesătură din mătase și lînă, cu ape, în genul moarului, folosită mai ales în tapițeria de epocă.

melodia inițială, cu succesiuni agile de game după fiece frază, și pe cînd aștepta să termine, resentimentul din inimă i se stinse. Bucata se sfîrși cu un tril de octave în discant și cu o octavă gravă finală. Aplauze vii o răsplătiră pe Mary-Jane care, îmbujorată și agitată, își făcu sul caietul de muzică și se strecură grăbită din cameră. Cel mai viguros băteau din palme cei patru tineri din ușă, care plecaseră spre bufet la începutul bucății dar reveniseră cînd încetase pianul.

Se aranjau perechile pentru *Lancers*[1]. Lui Gabriel îi fu dată drept parteneră domnișoara Ivors. Era o tînără vorbăreață, cu un fel de a fi foarte deschis și cu o față pistruiată și ochi proeminenți, căprui. Nu purta corsaj decoltat și avea prinsă în față, la guler, o broșă mare cu emblemă și deviză irlandeză.

După ce-și luaseră locurile, domnișoara Ivors spuse brusc :

— Am o răfuială cu dumneata.

— Cu mine ? întrebă Gabriel.

Domnișoara dădu din cap cu gravitate.

— Despre ce-i vorba ? se informă, amuzat de aerul ei solemn.

— Cine-i G. C. ? întrebă domnișoara Ivors, ațintindu-și ochii asupra lui.

Gabriel roși ; era gata să încrunte din sprîncene, de parcă n-ar fi înțeles, cînd ea îi spuse neocolit :

[1] Cadril englezesc.

— A, mieluşel nevinovat! Am descoperit că scrii pentru *Daily Express*. Cum nu ţi-e ruşine, omule?

— De ce mi-ar fi ruşine? întrebă Gabriel, clipind din ochi şi încercînd să zîmbească.

— Ei, află că mi-e mie ruşine pentru dumneata! spuse domnişoara Ivors cu francheţe. Cînd te gîndeşti — să scrii pentru un ziar ca ăsta. N-aş fi crezut că eşti un „*West Briton*“ [1].

Pe faţa lui Gabriel se ivi o expresie perplexă. Era adevărat că scria o rubrică literară, în fiece miercuri, în *Daily Express*, pentru care era plătit cu cincisprezece şilingi. Dar asta, desigur, nu-l făcea un *West Briton*. Cărţile ce le primea pentru a fi recenzate, aproape că-i erau mai binevenite decît meschinul cec. Îi plăcea să pipăie coperţile şi să frunzărească paginile unor cărţi de curînd tipărite. Mai în toate zilele, după ce-şi termina orele la liceu, obişnuia să cutreiere cheiurile, coborînd către anticariate, „Hickey“ din Bachelor's Walk, „Webb“ sau „Massey“ de pe Aston's Quay, sau „O'Clohissey“ din strada de-alături. Nu ştia ce să răspundă la învinuire. Voia să-i spună că literatura e deasupra politici. Dar erau prieteni vechi şi fuseseră colegi, mai întîi la universitate şi apoi ca profesori; cu ea nu se putea lansa într-o frază grandilocventă. Continuă să clipească din ochi, încercînd a zîmbi şi murmură fără vigoare că nu vede nimic politic în scrierea unor recenzii despre cărţi.

[1] Denumire pejorativă folosită de militanţii pentru autonomia Irlandei la adresa adepţilor integrării Irlandei în Marea Britanie.

Cînd le veni rîndul să traverseze, Gabriel tot mai era uluit şi neatent. Domnişoara Ivors îi prinse prompt mîna şi strîngîndu-i-o cu căldură, spuse pe ton blînd şi prietenos:

— Bineînţeles că am glumit. Hai, acum traversăm.

Cînd fură din nou împreună, ea îi vorbi despre problema universităţii şi Gabriel se simţi mai la largul lui. O prietenă îi arătase foiletonul despre poemele lui Browning. Aşa descoperise taina; dar articolul îi plăcuse enorm. Apoi îl apostrofă pe neaşteptate:

— O, domnule Conroy, nu vrei să vii la vară într-o excursie în Insulele Aran? Noi stăm acolo o lună întreagă. O să fie splendid, în plin ocean! Ar trebui să vii. Vine şi domnul Clancy, şi domnul Kilkelly şi Kathleen Kearney. Şi pentru Gretta ar fi minunat dac-ar veni. Ea e din Connacht, nu-i aşa?

— Familia ei, răspunse scurt Gabriel.

— Nu-i aşa c-o să vii, insistă domnişoara Ivors, punîndu-i pe braţ mîna ei caldă, într-un gest spontan.

— Fapt e, răspunse Gabriel, că am şi aranjat să plec...

— Unde să pleci? întrebă domnişoara Ivors.

— Ştii, în fiecare an fac un tur cu bicicleta, cu cîţiva prieteni...

— Bine, dar unde?

— Păi de obicei ne ducem în Franţa sau în Belgia, sau poate că în Germania, o lămuri Gabriel stînjenit.

— Şi de ce, mă rog, vă duceţi în Franţa şi în Belgia, întrebă domnişoara Ivors, în loc să vă vizitaţi propria ţară ?

— Păi, zise Gabriel, în parte ca să nu pierdem obişnuinţa limbilor străine şi în parte ca să mai schimbăm.

— Şi nu-i mai normal să nu pierdeţi obişnuinţa limbii dumneavoastră, irlandeza ? stărui domnişoara Ivors.

— De, răspunse Gabriel, dacă-i p-aşa, nu irlandeza e limba mea — ştii bine.

Vecinii lor întorseseră capetele ca să asculte interogatoriul şi răspunsurile. Gabriel privea nervos în dreapta şi în stînga şi se străduia să-şi păstreze buna dispoziţie în această situaţie neplăcută, pe cînd fruntea i se roşea tot mai tare. Domnişoara Ivors continua :

— Şi n-aveţi propria dumneavoastră patrie de vizitat, patria pe care n-o cunoaşteţi, propriii voştri compatrioţi, şi propriile voastre privelişti ?

— O, ca să spun adevărul, sînt sătul de ţara mea, sînt sătul ! izbucni Gabriel.

— De ce ? întrebă domnişoara Ivors.

Gabriel nu răspunse, căci riposta îl înfierbîntase.

— De ce ? repetă domnişoara Ivors.

Trebuiau să înainteze către dansatorii din faţă. Cum el nu-i răspunsese, domnişoara Ivors trase concluzia, cu înfocare :

— Bineînţeles, n-ai ce răspunde.

Gabriel încerca să-şi mascheze agitaţia participînd la dans cu mare energie. Evita ochii partenerei, căci văzuse pe faţa ei o expresie arţăgoasă. Dar cînd se reîntîlniră în lanţul cel lung, fu surprins să-şi simtă mîna strînsă cu căldură. Domnişoara Ivors îl privi un moment ca-n zeflemea, pe sub sprîncene, pînă cînd în cele din urmă el zîmbi. Apoi, chiar pe cînd lanţul se punea iar în mişcare, domnişoara Ivors se înălţă în vîrfuri şi-i şopti la ureche : — *West Briton*.

Cînd se sfîrşi cadrilul, Gabriel se retrase într-un colţ îndepărtat al camerei, unde şedea mama lui Freddy Malins, o bătrînă corpolentă, slabă de minte şi cu părul alb. Vocea îi era poticnită ca şi a fiului, chiar gîngăvea niţel. I se spusese că Freddy venise şi că era aproape treaz. Gabriel o întrebă dacă traversase marea cu bine. Locuia cu fiică-sa, măritată la Glasgow şi venea în vizită la Dublin o dată pe an. Bătrîna răspunse cu seninătate că traversarea fusese foarte frumoasă iar căpitanul se arătase cît se poate de atent cu ea. Îi spuse ce gospodărie frumoasă avea fiică-sa la Glasgow, şi ce de prieteni admirabili. Pe cînd bătrîna sporovăia înainte, Gabriel încerca să-şi şteargă din gînd neplăcutul incident cu domnişoara Ivors. Fireşte, fata ori femeia asta, ori ce naiba era, e o entuziastă, dar orice lucru la timpul său. Poate n-ar fi trebuit totuşi să-i răspundă aşa. Dar nici ea n-avea dreptul să-i zică *West Briton* de faţă cu alţii, nici măcar în glumă. Încercase să-l facă ridicol în faţa tuturor, scărmănîndu-l şi holbîndu-se la el cu ochii ei de iepure.

O văzu pe nevastă-sa croindu-şi drum către el printre perechile care valsau. Cînd ajunse, îi spuse la ureche :

— Gabriel, mătuşa Kate vrea să ştie dacă gîsca o împarţi tu, ca de obicei. Domnişoara Daly are să taie şunca şi eu împart *pudding*-ul.

— Foarte bine, făcu Gabriel.

— Îi trimite întîi pe tineri să mănînce, de cum se termină valsul, ca s-avem noi pe urmă toată masa.

— Ai dansat ? o întrebă Gabriel.

— Cum să nu. Nu m-ai văzut ? De ce te certai cu Molly Ivors ?

— Nu mă certam. A spus ea aşa ?

— Parcă aşa ceva. Încerc să-l conving pe domnul D'Arcy ăsta să cînte. E foarte înfumurat, am impresia.

— Nu m-am certat, zise Gabriel posac, atîta că ea o ţinea morţiş să fac o excursie în vestul Irlandei şi eu i-am spus că n-am s-o fac.

Nevastă-sa bătu din palme, cu mare însufleţire, şi se săltă puţin spre el.

— Ba da, Gabriel, hai să mergem, zău ! Mi-ar place să revăd Galwayul !

— N-ai decît să te duci tu, ripostă Gabriel cu răceală.

Ea îl privi o clipă, apoi, întorcîndu-se către doamna Malins, spuse :

— Ce ziceţi, doamnă Malins, ce soţ drăguţ !

În timp ce Gretta se depărta, strecurîndu-se iar printre dansatori, doamna Malins, fără să-i pese de întrerupere, continuă să-i povestească lui Gabriel ce locuri frumoase erau în Scoţia şi ce peisaj frumos. Ginerele ei în fiece an le ducea la lacuri şi acolo mergeau şi la pescuit. Ginerele era un pescar amator neîntrecut. Într-o zi a prins

un peşte mare şi frumos şi bucătarul de la hotel l-a gătit pentru dejun.

Gabriel nu prea auzea ce spune. Acum, cînd se apropia masa, începu iar să se gîndească la *toast*-ul lui şi la citat. Cînd îl văzu pe Freddy Malins venind spre maică-sa, Gabriel îi lăsă scaunul liber şi se retrase în cadrul ferestrei. Încăperea se golise între timp şi în camera din fund se auzea clinchet de farfurii şi cuţite. Cei care mai zăboveau păreau sătui de dans şi stăteau liniştiţi de vorbă, în grupuri mici. Degetele calde, tremurătoare, ale lui Gabriel băteau uşor în sticla rece a geamului. Cît de proaspăt trebuie să fie aerul afară ! Ce plăcut ar fi să poţi pleca să te plimbi singur, întîi de-a lungul rîului, apoi prin parc ! Zăpada s-o fi aşternut pe crengile copacilor şi o fi aşezat o bonetă albă, strălucitoare, pe capul monumentului lui Wellington. Cu cît ar fi mai plăcut acolo decît aici, la ospăţ !

Îşi parcurse însemnările pentru *toast* : ospitalitatea irlandeză, amintiri triste, cele Trei Graţii, Paris, citatul din Browning. Îşi repetă o frază pe care o scrisese în articolul său : „Simţi că asculţi o muzică torturată de gîndire". Domnişoara Ivors lăudase articolul. Era oare sinceră ? Avea oare realmente o viaţă proprie, îndărătul agitaţiei propagandistice ? Pînă în seara asta nu fusese niciodată vreo animozitate între ei. Îl intimida gîndul că va fi şi ea la masă şi că, în timpul cuvîntării va ridica spre el ochii zeflemitori şi critici. Poate că nu i-ar displăcea să-l vadă sfeclind-o cu *toast*-ul. Îi veni o idee care îi

dădu curaj. Are să spună, ca o aluzie la mătuşa Kate şi la mătuşa Julia: „Doamnelor şi domnilor, generaţia care se apropie astăzi, printre noi, de asfinţit îşi va fi avut poate defectele ei, însă eu, unul, cred că avea anumite calităţi — de ospitalitate, de umor, de umanitate — care lipsesc, pare-mi-se, generaţiei noi şi foarte serioase şi suprainstruite ce se ridică în juru-ne".

Foarte bine: asta va fi o săgeată la adresa domnişoarei Ivors! Ce-i pasă că mătuşile lui nu-s în fond decît două bătrîne ignorante?

Un murmur în cameră îi atrase atenţia. Domnul Browne înainta dinspre uşă, escortînd-o galant pe mătuşa Julia, care se sprijinea de braţul lui, surîzînd, cu capul plecat. Pînă la pian o însoţi o dezordonată răpăială de aplauze, care se stinse treptat, în timp ce Mary-Jane lua loc pe taburet şi mătuşa Julia, fără a mai zîmbi, se întorcea astfel încît să-i răsune bine vocea în încăpere. Gabriel recunoscu preludiul. Era al unui cîntec vechi de-al mătuşii Julia — *Cîntecul Miresei.* Glasul ei, cu timbru puternic şi cald, se avînta cu însufleţire în trilurile care înfrumuseţează aria; deşi cînta foarte repede, nu pierdea nici cea mai măruntă fioritură. Dacă urmăreai vocea fără a privi faţa cîntăreţei, simţeai şi împărtăşeai emoţia zborului rapid şi sigur. Gabriel aplaudă puternic, împreună cu toţi ceilalţi, la încheierea cîntecului; iar de la nevăzutul ospăţ al tinerilor, de dincolo, pătrunseră de asemenea aplauze puternice. Sunau atît de sincere, încît un pic de culoare pătrunse pe chipul mătuşii Julia pe cînd se apleca să pună la loc în etajera de

lîngă pian vechiul caiet de cîntece, legat în piele şi cu iniţialele ei pe copertă. Freddy Malins, care ascultase cu capul înclinat într-o parte, ca să audă mai bine, încă mai bătea din palme, cînd toţi ceilalţi încetaseră şi îi vorbea cu însufleţire maică-si, care dădea din cap grav şi lent, în semn de încuviinţare. În cele din urmă, cînd nu mai putu aplauda, se ridică brusc şi traversă zorit camera pînă la mătuşa Julia, căreia îi apucă mîna, ţinîndu-i-o în mîinile lui amîndouă şi scuturîndu-i-o ori de cîte ori nu mai găsea cuvinte sau cînd i se înteţea bîlbîiala.

— Îi spuneam şi maică-mi adineauri. Niciodată nu te-am auzit cîntînd atît de frumos, niciodată. Nu, niciodată n-ai avut o voce atît de frumoasă. Asta e. Mă crezi? Ăsta-i adevărul. Pe cuvîntul meu, pe onoarea mea — ăsta-i adevărul. Niciodată nu ţi-am auzit vocea sunînd atît de proaspăt şi de... atît de clară şi proaspătă, niciodată!

Pe faţa mătuşii Julia se răspîndise zîmbetul; desprinzîndu-şi mîna din strînsoare, murmură ceva despre complimente. Domnul Browne îndreptă către ea palma braţului întins şi spuse pe tonul unui director de trupă care înfăţişează publicului un artist prodigios: „Domnişoara Julia Morkan, ultima mea descoperire!"

Rîdea el însuşi din toată inima de această glumă, cînd Freddy Malins se întoarse către el, spunînd:

— Ei, Browne, dacă-i pe serios, nu-i o descoperire prea rea. Tot ce pot spune eu e că de cînd

vin în casa asta n-am mai auzit-o cîntînd așa — nici pe departe. Ăsta-i adevărul adevărat.

— Nici eu, spuse domnul Browne. Cred că are o voce mai bună ca oricînd.

Mătușa Julia ridică din umeri și spuse cu blajină mîndrie :

— Nici acu treizeci de ani n-am avut o voce prea rea.

— De cîte ori nu i-am spus, rosti cu emfază mătușa Kate, că-i păcat de ea să-și piardă vremea în corul acela ! Da n-a vrut să m-asculte !

Părea să apeleze la bunul-simț al celorlalți, față de un copil îndărătnic, în timp ce mătușa Julia își pironise privirea în gol, un vag surîs de reminiscență pîlpîindu-i pe obraz.

— Degeaba i-am spus, continuă mătușa Kate, n-a ascultat de nimeni, nu s-a luat după nimeni ; ca o roabă a trudit pentru corul ăsta, zi și noapte, zi și noapte. La șase dimineața, în ziua de Crăciun ! Și totul pentru ce ?

— Ei !... Pentru cinstirea lui Dumnezeu, mătușă Kate, nu ? întrebă Mary-Jane, rotindu-se cu taburetul spre ea și zîmbind.

Mătușa Kate se întoarse aprigă către nepoată-sa și zise :

— Știu și eu tot ce trebuie despre cinstirea lui Dumnezeu, Mary-Jane, dar gîndesc că nu-i de loc spre cinstea papii să scoată din coruri femeile care au robit acolo toată viața lor și să puie mai presus de ele niște băietani neisprăviți și înfumurați. Zic c-o fi spre folosu' bisericii, dac-a făcut papa una ca asta. Dar drept nu e, Mary-Jane, și bine nu e.

Se înflăcărase rău și ar fi continuat s-o apere cu patimă pe soră-sa — acesta fiind un subiect ce-o rîcîia la inimă ; dar Mary-Jane, văzînd că toți dansatorii se întorseseră, interveni, împăciuitoare :

— Lasă, mătușă Kate, îl scandalizezi pe domnul Browne, care-i adeptul celeilalte credințe.

Mătușa Kate se îndreaptă către domnul Browne, care zîmbise acru față de această aluzie la religia lui și zise grabnic :

— A, eu nu discut dacă papa a avut sau n-a avut dreptate. Nu-s decît o bătrînă proastă și nu m-aș încumeta la una ca asta. Da mai există și buna-cuviință de toate zilele și recunoștința. Și să fiu eu în locul Juliei, i-aș spune acestui părinte Healey de la obraz...

— Și-apoi, mătușă Kate, zise Mary-Jane, zău că ne e foame la toți și cînd ne e foame, sîntem foarte certăreți.

— Și cînd ne e sete sîntem certăreți, adăugă domnul Browne.

— Încît ar fi mai bine să mergem la masă, trase concluzia Mary-Jane, și să terminăm pe urmă discuția.

Pe palierul din fața salonului, Gabriel își văzu nevasta împreună cu Mary-Jane, încercînd s-o convingă pe domnișoara Ivors să rămînă la cină. Dar domnișoara Ivors, care își pusese pălăria și haina, nu voia cu nici un chip să rămînă. Nu-i era cîtuși de puțin foame și oricum stătuse mai mult decît îi îngăduia timpul.

— Bine, dar rămîi cel puţin zece minute, Molly! spunea doamna Conroy. Asta n-o să te-ntîrzie cine ştie ce.

— Să ciuguleşti şi tu ceva, stăruia Mary-Jane, după atîta dansat!

— Zău că nu pot, spunea domnişoara Ivors.

— Mă tem că nu te-ai distrat de loc, zise Mary-Jane, resemnată.

— Ba m-am distrat foarte bine, te asigur, răspunse domnişoara Ivors, dar acum zău că trebuie să mă lăsaţi s-o şterg!

— Şi cum o s-ajungi acasă? întrebă doamna Conroy.

— A, păi nu-s decît vreo cîţiva paşi, în sus, pe chei.

Gabriel ezită un moment, apoi spuse:

— Dacă-mi dai voie, domnişoară Ivors, te conduc eu acasă, dacă trebuie într-adevăr să pleci neapărat.

Dar domnişoara Ivors se rupse de lîngă ei.

— Pentru numele lui Dumnezeu, duceţi-vă înăuntru la masă şi nu vă mai ocupaţi de mine! Sînt în stare să mă descurc foarte bine şi singură.

— De, eşti o caraghioasă, Molly, îi spuse fără înconjur doamna Conroy.

— *Beannacht libh!* strigă domnişoara Ivors, rîzînd, pe cînd cobora în fugă scările.

Mary-Jane privi în urma ei cu o expresie posacă şi uluită, pe cînd doamna Conroy se apleca peste balustradă, ca să audă închizîndu-se uşa de jos. Gabriel se întreba dacă el era pricina plecării ei neaşteptate. Dar nu părea indispusă — plecase rîzînd. Absent, sta cu privirea aţintită în jos, spre golul scării.

În clipa aceea, mătuşa Kate ieşi cu paşi mărunţei din sufragerie, mai-mai frîngîndu-şi mîinile de disperare.

— Unde-i Gabriel? strigă. Unde Dumnezeu e Gabriel? Toată lumea aşteaptă, sîntem gata să-i dăm drumu' şi nu-i nimeni să taie gîsca!

— Aici sînt, mătuşă Kate, strigă Gabriel cu subită însufleţire, şi-s gata să tai un cîrd întreg de gîşte, dacă-i nevoie.

O gîscă grasă şi rumenă trona la un capăt al mesei, iar la celălalt capăt, pe un pat de hîrtie gofrată, împodobit cu frunze de pătrunjel, sta culcată o şuncă mare, dezbrăcată de şoric şi învelită într-o crustă de pesmet; un cochet volănaş de hîrtie îi înconjura osul, iar alături se găsea o halcă de muşchi de vită, împănat cu mirodenii. Între aceste capete rivale se înşirau faţă în faţă, de-a lungul mesei, felurile de mai mică importanţă: două mici edificii de jeleu, unul roşu, altul galben; o farfurie încăpătoare, plină cu blocuri de *blancmangé* [1] şi grămezi de dulceaţă roşie, un taler mare, în chip de frunză, cu o coadă în chip de lujer, pe care odihneau grămăjoare de stafide roşii şi de migdale cojite de pieliţă, un taler-pereche, pe care sta un dreptunghi vîrtos de smochine de Smirna, o farfurie de cristal cu o cremă presărată cu răzătură de nucşoară tămîioasă, o cupă mică încărcată cu bomboane de şocolată şi caramele învelite în poleială de aur şi

[1] Cremă gelatinoasă, albă.

argint, şi un vas de sticlă în care erau înfipte cîteva tulpini înalte de ţelină. În mijlocul mesei, de strajă unei fructiere cu picior ce susţinea o piramidă de portocale şi de mere arătoase, stăteau două carafe bondoace de cristal, de modă veche, una plină cu vin de Porto, cealaltă cu vin negru de Xeres. Pe capacul pianului pătrat îşi aştepta rîndul un *pudding*, pe un platou imens, galben, iar îndărătul lui erau înşirate trei escadroane de sticle, unul cu *stout*, unul cu *ale* şi altul cu ape minerale, aliniate după culorile uniformelor lor, primele două negre, cu etichete cafenii şi roşii, al treilea şi cel mai mărunt, cu uniformă albă şi centiron verde.

Gabriel îşi luă vitejeşte locul în capul mesei şi cercetînd tăişul cuţitului de tranşat, înfipse cu hotărîre furculiţa în gîscă. Acum se simţea într-adevăr la largul lui, fiind un as în materie de tăiat o pasăre friptă, şi-i era cît se poate de plăcut să se afle în capul unei mese încărcate cu bunătăţi.

— Domnişoară Furlong, ce să vă trimit ? întreba. O aripă sau o felie de piept ?

— Doar o felie mică de piept.

— Dar pentru dumneata, domnişoară Higgins?

— A, orice-o fi, domnule Conroy.

Pe cînd Gabriel şi domnişoara Daly treceau mai departe farfurii cu friptură de gîscă şi farfurii cu şuncă şi muşchi împănat, Lily trecea de la un musafir la altul cu un taler cu cartofi fierbinţi şi rumeni, învelit într-un şervet alb. Asta fusese ideea lui Mary-Jane ; dînsa propusese şi un sos de mere pentru friptura de gîscă, dar mătuşa Kate spusese că ea, una, se mulţumise dintotdeauna cu gîscă friptă — fără nici un sos de mere — şi să dea Dumnezeu ca asta să-i fie mîncarea cea mai rea. Mary-Jane îşi servea elevele şi avea grijă să li se împartă feliile cele mai arătoase, iar mătuşa Kate şi mătuşa Julia deschideau şi aduceau de la pian sticlele cu *stout* şi cu *ale* pentru domni şi sticle cu apă minerală pentru doamne. Era mare forfotă şi mult rîs şi multă zarvă ; strigăte să se aducă ba una, ba alta, clinchet de cuţite şi furculiţe, pocneau dopurile de plută, scîrţîiau şi scrîşneau dopurile de sticlă. Gabriel se apucă să taie pentru oaspeţi şi porţia a doua, de îndată ce terminase ocolul mesei şi mai înainte de a se servi pe sine. Toată lumea protestă zgomotos, încît el făcu un compromis sorbind o înghiţitură serioasă de *stout* ; se încălzise tăind friptura. Mary-Jane se apucase liniştită să mănînce, dar mătuşa Kate şi mătuşa Julia tot mai tropăiau cu paşi mărunţei primprejurul mesei, călcîndu-se pe picioare, încurcîndu-se una pe alta şi dîndu-şi una alteia îndemnuri neluate în seamă. Domnul Browne se rugă de ele să şadă jos şi să mănînce ; la fel şi Gabriel ; dar ele ziseră c-aveau timp destul — încît, pînă la urmă, Freddy Malins se sculă de la masă şi prinzînd-o pe mătuşa Kate, o aşeză cu sila pe scaun, la locul ei, în rîsetele tuturor.

După ce fusese fiecare servit din belşug, Gabriel spuse, zîmbind :

— Ei, acu dacă e cineva care ar mai pofti să guste ceva din ceea ce oamenii de rînd numesc

19—3937

„umplutură", domnul sau doamna respectivă să poruncească.

Toţi în cor îl rugară să înceapă şi el să mănînce şi Lily se apropie cu trei cartofi pe care-i păstrase pentru dînsul.

— Biine, zise Gabriel amabil, mai sorbind pînă una-alta o înghiţitură, binevoiţi, doamnelor şi domnilor, să uitaţi de existenţa mea, cîteva minute.

Se apucă să mănînce şi el, fără a lua parte la conversaţia ce se răspîndise în jurul mesei, în timp ce Lily strîngea farfuriile. Subiectul convorbirii era trupa de operă care juca în acele zile la „Theatre Royal". Domnul Bartell D'Arcy, tenorul, un tînăr oacheş cu o mustaţă la modă, o lăuda foarte mult pe prima mezzo-soprană a trupei, însă domnişoara Furlong găsea că are un stil de interpretare cam vulgar. Freddy Malins spuse că în partea a doua a pantomimei de la „Gaiety", cînta o căpetenie de negri care avea una dintre cele mai frumoase voci de tenor ce-i fusese dat să audă în viaţa lui.

— L-aţi ascultat ? îl întrebă pe domnul Bartell D'Arcy de-a curmezişul mesei.

— Nu, răspunse domnul Bartell D'Arcy, nepăsător.

— Fiindcă, vedeţi, aş fi foarte curios să aud părerea dumneavoastră. Eu, unul, găsesc că are o voce grozavă.

— Nu-i altul ca Teddy să descopere ce e bun ! se adresă domnul Browne mesenilor, pe un ton familiar.

— Şi de ce, mă rog, n-ar avea şi el o voce bună ? întrebă tăios Freddy Malins. Poate fiindcă nu-i decît un negru ?

Nimeni nu răspunse la această întrebare şi Mary-Jane călăuzi conversaţia înapoi la opera legitimă. Una dintre elevele ei îi dăduse un bilet la *Mignon.* Fireşte, zicea ea, fusese foarte frumos, dar o făcuse să-şi amintească de biata Georgina Burns. Domnul Browne poseda reminiscenţe şi mai îndepărtate : mai ţinea minte vechile trupe italieneşti care veneau la Dublin — Tietjens, Ilma de Murzka, Campanini, marele Trebelli, Giuglini, Ravelli, Aramburo. Pe atunci, spunea el, mai puteai să auzi cîntăreţi mari la Dublin. Mai povesti cum seară de seară ultimele rînduri ale galeriei erau ticsite, cum într-o seară un tenor italian bisase de cinci ori *Let me like a Soldier fall* [1], introducînd de fiece dată un do de sus, şi cum, în entuziasmul lor, băieţii de la galerie deshămau cîteodată caii de la trăsura vreunei mari primadone şi se înhămau ei, ca s-o conducă la hotel... Acum de ce nu se mai dau de loc marile opere de altădată, *Dinorah, Lucrezia Borgia ?* Fiindcă nu se mai găsesc voci să cînte în asemenea opere... asta e !

— A, interveni domnul Bartell D'Arcy, eu presupun că sînt şi acum cîntăreţi tot aşa de buni ca şi-atunci.

— Unde-s ? întrebă domnul Browne sfidător.

— La Londra, Paris, Milano, replică domnul Bartell D'Arcy cu căldură. Caruso, de pildă, găs-

[1] „Vreau să cad ca un oştean".

desc că e la fel de bun, dacă nu şi mai bun, ca oricare dintre cei pe care i-aţi numit.

— Aşa o fi, zise domnul Browne, eu însă vă pot spune că mă îndoiesc foarte de una ca asta.

— O, aş da orice să-l aud pe Caruso cîntînd... zise Mary-Jane.

— După mine, îşi dete părerea mătuşa Kate, care pînă atunci ciugulise un os, n-a existat decît un singur tenor. Care să-mi placă mie, vreau să spun. Da bănuiesc că nici unul dintre dumneavoastră n-aţi auzit de dînsul.

— Şi cine era acela, domnişoară Morkan ? întrebă politicos domnul Bartell D'Arcy.

— Îl chema Parkinson, zise mătuşa Kate. Eu l-am auzit cînd vocea lui era în floare şi gîndesc că avea cel mai curat glas de tenor de care a avut parte cîndva vreun bărbat.

— Ciudat, zise domnul Bartell D'Arcy. Eu n-am auzit niciodată de el.

— Ba da, domnişoara Morkan are dreptate. Mi-aduc aminte c-am auzit vorbindu-se de acest Parkinson, dar eu nu l-am mai apucat.

— O voce de tenor englez, frumoasă, curată, dulce şi plină, spuse mătuşa Kate cu entuziasm.

Cum Gabriel terminase, uriaşul *pudding* fu transportat la masă. Reîncepu clinchetul furculiţelor şi lingurilor. Soţia lui Gabriel scotea cu lingura porţii de *pudding* şi trecea farfuriile mai departe. Pe la mijlocul mesei, cînd ajungeau în dreptul ei, Mary-Jane le umplea cu jeleu de zmeură sau de portocale ori cu cremă *blanc-mangé* şi dulceaţă. *Pudding*-ul era opera mătuşii Julia, care primi din toate părţile felicitări pen-

tru reuşită. Ea însă găsea că nu e destul de rumen.

Toţi domnii, afară de Gabriel, mîncară cîte puţin *pudding*, drept omagiu adus mătuşii Julia. Cum Gabriel nu mînca niciodată dulciuri, lui i se păstrase ţelina. Şi Freddy Malins luă o tulpină de ţelină şi o mîncă la *pudding*. Auzise că ţelina e straşnic de bună pentru sînge, iar el se afla atunci în tratament medical. Doamna Malins, care tăcuse de-a lungul cinei, spuse că fiul ei avea să plece să se odihnească la Mount Melleray, peste vreo săptămînă. Mesenii vorbiră acum de Mount Melleray, ce înviorător era aerul de acolo, ce primitori erau călugării şi cum nu cereau nici un ban de la oaspeţii lor.

— Şi vreţi să spuneţi, întrebă incredul domnul Browne, că oricine ar pleca la odihnă acolo poate să tragă la ei ca la hotel şi să se simtă ca-n sînul lui Avram şi-apoi s-o ia din loc făr-a plăti ?

— A, mai toţi oaspeţii donează ceva mănăstirii la plecare, zise Mary-Jane.

— Mi-ar place s-avem şi în biserica noastră o asemenea instituţie, spuse candid domnul Browne.

Fu mirat să afle că acei călugări nu vorbeau niciodată, se sculau la două dimineaţa şi dormeau în sicrie. Întrebă pentru ce făceau asta.

— Aşa-i regula ordinului lor ! îi răspunse cu hotărîre mătuşa Kate.

— Bine, da de ce ? stărui domnul Browne,

Mătuşa Kate repetă că asta era regula — atîta tot. Domnul Browne părea că tot nu înţelege. Freddy Malins îl lămuri, pe cît se pricepu, că acei călugări se străduiau să ispăşească păcatele

săvîrşite de toţi păcătoşii din lumea de-afară. Explicaţia nu prea era limpede, căci domnul Browne replică rînjind :

— Îmi place foarte mult ideea asta, da oare nu s-ar putea servi de-un pat cumsecade, cu arcuri, la fel de bine ca de-un sicriu ?

— Sicriul, îl lămuri Mary-Jane, are scopul să le amintească de sfîrşitul vieţii.

Cum subiectul devenise lugubru, fu înmormîntat în tăcerea mesenilor, din care se desprinse glasul şovăielnic al doamnei Malins, încredinţînd în şoaptă pe vecinul ei de masă :

— Sînt oameni buni călugării, oameni foarte evlavioşi.

Acum făcură ocolul mesei stafidele şi migdalele şi smochinele şi merele şi portocalele şi bomboanele de şocolată şi caramelele, iar mătuşa Julia pofti pe toţi musafirii să se servească fie cu Porto, fie cu sherry.

Domnul Bartell D'Arcy refuză mai întîi ambele băuturi, dar una dintre vecinele sale îi făcu semn cu cotul şi-i şopti ceva, după care îngădui şi el să i se umple paharul. Treptat, pe cînd se umpleau ultimele pahare, conversaţia încetă. Urmă o pauză, întreruptă doar de susurul vinului şi de mişcatul scaunelor. Domnişoarele Morkan, toate trei, îşi coborîseră privirile spre faţa de masă. Cineva tuşi de vreo două ori, şi apoi cîţiva domni ciocăniră uşor în masă, drept semnal să se facă tăcere. Se făcu tăcere, iar Gabriel îşi împinse scaunul înapoi şi se sculă în picioare.

Îndată ciocăneala spori, întru încurajare, apoi încetă.

Gabriel îşi sprijini cele zece degete pe faţa de masă şi zîmbi nervos adunării. Cînd întîlni un şir de feţe ridicate spre el, îşi înălţă ochii către candelabru. La pian se cînta un vals ; auzea fustele foşnind cînd se învolburau pe lîngă uşa salonului. Poate că afară, pe chei, stăteau oameni, cu picioarele în zăpadă, privind în sus spre ferestrele luminate şi ascultînd muzica valsului. Aerul era curat acolo. În depărtare se aşternea parcul, cu copacii încărcaţi de zăpadă. Statuia lui Wellington purta o tichie strălucitoare de zăpadă, scînteind pînă departe, peste cîmpul alb, către vest.

Începu :

„Doamnelor şi domnilor,

Îmi revine în seara asta, ca şi în anii trecuţi, împlinirea unei sarcini foarte plăcute, însă pentru care mă tem că slabele mele puteri oratorice sînt mult prea nevoiaşe."

— Nu, nu ! se auzi vocea domnului Browne.

„Dar, oricare ar fi adevărul în această privinţă, nu pot decît să vă asigur că bunăvoinţa există şi vă rog să-mi acordaţi pentru cîteva clipe atenţia dumneavoastră — cît mă voi strădui să dau glas simţămintelor mele în această împrejurare.

Doamnelor şi domnilor, nu e prima oară cînd ne adunăm sub acest acoperiş primitor, în jurul acestei mese primitoare. Nu pentru prima oară ne bucurăm de ospitalitatea bunelor doamne pe care le ştim — sau poate ar fi mai bine zis : sîntem victimele marii ospitalităţi a acestor doamne."

Descrise cu braţul un cerc în aer şi tăcu. Toţi rîdeau sau zîmbeau spre mătuşa Kate şi spre mă-

tuşa Julia şi spre Mary-Jane, care toate trei se îmbujoraseră de plăcere. Gabriel reluă, mai cutezător :

„Cu fiece an nou, am sentimentul tot mai puternic că ţara noastră n-are vreo tradiţie care să-i facă mai multă cinste şi pe care să se cuvină s-o păstreze cu mai multă grijă, ca aceea a ospitalităţii. E o tradiţie unică printre popoarele lumii moderne — spun asta din experienţa mea — şi nu-s puţine locurile pe care le-am vizitat prin străinătate. Unii ar putea spune că la noi ăsta-i mai mult un nărav decît ceva cu care ne putem mîndri. Dar chiar dacă admitem una ca asta, după mine e un nărav princiar, unul care sper să fie încă multă vreme cultivat printre noi. De un lucru, cel puţin, sînt sigur. Cîtă vreme acest acoperiş va adăposti pe cele trei doamne la care m-am referit adineauri — şi din toată inima doresc ca mulţi, mulţi ani de aci înainte aşa să fie — atîta vreme tradiţia adevăratei, caldei şi curtenitoarei ospitalităţi irlandeze, pe care ne-au transmis-o strămoşii şi pe care la rîndul nostru va s-o transmitem urmaşilor, are să fie vie printre noi."

Un murmur cordial de încuviinţare făcu înconjurul mesei. În clipa aceea lui Gabriel îi trecu prin gînd că domnişoara Ivors nu se găsea aci, că făcuse necuviinţa să plece şi, sigur de sine, continuă :

„Doamnelor şi domnilor,

O nouă generaţie se ridică în mijlocul nostru, o generaţie mînată de idei noi şi de principii noi. Această nouă generaţie e serioasă şi entuziastă în slujba ideilor ei ; entuziasmul ei, chiar cînd obiectivul îi este greşit, e, după mine, în cea mai mare parte sincer. Dar trăim într-o eră sceptică şi — de-mi îngăduiţi să folosesc această expresie — o eră torturată de gîndire ; şi uneori mă tem că acestei noi generaţii, instruită şi suprainstruită cum e, îi vor lipsi totuşi acele calităţi de umanitate, de ospitalitate, de umor blajin, ce-au aparţinut zilelor mai vechi. Cînd am auzit în seara asta numele tuturor acelor mari cîntăreţi de altădată, mi s-a părut, vă mărturisesc, că trăim azi într-un ev mai puţin cuprinzător. Acele vremuri pot într-adevăr fi numite, fără a exagera, vremuri cuprinzătoare şi dacă s-au dus pentru totdeauna să sperăm cel puţin că, în adunări ca aceasta a noastră, vom continua să păstrăm cu drag în inimi amintirea acelor oameni mari ce-au pierit şi s-au dus dintre oameni, dar a căror slavă omenirea n-o va lăsa lesne să piară."

— Bravo, Bravo ! spuse tare domnul Browne.

„Totuşi, urmă Gabriel, glasul lui îndulcindu-se cu o inflexiune mai gravă, de adunări ca aceasta rămîn legate şi gînduri mai triste, care ni se vor întoarce în minte de fiece dată ; amintiri din trecut, din adolescenţă, amintirea schimbărilor, a feţelor celor absenţi, cărora le simţim lipsa în seara asta. Drumul nostru prin viaţă e presărat cu multe asemenea amintiri triste ; şi de-ar fi să tot cugetăm la ele mereu, n-am mai găsi curajul să ne urmăm inimoşi munca printre cei vii. Cu toţii avem îndatoriri vii, afecţiuni pentru cei vii, care pe bună dreptate ne cer sforţări susţinute.

De aceea, nu vreau să zăbovesc asupra trecutului. Nu vreau să îngădui nici unei predici întunecate să se strecoare aci, printre noi, în seara asta. Ne-am adunat laolaltă aci, eliberaţi pentru o clipă de hărţuiala şi de năvala rutinei noastre de fiece zi. Ne-am adunat aci ca prieteni, în spiritul bunei tovărăşii — prieteni şi colegi oarecum, în cultivarea adevăratului spirit al *camaraderiei*, şi oaspeţi ai — ce nume să le dau — da, sîntem oaspeţii celor Trei Graţii ale lumii muzicale din Dublin."

Mesenii izbucniră în aplauze şi în rîsete la această aluzie. Mătuşa Julia în zadar îşi întreba pe rînd vecinii ce spusese Gabriel.

— Spune că noi sîntem cele Trei Graţii, mătuşă Julia, zise Mary-Jane.

Mătuşa Julia nu înţelese, dar ridică ochi zîmbitori către Gabriel, care continuă, pe acelaşi ton:

„Doamnelor şi domnilor,

Nu voi încerca să joc astă-seară rolul ce l-a jucat Paris cu alt prilej. N-o să dau glas nici unei preferinţe. O alegere între ele ar risca să fie nedreaptă ; ar fi o sarcină ingrată, de care nu mă simt în stare. Căci dacă le contemplu, una după alta, fie pe prima noastră amfitrioană, a cărei inimă bună, a cărei prea bună inimă a devenit de pomină printre toţi cei ce-o cunosc ; fie pe sora ei, ce pare înzestrată cu harul veşnicei tinereţi şi care aşa cum ne-a cîntat în seara asta, ne-a prilejuit tuturor o surpriză şi o revelaţie ; sau dacă mă gîndesc la cea mai tînără dintre gazdele noastre — o citez la urmă, dar cu nemicşorată convingere — talentată, voioasă, muncitoare, cum e, şi totodată cea mai bună dintre nepoate — mărturisesc, doamnelor şi domnilor, că nu ştiu căreia dintre ele s-ar cuveni să-i dau mărul de aur."

Gabriel îşi coborî ochii către mătuşile sale şi văzînd surîsul ce scălda faţa mătuşii Julia şi lacrimile care o podideau pe mătuşa Kate, se grăbi să încheie. Înălţă curtenitor paharul cu Porto, pe cînd fiecare dintre oaspeţi îşi juca degetele pe paharul său, în aşteptare, şi spuse cu glas răsunător :

„Să închinăm pentru toate trei ! Să le urăm tuturor trei sănătate, belşug, fericire şi spor ; fie ca, multă vreme de aci înainte, să continue a păstra locul de vază, cucerit prin merit, ce-l au în profesia lor şi locul de cinste şi afecţiune pe care-l au în inimile noastre !"

Toţi oaspeţii se ridicară în picioare, fiecare cu paharul în mînă, şi, îndreptîndu-se către cele trei doamne, cîntară la unison cu domnul Browne drept dirijor :

Sînt prieteni de treabă şi veseli,
Sînt prieteni de treabă şi veseli,
Sînt prieteni de treabă şi veseli —
Ţi-o spune oricine, voios [1].

Mătuşa Kate îşi folosea din plin batista şi chiar şi mătuşa Julia părea mişcată. Freddy Malins bătea măsura cu furculiţa lui de *pudding* şi coriştii se întoarseră unul către altul, ca într-un sfat melodios, cîntînd cu emfază :

[1] Cîntec tradiţional de petrecere

De nu, e-un mincinos,
De nu, e-un mincinos!

Apoi, îndreptîndu-se o dată mai mult către amfitrioane, cîntară iarăşi :

Sînt prieteni de treabă şi veseli,
Sînt prieteni de treabă şi veseli,
Sînt prieteni de treabă şi veseli,
Ţi-o spune oricine, voios.

Aclamaţia ce urmă fu preluată, dincolo de uşa sufrageriei, de către mulţi dintre ceilalţi oaspeţi şi repetată iarăşi şi iarăşi, Freddy Malins, cu furculiţa înălţată, oficiind drept capelmaistru.

Aerul tăios al dimineţii pătrundea în hol, încît mătuşa Kate spuse :

— Închideţi careva uşa. Doamna Malins are să se îmbolnăvească din frigul ăsta.

— Browne e afară, mătuşă Kate, zise Mary-Jane.

— Browne e peste tot, zise mătuşa Kate, coborînd glasul.

Mary-Jane rîse de tonul mătuşă-si.

— Într-adevăr, zise cu viclenie, e foarte zelos.

— S-a instalat aci ca gazul aerian, spuse mătuşa Kate pe acelaşi ton, tot Crăciunul.

Rîse şi ea acum bine dispusă, şi adăugă iute :

— Da spune-i să intre, Mary-Jane, şi închide uşa. Doamne fereşte, sper că nu m-o fi auzit.

În clipa aceea uşa holului se deschise şi domnul Browne păşi înăuntru din prag, rîzînd să se

rupă, nu alta ; era îmbrăcat într-un palton lung verde, cu manşete şi guler din imitaţie de astrahan, şi purta în cap o căciulă lunguiaţă de blană. Arătă cu mîna în josul cheiului acoperit de zăpadă, dincotro se auzea pînă în casă un neîntrerupt fluierat strident.

— Teddy are să scoată toate cupelele din Dublin !

Gabriel venea dinspre cămăruţa dindărătul oficiului, luptîndu-se să-şi îmbrace paltonul. Privind încolo şi încoace prin hol, întrebă :

— Gretta n-a coborît încă ?

— Acum se-mbracă, Gabriel, zise mătuşa Kate.

— Cine cîntă la pian, sus ? întrebă Gabriel.

— Nimeni. Au plecat toţi.

— Ba nu, mătuşă Kate, zise Mary-Jane. Bartell D'Arcy şi cu domnişoara O'Callaghan n-au plecat încă.

— În orice caz, se joacă cineva la pian, zise Gabriel.

Mary-Jane aruncă o privire către Gabriel şi către domnul Browne, apoi spuse, strîngînd din umeri :

— Încep să tremur de frig, domnilor, cînd mă uit la dumneavoastră şi vă văd aşa încotoşmănaţi. N-aş vrea să fiu în locul dumneavoastră şi să am de făcut drumul spre casă, la o asemenea oră.

— Nimic nu mi-ar face mai mare plăcere în minutul ăsta, declară domnul Browne voinicos, decît o plimbare frumoasă la ţară, în pas alergător, sau o plimbare cu trăsura în galop, da' să aibă-ntre hulube un căluţ care ştie s-alerge.

— Noi aveam acasă un căluț foarte bun, și toate dichisurile, zise cu tristețe mătușa Julia.

— În veci neuitatul Johnny, adăugă rîzînd Mary-Jane.

Mătușa Kate și Gabriel rîseră și ei.

— Da de ce era Johnny ăsta așa de minunat ? întrebă domnul Browne.

— Răposatul și regretatul Patrick Morkan, adică bunicul nostru, explică Gabriel, cunoscut îndeobște, în ultimii săi ani, sub numele de „bătrînul *gentleman*", avea o făbricuță de clei.

— Ei, și tu, Gabriel, rîse mătușa Kate ; avea o fabrică de amidon.

— Ei, clei ori amidon, reluă Gabriel, vorba e că bătrînul *gentleman* avea un cal cu numele de Johnny. Iar acest Johnny obișnuia să lucreze în fabrica bătrînului *gentleman*, umblînd într-una în cerc, pentru a face să meargă fabrica. Totul era perfect ; dar iată că urmează partea tragică din istoria lui Johnny. Într-o zi, cum era vreme frumoasă, bătrînul *gentleman* avu chef să iasă și el cu trăsura la o paradă militară în parc, cu lumea bună.

— Dumnezeu să-i odihnească sufletul ! spuse mătușa Kate cu milă.

— Amin, zise Gabriel... Și așa, bătrînul *gentleman*, după cum vă spusei, îl înhămă pe Johnny și-și puse cel mai bun joben și cel mai bun guler tare și, foarte falnic, mînîndu-l pe Johnny, plecă de la reședința strămoșilor săi, care era, pare-mi-se, undeva pe lîngă Back Lane[1]...

[1] Ulița din dos.

Toți rîseră, chiar și doamna Malins, de felul cum povestea Gabriel, iar mătușa Kate zise :

— Ei, și tu, Gabriel, că doar nu locuia în Back Lane, numa' fabrica era acolo.

— ...plecă de la reședința strămoșilor săi, mînîndu-l pe Johnny. Și totul mergea cum nu se poate mai frumos — pînă zări Johnny statuia regelui Billy[1] — și atunci, fie că s-a înamorat de calul pe care șade regele Billy, fie că a crezut că-i iarăși acasă la fabrică, fapt e c-a început să dea ocol statuii.

Gabriel, în galoși, tropăia în jurul holului, pe cînd ceilalți făceau un haz nebun.

— Tot tropăia mereu în cerc împrejurul statuii, iar bătrînul *gentleman* — un bătrîn *gentleman* plin de demnitate — era cît se poate de revoltat.

„Înainte, dom'le ! Ce-nseamnă asta, dom'le ! Johnny ! Johnny ! Nemaipomenit ! Nu înțeleg ce i s-a năzărit calului ăstuia !"

Hohotele de rîs care însoțeau mimarea incidentului fură întrerupte de o bătaie răsunătoare în ușa holului. Mary-Jane alergă să deschidă și-i dete drumul înăuntru lui Freddy Malins. Freddy Malins, cu pălăria dată pe ceafă și cu umerii zgribuliți de frig, pufăia și scotea aburi din el după cît se ostenise.

— O singură trăsură am putut găsi, spuse.

[1] Numele familiar dat de Gabriel regelui *Wilhelm de Orania (William al III-lea* al Angliei), cuceritorul protestant al Irlandei catolice și rebele, în anul 1690.

— Las' că mai găsim una de-a lungul cheiului, îl asigură Gabriel.

— Da, își dădu cu părerea și mătușa Kate — mai bine să n-o mai ținem pe doamna Malins să aștepte aicea în curent.

Doamna Malins fu ajutată de către fiul ei și de către domnul Browne să coboare scările și, cu multe manevre, o urcară în cupeu. Freddy Malins se cățără și el și-i trebui timp îndelungat pînă s-o instaleze pe banchetă, domnul Browne ajutîndu-l cu sfaturi. Cînd în sfîrșit fu confortabil așezată, Freddy Malins îl pofti pe domnul Browne în cupeu. Vizitiul își înfășură pătura în jurul genunchilor și se aplecă să întrebe adresa. Confuzia spori : Freddy Malins și domnul Browne, fiecare scoțînd capul pe cîte o fereastră a cupeului, îi dădeau vizitiului instrucțiuni deosebite. Dificultatea era să se stabilească unde trebuie lăsat domnul Browne pe parcurs ; iar mătușa Kate, mătușa Julia și Mary-Jane contribuiau și ele la dezbateri, din pragul ușii, cu felurite indicații și contraindicații și cu rîsete din belșug. Cît despre Freddy Malins, îi pierise graiul de atîta rîs. Ba scotea capul pe fereastră, ba îl băga iar înăuntru — pălăria lui aflîndu-se în mare primejdie — pentru ca s-o țină în curent pe maică-sa cu mersul discuției, pînă cînd în cele din urmă domnul Browne strigă, îndeajuns de tare încît să acopere zarva și rîsetele celorlalți, către vizitiul aiurit :

— Știi unde e „Trinity-College" ?

— Da, domnule, răspunse vizitiul.

— Bun, ia-o glonț pînă-n poarta de la „Trinity-College", zise domnul Browne, și-apoi o să-ți spunem încotro s-apuci. Acum înțelegi ?

— Da, domnule, răspunse vizitiul.

— Hai, ia-o-n galop pînă la „Trinity-College".

— Prea bine, domnule, zise vizitiul.

Dete șfichi calului și cupeul o porni tronca-tronca de-a lungul cheiului, depărtîndu-se în corul rîsetelor și strigătelor de adio.

Gabriel nu ieșise cu ceilalți la ușă. Rămăsese într-o parte întunecată a holului, privind în sus spre casa scării. O femeie sta în capul primului șir de trepte, în umbră și ea. Nu-i vedea fața, dar îi deslușea clinii fustei, ce alternau în nuanțe de *terra-cotta* și *rose-saumon*, părînd în umbră negri și albi. Era soția lui. Sprijinită de balustradă, asculta ceva. Gabriel, surprins de liniștea în care sta cufundată, își încordă urechea, ca să audă și el. Dar nu prea auzea mare lucru, în afară de zarva rîsetelor și disputei de pe treptele din față, de cîteva acorduri la pian și cîteva note cîntate de glasul unui bărbat.

Stătea nemișcat în întunericul holului, străduindu-se a prinde melodia ce-o cînta acel glas și privind în sus, spre soția lui. Avea grație și mister în atitudine, de parcă ar fi înfățișat un simbol. Se întrebă ce simbol putea înfățișa o femeie stînd pe trepte, în umbră, și ascultînd o muzică îndepărtată. De-ar fi fost pictor, ar fi pictat-o în atitudinea asta. Pălăria de fetru albastru i-ar scoate în evidență bronzul părului, proiectat pe fundalul întunecos, iar clinii întunecați ai fustei ar contrasta cu cei de nuanță deschisă. *Mu-*

zică îndepărtată ar numi el tabloul, de-ar fi pictor.

Uşa de-afară fu închisă şi mătuşa Kate, mătuşa Julia şi Mary-Jane străbătură holul către el, încă rîzînd.

— Ei, nu e teribil Freddy ăsta ? zicea Mary-Jane. Zău că-i teribil.

Gabriel nu spuse nimic, ci arătă cu degetul spre partea de sus a scării, unde stătea nevastă-sa. Acum, cînd uşa holului era închisă, glasul şi pianul se desluşeau mai limpede. Gabriel le făcu semn să tacă. Melodia părea să fie în vechea tonalitate irlandeză, iar cîntăreţul părea nesigur şi de cuvinte şi de voce. Vocea, cu inflexiuni de jale din pricina depărtării şi a răguşelii cîntăreţului, abia lămurea cadenţa melodiei, cu vorbe ce exprimau mîhnire :

O, cum cade ploaia pe grelele-mi plete,
Roua mă udă toată,
Pruncului meu îi e frig în culcuş.

— Ah ! exclamă Mary-Jane. Cîntă Bartell D'Arcy — şi toată seara n-a vrut să cînte. A, am să-l rog să ne cînte ceva înainte de-a pleca.

— Da, da, Mary-Jane, roagă-l ! o îndemnă mătuşa Kate.

Mary-Jane le-o luă repede înainte celorlalţi şi alergă spre casa scării, dar încă nu ajunsese, cînd dintr-o dată cîntecul încetă şi pianul fu închis cu bruscheţe.

— O, ce păcat ! exclamă ea. Vine jos, Gretta ?

Gabriel o auzi pe nevastă-sa răspunzînd „da" şi o văzu coborînd spre el. La cîţiva paşi în urmă-i, veneau domnul Bartell D'Arcy şi domnişoara O'Callaghan.

— O, domnule D'Arcy, strigă Mary-Jane, ce urît din partea dumitale să te întrerupi cînd noi eram în culmea încîntării ascultîndu-te !

— Toată seara m-am ţinut de capul lui, spuse domnişoara O'Callaghan, şi doamna Conroy de asemenea, şi ne-a spus că e grozav de răcit şi nu poate cînta.

— Vai, domnule D'Arcy, se văită mătuşa Kate, asta a fost curată scorneală !

— Nu se-aude că-s răguşit ca un corb ?! se răsti domnul D'Arcy.

Intră grăbit în cămară şi-şi îmbrăcă paltonul. Surprinşi de tonul în care vorbise, nimeni nu mai găsea ce să spună. Mătuşa Kate încruntă din sprîncene şi le făcu semn celorlalţi să abandoneze subiectul. Domnul D'Arcy sta încruntat, înfăşurîndu-şi cu grijă gîtul.

— E vremea asta — făcu mătuşa Julia, după o pauză.

— Da, toată lumea e răcită, se grăbi să adauge mătuşa Kate, toată lumea.

— Am auzit, zise Mary-Jane, că n-a mai fost zăpadă ca asta pe la noi de treizeci de ani ; am citit azi dimineaţă în ziare că ninge în toată Irlanda.

— Mie-mi place să văd zăpadă, spuse mătuşa Julia cu tristeţe.

— Şi mie, interveni domnişoara O'Callaghan. De Crăciun, dacă nu s-a aşternut zăpadă, totdeauna mi se pare că nu-i Crăciun adevărat.

— Dar bietului domn D'Arcy nu-i place zăpada, reluă mătuşa Kate zîmbind.

Domnul D'Arcy veni din cămară, unde sfîrşise a-şi înfăşa gîtul şi a-şi încheia toţi nasturii, şi pe un ton pocăit le povesti istoria răcelii sale. Fiecare îi dete cîte un sfat şi spuse că e tare păcat, şi-l îndemnă să fie cît mai atent cu gîtul lui, în aerul rece de la ora aceea. Gabriel o urmărea din ochi pe nevastă-sa, care nu se alăturase conversaţiei. Stătea chiar sub geamul în formă de evantai, uşor prăfuit, şi flacăra gazului îi lumina bronzul bogat al părului, pe care o văzuse uscîndu-şi-l în faţa focului, cu cîteva zile înainte. Rămăsese în aceeaşi atitudine, neatentă la ce se vorbea în juru-i. În cele din urmă se îndreptă spre ei şi Gabriel îi văzu obrajii îmbujoraţi şi ochii strălucitori. O bruscă revărsare de bucurie îi inundă inima.

— Domnule D'Arcy, spuse ea, ce nume are cîntecul pe care l-aţi cîntat adineauri ?

— Se cheamă *Fata din Aughrim*, zise domnul D'Arcy, dar nu puteam să mi-l amintesc bine. De ce ? Îl cunoaşteţi ?

— *Fata din Aughrim*, repetă ea. Nu-mi aminteam numele.

— E un cîntec foarte drăguţ, spuse Mary-Jane. Îmi pare rău că nu eraţi în voce astă seară.

— Lasă, Mary-Jane, nu-l mai necăji pe domnul D'Arcy. Nu dau voie să-l necăjească nimeni ! se burzului mătuşa Kate.

Văzîndu-i pe toţi gata de pornire, îşi călăuzi turma pînă la uşă, unde îşi spuseră noapte bună :

— Ei, noapte bună, mătuşă Kate, şi-ţi mulţumim pentru seara asta plăcută.

— Noapte bună, Gabriel. Noapte bună, Gretta !

— Noapte bună, mătuşă Kate, şi-ţi mulţumesc foarte mult. Noapte bună, mătuşă Julia.

— A, noapte bună, Gretta. Nu te vedeam...

— Noapte bună, domnule D'Arcy. Noapte bună, domnişoară O'Callaghan.

— Noapte bună, domnişoară Morkan.

— Noapte bună, încă o dată.

— Noapte bună la toţi. Mergeţi sănătoşi.

— Noapte bună. Noapte bună.

Zorii erau mohorîţi. O lumină tulbure, galbenă, apăsa casele şi rîul, iar cerul parcă se lăsa tot mai jos. Călcai prin lapoviţă, şi doar pe acoperişuri, pe parapetele cheiului şi pe balustrade se aşezaseră poetice fîşii de zăpadă. Lămpile încă mai ardeau, cu o lumină roşiatică, în atmosfera întunecoasă, iar dincolo de rîu, palatul celor Patru Curţi se desprindea ameninţător pe cerul împovărat.

Gretta păşea în faţă, cu domnul Bartell D'Arcy alături, purtînd la subţioară pachetul cafeniu în care-şi înfăşurase pantofii şi susţinîndu-şi cu amîndouă mîinile poalele fustei, ca s-o ferească de noroi. Atitudinea ei pierduse graţia de adineauri, dar ochii lui Gabriel tot mai străluceau de fericire. Îşi simţea sîngele zvîcnindu-i în vine, iar gîndurile i se avîntau neînfrînate, mîndre, bucuroase, duioase şi cutezătoare.

Păşea în faţa lui atît de uşoară şi de dreaptă, încît îl cuprinse un dor să alerge după ea fără zgomot, s-o prindă de umeri şi să-i spună la ureche ceva nerod şi afectuos. Îi părea atît de firavă, încît jinduia s-o apere de ceva şi apoi să rămînă singur cu ea. Clipe ale vieţii lor laolaltă, neştiute de nimeni, i se aprindeau brusc în amintire ca nişte stele. Un plic liliachiu lîngă ceaşca lui, la micul dejun, şi el mîngîindu-l cu mîna. Păsările ciripeau în frunzişul iederii şi plasa însorită a perdelei îşi arunca umbra tremurîndă pe podea ; iar el nu putea să mănînce, de fericire... Amîndoi în mijlocul aglomeraţiei, pe peron, iar el strecurîndu-i în palma caldă a mănuşii un bilet de tren... Iată-l cu ea alături, în frig, uitîndu-se printr-o fereastră zăbrelită, la un bărbat care sufla sticle lîngă un cuptor ce vuia. Faţa ei, mirosind în aerul rece ca un fruct aromat, era aproape de tot de a lui, şi deodată el îi strigă bărbatului de lîngă cuptor : „E fierbinte focul, domnule ?" Dar omul nu-l auzea în zgomotul cuptorului. Noroc ! I-ar fi putut răspunde cu o grosolănie.

Un val de şi mai dulce bucurie i se revărsă din inimă şi-i curse în şuvoi fierbinte prin artere. Ca focul duios al stelelor, momente ale vieţii lor laolaltă, de care nimeni nu ştia şi n-avea să ştie vreodată, îi năvăleau în amintire, luminînd-o. Tînjea să-i trezească şi ei amintirea acelor clipe, s-o facă să uite anii monotoni ce-i trăiseră împreună şi să-i amintească doar clipele de extaz. Căci anii, simţea el, nu stinseseră nici sufletul lui, nici pe al ei. Copiii, scrierile lui, grijile ei de

gospodină, nu stinseseră tot focul duios al sufletelor. Într-o scrisoare pe care i-o scria pe atunci, îi spusese : „Oare de ce-mi par cuvinte ca acestea atît de serbede şi reci ? Fiindcă nu-i nici unul îndeajuns de dulce pentru a fi numele tău ?"

Ca o muzică îndepărtată, aceste cuvinte pe care le scrisese cu ani în urmă, veneau către el din trecut. Îi era dor să fie singur cu ea. Cînd ceilalţi aveau să plece, cînd amîndoi vor fi în camera de la hotel, atunci aveau să fie singuri, împreună. O va chema blînd : „Gretta !"

Poate că n-are să-l audă îndată ; fiindcă tocmai o să se dezbrace. Apoi avea să simtă ceva în glasul lui. Se va întoarce şi-l va privi...

La colţul străzii Winetavern întîlniră o trăsură închisă. Îi părea bine că huruitul roţilor îl cruţa de conversaţie. Ea privea pe fereastră şi părea obosită. Ceilalţi schimbau puţine vorbe, arătînd spre cîte o clădire sau spre cîte-o stradă. Calul galopa înainte, trudit, sub cerul posomorît al dimineţii, tîrînd după sine lada veche ce-i tot troncănea în spate ; iar Gabriel se afla din nou încănea în spate ; iar Gabriel se afla din nou într-un cupeu alături de ea, galopînd spre vaporul ce-i aştepta, galopînd spre luna lor de miere.

Pe cînd cupeul trecea peste podul O'Connell [1], domnişoara O'Callaghan zise :

— Se spune că ori de cîte ori treci podul O'Connell, vezi un cal alb.

[1] *Daniel O'Connell* (1775—1847), luptător pentru „Emanciparea catolică", a reuşit prin mişcarea creată de el să facă a fi admisă intrarea catolicilor irlandezi în Parlamentul britanic.

— Eu văd de data asta un om alb, spuse Gabriel.

— Unde ? întrebă domnul Bartell D'Arcy.

Gabriel arătă către statuia acoperită în parte cu zăpadă. Apoi îi făcu prieteneşte semn din cap şi-şi flutură mîna într-acolo.

— Noapte bună, Dan ! spuse vesel.

Cînd cupeul trase în faţa hotelului, Gabriel sări afară şi, fără să ţină seama de protestele domnului D'Arcy, plăti vizitiului. Îi dete omului un şiling în plus, peste costul drumului. Omul salută şi zise :

— Un an nou cu spor, domnule!

— Şi dumitale la fel ! răspunse cordial Gabriel.

Ea se sprijini o clipă de braţul lui, cînd coborî din cupeu şi cît stătu pe bordura trotuarului, ca să spună celorlalţi noapte bună. Se sprijinea uşor de braţul lui, la fel de uşor ca şi acum cîteva ore, cînd dansaseră. Se simţise mîndru şi fericit în acele clipe, fericit că era a lui, mîndru de graţia, de atitudinea ei de soţie. Dar acum, după ce se reaprinseseră atîtea amintiri, îl străbătu o ascuţită senzaţie de voluptate, la întîia atingere a trupului ei melodios şi straniu şi parfumat. Pe cînd ea tăcea, îi strînse tainic braţul, aproape de tot de trupul lui, şi cînd fură la uşa hotelului, simţi că evadaseră din viaţa şi de la îndatoririle lor, că fugiseră din căminul şi de lîngă prietenii lor, că se avîntaseră împreună, cu inimi neînfrînate şi arzătoare, către o aventură nouă.

În hol, un bătrîn moţăia într-un fotoliu mare, învelit cu o husă. Aprinse în birou o lumînare şi

le-o luă înainte spre scară. Îl urmară în tăcere ; preşul cel gros, aşternut pe trepte, le înăbuşea paşii. Ea suia treptele în urma portarului, cu capul plecat în suiş, cu umerii plăpînzi rotunjiţi ca de-o povară, cu fusta strîns încinsă pe trup în preajma taliei. Ar fi fost în stare să-i înlănţuie năvalnic şoldurile şi s-o oprească în loc, braţele îi tremurau de dorinţa de-a o cuprinde ; numai înfigîndu-şi unghiile în palmele strînse, izbutea să-şi ţină în frîu pornirea sălbatică a trupului. Portarul se opri puţin pe scară, ca să înţepenească în sfeşnic lumînarea pe care se prelingeau dîre de ceară. Se opriră şi ei, pe trepte, îndărătul lui. În tăcere, Gabriel auzea căderea picăturilor de ceară pe tăviţa sfeşnicului şi-şi auzea bătăile inimii zvîcnindu-i în coaste.

Portarul îi conduse de-a lungul unui coridor şi deschise o uşă. Apoi aşeză lumînarea pîlpîindă pe o masă de toaletă şi întrebă la ce oră doreau să fie treziţi dimineaţa.

— Opt, spuse Gabriel.

Portarul arătă spre butonul luminii electrice, începînd să mormăie o scuză, dar Gabriel îi tăie vorba.

— Nu ne trebuie nici o lumină. Ne-ajunge lumina care vine din stradă. Şi eu zic, adăugă, arătînd spre lumînare, că ai putea să scoţi de-aici acest frumos obiect — hai, fii drăguţ.

Portarul îşi luă iar în primire lumînarea, dar cu încetineală, surprins de originalitatea ideii. Apoi bombăni „noapte bună" şi ieşi din cameră. Gabriel încuie uşa cu zăvorul.

O lumină fantomatică, venind de la felinarul din stradă, se aşternea ca o suliţă lungă, de la una dintre ferestre şi pînă la uşă. Gabriel îşi aruncă paltonul şi pălăria pe o sofa şi traversă camera spre fereastră. Privi jos în stradă, ca să îngăduie emoţiei a se mai potoli. Apoi se întoarse şi se sprijini de un scrin, cu spatele la lumină.

Ea îşi scosese pălăria şi haina şi stătea în faţa unei oglinzi mari, descheindu-şi copcile din talie. Cîteva clipe, Gabriel o privi în tăcere, apoi spuse :

— Gretta !

Încet, întoarse spatele oglinzii şi veni de-a lungul razei de lumină spre el. Faţa îi arăta atît de gravă şi de obosită încît buzele lui nu cutezau să rostească vorbele ce-i stăruiau în gînd. Nu, nu era încă momentul.

— Arăţi obosită, spuse el.

— Sînt niţel obosită, răspunse.

— Te simţi cumva rău, sau slăbită cumva ?

— Nu, doar obosită, atîta tot.

Ea înaintă către fereastră şi se opri, privind afară. Gabriel aşteptă iar, apoi de teamă că-l va copleşi sfiala, spuse brusc :

— Auzi, Gretta !

— Ce anume ?

— Îl ştii pe bietul Malins ? zise repede.

— Da. Ce-i cu el ?

— Ei, bietu' băiat, se-arată totuşi om de treabă pîn'la urmă, continuă Gabriel cu o voce falsă.

Mi-a dat înapoi *sovereign*[1]-ul pe care i l-am împrumutat — nici nu m-aşteptam — zău. Păcat că nu se lasă de prietenia cu Browne ăla, fiindcă în fond nu-i băiat rău.

Tremura de iritat ce era. De ce oare părea atît de preocupată ? Nu ştia cum ar putea să înceapă. Oare şi pe ea o necăjea ceva ? De s-ar întoarce spre dînsul, sau de-ar veni la el din propriul ei imbold ! S-o ia aşa cum era, ar fi fost o brutalitate. Nu, voia să-i vadă mai întîi în ochi cît de puţină ardoare. Tînjea să domine ciudata ei dispoziţie.

— Cînd i-ai împrumutat *pound*[2]-ul ? întrebă ea, după o tăcere.

Gabriel se stăpîni să nu izbucnească într-un limbaj brutal despre prostănacul de Malins şi *pound*-ul lui. Tînjea să-şi strige sufletul către ea, să-i zdrobească trupul strîngînd-o, s-o domine. Spuse însă :

— A, de Crăciun, atunci cînd a deschis, dugheana ceea cu ilustrate de sărbători, în Henry Street, nu ştii ?

Era atît de înfrigurat de mînie şi dorinţă, încît n-o auzi venind dinspre fereastră. Stătu în faţa lui o clipă, privindu-l ciudat. Apoi se înălţă brusc în vîrfuri şi, odihnindu-şi uşor mîinile pe umerii lui, îl sărută.

— Eşti un om foarte generos, Gabriel, spuse.

Sărutarea neaşteptată şi vorbele ciudate îl făcură să tremure de încîntare ; îi puse mîinile pe

[1] Monedă engleză de aur valorînd o liră sterlină.
[2] Liră sterlină.

păr şi prinse a i-l netezi încet, abia atingîndu-l cu degetele. Era frumos şi strălucitor de cînd îl spălase. Parcă i se revărsa inima de fericire. Întocmai cum dorise, venise către dînsul din propriu-i imbold. Poate că gîndurile îi curseseră la fel cu ale lui. Poate că simţise dorinţa lui năvalnică şi o cuprinsese apoi şi pe ea pornirea de a i se supune. Acum, după ce o dobîndise atît de lesne, se mira de sfiala de mai înainte.

Sta şi-i ţinea capul între mîini. Apoi, strecurîndu-i iute un braţ în jurul trupului şi trăgînd-o spre el, o întrebă blînd :

— Gretta, draga mea, la ce te gîndeşti ?

Ea nu răspunse, nici nu se lăsă cu totul în voia braţului său. Gabriel repetă duios :

— Spune-mi, Gretta. Mi se pare că ştiu. Oare ştiu ?

Ea nu răspunse îndată. Apoi zise, podidind-o lacrimile :

— O, mă gîndesc la cîntecul acela, *Fata din Aughrim.*

Se desprinse brusc din braţul lui, alergă către pat şi, înlănţuind cu braţele gratiile căpătîiului, îşi ascunse faţa. Gabriel stătu o clipă înmărmurit, apoi o urmă. Trecînd pe lîngă oglinda mare, se zări pe sine, de sus pînă jos, plastronul lat al cămăşii peste pieptul bombat, faţa a cărei expresie totdeauna îl nedumerea cînd o vedea într-o oglindă, şi lentilele sclipitoare ale ochelarilor cu ramă aurie. Se opri la cîţiva paşi de ea şi întrebă :

— Şi ce-i cu cîntecul acela ? De ce te face să plîngi ?

Ea îşi ridică de pe braţe capul şi-şi uscă ochii cu dosul palmei, ca un copil. În glasul lui se strecură o notă mai blîndă decît dorise.

— De ce, Gretta ? o întrebă.

— Mă gîndesc la cineva de demult care cînta cîntecul ăsta.

— Şi cine era acel cineva de demult ? întrebă Gabriel zîmbind.

— Cineva pe care l-am cunoscut la Galway, cînd stăteam la bunica, zise ea.

Zîmbetul pieri de pe faţa lui Gabriel. O supărare mohorîtă începea să se adune iar în ascunzişurile gîndului său şi văpăile înăbuşite ale dorinţei prinseră a-i arde cu mînie în vine.

— Cineva de care erai îndrăgostită ? întrebă ironic.

— Un băiat pe care l-am cunoscut acolo. Îl chema Michael Furey. Cînta cîntecul acela, *Fata din Aughrim.* Era un băiat tare plăpînd.

Gabriel tăcea. Nu voia s-o lase să creadă că-l interesa acel băiat plăpînd.

— Îl văd atît de limpede, zise ea, după o clipă. Ce ochi avea ! Ochi mari şi întunecaţi — şi ce expresie !

— O, va să zică erai îndrăgostită de el ? întrebă Gabriel.

— Ieşeam împreună la plimbare, cînd eram la Galway.

Lui Gabriel îi zbură prin minte un gînd :

— Poate că de asta voiai să mergi la Galway cu fata aceea, cu domnişoara Ivors ? spuse cu răceală.

Ea îl privi şi întrebă mirată :

— Pentru ce?

Ochii ei îl stînjeneau. Ridică din umeri și spuse:

— Ce știu eu? Poate ca să-l vezi.

În tăcere, își mută privirea de pe fața lui, de-a lungul razei de lumină, spre fereastră.

— A murit, zise în cele din urmă. A murit cînd avea doar șaptesprezece ani. Nu e îngrozitor să mori atît de tînăr?

— Și cu ce se ocupa? întrebă Gabriel, tot pe un ton ironic.

— Era la uzina de gaz.

Gabriel se simți umilit de căderea în gol a ironiei sale și de evocarea acestui mort, un băiat de la uzina de gaz. În vreme ce fusese plin de amintiri ale vieții lor tainice laolaltă, plin de duioșie, fericire și dorință, ea îl asemuise în gînd cu un altul. O penibilă viziune a propriei sale persoane îl copleși. Se vedea ca un tip ridicol, făcînd mici servicii menajere mătușilor sale, un sentimental bine intenționat și nervos, ținînd discursuri solemne unor oameni de rînd și idealizîndu-și propriile pofte grosolane — neghiobul vrednic de milă pe care-l zărise în oglindă. Instinctiv întoarse și mai mult spatele luminii, ca ea să nu vadă cumva rușinea ce-i ardea fruntea.

Se strădui să păstreze tonul de interogare rece — dar cînd vorbi, glasul îi sună umil și fără culoare.

— Bănuiesc că îl iubeai pe acest Michael Furey, Gretta.

— Eram cei mai buni prieteni, pe-atunci, zise ea.

Glasul îi era învăluit și trist. Gabriel, simțind acum cît de zadarnic ar fi fost să încerce s-o ducă încotro dorise, îi mîngîie o mînă și întrebă, trist și el:

— Și de ce a murit atît de tînăr, Gretta? Tuberculoză, cumva?

— Cred c-a murit de dragul meu, zise ea.

O vagă groază îl cuprinse pe Gabriel la auzul acestui răspuns, de parcă în ceasul cînd sperase a triumfa, o ființă impalpabilă și răzbunătoare venea împotrivă-i, strîngea forțe împotrivă-i din lumea ei de umbre. Dar cu un efort al minții se lepădă de groaza aceasta și continuă să mîngîie mîna Grettei. Nu o mai întrebă nimic, căci simțea că-i va spune singură. Mîna îi era caldă și umedă; nu răspundea atingerii lui, dar el continua s-o mîngîie, cum mîngîiase atunci, în acea dimineață de primăvară, întîia ei scrisoare.

— Era iarnă, spuse Gretta, cam pe la începutul iernii, cînd mă pregăteam să plec de la bunica și să vin la școală aici, la maici. Iar el era bolnav în zilele acelea, în casa unde locuia la Galway, și nu-i dădeau voie să iasă, și au scris alor săi, la Oughterard. Că era pe moarte, sau așa ceva. N-am știut niciodată exact.

Tăcu o clipă și oftă.

— Bietul băiat! zise. Ținea mult la mine — și era atît de blînd... Ieșeam împreună la plimbare, știi, Gabriel, cum e obiceiul la țară. Avusese de gînd să învețe canto, dar nu s-a putut, din pricina sănătății. Avea o voce foarte frumoasă, bietul Michael Furey.

— Da ; și-apoi ? o îndemnă Gabriel.

— Și-apoi, cînd a venit timpul ca eu să plec din Galway și să mă duc la maici, lui îi era mult mai rău și nu m-au lăsat să-l văd, încît i-am scris o scrisoare, în care-i spuneam că plec la Dublin și c-o să mă-ntorc la vară și sper c-atunci o să-i fie mai bine.

Tăcu o clipă pentru a-și stăpîni vocea, apoi continuă :

— Și în seara din ajunul plecării mele, eram în casa bunicii la Nun's Island și-mi făceam bagajul, și-am auzit cum zvîrlea cineva cu pietriș în fereastră. Geamurile erau atît de ude că nu se vedea nimic, și-atunci am coborît în fugă scara, așa cum eram, și m-am strecurat prin ușa din dos și, acolo, la capătul grădinii, sta bietul băiat și tremura.

— Și nu i-ai spus să se ducă acasă ? întrebă Gabriel.

— L-am implorat să se ducă numaidecît acasă și i-am spus c-o să i se tragă moartea din statul ăsta în ploaie. Dar el mi-a răspuns că nu vrea să trăiască. Parcă-i văd ochii, parcă-i văd ! Stătea la capătul zidului, unde era un copac.

— Și s-a dus acasă ? stărui Gabriel.

— Da — s-a dus. Și eu eram doar de o săptămînă la maici, cînd a murit și l-au îngropat la Oughterard, de unde erau ai lui. Ah, ziua cînd am auzit asta — că murise !

Se opri, înăbușindu-se de plîns și, copleșită de emoție, se aruncă pe pat, cu fața îngropată în plapumă și trupul cutremurat de sughițuri. Gabriel îi mai ținu o clipă mîna, nehotărît, și apoi, sfiindu-se să-i tulbure mîhnirea, îi dete drumul ușor și se duse încet la fereastră.

Curînd, Gretta adormi.

Gabriel, proptit într-un cot, îi privi cîteva clipe, fără resentiment, părul răvășit și gura întredeschisă, ascultîndu-i răsuflările adînci. Așadar, existase acest roman în viața Grettei : un om murise de dragul ei. Acum se putea gîndi, aproape fără mîhnire, ce neînsemnat rol jucase el, soțul, în viața ei. O privea dormind, de parcă nicicînd ei doi n-ar fi trăit laolaltă ca soț și soție. Ochii lui curioși zăboviră îndelung asupra obrazul femeii și-asupra părului — și închipuindu-și-o cum trebuie să fi fost pe atunci, în acel timp cînd înflorea frumusețea ei de fată, o ciudată și prietenoasă milă îi pătrundea în suflet. Nu-i plăcea să-și spună, nici sie însuși, că fața ei nu mai era frumoasă, știa însă că nu mai era fața pentru care Michael Furey înfruntase moartea.

Poate că nu-i spusese povestea întreagă. Ochii i se mutară spre scaunul pe care-și aruncase ea parte din îmbrăcăminte. O panglică de jupon spînzura spre podea. O botină sta dreaptă, cu carîmbul căzut moale înapoi, iar perechea zăcea alături pe-o rînă. Dezlănțuirea de emoții de acum un ceas îl miră. Din ce se trăgea ? De la ospățul mătușilor, de la nerodul lui de discurs, din băutură și dans, din zbenguiala din hol, la plecare, din voioșia plimbării de-a lungul cheiului în zăpadă. Biata mătușa Julia ! Și ea va

fi în curînd o umbră, alături de umbra lui Patrick Morkan cu calul său. Surprinsese o clipă pe fața ei privirea aceea rătăcită, în timp ce cînta *Cîntecul Miresei*. În curînd, poate, avea să șadă în același salon, îmbrăcat în negru, cu jobenul solemn pe genunchi. Storurile vor fi trase și mătușa Kate avea să șadă alături de el, plîngînd și suflîndu-și nasul și povestindu-i cum murise Julia. El avea să caute în gînd niște cuvinte care ar putea s-o mîngîie, și n-avea să găsească decît cuvinte neputincioase și inutile. Da, da ; asta se va întîmpla foarte curînd.

Aerul rece din odaie îi înfioră umerii. Se întinse cu băgare de seamă sub așternut și se culcă alături de nevastă-sa. Unul cîte unul, cu toții deveneau umbre. Mai bine era să treci cu îndrăzneală în acea lume de dincolo, în plină strălucire a vreunei pasiuni, decît să te ofilești și să piei jalnic de bătrînețe. Se gîndi cum femeia care dormea lîngă el încuiase în inimă, vreme de atîția ani, imaginea ochilor celui ce-o iubea, cînd îi spusese că nu dorește să trăiască.

Lacrimi generoase umplură ochii lui Gabriel. Niciodată nu mai avusese un asemenea sentiment față de vreo femeie, dar știa că a simți așa înseamnă probabil a iubi.

Lacrimile i se adunau tot mai grele în ochi și în semiîntuneric i se păru că mijește umbra unui tînăr care sta sub un copac ce picura. Alte umbre erau prin preajmă. Sufletul lui se apropiase de ținutul unde sălășluiesc vastele legiuni ale morților. Era conștient — fără s-o poată înțelege — de existența lor îndărătnică, îndărătnică și pîlpîitoare. Propria lui identitate se topea într-o lume cenușie, impalpabilă ; lumea solidă, în care cîndva acești morți crescuseră și trăiseră, se dizolva și pierea.

Atingeri ușoare de picuri pe geam îl făcură să se întoarcă spre fereastră. Începuse iarăși să ningă. Privea somnoros cum cădeau fulgii de zăpadă : argint pe negru — lunecînd pieziș pe dinaintea razei felinarului. Îi sosise și lui vremea să pornească la drum, către apus. Da, ziarele aveau dreptate : ningea prin toată Irlanda. Ningea peste fiece parte a posomorîtei cîmpii de mijloc, peste dealurile golașe, ningea domol peste mlaștina Allen și mai departe spre vest, domol ningea peste întunecatele valuri rebele ale Shannonului. Ningea și peste tot cuprinsul cimitirului singuratic de pe deal, unde fusese îngropat Michael Furey. Ninsoarea se așternuse în strat gros pe crucile și lespezile strîmbe, pe gratiile cu săgeți ale porții mărunte, pe scaieții uscați. Sufletul lui se topea încet, pe cînd asculta ninsoarea lăsîndu-se ușor peste univers — ușor lăsîndu-se, ca o pogorîre a sfîrșitului lor cel de pe urmă, peste toți cei vii și cei morți.

CUPRINS

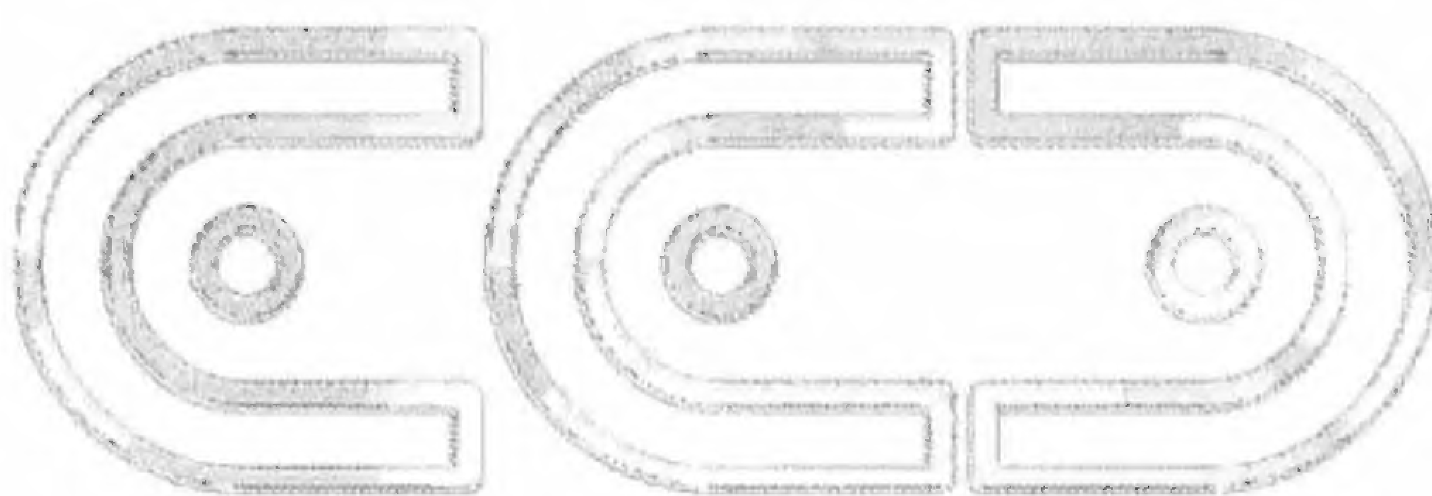
Cuvînt înainte	5
Surorile	39
O întîlnire	52
Arabia	65
Evelina	75
După cursă	82
Doi cavaleri	92
Pensiunea de familie	108
O mică înnorare	119
Diverse aspecte	140
Ţărînă	157
Un caz penibil	167
Ziua iederii la sediul Comitetului	182
O mamă	206
Graţia divină	225
Cei morţi	259

Redactor responsabil : ANTOANETA RALIAN
Tehnoredactor : AUREL BUCUR

Dat la cules 30.09.1966. Bun de tipar 25.11.1966. Apărut 1966. Tiraj 40.170 ex. broşate. Hîrtie tipar înalt B mat de 63 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 12,32. Coli tipar 10,25. A. nr. 13.908. C.Z. pentru bibliotecile mari 82. C.Z. pentru bibliotecile mici 82—32=R.

Intreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918“,
Str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97, Bucureşti.
Republica Socialistă România.
Comanda nr. 3937.

Scanare și prelucrare digitală

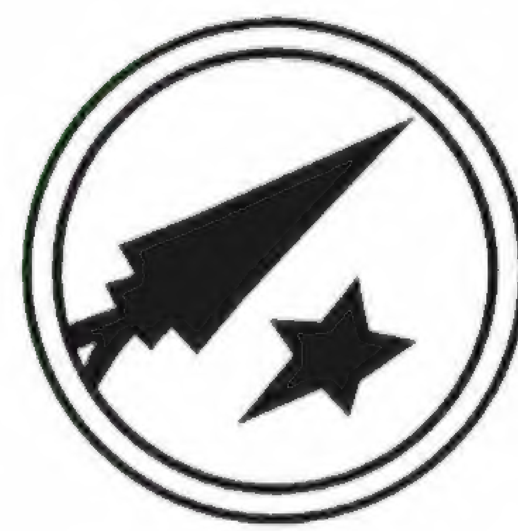

de

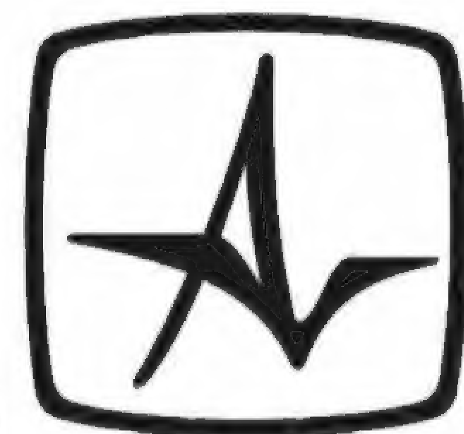
Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2023

